

63.521(660)

JTC 92

SUOMALAIS-UGRILAISEN SEURAN

AIKAKAUSKIRJA

JOURNAL

DE LA

SOCIÉTÉ FINNO-UGRIENNE

XLV

HELSINKI 1932
SUOMALAIS-UGRILAINEN SEURA

Hinta Smk. 80:—

113438

SUOMALAIS-UGRILAISEN SEURAN

AIKAKAUSKIRJA

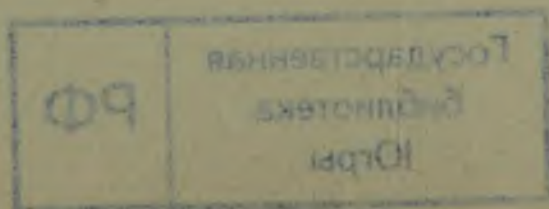
JOURNAL

DE LA

SOCIÉTÉ FINNO-OUGRIENNE

XLV

HELSINKI 1932
SUOMALAIS-UGRILAINEN SEURA

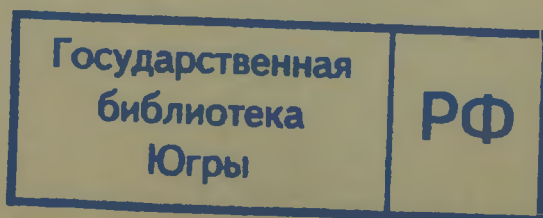

- 0112940 -

HELSINKI 1932

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJAPAINON O.Y.

Sisällys. Table des matières.

	P.
1. KAI DONNER, M. A. Castrén's Memory in Russia	1—15
2. KAI DONNER und MARTTI RÄSÄNEN, Zwei neue türkische Runen- inschriften	1—7
3. MARTTI RÄSÄNEN, Beiträge zur Frage der türkischen Vokal- harmonie	1—10
4. KUZEBAI GERD, Bibliografinen luettelo vuosina 1917—1929 painetusta votjakkilaisesta kansanrunouskirjallisuudesta	1—11
5. A. S. SIDOROV, Eigentumsmarken (pas) der Syrjänen	1—34
6. PAAVO RAVILA, Sananalkuisesta ja -loppuisesta konsonantis- mista Maattivuonon lappalaismurteessa	1—18
7. Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelumuksista — Ex- traits des procès-verbaux de la Société Finno-ougrienne 1929— 1931:	
YRJÖ WICHMANN, Alkajaispuhe ja esitelmä Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikokouksessa jouluk. 2 p:nä 1929	1—20
YRJÖ WICHMANN, Über eine Reformbewegung der heidnischen Tscheremissen	21—46
JULIUS MARK, Kertomus Venäjän-matkastani 1928—29	47—49
PAAVO RAVILA, Kertomus matkastani mordvalaisten luo v. 1929	49—50
LAURI KETTUNEN, Kertomus matkastani liiviläisten maalle v. 1929	50—51
EIVI PAKARINEN, Kertomus matkastani Liiviin ja Viroon v. 1929	52—54
F. ÄIMÄ ja Y. H. TOIVONEN, Kertomus Inarin Lappiin kesällä 1929 tehdystä kielitieteellisestä tutkimusmatkasta	54—58
LAURI KETTUNEN, Kertomus matkastani liiviläisten maalle v. 1931	58—61
PAAVO RAVILA, Kertomus matkastani Lappiin v. 1931	62—63
LAURI POSTI, Kertomus vatjankielen sanaston keruusta kesällä 1931	63—66
Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikertomus v. 1929	67—83
» » » » v. 1930	83—91
» » » » v. 1931	91—100
Compte-rendu annuel de la Société Finno-ougrienne pour 1929	101—117
» » » » » » » » » 1930	117—123
» » » » » » » » » 1931	123—131
Suomalais-ugrilainen Seura. Tila 31. XII. 1928	132—133
» » » » 31. XII. 1929	134—135
» » » » 31. XII. 1930	136—137

M. A. Castrén's Memory in Russia.

Marginal Notes to Памяти М. А. Кастрена.

By

KAI DONNER.

It does not occur very often that the memory and achievements of a philologist become the object of the interest and sympathy of non professionals, a large public, and even a whole nation. However, Castrén belongs to the few chosen. Owing to the circumstance, that he helped to dispel the darkness reigning on the question of Fenno-Ugrian, Samoyede, and Altaic languages through his extensive travels and research in Northern Eurasia, he became the founder of the so-called Ural-Altaic philology in a modern sense. At the same time he became to a whole nation the man, who, more than any one else contributed to throw light on their early history by making researches among their few and poor relations among living languages. It is quite natural that such a man, whose hard and fatiguing travels in Siberia surrounded his work with a romantic light, and whose tragical end at an early age caused so much compassion and sorrow, should be considered one of the great men of Finland.

However, it is only the more surprising that in a foreign country he has come to be counted as one of their own and one of their chief scientific men. This honorary place has been conferred on him by Russia. The fact is explained by Castrén having achieved his scientific work among tribes, who chiefly reside within the boundaries of Russia, which implies that his research has been and still is of very great importance for Russia and its population. Moreover, he did his work to a great extent subsidized by the Russian Academy of Science, though he did not want to enter Russian service as a regular official. In view of what has been stated above it is not surprising

that the Russian Academy of Science celebrated a commemoration festival on the 75th anniversary of Castrén's death and issued a publication devoted to his memory. The book appeared in 1927 under the title of Памяти М. А. Кастрена к 75-летию дня смерти (141 p.). It has been sympathetically reviewed by professor J. J. Mikkola in Uusi Suomi in Helsingfors 18. VII. 1927.

Meanwhile I here beg to draw the attention of the scientific world to this publication, which, in consequence of its language and the unusual circumstances prevailing in Russia, would otherwise not become more generally known. And I also make use of this opportunity of adding a few marginal remarks.

In the preface of the book the academician S. VON OLDENBURG points out, quite correctly, of what importance Anton Schiefner was in editing the works of Castrén. Castrén died at the age of only 38 years and consequently it was quite natural that he had not had time before his death to publish or edit for publishing more than a small part of the material, he had collected during his travels. As hitherto partly unknown languages were to be dealt with, it was of consequence for the proper executing of the task, that the work was undertaken by an eminent scientist. And further it was of importance to obtain a person, who was unselfishly interested in his science to such a degree, that he was willing to give up his own work for a long space of time in order to apply himself to an unselfish revisal and editing of another's collections. A. Schiefner, an eminent man and an unusually many-sided philologist, undertook the editing of Castrén's posthumous works. He finished the difficult work within an incredibly short time, and, we may say, in a fully satisfactory manner. Through Schiefner's unselfish work we have now for decades had access to Castrén's notes, which otherwise would have been neither revised nor printed, and consequently would have been at the disposal of only the few at the University Library of Helsingfors. Schiefner has thus for times to come intimately knit his name to that of Castrén's, and VON OLDENBURG justly points out in his preface that Schiefner should always be remembered at the side of and in connection with Castrén.

Castrén's notes, deposited at Helsingfors, principally the Samoyede ones, contain a great many statements, which have not been taken notice of by Schiefner or which he has not thought worth noticing. I am of opinion that the valuable contributions to the Samoyede grammar should here be mentioned in the first place; however, Castrén himself from some unknown reason, did not consider them worth notice. Maybe he thought them unreliable or unnecessary — we don't know the reason of his omission. Anyhow we must — and I can say so in consequence of my own research among the Samoyedes — consider it to be a very important matter to get these notes edited in a suitable manner. Part of them might probably successfully be published with the help of the manul system or in some similar way. Mr SETÄLÄ¹ is of opinion that the word-material of the Samoyede languages collected by Castrén ought to be published. However, I think that it is not indisputably clear, as long as the Samoyede glossary issued by Schiefner is accessible, that one ought to attempt a publication of Castrén's Samoyede word-material. It is true that some mistakes made by Schiefner have been detected, and there are some details in Castrén's transcription, which one has not hitherto been able to decipher and understand, and which have thus not been entered in the glossary. The above does not, however, in the first place necessitate a new edition based upon the original notes, but rather a special revision, to show what steps might eventually have to be taken. I have carefully perused among others the Kamassian glossaries, but I could not find that it would be necessary to publish them. As regards the accent these glossaries yet contain valuable matter.

I agree with Mr SETÄLÄ that one ought on a suitable occasion to start the publication of the earlier Samoyede notes existing in manuscript and also in print, which were made before the middle of 1800 or, in other words, before Castrén. These are kept partly in archives difficult of access, and partly they are to be found in books difficult to get hold of. In connection with the above I beg

---

¹ JSFOu. XLIII 143 (the Finnish edition).

to draw attention to the brief glossary, published in *The Travels of PETER MUNDY in Works* issued by the Hakluyt Society, second Series No LV, Cambridge 1925. Professor K. B. WIKLUND long ago pointed out to me the fact that MUNDY's work (p. 139—141) contains a Yurak-Samoyede glossary, which is considered to be the earliest known Samoyede glossary. The author of the same, a merchant named PETER MUNDY, at his own expense made a journey from Hamburg to Archangel during the summer 1641; at Archangel he wrote down the said words. The manuscript is kept at the Bodleian Library (M. S. Rawl. A. 113) at Oxford. In consequence of the original notes having become known only lately, it is to be hoped that the respective English archives may come to be searched again. Much may still be discovered and a new light may also be thrown on the Samoyedes and their language through notes made by cultivated merchants and travellers. Through the said list and detached words put down by William Gourdon of Hull (1611), J. Logan (1611) and others, as well as through notes put down by Richard James, who 1618—1620 accompanied the English ambassador to Moscow¹, we know that the interest of these travelling Englishmen for the tribes living in Russia was great.

The first article in the book by V. BOGORAS speaks in a successful and warmhearted way about Castrén's life and characterizes him as a man and a scholar. He gives extracts out of the accounts of his travels and letters, to which he adds his own notes. His account does not contain anything really new.

Castrén studied the Tunguse language in haste and yet it must be stated that his grammar, printed in 1856, was found to be so modern and correct, that it was published in Irkutsk in 1926 in a Russian translation, and chiefly intended for practical use, for which, however, it is not quite suited.

In consequence of a desire once expressed within the Fenno-

---

¹ His Samoyede notes, lately published by P. K. SIMONI in *Сборник Ленингр. Общ. исследователей культуры финно-угорских народностей*. I. Ленинград 1929.

Ugrian Society, that the study of the Tunguse language should in the near future be continued by the Society, BOGORAS hopes that the Russian Academy of Science might take the initiative for starting a continued research among the Tunguse dialects. In the last article, written by KOSCHKIN and dealing with Castrén as the investigator of the Tunguse language, we are also told that a number of Russian scientific men have devoted themselves to the study thereof. The Fenno-Ugrian Society have been able to promote research in this language, though only in a small degree, doctor A. SOTAVALTA having had the privilege of studying the Lamute language with the help of a Lamute from Russia, who stayed here during three months. Owing to the unusual circumstances prevailing in Russia, scientific men interested in research have not had occasion to undertake travels in Siberia for this purpose. Meanwhile I beg to express a decided hope, that Finnish philologists may in the future be granted the privilege of studying the said language in a noble competition with Russian scientists, this language offering so much of interest for the study of the other Altaic languages.

The lately deceased wellknown ethnographer L. STERNBERG, in an article called *Castrén-Altaist and Ethnographer*, points out that Castrén may be called a quite modern ethnographer, one of the first ethnographers at any university, and a man who was the first to proclaim that ethnography has an equal right of being called a science as other sciences at universities. — En passant he mentions, among other facts, that Castrén, like all modern scientists, considered magic the origin of all science.

On pag. 46—47 he mentions Castrén's notion about the relationship of the Ural-Altaic languages, and in this connection he states that scientists of a later time, in opposition to Castrén, have either decidedly repudiated the relationship between the Altaic and Ural languages or prefer to wait for further discoveries. As an example that people have begun with renewed interest to devote themselves to the problem, being less inclined to disbelieve the supposed relationship, he mentions among others PAUL PELLIOU, who in his dissertation *Les mots à H initiale, aujourd'hui amuie, dans le mongol*

des XIIIe et XIVe siècles¹, draws attention to an article by RAMSTEDT in JSFOu. XXXII and the comparisons made by the same, yet thinks it best not to take a decided view. For my own part I beg to add the following: in a work *Zu den ältesten Berührungen zwischen Samojeden und Türken* (JSFOu. XL) I have tried to prove that very old loanwords from the Altaic languages are not to be found in the Fenno-Ugrian and still less in the Samoyede languages. At the same time I have tried to prove through, among others, Chinese sources, that the primary home of the Altaic languages and tribes lay far away in Eastern Asia, while that of the Ural languages was evidently much more west of the Ural. The lack of ancient loanwords proves that there has not existed any close connection since the differentiation, the distances of thousands of miles between the primary homes seeming to speak for the fact, that no original connection has ever existed. A further proof has according to my opinion aided in confirming of the conception put forth by me. RAMSTEDT has published an article in MSFOu. LVIII *Remarks on the Korean language*, where he makes an attempt to prove the relationship of the Korean with the Altaic languages. At a later period — in his lectures 1930 — he has in a thorough and convincing manner given further numerous reasons for the said assertion, remarkable in itself. As far as his opinion proves correct the conception propounded by me gains in strength, according to which the primary home of the Altaic languages was situated in Eastern Asia. Thus in consequence of geographical reasons it is very difficult to think of a primary relationship between the Ural and Altaic languages, and — the linguistic proofs of the said fact are more and more difficult to trace. Neither does a vocal harmony, existing in both languages, prove the relationship between them, and it is probable that the consonantal gradation or its traces in the Altaic languages cannot be spoken of.

After an article by O. BUBRICH on Castrén as a scholar on the Fenno-Ugrian subject, there follows an article by N. N. POPPE,

---

¹ *Journal asiatique*, Avril-Juin, 1925.

supplied with numerous literature notes, which gives an extensive description of Castrén as an explorer of the Samoyede languages. He states, a fact in itself well known, that the investigation of these languages was Castrén's principal work, which is still of great lasting value.

In this connection we beg specially to point out, in opposition to what has been often propounded, that we do *not* owe the oldest statements about Samoyede words to the burgomaster of Amsterdam N. Witsen, who in the middle of 1600 lived some years in Moscow, but that we possess still older information derived from William Gourdon of Hull from 1611—15 and from a number of other Englishmen, visiting Russia for commercial purposes.¹

After an instructive article by A. SAMOILOWITSCH follows B. WLA-
DIMIRTSOV's about Castrén as a Mongolist. He rightly points out that Castrén is the first explorer, who has studied the spoken language of the Mongols and, not like his predecessors, only the written language. The object of Castrén's studies was principally the Selengine dialect of the Buryatic.

The last article of the book by V. BOGORAS deals about Castrén as explorer of the Paleoasiatics, which means the Yenisei Ostyaks and the Kotts, related to them. The language spoken by the former was studied by Castrén with the aid of his travelling companion J. R. Bergstadi and the Kottic by him alone. Already in Castrén's time the Kottic language was dying out, and when I in 1914 visited Agul and its surroundings, I could state that the tribe had not degenerated, but linguistically it had become Russianized. Only one person, a woman, I found, who was said to have known the language, but she had been deprived of speech by a stroke.² I mention this with reference to BOGORAS' remark p. 94.

BOGORAS remarks (p. 99) that also A. E. TUGARINOV³ states that the Kotts are now entirely Russianized and that only a small

¹ Cf. POPPE p. 66 and SETÄLÄ, JSFOu XLIII 145 and especially p. 4 in this article.

² Cf. KAI DONNER, Bei den Samojeden in Sibirien, Stuttgart 1926, p. 194.

³ In an article Последние Калмажи in Сев. Азия 1926, n. 1.

number of them remember their Kottic origin. En passant we may mention that TUGARINOV in his article gives a comparatively extensive report about the Kamassians, visited by him, who have at present almost completely been Russianized or Tatarized. They will now meet the same fate as the Kotts before them, as the Assanians did in the beginning of 1800, the Arinians about 1740, etc. The two last-named tribes I count among the Kotts and the Yen.-Ostyaks' nearest relations in regard to their language, as well as the Tchik tribe mentioned together with the Kirgise tribe in the old Turkish inscriptions and living South of the Sayan mountains in Uryanghai. In this connection I take the liberty of correcting an error. In my *Beiträge zur Frage nach dem Ursprung der Jenissei-Ostjaken*¹, I have mentioned Ramstedt as the author of an explanation that *az* in the inscriptions is identical with the extinct Assanians. The explanation also affirmed by THOMSEN², has, however, first been given by RADLOFF in his *Die alttürkischen Inschriften der Mongolei*³, which is hereby corrected.

On the same page BOGORAS expresses a supposition that the Yen.-Ostyak plural form for man *ket* i.e. *den* is connected with the name of some tribes called Ting-ling, mentioned in ancient Chinese sources. Here we must remark that if Ting-ling⁴ has any connection with the common name for the ko-kü Uigurians i.e. T'ie-le or Ti-li, it is difficult to imagine that this word has anything to do with the Yen.-Ostyak *den*. Besides, the words do not at all agree phonetically. It is impossible that *den* has ever had an *l*. Bogoras proposal to call the Yen.-Ostyaks the Ket-tribe has been dealt with by me in another connection.⁵

When speaking of the number of the Yen.-Ostyaks I want specially here to point out that my statement, according to which their number in 1912 amounted to over 1,100 individuals, must have

¹ JSFOu XXXVII, 1: 17—18.

² *Samlede Avhandlingar* III 507.

³ II 52—53.

⁴ Cf. JSFOu. XL, 1: 39, where I have dealt with the word in question.

⁵ Cf. JSFOu. XLIV, 2: 5.

been comparatively correct, to judge from the fact that at the census in 1897 they were estimated at 988 and in 1917 at 1281 inhabitants. The latter statement again proves that they are nowise a vanishing people, but regularly increasing in number, neither are they, which I observed in my travels in 1912 through their places of settlement, being denationalized, in spite of their close vicinity to, among others, the Russians on the Yenisei. Further particulars about the number of the Yen.-Ostyaks etc. have in 1927 been published by D. A. КУТМАНОВ in the journal *Северная Азия*¹.

BOGORAS mentions (p. 97—98) that he was told by Yen.-Ostyak students at Leningrad that the greater part of the tribe is occupied with reindeer breeding, which very probably is the case. The number of reindeer is however small, every family keeping between 15 and 20 heads. BOGORAS speaks about the sledges being of Samoyede type, while the Yen.-Ostyaks, contrary to the Samoyedes, don't keep dogs to tend the reindeer. I have already earlier expressed my opinion that the Yen.-Ostyaks have adopted the Ostyak Samoyede reindeer breeding in not keeping great herds of reindeer, neither using dogs to tend them. The terminology of reindeer breeding points to this fact as well as the breeding itself. The reindeer breeding of the Yen.-Ostyaks I make out to have been adopted at a later period, while BOGORAS believes in its great age among them. My supposition is proved besides by all the other circumstances by the fact, that the Yen.-Ostyaks have not lived so far north for over many centuries, and further by the circumstance set forth by BOGORAS himself, that the nearest relatives of the Yen.-Ostyaks the Kotts have never gone in for reindeer breeding.

While BOGORAS gives us, in accordance with N. K. Karger's notes, several new statements about the Yen.-Ostyak language, finishing his article by a short text with translation, he goes into the question of the relationship of the said language with a number of other languages. He gives a short precis of A. TROMBETTI's lecture in Rome 1926, treating of the relationship of Tibetan with

¹ 1927, n:o 3.

American languages and states N. MARR's view. I am not going to give my opinion about these, according to my view, phantastic ideas, but instead I take the opportunity of correcting an error, revealed by P. PELLIOT, touching some etymologies contained in my article about the origin of the Yen. Ostyaks.

In a review of a brief manual of the Si-hia characters with Tibetan transcriptions, by NICOLAS NEVSKY (Osaka 1926) PELLIOT¹ speaks of a Si-hia Chinese glossary, compiled 1190 by a certain Ku-le and first published by A. IVANOV and discovered by general Kozlov in Karachoto. The manuscript having been published in full in 1924 in Japan by Lo TSCHEN-YU, PELLIOT points out that IVANOV, when two Chinese signs mark the Si-hia pronunciation, read wrongly the same from left to right instead of from right to left. In consequence thereof LAUFER in his study about the Si-hia language² was in many instances led astray by the incorrect reading.

Through him I have in my turn come to make some misleading combinations in my above-named article, chiefly concerning the etymologies 14, 20, 27 and 37 and eventually some others. Of course these few errors are of no consequence to the main questions. Further new combinations can be made without difficulty. As an example I beg to mention that, with the aid of the Indochinese etymologies, stated by A. CONRADY in the commemoration book for Ernst Kuhn³, a great number of combinations can be made, which I hope to take up in due time, when my Yen. Ostyak material is revised.

Before laying down my pen I cannot refrain from once more expressing my pleasure that the present work, dedicated to the memory of Castrén, has appeared in Russia. I am sure that Castrén's compatriots and the Finnish scholars sincerely rejoice to learn how highly his work is appreciated and remembered also by Russian

---

¹ In T'oung Pao, vol. XXIV 339.

² T'oung Pao 1916.

³ Eine merkwürdige Beziehung zwischen den austrischen und den indochinesischen Sprachen, p. 475—504.

scholars of the present time and also by the Russian Academy of Science, which, we hope, will be prepared for scientific collaboration also in the future with us as well as they were with Castrén.

Finally I have added some supplementary notes to the bibliography, compiled by L. MODZALEVSKIJ on Castrén and his publications as well as on some works about him. I don't in any way claim that my list is complete.

Works by M. A. Castrén.

1849.

Hvar låg det Finska folkets vagga? Föredrag, hållet i Universitetets Solennitetssal, den 9 Nov. 1849. Litterära Soiréer i Helsingfors under hösten 1849. Andra Soiréen.

1850.

Utlåtande öfver Redaktionen af Kalevala, toinen painos. Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning, Helsingfors 1850.

1852.

Poetische Denkmäler der Samojuden. Arch. f. wiss. Kunde Russlands.

1853.

Nordische Reisen und Forschungen. Aus d. Schwedischen von H. Helms. Berlin 1853.

1870.

Nordiska resor och forskningar I. Andra upplagan.

1876.

En dikt af M. A. Castrén. Åbo Underrättelser 2. XI. 1876.

1880.

Syrjäniläisiä häälauluja. Alkutekstistä suomentanut ja saksalaisella käännöksellä varustanut T. G. Aminoff. Acta Soc. Scient. Fenn. XXXI.

1902.

A. N. Kolme M. A. Castrénin kirjettä. Virittäjä 1902.

1906.

Bref till Jacob Fellman. In Anteckningar under min vistelse i Lappmarken af Jacob Fellman. Helsingfors 1906. IV: 445, 451, 452, 463, 464, 465, 475, 477.

1913.

Gunnar Castrén. Några dagar i Lappland. Två resebref af M. A. Castrén. Joukahainen XIV, p. 10—33.

Kai Donner. Två otryckta föredrag av M. A. Castrén. Med en inledning av — —. Joukahainen XIV, p. 34—58.

Literature about M. A. Castrén.

1846.

J. V. Snellman. Om M. A. Castrén. Saina 1846.

1849.

J. V. Snellman. D:r Castréns resor. Litteraturbladet 1849.

1857.

Whitley Stokes. The Mythology of Finland. Frazer's Magazine 1857, p. 523—537.

1858.

Whitley Stokes. Castrén on the Altaic races. The Saturday Review 1858, p. 191—192.

1860.

R. P. M. A. Castrén. Mehiläinen 1860.

1864.

J. V. Snellman. Ord talade vid M. A. Castréns graf. Joukahainen V.

1870.

J. V. Snellman. Lefnadsteckning öfver Castrén. Nordiska resor och forskningar VI.

1881.

Otto Donner. M. A. Castrén, hänen merkityksensä kielentutkin-
nolle. Valvoja 1881.

1882.

J. R. Aspelin. M. A. Castrén muinaistutkijana. Valvoja 1882.

1886.

F. B. M. A. Castrén. Muistosanoja. Muutamien sivistyksemme
miesten elämäkertoja. Helsinki 1886.

1895.

M. A. Castrén, Kyläkirjaston Kuvalehti B.

Vilhelm Thomsen. Mathias Alexander Castrén, finsk Sprog-
forsker, 1813—1852. Salm. Konv. leks. Bd. 4.

1896.

J. R. Aspelin. Silmäys M. A. Castrén'in muinaistutkimuksiin.
Suomen Museo III.

1900.

Heikki Ojansuu. M. A. Castrénin oikeakielisyyuskannasta. Vi-
rittäjä 1900.

1901.

J. R. Aspelin. M. A. Castréns Aufzeichnungen über die Alter-
tümer im Kreise Minusinsk. F. Fornminnesför. Tidskrift XXI.

E. N. Setälä. Dem andenken M. A. Castréns. Finnisch-ugrische
Forschungen I.

1902.

Hugo Blomqvist. Castréns resor. Geogr. För. Tidskrift 1902.

Hugo Blomqvist. M. A. Castréns färder. Vet. Meddel. af Geogr.
Föreningen VI.

1905.

K. F. Karjalainen. Über M. A. Castréns transskription des
ostjakischen in seinen druck- und handschriften. Finnisch-ugrische
Forschungen IV.

1908.

K. F. Karjalainen. M. A. Castrén. Oma Maa III.

1909.

Yrjö Wichmann. M. A. Castrén. Tietosanakirja I.

1911.

K. F. Karjalainen. M. A. Castrén. Kansanvalistusseuran Kalenteri 33.

1913.

J. R. Aspelin. M. A. Castrén, Suomen sukutieteen perustaja. Joukahainen XIV.

Gunnar Castrén. M. A. Castrén. Nya Argus 1913.

Zachris Castrén. M. A. Castrénin isänmaanaate. Valvoja 1913.

Kai Donner. M. A. Castrén. Valvoja 1913.

Kai Donner. Esitelmä pidetty ylioppilaskunnan Castrén-juhlassa 2. XII. 1913. Ylioppilaslehti n. 28.

Artturi Kannisto. Ein wörterverzeichnis eines ausgestorbenen wogulischen dialekts in den papieren M. A. Castréns. Journal de la Soc. Finno-ougrienne XXX.

Artturi Kannisto. Über den verfasser des wogulischen wörterverzeichnisses M. A. Castréns. Journal de la Soc. Finno-ougrienne XXX.

K. F. Karjalainen. M. A. Castrénin satavuotismuistoksi. Otava 1913.

A. M. Tallgren. Mathias Aleksanteri Castrén. Kansanvalistusseuran Elämäkertoja 18. 132 p.

1918.

Kai Donner. Ett opublicerat brev av M. A. Castrén. Arena 1918.

1925.

Tor Carpelan and L. O. Th. Tudeer. M. A. Castrén. Helsingfors Universitet. Lärare och tjänstemän från år 1828. I.

1927.

Kai Donner. Matias Aleksanteri Castrén. Kansallinen Elämäkerrasto I.

Arkadijus Presas. Elää tai kuolla? Romaani 75-vuotis-muisto Castrénin kuolemasta. Viipuri 1927, 40 p.

1928.

B. Estlander. Mathias Alexander Castrén. Hans resor och forskningar. Helsingfors 1928, 187 p.

1929.

B. Estlander. Mathias Aleksanteri Castrén. Hänen matkansa ja tutkimuksensa. Suomennos. 238 p.

Helsingfors, January 1931.

Zwei neue türkische Runeninschriften.

Von

KAI DONNER und MARTTI RÄSÄNEN.

Im Frühjahr 1927 erhielt ich durch freundliche Vermittlung von Professor A. M. TALLGREN in Helsingfors eine kleine Schrift Далекое прошлое бурятского края, verfasst von Professor B. E. ПЕТРИ in Irkutsk und gedruckt i. J. 1922. Auf dem Titelblatt sah man das Bild einer Spindelrolle aus Steinkohle, das mit (undeutlicher) türkischer Runenschrift versehen war. Aus dem Buche (S. 23, 27) wurde man davon unterrichtet, dass der Verfasser bei Ausgrabungen in den Jahren 1912, 1913 und 1916 bei Utu-jelga im Kreise Kurumtschinsk eine grössere Menge dieser Spindelrollen aus Steinkohle, in Erdhütten der Eisenzeit, gefunden hatte. Nur eine einzige war aber mit Schriftzeichen versehen. Der Verfasser betrachtete es als eine bemerkenswerte Tatsache, dass Spuren der Verwendung türkischer Runenbuchstaben, wie er ganz richtig erkannt hatte, so weit im Norden gefunden waren, und war der Ansicht, dass sie von Vorfahren der jetzigen Jakuten stammten, und zwar zunächst von den sogenannten »Kurumtschinsker Schmieden« (курумчинские кузнецы).

Da ich gerade zu der Zeit altes und neues Material für die grosse Arbeit von Professor VILHELM THOMSEN über die türkischen Runeninschriften sammelte, schrieb ich an Prof. ПЕТРИ, um genauere Nachrichten über die von ihm gemachten Funde zu erhalten. Sehr entgegenkommender und liebenswürdiger Weise antwortete er mir unter dem 26. V. 1927 aus Irkutsk in einem Brief, mit dem er mir die zwei hier abgebildeten Photographien sandte und sie zu meiner Verfügung stellte. Ausserdem bekam ich gleichzeitig mit dem Brief seinen i. J. 1923 in Tschita (in Наука и Школа) gedruckten Aufsatz Доисторические кузнецы в Прибайкалье. (К вопросу о доисторическом прошлом якутов).

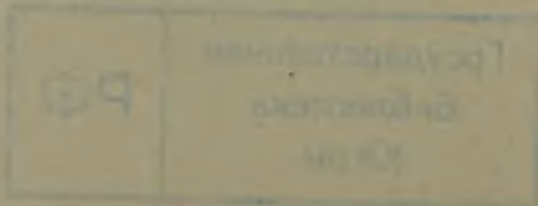
- 0112940 -

Государственная
библиотека
Югры

РФ

Laut den brieflichen Mitteilungen war die mit I bezeichnete Spindelrolle in Utu-jelga (Уту-желга) am Flusse Murin, der sich in die Kuda, einen Nebenfluss der Angara ergiesst, gefunden worden. Die mit II bezeichnete, die nur wenige (8) Schriftzeichen hat, ist i. J. 1926 in der Nähe des Dorfes Kunta, das 78 Werst NE von der Fundstelle der ersteren liegt, bei Ausgrabungen zum Vorschein gekommen. Kunta befindet sich nicht sehr weit von der Insel Olochon im Baikalsee, bemerkt PETRI. Die beiden Gegenstände sind, wie gesagt, aus Steinkohle gemacht, hier in natürlicher Grösse abgebildet und messen ugf. 6 cm im Durchmesser. Im übrigen variieren die Dimensionen der Spindelrollen zwischen 3,5 und 6 cm im Durchmesser. An allen Fundstellen wurden von diesen Spindelrollen eine Anzahl gefunden, aber nur jene zwei waren mit Schriftzeichen versehen. Schliesslich schreibt PETRI, dass er mir die Rollen überlasse, weil sein alter Freund, der Akademiker W. RADLOFF, gestorben sei und sie nicht mehr verwerten könne. — Die Rollen werden im ethnographischen und archäologischen Kabinett der Irkutsker Staatsuniversität aufbewahrt.

In dem letzterwähnten Aufsatz von PETRI wird berichtet, dass der grösste Teil aller Funde, die den Kurumtschinsker Schmieden angehören, in Utu-jelga angefertigt seien. Meistenteils sind die Gegenstände in Ruinen oder Resten von Erdhütten (russ. землянка) oder жилие ямы, die PETRI fond de cabane nennt, gefunden. Diese waren gewöhnlich ugf. 3 Arschin lang, 4 breit, 1—1 1/2 Arschin tief und alle viereckig. Die Gegenstände lagen in der obersten Kulturschicht, die aus Schwarzerde oder Löss bestand. So auch die Rollen. Die Ausgrabungen haben sehr viele Gegenstände ans Licht gebracht. Es sind eine grosse Menge von Tonscherben, die eine eigenartige Keramik vertreten, welche laut PETRI ausserdem an der oberen Lena, an der oberen Angara bis zur Stadt Balagansk, rings um den Baikalsee gefunden ist und die die Ausdehnung und die Grenzen jener Kultur markiert. Weiter sind es Knochen von Haustieren, u. a. Pferden, und von erbeutetem Grosswild. Ausser Knochennadeln wurden Messer und Pfeilspitzen aus Eisen wie auch Stücke von Pferdegeschirr angetroffen. Die Gegenstände aus Eisen

sind von ausgezeichneter Art und aus besonders gutem Material; das Eisen ist ja, wie gefundene Reste von Schmelzöfen beweisen, in derselben Weise hergestellt wie westlicher in Sibirien, wo das Eisen nach RADLOFFS Angabe (Aus Sibirien II 125) 99.43 % Reingehalt hat. Aus den Fundgegenständen gewinnt man den Eindruck, dass sie einem Hirtenvolk angehört haben, das Haustiere hielt und wohl ein Nomadenleben führte. Trotzdem hatte wenigstens ein Teil der Mitglieder des Volkes feste Wohnplätze, an denen besonders die Schmiede zu leben genötigt waren. Die grosse Menge von Schmelzöfen an den verschiedenen Plätzen weist darauf hin, dass sie ziemlich stationär waren.

Der hier erwähnte Aufsatz von PETRI bietet nur kurze Notizen über die gefundenen Gegenstände. Keine ausführlichen Berichte oder Abbildungen, z. B. der Keramik, stehen zur Verfügung. PETRI kommt zu dem Schluss, dass diese Funde den Vorfahren der Jakuten gehören. Der Leser ist vielleicht nicht geneigt, Einwendungen zu machen, ist aber auch nicht von der Beweisführung überzeugt. Die Gegenstände gehören wohl der jüngeren sibirischen Eisenzeit an, welchem Volke oder Stamm, ist aber sehr schwer zu entscheiden. Ich möchte nur die Aufmerksamkeit auf die alten Schmiedevölker Sibiriens, die Jenissei-Ostjaken und überhaupt auf die tatarisierten Kirgisen lenken, die u. a. als Sklaven anderer Türk-völker als Schmiede Verwendung fanden. Am Baikalsee waren die Kurikan das bekannteste Volk, das zur Konföderation der T'e-le gehörte. Ob sie Vorfahren der Jakuten waren oder nicht, ist noch ganz unbewiesen¹.

Die Schrift, meint der Entdecker der Spindelrollen, ist derart, dass die Buchstaben ohne jede Ordnung geschrieben zu sein scheinen und dass sie ungefähr so gebraucht sind, wie primitive Völker »europäische« Buchstaben als Ornamente verwenden. Glücklicherweise handelt es sich aber nicht nur um Buchstaben, sondern um eine Schrift, die sicherlich einen Sinn hat — falls man ihn nur entdecken kann. Auf Rolle I sieht der mit alttürkischen Runen

¹ Vgl. z. B. bei E. BRETSCHNEIDER, *Mediæval Researches*, I 24 N. 42.

Vertraute ohne Schwierigkeit z. B. $\text{ᠮ ᠭ} \times \text{ᠠᠳᠲᠦᠭᠦᠢ}$ »gut«, das übrige wird wohl wegen der Kürze der Schrift Schwierigkeiten machen, wie auch aus der Fortsetzung zu ersehen ist. Die Rolle II enthält deutlich folgende Schriftzeichen: $\text{ᠠ ᠯ ᠣ ᠰ ᠢ ᠨ ᠢ ᠶ ᠢ ᠨ ᠢ}$.

Die Schrift selbst scheint auf beiden Rollen an die Runen vom Jenissei zu erinnern. Ich bemerke nur, dass I den Buchstaben ᠠ ᠲ verwendet, wo die Orkhonschrift ᠠ , und II ᠠ ᠳ , wo sie ᠠ hat. Demnach hätte auch das Volk vom Baikal nähere Verbindungen mit den Bewohnern der Steppen von Minussinsk als mit der Mongolei gehabt, was an und für sich nicht unnatürlich wäre.

Das Interessante an diesen Funden ist, dass jetzt eine ganz neue türkische »Runenprovinz« gefunden ist, und zwar eine solche, wo auch andere Gegenstände zusammen mit der Runenschrift nähere Angaben über das Volk liefern können, das sie verwendet hat. Neue Funde und neue diesbezügliche Entdeckungen sowie genauere Nachrichten über schon Gefundenes werden unsere Kenntnis hoffentlich sehr bald beträchtlich bereichern. — Früher sind nur wenige Runeninschriften auf Gegenständen gefunden worden. Die Gegenstände sind chinesische Münzen, Spiegel Gefässe, eine bronzene Riemenzierde usw., wozu jetzt die Spindelrollen kommen.

Ich schliesse hiermit und gebe Dr. M. RÄSÄNEN das Wort, der einen Deutungsversuch der Schrift unternommen hat. Ich habe ihm die Inschriften i. J. 1928 übergeben, da ich damals an einer schweren Krankheit litt und also keine Möglichkeit hatte, mich mit den Runen zu beschäftigen.

K. D.

*

Einer dieser Gegenstände, deren Photographien Dr. DONNER mir lebenswürdigerweise zur Entzifferung übergeben hat, trägt deutlich die Buchstaben $\text{ᠠ ᠯ ᠣ ᠰ ᠢ ᠨ ᠢ ᠶ ᠢ ᠨ ᠢ}$, deren Lautwerte (von rechts nach links) natürlich $q d^1 r^1 i q \gamma r^1 \check{c} q$ sind. Auf Grund der häufigen Suffixe $-iq$ und $-\check{c}(a)q$ bin ich geneigt, eine Worttrennung zwischen $i q$ und γ anzunehmen und den Schluss der Schrift $ayir\check{c}aq$ zu lesen. Darin glaube ich die Benennung des Gegenstandes zu fin-

I.

II.

den. Mit dem Suffix *-čaq* (bzw. *-čuq*, *-čiq*) versehene Namen kleinerer Werkzeuge gibt es in den Türksprachen ziemlich viel (z. B. sag. *īrčäk*, *īrčik* 'Spule zum Spinnen' < *egirčäk, *egirčik; čag. *určuq* 'Spindel'; VÁMBÉRY Die primitive Kultur, S. 88 *örčuük* 'Spindel, Kreisel'; beiläufig gesagt sind alle drei Worte lautlich von *ayirčaq* zu trennen). Eine diesem Wort konsonantisch völlig entsprechende Form findet sich bei AS-SAĪD ʒAMĀL-AD-DĪN IBN AL-MUHANNA wo nach der Konstantinopeler Ausgabe vom J. 1338—1340, S. 162 *آغرچق*, also *ay(a)rčūq*, arabisch *الثقالة* 'la rondelle de fuseau' bedeutet. In den Oxforder u. a. Handschriften desselben Schriftstellers ist die Vokalisation nach MELIORANSKIJ (Арабъ филологъ о турецкомъ языкѣ, S. 64) *آغرچق*, also *ayarčūq*, was MELIORANSKIJ jedoch im Glossar, S. 069, in *آغرچق* *ayirčaq*, *ayirčaq* 'пряслица' (= Spinnrad) korrigiert. Auch MAḤMŪD AL-KĀŠYARĪ Konstantinopel I, S. 131, kennt das Wort in der Form *آغرشق* *ayuršaq* 'Spindel-spule' (BROCKELMANN, Mitteltürkischer Wortschatz, S. 5). Das Wort ist in den jetzigen Türksprachen kaum anderswo zu finden als im Osmanischen, wo *ayiršaq*, *ayirsaq* nach RADLOFF 'Kugel, Ball, ein rundes Ende, Knauf, Knoten' bedeutet, *igi ayiršayi* 'Spule; *däjirmän ayiršayi* 'Mühlstein' usw. Bei DIRAN KÉLÉKIAN heisst es *آغیرشان* *ayyršaq*, *ayaršaq* 'rondelle, (la rondelle d'un rouet)'. Auch ich habe in der Stadt Rize am Schwarzen Meer *ayiršak*, *arišak* in der Bedeutung 'Spindelrolle' aufgezeichnet. Befremdend ist das Suffix *-šaq* und *-saq* im Osmanischen (und *-šaq* bei KĀŠYARĪ), diese können sich wohl an andere Worte auf *-šaq*, *-saq* anlehnen (*jumušaq*, *bayirsaq*). Das Wort kann nicht zu tar. *āgir* gehören, wie RADLOFF I 162 meint, tar. *āgir* hat nämlich vordervokalische Entsprechungen in anderen türkischen Sprachen; eher ist *ayirčaq* eine Ableitung von *ayir* 'schwer', also etwa 'Gewicht'.

Der Anfang der Inschrift ist offenbar eine Ableitung auf *-(i)q*, deren es in den türkischen Sprachen unendlich viele gibt, sowohl substantivische als adjektivische. Der Stamm *qadir-*, der nach der Bedeutung und lautlich hierzu passt, ist das Verb MAḤMŪD AL-

KĀŠYARĪ I 309 (BROCKELMANN S. 140) *qadyr* 'drehn', RADL. soj. *qadir* 'verdrehen', sag. koib. šor. *qazir* 'nach hinten biegen', tel. kas. kar. *qajir* 'umbiegen, biegen, neigen', tel. leb. kas. usw. *qair* 'umdrehen, verdrehen, ausdrehen, biegen'. Dem alttürkischen Wort lautlich genau entsprechende Formen sind tel. *qajiriq* 'umgebogen, zurückgebogen', tel. *qairiq* 'ein nach oben zurückgebogener Haken' (tel. šor. *qajiryas* 'Bündel, Knäuel'). In Anbetracht dessen, dass die Ableitungen auf *-(i)q* nomina instrumenti sein können (osm. *gaz* 'schaufeln', *qaziq* 'Schaufel'), denke ich an die Möglichkeit, dass sich hier ein Wort für 'Spindel' widerspiegelt (vgl. z. B. russ. вертѣть 'drehen', веретено 'Spindel').

Die Inschrift würde also einfach 'Spindelrolle' bedeuten, wozu auch die Form des Gegenstandes gut stimmt.

Trotz der grösseren Anzahl von Buchstaben ist die Schrift der anderen Spindelrolle wegen der Abgeschliffenheit noch schwieriger zu entziffern. Wenn man vom Rande ab liest, findet man mehr oder weniger deutlich die Buchstaben $t^1 j^1 d^2$ (der obere linke Strich des $\times$ gehört eher zu Υr^2 , so dass jenes etwa $\sphericalangle$ ähnelt) $r^2 l^2 g^2 r^1 q r^1 j^1 b^2 s^2 c^2 \dots$ (darauf einige tamga-ähnliche Zeichen) $d^2 g^2 ü l^2 g^2 ä r^2$ (der letzte Buchstabe l^1 ist eher ein abgeschliffenes Υ als ein Zeichen für γ , letzteres hat ja auf dem ersten Gegenstand die Form $),()$).

Wegen der Schwierigkeit der Entzifferung begnüge ich mich mit einigen Hinweisen. Eine deutliche Worttrennung ist natürlich zwischen g^2 und r^1 . Weil türkische Wörter nicht mit r anfangen können, muss man ein Anfangs- a voraussetzen, also etwa *arqar*. Letzteres ist ein Tiername: RADL. kir. čag. *arkar* 'männlicher Argali (ovis arkar)', KĀŠYARĪ (BROCKELMANN S. 11) *arqar* 'Steinbockweibchen, aus dessen Horn man Messergriffe macht', kkir. RADL., Образцы V. 13 *arkar*, 64 *arkal*, VLADIMIROV-SAMOJLOVIČ, Турецкій народецъ хотоны, S. 19 *arkar* id., mong.-mandschu *argali* ($\triangleright$ russ.). Das vorangehende Adjektiv auf *-lig* könnte *erlig* 'männlich' sein,

also *erlig arqar* 'männlicher Argali', (Männernamen?), wenn es nicht mit d^2 zu lesen ist. Aber was wäre *ederlig* ('gesattelt')?

Eine andere Möglichkeit wäre, dass man eine Zeitbestimmung in *qar ai beš . . .* 'der fünfte des Schneemonats' fände oder, wenn man $\Downarrow$ für $\Downarrow\Downarrow$ liest, *arqar jil* 'der fünfte Monat des *arqar*-Jahres', Erklärungsversuche, welche alle auf vielerlei Schwierigkeiten stossen. Weiter findet man deutlich *ädgü* 'gut', vielleicht 'ädgüüg' (RADLOFF-MALOV, Uigurische Sprachdenkmäler, Leningrad 1928) 'святой, добрый'; $l^2 g^2$ kann ebenfalls verschieden gedeutet werden: *elig* '50', 'die Hand' (Nom. und Akk.), 'die Stammgemeinschaft' (Akk.) usw.

Einen klaren Sinn der Inschrift entdecke ich jedenfalls nicht, weil man keine sicheren Verbalformen findet und man es vielleicht mit ungewöhnlichen Personen- oder Ortsnamen (vgl. RAMSTEDT, Zwei uig. runeninschr. 56 *arqarbaši-toši*) zu tun hat.

M. R.

Beiträge zur Frage der türkischen Vokalharmonie.

Von

MARTTI RÄSÄNEN.

I. Das Suffix der 3. Person.

In seiner interessanten Arbeit »Türkisch-tschuwassische vergleichende Studien« (Islamica I, Leipzig 1925), S. 422, weist N. POPPE auf Grund der tschuwassischen Vokalharmonieregeln das Vorkommen eines verschwundenen Pronomens der dritten Person *i* nach, dem im Mongolischen Gen. *inu*, in der Mandschusprache Nom. *i* 'er', Gen. *ini* entsprechen. Gegen seine Behauptung habe ich nichts einzuwenden, vielmehr will ich hier seine Theorie mittels anderer Belege stützen, insbesondere, weil einige andere Erscheinungen auf dem Gebiete der Turkologie beleuchtet werden können.

Erstens finde ich ein Argument im Tschuwassischen. Bekannt ist der tschuwassische Lautübergang $D(t) > DZ(tš)$. Wenn man diese Erscheinung (vgl. AŠMARIN, Материалы 55—56, 57—58) näher betrachtet, kann man konstatieren, dass dieser Übergang durch ein vorhergehendes oder folgendes *i* bedingt ist. Die wichtigsten Fälle sind folgende: *t* ($\sim D$) vor dem Possessivsuffix der dritten Person (*çut* 'Papier', III P. $\chi u D Z \acute{\epsilon}$), in der Deklination dialektweise ($\chi o b \acute{\epsilon} \acute{\epsilon} n \acute{\epsilon}$, P.KAS. $k u D \acute{\epsilon} \acute{\epsilon} n \acute{\epsilon}$, also *i* wirkt hier entweder progressiv oder sowohl progressiv als regressiv); hierzu gehört die sog. II. Form der Adjektive (*jut* 'fremd': $j u D Z \acute{\epsilon}$, AŠM. 164, 165); in der Lokativ- und Ablativendung nach dem Suffix der dritten Person ($u r i n \acute{\epsilon} \acute{\epsilon}$, $u r i n \acute{\epsilon} \acute{\epsilon} n$); Lokativ und Ablativ des Plurals ($-s e n \acute{\epsilon} \acute{\epsilon}$, $-s e n \acute{\epsilon} \acute{\epsilon} n < s a i n \acute{\epsilon} \acute{\epsilon} (n) < s a j i n - d a (-n)$; (AŠM. 292) III. Pers. des Praeteritum actionis, des Plusquamperf. actionis, des Praeteritum imperfectum, des Konjunktivs ($p u l \acute{\epsilon} \acute{\epsilon}$, $p u l a b \acute{\epsilon} \acute{\epsilon} \acute{\epsilon}$, $p u l a b \acute{\epsilon} \acute{\epsilon} \acute{\epsilon}$, $p u l \acute{\epsilon} \acute{\epsilon} \acute{\epsilon}$); ebenso

in den zusammengesetzten Verbalformen mit $-dždžə < *idi < erdi$. Unklar betr. ihrer Herkunft bleibt die dritte Person Plural des Imperativs ($pulódždžâr$).

Wie aus den obigen Fällen der Morphologie zu ersehen ist, ist das Auftreten des $dž$ mit (dem i) der dritten Person verknüpft oder es erklärt sich aus der Einwirkung eines $\epsilon < ai$. So verhält es sich, wenn man die Einzelfälle betrachtet, wo übrigens im Tschuwassischen $dž$ ($tš$) im Wortinnern oder am Ende des Wortes vorkommt. Ausser den gewöhnlichen Fällen, wo $dž$ auf Lehnbeziehungen beruht (z.B. $< kas. č$), kommt $dž$, $tš$ sehr selten vor: z. b. $sittšə$ 'sieben' $< *jeti$, $šivdžə$ 'scharf' $< jitiq$, $pəttšən$ 'allein' $< bir-$, $viđžəgən$ 'spitz' $< *ötigän$, vgl. POPPE Ung. Jahrb. VII, 162. Hierher gehören die Postposition $-dždžən$, $-džən$ 'bis', die wohl mit osm. *dejin*, aber in keinem Falle mit türk. *ča* (AŠM. 225), zusammenzustellen ist, und die daraus entstandenen Verbalformen, das 2. und das 3. Gerundium der Zeit ($puladždžən$, $pulidždžən$ (AŠM. 296). Als einziges hintervokalisches Wort, in dem $dž$ einem älteren d , t zu entsprechen scheint, finde ich $vəldžə$, aber auch $vəldžə$ 'rogen' = misch. *wəldək*, kas. *ıldək*, tob. *ultiq*, *ultir*, dsch. *oyulduruq* id. Dieses Wort scheint jedoch volksetymologisch beeinflusst zu sein (*oyul*, *ül*; BANG. Túrán 1918, S. 315), die Mouillierung des l in $vəldžə$ und die vordervokalischen Nebenformen tschuw. $vəldžə$ und kir. *ıldürük* sind auch in Betracht zu ziehen.

Aber auch die Orchon-Inschriften stützen die Theorie von dem Vorkommen eines i der dritten Person. Hier vertritt das Possessivsuffix der dritten Person $\uparrow$, das natürlich sowohl i als i sein kann. Aber wenn darauf die Endung des Akkusativs n folgt, wird es auch in hintervokalischen Wörtern mit $\uparrow$ ($= n^2$) bezeichnet ($oyl\uparrow in^2$, $at\uparrow in^2$, $t\uparrow u\uparrow in^2$ usw. THOMS. JRAS. 1912, S. 210 $yolin^2 t\uparrow in^2!$). Freilich ist es wahr, dass $\uparrow$ in den hintervokalischen Wörtern auch in anderen Stellungen als der III. Person auftritt (z. B. Sudži RAMST. S. 4—5. $qiz\uparrow min^2$, $at\uparrow min^2$) und dass in der dritten Person auch $\uparrow$ ($= n^1$) vorkommen kann. Ursprünglich mag es sich jedoch so verhalten haben, dass $\uparrow$ nur der III. Person gehörte. Darauf weist auch das Possessivsuffix der III. Person *si* hin, das immer

mit $\uparrow |$ (= s^2i) bezeichnet wird, vgl. THOMSEN, *Turcica* s. 31: »... pour cette raison probablement que l' *i* ($i^?$) de cet affixe était, dans le turc de l'Orchon, une voyelle palatale invariable.» THOMSEN transkribiert in der letztgenannten Arbeit, umgekehrt wie in seinen früheren Werken, das Suffix der III. Person immer mit *i*. So mag es sich mit dem Suffix *di* der dritten Person des Präteritums verhalten haben, obgleich es mit Hilfe der Orchon-Inschriften schwieriger zu beweisen ist.

Viel früher als THOMSEN scheint dies RADLOFF beobachtet zu haben, s. Die alttürkischen Inschriften der Mongolei, dritte Lieferung, 1895, s. 185. »Da hier $\uparrow$ an alle Stämme mit dem Possessiv-Affixe der dritten Person tritt, ohne Rücksicht darauf, ob das Stammwort gutturale oder palatale Vocale enthält, so sind wir genöthigt anzunehmen, dass das *i* des Possessiv-Affixes sich noch nicht den Vocalen des Stammes unterordnete und dass die alten Türken *qayani*, *qizi*, *sači*, *subi* sprachen und die Accusative dieser Wörter *qayanin*, *qizin*, *sačın*, *subin* lauteten.»

Auch in einer dritten Türksprache finden wir vielleicht Beweise für die vordervokalische Gestalt des Suffixes der dritten Person. Meine Aufzeichnungen aus der nordöstlichen Mundart Anatoliens wimmeln von Flexionstypen wie *oldum*, *oldun*, *oldi* 'ich, du, er wurde', *kuzum*, *kuzun*, *kuzi* 'mein, dein, sein Schaf'. Aber über diese Frage näher im Folgenden.

II. Über die engen Vokale in der zweiten und den folgenden Silben.

Die sog. Vokalharmonie der Türk Sprachen besteht in der Wirkung des Vokals der ersten Silbe des Wortes auf die Vokale der folgenden Silben, also in einer progressiven Assimilation. In allen Türk Sprachen, auch in deren ältesten Quellen, findet man eine hierauf beruhende Zweiteilung in hintervokalische und vordervokalische Wörter, so dass die Erscheinung in dieser Form als gemeintürkisch (ja aller Wahrscheinlichkeit nach schon als gemeinaltaisch) betrachtet werden darf. Dagegen dürfte die Wirkung der Palatalität bzw. Nichtpalatalität des Vokals der ersten Silbe in den meisten heutigen

Türksprachen das Ergebnis einer späteren Entwicklung sein, wie aus dem Folgenden hervorgehen dürfte.

Wenn man die ältesten uigurischen Denkmäler¹ durchsieht, beobachtet man sowohl in Einzelwörtern als in Flexions- und Derivationssuffixen als Vokal entweder 1) *a* ~ *ä* oder 2) *u* ~ *ü* oder 3) *i* ~ *i* (ob der Vokal ein hinterer oder ein vorderer ist, lässt sich natürlich aus den uigurischen Vokalzeichen nicht entnehmen, sondern muss auf anderem Wege erschlossen werden). Wir lassen hier die erste Reihe beiseite und wenden unsere Aufmerksamkeit den zwei letzteren Reihen enger Vokale zu. Im Uigurischen waren zu der zweiten Reihe gehörige Suffixe unter anderen folgende: deverb. Nom. *uq* ~ *ük*; *yu* ~ *gü* (Nom. ag. *yu-či* ~ *gü-či*; Nezess. *yu-luq* ~ *gü-lük*); Numeral. *a-yu* ~ *ä-gü*; Fact. *ur* ~ *ür*; *γur* ~ *gür*; (*γuz* ~ *güz*); *dur* ~ *dür*; Partiz. perf. *duq* ~ *dük*; *juq* ~ *jük*; Imperat. 3 P. *zun* ~ *zün*; Ger. *u* ~ *ü*, nach vok. *ju* ~ *jü*; Adv. direct. *ru* ~ *rü* (*γa-ru* ~ *gärü*); Interr.-Part. *mu*².

Zur dritten Reihe gehörten Gen. *(n)iη* ~ *(n)iη*; Akk. (nach Poss.-Suff.) *in* ~ *in*; Akk. der Pronomina *nī* ~ *ni*; Adj. *qi* ~ *ki*; Adj. *li* ~ *li*; Nom. act. *či* ~ *či* (*ta-či* ~ *tä-či*; *γu-či* ~ *gü-či*); Poss.-Suff. der 3. Pers. *i*, *si* (ursprüngl. vordervokalisches, doch wahrscheinlich schon früh dem Gesetz der Vokalharmonie unterworfen: ~ *i*; *si*); Praet. indef. *miš* ~ *miš*; Imperat. 2. Pers. *γil* ~ *gil* (Optat. 1. P. Sg. *a-j-in* ~ *ä-j-in*); subord. Ger. *i* ~ *i* (Ger. *matin* ~ *mätin*); Terminat. *ginčä*.

Ausserdem gibt es aber eine vierte Reihe uigurischer Suffixe, bei denen man die Vokalharmonie zu einer vierförmigen Reihe

¹ Die Belege sind vorzugsweise Berliner Quellen entnommen: F. W. K. MÜLLER *Uigurica*, id. II, III; A. VON LE COQ *Türkische Manichaica* aus Chotscho I, II, III; W. BANG und A. VON GABEIN *Türkische Turfan-Texte*, id. II., id. III.

² Die Beziehung der Interrogativpartikel *mu* (in den heutigen östlichen Dialekten) zu den in den gegenwärtigen Dialekten am häufigsten vorkommenden *mi* könnte man vielleicht so erklären, dass *mi* das ursprünglichere wäre und *mu* sein *u* durch Kontamination aus der anderen Interrogativpartikel *γu* (THOMSEN *Turcica* 46—48) oder durch Einfluss des *m* erhalten hätte.

weiterentwickelt findet (also ähnlich wie z. B. die Vokalharmonie der heutigen osmanischen Schriftsprache): $i \sim i \sim u \sim ü$, ja in gewissen Handschriften od. Dialekten $\sim a \sim ä$. Zu dieser Reihe gehören: Akk. $uy \sim üg \sim iy \sim ig$ ($\sim ay \sim äg$); Abl. *dun* usw.; Instr. *un* usw.; Subst. *luq* usw.; Adj. *luγ*; Adj. carit. *suz*; deverb. Nom. *um*; dev. Nom. *uš*; dev. Nom. *uγ*; Numer. ord. *unc*; Poss.-Suff. 1. u. 2. Pers. Sg. u. Plur. *um, uη, umuz, uηuz*; Praet. defin. 1. u. 2. Pers. *dum, duη, duq* od. *dumuz, duηuz*; Imperat. 2. Pers. *uη*; Ger. copul. *up*; Partiz. *uylj*; Partiz. praet. indef. *uγma*; Pass. *ul*; Refl. *un*; Rezipr. *uš*¹.

Bei der Betrachtung der obigen Reihen, fällt es auf, dass die Suffixe der vierten Reihe nach konsonantischen Stämmen fast alle mit einem Vokal anlauten, während dieser nach Vokal fehlt. Der wechselnde Vokal ist unter diesen Umständen als ein Bindevokal zu betrachten, der ursprünglich weder zu dem Suffix noch zu dem Stamm gehört. Dieser Vokal ist natürlich ursprünglich äusserst kurz und undeutlich (reduziert) gewesen, so dass seine Assimilation an den Vokal der letzten Stammsilbe durchaus begreiflich ist. Dadurch wurde gewissermassen der Grund zu der weiter um sich greifenden Vokalharmonie gelegt. In dieser Reihe gibt es zwar einige Suffixe, in denen der wechselnde Vokal zwischen den zwei Konsonanten des Suffixes steht. Aber wenigstens gewisse ihnen sind aus zwei Suffixen zusammengesetzt (Praet. defin. $d + m$ usw.; Abl. *dun* usw. ist allem Anschein nach das Lokativelement $d +$ Instr. *un* usw. Analog Abl. *dan* < Lok. *da* + Instr. *n*).

¹ Eine Sonderstellung nimmt der Aorist ein, dessen Suffix meist $ur \sim ür$ ist (nach Vokal *jur* $\sim$ *jür*, aber auch bloss r : *tijür* $\sim$ *tir*; *jarlıqajur* $\sim$ *jarlıqar*). Nach mehrsilbigen konsonantischen Stämmen ist am gewöhnlichsten $ur \sim ür$, so nach Pass. l , Refl. n , Rezipr. $š$, Fakt. t , Fakt. ur , dagegen nach dem Derivationselement $γal \sim gäl$, Fakt. $γur-t$ $jr \sim ir$. Nach einsilbigen Stämmen ist keine bestimmte Regel zu erkennen: $ur, jr, ar, ür, ir, är$: *barjr, kälir, aljr, qaljr, ärür, kirür, birür, sävär, tıqar, tıyar, tijür* $\sim$ *tir, bolur, turur, bulur* $\sim$ *buljr, körür, uçar, tutar, önär*. Das Verhalten bedarf einer näheren Untersuchung, ebenso die Beziehung der subordinierten Gerundien auf $a \sim ä, i \sim i, u \sim ü$ zueinander und zu dem Aorist (Uig. I 7 *bilü jarlıqap, alj jarlıqadi*, vgl. *bil-ür, al-jr*). Wie verhalten sich zueinander die Direktiven $ru \sim rü$ und $ra \sim rä$?

Ziemlich ähnlich ist das Vokalsystem nach den Vokalzeichen der folgenden Silben, soweit sie ausgedrückt sind, auch in den Orchon- und Jenissei-Inschriften gewesen. Die Schlussfolgerungen THOMSENS (Inscr. S. 13) auf Grund der Vokalbezeichnung der 3. Pers. im Verhältnis zum Vokal der 1. und 2. Pers. des definiten Präteritums treffen nicht das Richtige, da es sich herausgestellt hat, dass das *i* der 3. Person speziell der 3. Person angehört (POPPE *Islamica* I, vgl. auch Verf. oben I). Dasselbe gilt von den entsprechenden Possessivsuffixen. Die Schreibungen *özüm*, *söñüküñ* (THOMSEN *ibid.*) deuten gerade auf eine mit dem Uigurischen übereinstimmende Aussprache. Ferner braucht man in der Adjektivendung *l-γ*, *l-g* nicht denselben Vokal (THOMSEN *ibid.*) wie in der Endung *li*, *li* anzunehmen; im Uigurischen haben diese Suffixe einen verschiedenen Vokalismus. Jen. *qutluγ*, Orch. *küčlüg* sind gerade Formen, die man nach dem Uigurischen zu erwarten hat.

In der dschagataischen Literatur, die in gewissem Sinn als die Fortsetzung der uigurischen anzusehen ist, liegen im grossen ganzen dieselben Vokalverhältnisse vor, wie dies aus den folgenden Beispielen hervorgeht. (Ob jedoch z. B. die Ablativendung *دين* wirklich auch nach einem Labialvokal die volkstümliche Aussprache repräsentiert, ist wegen des Lautverhalts im Uigurischen zu bezweifeln. Überhaupt findet man in der dschagataischen Literatur viel nicht auf der wirklichen Aussprache beruhendes Theoretisieren und traditionell Erstarrtes.)¹

¹ Ich wähle einige die Sache beleuchtende Beispiele hier und da aus der dschagataischen Literatur, ohne dieselben genauer zu systematisieren: ABU-L-γAZI: *han-niñ* (Gen.), *bul-γan-in* (Akk.), *oγl-i* (3 P.), *bol-di*, *bol-γil* (Imperat.), *kil-türdi*, *unut-di-lar*, *öl-tür-ür*, *moyul-niñ*, *kün-i*, *sor-di*, *qil-ma-duq*, *kil-sün-lär*, *bar-sun*, *bil-ür-lär*, *kil-tür-ür*, *bol-uñ*, *ui-du-m*, *air-il-ur*, aber auch *air-ul-ur*, *bol-ur-mu*; vom Uigurischen abweichend: *oγl-imiz*, *oγl-iñiz*, *git-mä-günčä hatun-din*, *bol-γan-din* (Abl.).

Im grammatischen Teil von VÄMBÉRY'S Cagataischen Sprachstudien erscheint im allgemeinen die Vokalharmonie des uigurischen Typus, doch kommen auch Ausnahmen vor: Gen. *دينك* (*niñ*) od. *نونك* (*nun*), aber Akk. *دى* (*ni*); »Vertheilungszahlwörter« und Adverbien (= Instrum.) *n*, *in*, *un*, *ün* (*bir-in*, *tört-ün*); Adj. *ki*, *γi*; Term. *rü*, *ru* (*tig-rü*, *tjš-qaru*; *ra*, *re*: *soñra*, *üzre*);

Inwieweit in den heutigen östlichen Dialekten die ursprünglichen Vokalverhältnisse in der *V o l k s s p r a c h e* erhalten sind oder in welchem Grade man in den Sprachproben mit Traditionalismus und Theoretisieren oder mit fremdem, z. B. osmanischen Einfluss zu rechnen hat, lässt sich im einzelnen schwer sagen. Einerseits fand sich z. B. schon im *Q u t a d y u b i l i g* in dieser Hinsicht schwanken, z. B. begegnet man in der 3. Person der Form *közü* statt *közi*, andererseits spiegeln z. B. die heutigen von A. von LE COQ aus Turfan mitgeteilten Sprachproben in mehreren Punkten gut die ursprünglichen Verhältnisse wider. Dagegen tritt in der kaschgarischen Sage von MARTIN HARTMANN (KSz. 5), die wirklich auf der lebenden Aussprache des eigentlichen Mannes aus dem Volke beruht, ein ganz eigenartiger Vokalismus hervor.

Schon früh dürften jedoch mundartliche Unterschiede in der Vertretung der Bindevokale der vierten Reihe bestanden haben. Im Uigurischen muss teilweise ein *a ~ ä*-Dialekt vorhanden gewesen sein. Auf die Existenz eines solchen deutet auch die Angabe *KÄŠ-Fakt.* *tur ~ tür, yuz ~ küz*; Ger. *باروب* (transkribiert *bar-ib*, auch *bar-ub*, also eine auf einen *u*-Dialekt deutende Form); *baryu-miz*, aber *baryuñuz* (geschrieben *باركوز*); Nom. *luq, lük, liq, lik*; deverb. Nom. *iš, üš*; deverb. Nom. *un-š, ün-š*; deverb. Nom. *m, im, um, üm*, deverb. Nom. *tj, ti*; deverb. Nom. *it, üt (keč-it, ög-üt)*; deverb. Nom. *yun, gün, gin*.

Beispiele aus dem Wörterbuch: *öt-ün* (deverb. Nom.); *ar-u, ariγ, aruq* 'rein', *aruluq* 'Schönheit'; *al-γu ~ bir-gi*; *añ-siz*; Adv. *ot-luy*; Subst. *ot-luq* usw.

Stichproben aus VÁMBÉRY'S Abuska: *tüp-süz*, 3 P. *tüp-i*, 3. P. Dat. *turma-singyā* (!); *tört-ünš*; *tür-lük, tol-γan-dur-ub, tolyat-ib, tüzlügi-din*; *tap-uq-či*; *tap-iš-ur*; *tat-liγ*; *talp-in*; *tan-iš-ti*; *tanir-im-ni*; *tip-ük*; *tir-gü-ži, tir-iñ* usw.

THÜRY, Abuska lugati: *qil-γušj, it-güži*; *öks-üt-mek*; *tuš-um-djn*; *toq-ul-maq, qair-il-maq, say-ijn-maq*; *asmay-liq*; *ijn-dur-maq*; *öz öz-üm-ni*; *öilen-ür* usw.

Überhaupt ist die »dschagataische« Literatur so bunt und ihr Begriff selbst so wenig genau bestimmt, dass sie nicht geeignet ist, die vorliegende Frage aufzuklären. Wie widersprechend die Schriftsprache und die heute herrschende gesprochene Sprache im gegenwärtigen Turkestan sind, ersieht man z. B. aus VON LE COQ'S Sprichwörtern (*öruq-luq*, geschr. *ایق*; *özäñni*, geschr. *özüñni*, *dost-um-nún*, geschr. *-niñ*; *dost-tun*, geschr. *-din*; *käk-lik*, geschr. *-lük* usw.).

γARĪS, die Γ U Z Z bevorzugten die Form *bardam*, während die T ü r k *bardim* und die A r γ ū *bardum*, *käldüm* anwendeten (BROCKELMANN K Sz. 18 36). Ist vielleicht der erwähnte von HARTMANN untersuchte kaschgarische Dialekt (K Sz. 5 181: *etep*, *bilep*, *kilap*, *urap*) als eine direkte Fortsetzung eines solchen *a* ~ *ä*-Dialekts zu betrachten?

Ausser in dem von KĀŠγARĪ erwähnten arγuschen *u*-Dialekt findet man *u* auch nach Nicht-labial auch in anderen Quellen. So treten in der von MELIORANSKIJ zitierten Grammatik von İBN-MOHAMMED SALİH (Арабъ филологъ о турецкомъ языкѣ, S. LXVIII) die Formen *jazdum*, *oqudum*, *ögrändüm*, *bildüm* auf. Die Einwände MELIORANSKIJS gegen diese Schreibung können nicht als stichhaltig gelten: »Die Abwandlung *jazdum*, *jazdiñ*, *jazdi*, *jazduq*, *jazdiñiz*, *jazdilar* ist ganz unzuverlässig.« Ob Ibn-Mohammed Salih in der 2. Person wirklich *i* schreibt, geht aus dem Referat von MELIORANSKIJ nicht deutlich hervor, die 3. Person gehört jedenfalls in eine Kategorie für sich, nach der Vokal der 1. (und 2.) Person nicht bestimmt zu werden braucht. Vgl. auch eine andere, etwas unklare Angabe in derselben Arbeit von MELIORANSKIJ (S. XXX, Fussnote 1: bei den T u r k m e n e n *i*, bei den anderen T ü r k e n *u*).

Dass es einen solchen *u*-Dialekt tatsächlich gegeben hat und noch heute gibt, wird vor allem durch die ältere osmanische Schriftsprache und gewisse lebende (nördliche) Dialekte des Osmanischen zur Evidenz bewiesen.

Schon in den seldschukischen Versen¹ wimmelt es, abgesehen von solchen *u*-Fällen, die keine Bindevokalfälle sein dürften, wie den Aoristen *alur*, *virür* (aber *idär*, *ädär*), auch von Formen wie 1. und 2. Pers. *jarattum*, *išiltün*, *malum*, *atamuz* (aber 3. Pers. *urdi*, *arasinda*), Imperat. *qilun*, *išitun*, Gen. *anun* usw. RADLOFF (S. 303) erkennt eine solche Aussprache nicht in allen Fällen an, aber wie wir finden, begegnet sie noch heute im Osmanischen. Befremdend ist das Adjektivsuffix *lu*, *lü* statt *li*, *li*. Wenn man sich als Urform

¹ Ich nehme Bezug auf die Edition von RADLOFF: Über alttürkische Dialekte I. Die seldschukischen Verse im Rebâb-Nâmeh, Bull. de l'Acad. des Sciences de St.-Petersbourg I (XXXIII).

liy, *lig* denkt und als lautgesetzliche Entwicklung $iy > u$, $ig > ü$ annimmt, möchte man auch die Lautgestalt *aru* < *ariy* 'rein' erwarten, aber man findet آ .

Als zweites Beispiel des Altosmanischen wähle ich VÁMBÉRY, Alt-osmanische Sprachstudien. Aus dieser der Mitte des 15. Jahrhunderts entstammenden Quelle ziehe ich folgende Fälle aus:

Gen. *un*, *uη*: *kim-ün*, *čopan-uη*, *sen-ün*, 1. P. *joldaš-um*, *gözet-düm*, *gel-düm*; 2. P. *ol-duη*, *baš-uηuz-i* (Akk.), *žan-uη-i* (Akk.), 3. P. *aldi*, *oldi*, *ur-di-lar*, 3 P. Akk. *jüz-i-n*, *ejü-si-n*, aber auch *don-u-n*, *gol-u-n*, 3. P. Dat. *baš-i-n-a*, *göz-i-n-e*; Pass. *jaj-il-*, *dök-ül*; Adj. *lu*: *altun-lu*, *ev-lü*, *deη-lü*, Subst. *liq*, *luq*: *achžaliq*; *bunžaj-luq*; *chastar-liq*; Imperat. 2. P. *al-uη*, *qaž-uη*, *vir-ün*; Termin. *bulmaginža*, *otur-unža*; Fakt. *ur*, *dur*: *ag-dur-*, *piš-ür-sün*, *gež-ür-di*; *gej-dür*; Ger. *ub*, *ib*: *ajard-ub*, *qivril-ib*, *id-üb*, *sev-üb* usw.

Zwar enthält die zuletzt erwähnte Arbeit viel Inkonsistenzen und in bezug auf das Verhältnis von $u \sim i$ viel Unklarheiten, aber im grossen und ganzen stimmt sie in dieser Hinsicht zu dem heutigen nordwestanatolischen Dialekt, mit dem ich mich auf einer Reise von Trapezund nach der Grenze von Kaukasien bekannt machen konnte (vgl. Eine sammlung von māni-liedern aus Anatolien).

In den von mir gesammelten Proben, deren zuverlässigste, am besten auskultierte von Lütfi aus Rize diktiert sind, gehören zu den sichersten *u*-Fällen: Gen. *un* (*iaılanun*), Demin. *žuk* (*kuzižuk*), Adj. *luq* (*airiluk*), 1. und 2. Pers. Poss.-Suff. *um*, *uη*, *umuz*, *uηuz* (*k'oīnum*, *boīnun*, *aramuz*, *d'ozlerun*; auch in Flexionsformen, obgleich die Silbe nicht geschlossen ist: *boīnuna*, *d'ozleruni*), 1. und 2. Pers. Prät. *dum*, *duη*, *duq*, *duηuz* (*k'ordum*, *k'açuštuk*, *eridunuz*), 1. Pers. Pl. Opt. *alum* (*cik'alum*), Ger. *up* (*iatup*), Imperat. *sun* (*desun*), Part. Perf. *duq* (*dēduk*).

i-Fälle dagegen sind: Nom. act. *ēi* (*iolci*), Akk. *i* (*owli*), Adj. *li* (*tat'li*), Adj. *ki* (*ālumāki*), Interr.-Part. *mi* (*varmi*), 3. Pers. Poss.-Suff. *i*, *si* (*nali*, *iazisi*). In gewissen Endungen und Ableitungen scheinen die Vokalverhältnisse der heutigen Schriftsprache vorzuliegen, wie Perf. *miš* $\sim$ *muš*, Pass. *il* $\sim$ *ul*, Refl. *in* $\sim$ *un*.

In den von mir gemachten Aufzeichnungen finden sich sehr viel Ausnahmen, die man entweder durch Einfluss anderer Dialekte oder als Analogiefälle erklären kann. Besonders wechselnd ist die Flexion des Verbums 'sein': *im, sin, iz, siniz*, (1. Pers. Pl. *uk': k'ašaruk'*; so auch im Azerb. KARL FOY, Azerb. Stud. MSOS VI 132: *bizuq* 'wir sind'), das sogar bei denselben Personen zu der *i*- oder der *u*-Reihe gehören kann, sei es selbständig gebraucht oder in Verbindung mit dem Präsens, dem Aorist, dem Futur, dem *a*-Optativ, dem *miş*-Präteritum (*ıolci-ım, d'ideirum, biçerum, d'idezeyim, d'elezeyum, sataşam, elezeyiz, soılersun* usw.).

Jedenfalls ist es bemerkenswert, dass der Vokalismus der altosmanischen Schriftsprache und der des nordanatolischen Dialekts in dieser Hinsicht im Wesentlichen übereinstimmen, und ferner, dass sich die *u*-Fälle meist an die geschlossene Silben und die *i*-Fälle meist an die offenen Silben anschliessen.

Es ist möglich, dass den ersten Anstoss zu einem derartigen Vokalverhältnis der Unterschied zwischen der 1. und 2. Person einerseits und der 3. Person andererseits gegeben hat. Ob die ganz verschiedenartigen Vokalverhältnisse¹ der heutigen osmanischen Schriftsprache mit ihrer weit entwickelten Vokalharmonie, die sich mit der der südlichen und westlichen Dialekte des Osmanischen deckt, vielleicht das Resultat einer späteren Entwicklung darstellen, oder ob dieser Unterschied auf älteren Dialektverschiedenheiten beruht, ist schwer auszumachen. Es wäre verlockend, hierin Spuren *aller Dialektverschiedenheiten verschiedener türkischer Stämme* — der Seldschuken, Osmanen, Turkmenen — zu sehen, in welcher Hinsicht die fraglichen Vokalverhältnisse von unberechenbarer Wichtigkeit für die Wanderungsgeschichte der türkischen Stämme wären. Aber in Ermanglung besserer Beweismaterialien muss diese Frage wenigstens vorläufig offen gelassen werden.

¹ Ich lasse hierbei das »Ausbleiben der Vokalharmonie« bezüglich des *a* und *ā* der zweiten und folgender Silben ausser Betracht, worin die nördlichen Dialekte des Osmanischen und teilweise die alte Schriftsprache zum Teil mit dem Kumanischen sowie möglicherweise auch mit den turkestanischen Dialekten stimmen.

BIBLIOGRAFINEN LUETTELO

vuosina 1917—1929 painetusta

Votjakkilaisesta kansanrunouskirjallisuudesta.

Tehnyt

Kuzebai Gerd.¹

I. Votjakkien kansanrunouden aineksia.

(Tekstikokoelmia).

a) Votjakinkielisiä (ilman venäläistä käännöstä).

1. Gerd, K. P. Малмыз удмурт'ёслэн кырзан'ёсы. [= Malmyž udmurtjoslen kyržanjossy] = Malmyžin votjakkien lauluja. Sarapul 1920. Votjakkilaisen komissariatien julkaisema. 16 s.

Kokoelmaan kuuluu 12 laulua, jotka keräilijä on kirjoittanut muistiin Vjatkan läänin Malmyžin piirin Vavožin ja Novo-Multanskin piirikunnissa (rajoneissa). Ei ole mainintaa, keneltä ja missä muistiinpanot ovat tehdyt.

2. Gerd, Kuzebai. Удмурт кырзан'ёс I-ти книга. [= Udmurt kyržanjos. I:ti kniga.] = Votjakkilaisia lauluja. I kirja. Moskova. Centrizdat. 1924. 64 s.

Kokoelma sisältää esipuheen, 9 vallankumouslaulua votjakiksi käännettyinä, 46 laulua (niistä 12 laulua otettu Malmyžin lauluja sisältävästä kokoelmasta. Julkaisu on toinen painos kirjaa »*Malmyž udmurtjoslen kyržanjossy*», johon on tehty lisäyksiä. Tarkoitettu laulukirjaksi asujamistolle ja kouluille. Kukin laulu on varustettu päiväyksellä, jolloin on mainittu missä, milloin ja keneltä laulu on pantu muistiin.

3. Gerd, Kuzebai. Удмурт кырзан'ёс. I-ти книга [= Udmurt kyržanjos. I:ti kniga.] = Votjakkilaisia lauluja. I kirja »Udkniga». Iževsk 1927. 112 s. 8:o. 3:s painos.

Kirja sisältää esipuheen venäjäksi ja votjakiksi, 15 vallankumouslaulua 178 votjakkilaisista laulua. Laulut ovat järjestetyt kyläkunnittain.

Laulujen sävelmiä 40, laulajien ja laulajattarien valokuvia 5. Aineisto on tarkoin päivätty. On mainittu, keneltä kukin laulu on kirjoitettu muistiin. Kielen murreominaisuudet on säilytetty.

---

¹ Tekijän käsikirjoituksesta suomentanut ALBERT HÄMÄLÄINEN.

4. Пјин, J. I. Кыл-Бур'ёс. Удмурт кырзан'ёс, мадискон'ёс, маскара оскон'ёс [= Kyl-Burjos. Udmurt kyržanjos, madiskonjos, maskara oskonjos] = Lyhyt kokoelma votjakkilaisia arvoituksia, lauluja, uskomuksia ja sananlaskuja. »Ydkniga». Iževsk 1924. 28 s. 8:o.

Kirjanen sisältää 100 nelisäkeistä laulua, 112 arvoitusta (selityksineen), 50 uskomusta, 14 sananlaskua. Kirja on hyvin huolimattomasti kokoonpantu. Keräilijä ei muistiinpannessaan ole säilyttänyt paikallista murremuotoa, vaan on, hyläten paikkakunnallisen sanontatavan, pyrkinyt esittämään laulut ja arvoitukset kirjakielen asussa. Sen johdosta on vaikeaa määrittellä, millä murteella muistiinpanot on tehty, varsinkin kun kokoonpanija ei ole päivännyt ainoatakaan muistiinpanoa, toisin sanoen, ei ole merkinnyt, kuka muistiinpanon on tehnyt, milloin, missä ja keneltä kukin muistiinpano on saatu.

5. Jakovlev, I. V. Удморт кырзан'ёс [= Udmort kyržanjos.] = Votjakkilaisia lauluja. Kokoelma votjakinkielisiä lauluja ja runoja. Kasani 1919. 32 s. 8:o.

Kokoelma sisältää 85 nelisäkeistä Kasanin tienoon votjakkien laulua (12 laulua »vanhemmista», 26 nuorisonlaulua, 8 sotamiehen, 15 juhla-, 4 kiitos-, 20 tunnelmalaulua). Liitteenä 9 eri kirjoittajien runoa, jotka käsittelevät työskentelyä ja elämää maakylässä.

b) Votjakinkielisiä (venäläisellä käännöksellä varustettuja.)

6. Gerd, K. P. Пословицы и поговорки вотяковъ = Votjakkien sananlaskuja ja sananparsia). Moskovalaisen votjakkien kulttuurin tutkivan seuran »Votjaki» julkaisu. 1 nide. 4:o. Toimittaneet K. P. Gerd ja V. P. Nalimov. Moskova 1926. Centrizdat. 49-61 s.

Kirjoituksessa on vähäinen alkulause, jossa puhutaan sananlaskujen esiintymisestä, niiden synnystä ja keräämisestä; tekstiosastossa on 170 sananlaskua rinnakkaisine venäjänkielisine käännöksineen. Sananlaskut ryhmittyvät seuraavien aiheiden mukaan: työ (6), kollektiivisuus ja keskinäisapu (6), perhe (3), morsiamen kosminen (4), mies ja vaimo (3) nainen emäntänä (4), vanhukset ja entisajan elämä (2), perinnönjako (5), kulta ja rahat (15), varkaus ja vieraan omaisuuden anastaminen (11), ihminen ja hänen ominaisuutensa (54), onnen usko, kohtalo ja kuolema (11), suhde sivistykseen sekä luku- ja kirjoitustaitoon (4), jumala, palvelusmenojen suorittajat, pahat henget (10), suhde muihin kansoihin ennen vallankumousta (14), sekalaisia (18.)

7. Borisov, T. K. Пѣсни южныхъ вотяковъ = Etelävotjakkien lauluja. »Udkniga». Iževsk 1929. XVII-102 s. 4:o.

Kirja sisältää kokoelman Možgan seudun votjakkien laulujen tekstejä, rinnakkaisine (ei aina tarkkoine) venäjänkielisine käännöksineen. Sisällys: alkulause, (juhlien ja pitojen käsitteleminen lauluissa, vieraan varaisuus, ystävyys ja rakkaus, nuorukaistyypit ja nuoruus, naimisissa olo, työn ääressä ahertelu, lauluissa ilmenevä optimismi ja pessimismi, sotilaselämä, uskonnollisuus, lauluissa esiintyvä luonnonkuvaus, taiteellisia näkemyksiä ja vertauksia, laulujen ulkonainen muoto, uusia tuulahduksia).

Tekstiosastossa on 463 laulua, suurin osa niistä kaksisäkeisiä, nelisäkeisiä, kolmisäkeisiä, kuusisäkeisiä. Lauluista on 362 pitolauluja, 57 rakkauslauluja, 25 häälauluja ja 20 sotilaslauluja.

Esilauseessa tehty kirjalliskriittillinen analyysi on heikko. Minkään lau-

lunlajin synnyn todellisia syitä ei ole esitetty. Tekstiaines on päivätty heikosti: vasta esilauseen lopussa on tehty yleinen maininta siitä, keneltä ainekset on saatu. Mozgan seudun murteen ominaisuudet on esitetty heikosti. Esipuheessa tekijä itse antaa kirjalleen tieteellis-lingvistisen teoksen merkityksen.

8. Maksimov, V. Молитвенный обряд у глазовскихъ воляковъ = Glazovin votjakkien rukousmenot. Kirjoitelma. »Votjaki», I nide. Kokoelma votjakkien oloja, taloutta ja sivistystä käsitteleviä kirjoituksia, julkaissut moskovalainen votjakkien kulttuuria tutkiva seura. Moskova 1926. Centrizdat. Sivut 73-76.

Johdanto sisältää lyhyen kuvauksen rukousmenoista, joka on laadittu vanhusten kertomuksien mukaan. Sen jälkeen seuraa 3 votjakinkielistä, rinnakkaisella venäläisellä käännöksellä varustettua rukousta (1. Keväällä pelolle kylvämään mentäessä, 2. Pietarin päivän aikana, 3. syksyllä Filipin paaston aikana).

Venäläisen rinnakkaiskäännöksen on tehnyt K. P. Gerd. Rukousten tekstit ovat säilyneet hyvin ja ne ovat hyvin mielenkiintoisia sisällöltään ja kuvauksellisesti. Aineisto on päivätty.

9. Perevoščikov, S. T. Вотские молитвы = Votjakkilaisia rukouksia. Votjakkien maan tutkimista harrastavan tieteellisen seuran »toimituksia». 2 nide. Iževsk 1926.

Sisältää 2 rukousta (kylvämään ruvettaessa ja karjaa keväällä ulos laskettaessa).

10. Gerd, K. P. *Kitiš gondirjos potillam. Udmurt vižikil* = Mistä karhut ovat peräisin. Votjakkilainen satu. Muistiinpannut K. Gerd. Lukukirja »*sunit zor*». Siv. 140-144. Moskova 1924. Centrizdat.

Aihe: Lehmus rankaisee ukkoa ja akkaa ahneudesta, muuttaen heidät karhuiksi. Suorasanainen.

c. Venäjänkielisiä (ilman votjakkilaista alkutekstiä).

11. Gerd, K. P. Легенды и предания Малмыжскихъ вотяковъ = Malmyžin votjakkien legendoja ja taruja. Tekstejä. Sanomalehti Известия Малмыжского Уисполкома». Kesä- ja heinäkuu 1919.

Legendat ovat venäjänkielisiä. Votjakinkielistä tekstiä ei ole. Seuraavat legendat ovat painetut: Ihmisonnesta; Miten taivas kohousi; Pyhä kannel; Siivekkäät ratsut; *Kildišinin* ajat.

12. Orešin, Petr. Творчество народов СССР = Neuvostoliiton kansojen kirjallisuus. Laulukokoelma. Moskova 1914.

Kokoelma sisältää Neuvostoliiton kansojen lauluja venäjänkielisinä käännöksinä. Siinä on 6 votjakkilaista laulua, jotka ovat mielenkiintoisia rytmi- rakenteensa ja runokuviansa kannalta. Sen vuoksi, ettei votjakkilaista tekstiä ole, on vaikeaa päättää, missä määrin käännökset vastaavat alkuperäistä tekstiä. Kokoontuottaja ei anna mitään viitteitä, mistä hän on saanut ainekset kokoelmaa varten.

13. Čežegov, M. Вотские молитвы = Votjakkien rukouksia. Труды О-ва изучения Вотск. Края. 5 ниде. Iževsk 1928. Sivut 160-162.

(Painettu uudelleen julkaisusta Вятск. Губерн. Вѣдомости. N:ot 14, 15, 1862.)

Sisältää 8 rukousta venäläisinä käännöksinä. Votjakinkielistä alkutekstiä ei ole. Rukoukset ovat: viljan kylvön edellä, heinäkorjuun jälkeen, viljanleikkuun edellä ja jälkeen; karjan ja lintujen teurastamisen edellä, rukoukset ennen päivällistä (uutena vuotena, loppiaisena, pyhän neitseen esirukouksen juhlena, kiirastorstaina ja pääsiäisenä).

Votjakkien kansanrunoutta koskevia tutkimuksia ja kirjoitelmia.

a) Votjakinkielisiä.

14. Gerd, Kuzebai. Удмурт Литература сярысь = Votjakkilaisesta kirjallisuudesta. Aikakauskirja »Җенеш». N:o 2/20. Iževsk 1929.

Kirjoituksen sisältö: 1) Mitä on kansankirjallisuus; 2) Onko kansanrunoutta tunnettava ja opiskeltava suullisena kirjallisuutena; 3) Mitä kansanrunouden vaikutteita havaitaan votjakkien uusimmassa suoraanisessa ja runokirjallisuudessa.

15. Gerd, Kuzebai. Удмурт Литература сярысь = Votjakkien kirjallisuudesta. Aikakauskirja »Җенеш» N:o 3-4 (21-22). Iževsk 1929.

Sisältää kirjoitukset: Votjakin kansanrunouden keräyksen historia. Entiset kansanrunouden keräilijät. Nykyiset votjakkilaisen kansanrunouden keräilijät.

16. Gerd, Kuzebai. Калыккылос книгаѳс [Kalykkylos knigajos.] = Votjakkilaisen kansanrunouden kokoelmia. Kirjallisuusluettelo. Aikakauskirja »Җенеш» N:o 5 (23). Iževsk 1929.

Luettelossa on mainittu 14 votjakkilaista kansanrunouskokoelmaa, jotka ovat julaistut saksalaisine, unkarilaisine tai venäläisine käännöksineen votjakiksi ja jotka ovat ilmestyneet Venäjällä ennen vallankumousta. Kunkin kirjan sisältö kuvataan yksityiskohtaisesti. Annetaan tietoja kussakin kirjassa olevien kansanrunousainesten määrästä (kansanrunouden) lajien mukaisesti sekä mahdollisuuden mukaan arvostellaan kunkin kirjan laatu.

17. Gerd, Kuzebai. Мае удмурт пинал'ѳс кырзало [Maje udmurt pinaljos kyrzalo.] = Mitä votjakkien lapset laulavat. Kirjoitus, johon liittyy 14 lasten laulua. Aikakauskirja »Җенеш». N:o 1 (19). Iževsk 1928.

Kirjoituksessa puhutaan siitä, miten tarpeellista on tutkia votjakkien lasten runoutta, jotta opittaisiin tuntemaan näitä lapsia. Tekijän muistiinpanemien lasten laulujen sisältö analysoidaan ja huomautetaan, että niissä on havaittavissa (joskus kielteisperäistä) aikaihminen laulujen vaikutusta. Lasten lauluja on 10, kehtolauluja 4.

18. Gerd, Kuzebai. Глаз удмуртѳслен кырзан'ѳссы [Glaz udmurtjoslen kyrzanjossy.] = Glazovin votjakkien lauluja. Kirjoitelma. Aikakauskirja »Җенеш» N:o 6 (24). Iževsk 1929.

Kirjoitelmassa puhutaan Glazovin votjakkien kansanrunouden keräyksen tarpeellisuudesta. Osoitetaan, että sen käsityksen vastaisesti, ettei Glazovin votjakeilla olisi lauluja, heillä olevan hyviä lauluja. Todistukseksi kirjoittaja esittää 5 muistiinpanemaansa laulunäytettä (hyvästelylaulu, siperialainen laulu, naimisiin menevän neidon laulu, pilalauluja).

Kirjoittaja on pannut laulut muistiin kesällä v. 1923 eri paikkakunnilla Glazovin seudulla.

19. Žuikov, S. P. Глаз удмурт'ёслэн кылбуран'ёссы [Glaz ud-murtjoslen kylburanjossy.] = Glasovin votjakkien laulelmia. Kirjoitelma. Aikakauskirja »Кенеш» N:o 2 (20). Iževsk 1929.

Kirjoitelmassa puhutaan Glazovin votjakkien kansanrunouden köyhyydestä verrattuna Možgan seutuun sekä Glazovin votjakkien lauluissa havaittava venäläisestä vaikutuksesta.

Kirjoituksessa esitetään 17 tanssilaulua ja 1 häälaulu, jotka kirjoittaja on pannut muistiin Glazovin votjakeilta. Muistiinpanot ovat huonosti päi-vätyt.

b) Venäjänkielisiä.

20. Nikolskij, N. V. Конспект по истории народной музыки у народностей Поволжья = Katsaus Volgan seudun kansojen kansanmusiikin historiaan. Julkaissut Kasanissa oleva itämainen musiikkikeskuskoulu. Kasani 1920. 72 siv. 4:o.

Sisältö: 1. Volgan seudun kansanmusiikin historia; 2. Volgan kansojen soittimet sekä lyhyitä historiallisia tietoja niistä; 3. Volgan kansojen sävel- ja laulututannon kehitykseen kohdistuneet päävaikutteet; 4. Volgan kansojen sävel- ja laulututanto nykypäivinä; 5. Volgan kansojen soitannollisen etnografian lähimmät tehtävät.

Liitteinä: 1. Musikaalis-etnografisen kirjallisuuden luettelo; 2. Pienten kansojen soitanto ja laulu (Volgan seudun pienten kansojen toukokuussa 1918 pidetyn kokouksen päätöksiä); 3. Lauluseurojen sääntöehdotus; 4. Kyselykaavake kansanlaulujen ja muun soitannollisen etnografian alaan kuuluvan aineiston keräilyä varten.

21. Gerd, K. P. Народное творчество вотяков = Votjakkien kansanrunous. Kirjoitelma. Sanomalehti »Жизнь национальностей» N:o 16. Moskova 1922.

Kirjoitelmassa puhutaan votjakkien suullisen runouden luonteesta, kansanrunouden esiintymisen edellytyksistä ja luonteesta. Esitetään 3 laulua venäläisinä käännöksinä

22. Gerd, K. P. О народной поэзии вотяков = Votjakkien kansanrunoudesta. Kirjoitelma. Aikakauskirja »Коми му» N:o 2. 1925. Ustysyol'sk.

Kirjoitelmassa puhutaan votjakkien suullisen runouden tuotteiden esiintymisestä sekä luonnehditaan tämän runouden laatu. Esitetään 5 kansanlaulua venäläisinä käännöksinä.

22. Gerd, K. P. К изучению удмуртских загадок = Votjakki-laisten arvoitusten tutkimisesta. Kirjoitelma. Votjakkien tieteellisen seuran julkaisuja, 5 nide, s. 119-126. Iževsk 1928.

Kirjoitelmassa puhutaan votjakkien tavasta arvuuttaa arvoituksia, niiden

suhteesta arvoituksessa esiintyvään sanaan, »arvoitusilloista» sekä votjakkilaisissa arvoituksissa esiintyvistä kuvakielestä ja niiden rakenteesta.

23. Gerd, K. P. Вотяцкая Литература и фольклор = Votjakkien kirjallisuus ja kansanrunous. Kirjoitelmia. »Большая советская энциклопедия» (= Neuvostoliiton suuri tietosanakirja). XIII nide. Moskova 1928. Siv. 365-368.

Kirjoitus sisältää lyhyen historiallisen katsauksen votjakkien taidekirjallisuuteen sekä votjakkien kansanrunouden aiheisiin ja lajeihin. Votjakkien eepoksen katkelmat kirjoittaja jakaa kolmeen pääsikermään, nimittäin Kil'meziläiseen, Cepcalaiseen ja Valalaiseen.

c) Saksankielisiä.

24. Gerd, Kuzebai. Über die »Rätselabende bei den Wotjaken. »Ungarische Jahrbücher» Band VIII, Heft 3/4 (p. 394-395). 1928.

Kirjoituksessa kerrotaan tarkoin aikaisemmin Valan seudun votjakkien keskuudessa esiintyneet, mutta nyt jo häviävät »arvoitusillat». Mainitaan arvoitusten arvuuttamisen aika, suhde leikkiin ja arvoitukseen, arvoitusten arvuuttamisen järjestys, taiteellisia luomisilmauksia arvuuttamisessa, vertauskuvien tehtävä arvuuttamisessa.

III. Votjakkien kansanrunous suhteessaan votjakkien kansatieteeseen.

a) Votjakin kielellä.

25. Gerd, Kuzebai. Удмурт калык ас кырзан'ёсаз III. Революци сярысь удмурт кырзан'ёс [Udmurt kalyk as kyrzanjosaz. III. Revoljuci sjarys' udmurt kyrzanjos.] = Votjakki lauluissaan kuvattuna. III. Vallankumousta koskevia lauluja. Glazov 1928. 18 siv. 8:o. Moskovalaisen votjakkien kulttuuria tutkivan seuran julkaisema.

Sisältää kuvauksen votjakkien kansanrunouden uusista vallankumouksellisista aiheista sekä selityksen niiden ilmenemisestä. Vallankumouksen ja kansalaissodan vaikutusta kansanrunouteen on kuvaamassa 13 laulua, jotka ovat esitetyt tekstin yhteydessä. Kaikki laulut ovat päivättyt.

b) Venäjän kielellä.

26. Gerd, K. P. Вотяк в своих песнях I. Песни о песнях = Votjakki lauluissaan kuvattuna. I. Lauluja lauluista. Kirjoitelmia. »Вотяки». Moskovalaisen votjakkien kulttuuria tutkivan seuran julkaisu, joka sisältää kirjoituksia votjakkien elämää, taloutta ja kulttuuria koskevista kysymyksistä. I nide. Toimittaneet K. P. Gerd ja V. P. Nalimov. Moskova. 1926. Centrizdat. Siv. 17-40.

Kirjoituksessa selitellään lauluja käsitteleviä lauluja, votjakkien suhdetta lauluihin, laulurunouden syntyä sekä esitetään asian valaisemiseksi 14 laulutekstiä.

27. Gerd, K. P. Вотяк в своих песнях = Votjakki laulujensa kuvaamana. III. Песни о революции (= Vallankumouslauluja). Trudy obščestva izučeniija Vockogo kraja. (= Votjakkien maan

tutkimista harjoittavan seuran toimituksia) 5 nide. Iževsk 1928. Siv. 127-134. Kirjoitelma.

Kirjoitus on käännös votjakinkielisestä julkaisusta »Революци сярысь удмурт кырзан'ёс» »Revolutionen sarys udmurt kyrzanjos, (Ks. N:o 25.) Luonnehditaan votjakkien kansanrunouden uusia aiheita. Esitetään 13 kansalais-sotaa ja vallankumousta käsittelevää votjakkilaista laulua, rinnakkaisine venäläisine ja votjakkilaisine teksteineen. Analysoidaan lyhyesti niiden sisältö.

28. П'ин, М. I. Сводебные обычаи и обряды у вотяков = Votjakkien häätävät ja -menot. »Votjakkien maan tutkimista harjoittavan tieteellisen seuran julkaisuja» II nide. Iževsk 1926, siv. 25-69.

Kuvataan kaikkien votjakkien häät. Tekstissä on 83 häälaulua, jotka pääasiallisesti ovat Bugul'man piirikunnasta. Tekijä on tahtonut käsitellä häätäpoja vertailevasti, mutta on suorittanut tehtävänsä vähemmän huolellisesti. Usein paikoin ei ole mainittu, millä paikkakunnalla jokin tapa on havaittu olevan käytännössä. Muutamit häiden kohdat on asetettu väärin paikkoihin. Laulujen tekstit ovat votjakin ja venäjän kieliset.

Esimerkkinä huolimattomasta suhtautumisesta asiaan voidaan mainita, että kirjoittaja itse on katsonut tarpeelliseksi »keksiä» votjakkilaisen (muistiin kirjoittamattoman) tekstin, elikkä, paremminkin kääntää votjakiksi sen votjakkilaisen rukouksen venäjänkielisen tekstin, jonka Bogajevskij esittää kirjassaan »Мултанское моление вотяковъ въ свѣтъ этнографическихъ данныхъ», mikä ei millään tavoin ole sallittavaa tieteellisessä teoksessa. Tekijä kirjoittaa arvelematta, että »nuorikoihin kohdistuvan rukouksen sisältö on likipitään tällainen» ja edelleen esittää tekstiänsä (siv. 44).

29. Лурров, Р. N. Из наблюдений над бытом удмуртов Варзятчинского края, Вотской Автономной Области = Votjakkien autonomiseen alueeseen kuuluvan Varzijatčinskin seudun votjakkien olojen tarkkailua. Kirjoitelma. Votjakkien maan tutkimista harjoittavan tieteellisen seuran julkaisuja.» III nide. Siv. 81-114. Iževsk 1927.

Alueen esineellistä kulttuuria koskevan kuvauksen (asunnoista), sekä luvussa kirjoitustaitoa, väestön lukumäärää käsittelevien tietojen ohella 2:ssä luvussa kuvataan yksityiskohtaisesti tämän alueen vanhat pakanalliset palvontamenot. Kuvataan kolipalvonta sekä yhteisöittäin suoritettu palvonta, rukousmenot kartanolla ja ulkona. 3:nnessä luvussa on »*Bulda-ves*»-palvonnasta, mitä näihin saakka ei tyydyttävästi ole kuvattu, yksityiskohtainen kuvaus. 4:nnessä luvussa puhutaan muutamista erikoisuuksista votjakkien elämässä (syntymisen yhteydessä noudatettavat tavat, häätävät, hautausmenot, juhlat.) Lopussa on kertomus *Palesmurtista* (metsähiidestä) sekä toteamus, että vallankumoukselliset olot ovat tunkeutuneet votjakkikyliin.

Kirjoituksessa on seuraavat kansanrunousaineet: kertomus *Palesmurtista* (venäjäksi), 2 rukousta rinnakkaisine (ei aivan tarkkoine) venäläisine käännöksineen.

Kirjoituksessa on suuri joukko väärin kirjoitettuja votjakkilaisia sanoja ja nimityksiä, jotka usein väärentävät merkityksen. Siinä on myös 2 kaavapiirrosta votjakkilaisista rukouspaikoista.

30. Михеjev, I. S. Болезни и способы их лечения по верованиям и обычаям Казанских вотяков = Taudit ja niiden parannuskeinot Kasanin votjakkien tapojen ja uskomusten mukaan. Kirjoitelma. »Вотяки». Votjakkien kulttuurin tutkimista harjoit-

tavan moskovalaisen seuran julkaisu, joka koskee votjakkien taloutta, oloja ja kulttuuria. Siv. 41-48. 1 nide. Toimittaneet K. P. Gerd ja V. P. Nalimov. Moskova 1926. Centrizdat.

Kirjoituksessa kuvataan 30 tautia ja niiden parannuskeinot Kasanin votjakkien uskomusten mukaan (hengenahdistus, kuumetauti, hulluus, lavantauti, angina, kaulapaise, yskä, umpitauti, lapamadot, palaneen vihat, vatsakivut, savipuoliainen, pahanlaatuiset kasvannaiset, syyhy, liiat karvat, haavat huulissa, kutiseminen, poltteen, keltatauti, raihnaus, rokko, korvien suhina, hammaskipu, teerenpisamat, yösokeus, sienet, näivetystauti).

Kirjoituksen kansanrunousainekset: 11 loitsua rinnakkaisine venäläisine käänöksineen; 1 mielenkiintoinen kertomus kuumetaudista sellaisena kuin votjakit sen käsittävät.

c) Venäjänkielisiä (ilman votjakkilaista tekstiä).

31. Herten, A. I. Вотяки и черемиса = Votjakit ja tšeremissit. Kirjoitelma. «Вятскія Губ. Вѣдомости» N:o 1, 3, v. 1838. Painettu uudelleen julkaisussa «Памятная книга Вятск. губ.» v. 1860 sekä «Votjakkien maan tutkimusta harjoittavan tieteellisen seuran» julkaisuissa, III nide, v. 1927. Iževsk.

Kirjoituksessa annetaan lyhyitä tietoja votjakkien historiasta ja etnografiasta, kuvaillaan votjakkien asutuksia, asumuksia, ja pukuja; se sisältää tietoja votjakkien luonteesta, heidän uskonnollisista käsityksistään ja juhlistaan, heidän käännyttämisestään kristinuskoon. Luonnehditaan votjakkien kansanrunoutta («heidän laulunsa ovat synkkiä, kieli köyhää ja tunteetonta; votjakeilla ei ole lauluja, jotka ilmaisisivat rakkauden tunnetta tahi surua; he laulavat siitä, mikä heillä kulloinkin on silmiensä edessä»).

Kansanrunousainekset: Kirjoitukseen liittyy 7 rukousta (1 kylvämään ruvettaessa, 1 heinäkorjuuseen lähdetäessä, 1 leikkaamaan lähdetäessä, 1 viljaa säilöön pantaessa, 1 härkää uhrattaessa, 1 petoja pyydystettäessä, 1 Filipin paaston edellä) sekä 1 häälaulu. Koko kansanrunousaine esitetään venäläisenä käänöksenä. Votjakkilaista alkutekstiä ei ole. Aineistoa ei ole päivätty.

IV. Votjakkien kansanrunous taiteelliseen muotoon sovelletuttuna.

a) Venäjäksi.

32. Aivo Ivi. (Vekšin, I. G.) Шулдыр даур (Šuldyr daur.) = Iloinen aika. Kokoelma kirjoittajan omia nykyaikaisia lauluja, laulemia ja runoja. «Удкнига». Iževsk 1927, 32:o, 32 siv.

Kokoelma sisältää 61 kirjoittajan sepittämää uudenaikaista kylälaulua («komsomolista», koulusta, pionereistä, ylioppilaista, papeista, votjakkilaisesta sanomalehdestä j.n.e.). Runolauluja on 8. Uudenaikaisia kylälaulujansa sepittäessään kirjoittaja ottaa kaksi säettä yleisesti käytännössä olevista nelisäkeisistä kansanlauluista ja lisää niihin kaksi omaa tekemäänsä rinnakkaisäettä nykyaikaisten aiheitten pohjalla. Näin on syntynyt sattuvia ja älykkäitä uudenaikaisia kylälauluja, joihin on käytetty 50 % ennen vallankumousta laulettujen nelisäkeisten kansanlaulujen aineksia. Nelisäkeisten votjakkilaisten laulujen rakenne on täysin säilytetty.

Nämä runolaulut ovat eräiden yleisesti tunnettujen votjakkilaisten ja venäläisten laulujen muunnoksia.

33. Gerd, Kuzebai. Гондыр'ес [Gondyrjos.] = Karhut. Votjakkilainen kansansatu (runomuotoinen). «Удкнига». Iževsk 1929. 16:o, 27 siv. (4 tekstikuva).

Sadun aihe: Lehmus rankaisee ukkoa ja akkaa ahneuden vuoksi muuttamalla heidät karhuiksi. (Rakenteeltaan satu on muunnoksena läheistä sukua sadulle »Kalastajasta ja kalasta»). Satu on sovellettu lapsia varten. Se on kirjoitettu seitsentavuuisena runona, rinnakkais(pari) rytmillisenä, jonka vuoksi sitä on helppo lukea. Runo käsittää 440 säettä. Runo on rakennettu »kumulativisen periaatteen» mukaisesti.

34. I. J. (Jakovlev, I. V.) Янтамыр батыр [Jantamyр batyr.] = Jantamir-jättiläinen. Runokokoelma »Кылбур'ес», 2 kirja. Kasani 1922.

Tunnettu votjakkilainen legenda Jantamyр-jättiläisestä (kuinka hänet tuhosivat kailava hevonen ja vaimo), »valkein säkein» pienen runoelman muotoon kirjoitettuna.

35. Kedra Mitrej (Корепанов, D. M.) Идна-батыр. [Idna-batyr.] = Idna-sankari. Nelinäytöksinen murhenäytelmä. Ajalta, jolloin votjakit taistelivat tšeremissejä ja venäläisiä vastaan. »Удкнига» 1927.

Murhenäytelmä on jatkoa Эштәрек = [Ešterek]ille. Sepitetty votjakkilaisten, muinaisuutta kuvaavien legendain perustalla.

36. Kedra Mitrej (Корепанов, D. M.) Юбер-батыр [Juber-batyr.] = Juber-jättiläinen. Historiallinen runoelma. »Удкнига» 1928. 16:o, 26 siv.

Aiheena on käytetty pientä kertomusta Juber-jättiläisestä, siitä, miten votjakit Сера-joella taistelivat novgorodilaisia jokirosvoja vastaan. Tätä taistelua johtaa Juber-jättiläinen. Runoelma on kirjoitettu säkeistön muotoon. Paikotellen säkeet ovat laaditut heikosti. Rythmi ei ole kaikkialla säilynyt ja se on hätiköiden tehty.

37. Sarman, Pedor. Выжыкыл'ес [Vyžykyljos.] = Satuja. Kokoelma, tehty lapsia varten. »Удкнига». Iževsk 1927, 16:o, 32 siv. (Tekstissä on 9 silhuettikuva.)

Kokoelma sisältää 9 satua: jäniksestä ja ketusta, ketusta ja jäniksenpojista, karhusta ja ihmisestä, ihmisestä ja hyttysestä, hyytelöstä, pölkkypäästä, käärmestä ja kissasta, talonpojasta, halkopinosta. Suurin osa saduista on tekijän uudelleen muovailemia. Muutamat saduista ovat aiheeltaan läheisiä venäläisille, mutta niissä on votjakkilaisia erikoispiirteitä.

b) Venäjäksi.

38. Kedra Mitrej (Корепанов, D. U.; sama kuin Pan-Reimit). Эштәрек [Ešterek.] (Nelinäytöksinen murhenäytelmä). Venäjänkielinen; ajalta jolloin votjakit taistelivat tšeremissien kanssa. Blagoveščensk 1915. Kuuluu XV vuosisadalle. Toinen täydennetty painos viitenä näytöksenä. »Удкнига», Iževsk 1924. 99 sivua.

Näytelmä on rakennettu useiden votjakkien ja tšeremissien välisiä taisteluja kuvaavien tarujen nojalla.

39. Radinov, P. Старик и липа = Vanhus ja lehmus. Votjakkilainen satu. Kasani 1922. Julkaissut »Vitrina poetov».

Sadun aihe: lehmus rankaisee ahnetta ukkoa ja akkaa, muuttaen heidät karhuiksi.

Satu on muutettu runomuotoiseksi. Runot on soinnutettu kaksoispoljennallisiksi. Tekstissä on 4 linoleumilla painettua kuvaa.

V. Votjakkien kansanrunous ja musiikki.

40. Kuročkin, M. Кубоес [Kuboez.] = Paimenpilli. Kokoelma votjakkilaisia sävelmiä Malmyžin, Možgan ja Kasanin kihlakunnista. »Удкнига». Iževsk 1925, 4:o, 42 siv.

Sisältää esipuheen, internatsionalin, 11 Malmyžin votjakkien soinnitettua sävelmää, 5 Možgan votjakkien soinnitettua sävelmää, 4 Kasanin votjakkien soinnitettua sävelmää.

Esipuheessa kokoonpanija huomauttaa ottaneensa sävelmät ja tekstit K. P. Gerdin, I. V. Jakovlevin ja J. I. Il'inin laulukokoelmista. Tekstejä ei ole käännetty venäjäksi.

41. Mironova, I. V. »Пие, пие коркае» [Pie, pie korkae.] = Poikaseni, poikaseni, kotini. Удмурт кырзан'ёс [Udmurt kyržanjos.] = Votjakkilaisia lauluja. »Удкнига». Iževsk 1926, 4:o, 32 siv.

Kokoelma sisältää 19 votjakkilaista soinnitettua sävelmää. Laulut ovat muistiinpantuja Iževskin seudulta ja osa otettu K. P. Gerdin julkaisuista. Sävelmissä on ainoastaan votjakinkielinen teksti ilman venäläistä käännöstä.

42. Molotkova, E. V. Ногаен удмурт кырзан'ёс [Notaen udmurt kyržanjos.] = Nuoteille kirjoitettuja votjakkien lauluja. »Удкнига» 1925, 4:o, 26 siv.

Kokoelmassa on 17 äänille sovitettua votjakkilaista sävelmää. Kaikki tekstit ovat otetut K. P. Gerdin julkaisuista.

43. Romanov, M. G. Удмурт кырзан'ёс [Udmurt kyržanjos.] = Votjakkilaisia lauluja. Äänille sovitettuja sanelmia teksteineen. »Удыига». Iževsk 1925, 4:o, 24 siv.

Sisältää kokoonpanijan esipuheen, 13 äänille sovitettua erilaista sävelmää votjakinkielisine teksteineen. Suurin osa teksteistä on otettu K. P. Gerdin laulukokoelmista. Venäläistä käännöstä ei ole.

VI. Votjakiksi käännettyä muiden kansojen kirjallisuutta.

44. Бадзым сяртчы [Badzym sjartčy.] = Nauris. Venäläinen kansansatu. Kääntänyt K. Gerd. Sarapul 1920. Votjakkien komissariaatin julkaisema.

Tekstissä on 4 silhuettikuvaa, jotka on leikattu linoleumille.

45. Из гондыр [Iz gondyr.] = Kivinen jalopeura. Englantilainen satu. Kääntänyt K. Gerd. Lukukirja »Шуныт зор». Siv. 146-148. Moskova 1924. Centrizdat.

Aihe: kivinen jalopeura, [karhu?] antaa kidastaan kultaa kerjäläiselle. Kerjäläinen pistää kätensä kitaan ottaakseen sinne tarttuneen kultarahan. Jalopeura puree kitansa kiinni, mutta päästää opettavaisin puhein lopuksi hänet irti.

46. Лымок [Lymok.] = Lumikki. Venäläinen kansansatu. Kääntänyt K. Gerd. Sarapul 1920. Julkaissut votjakkilainen komissariaatti.

Aihe: vanhukset muovailevat lumikin, joka herää elämään ja kasvaa suureksi, mutta kun se ystävättäriensä kanssa leikkiessään hyppää tulen läpi, se sulaa ja haihtuu pois valkeana höyrynä.

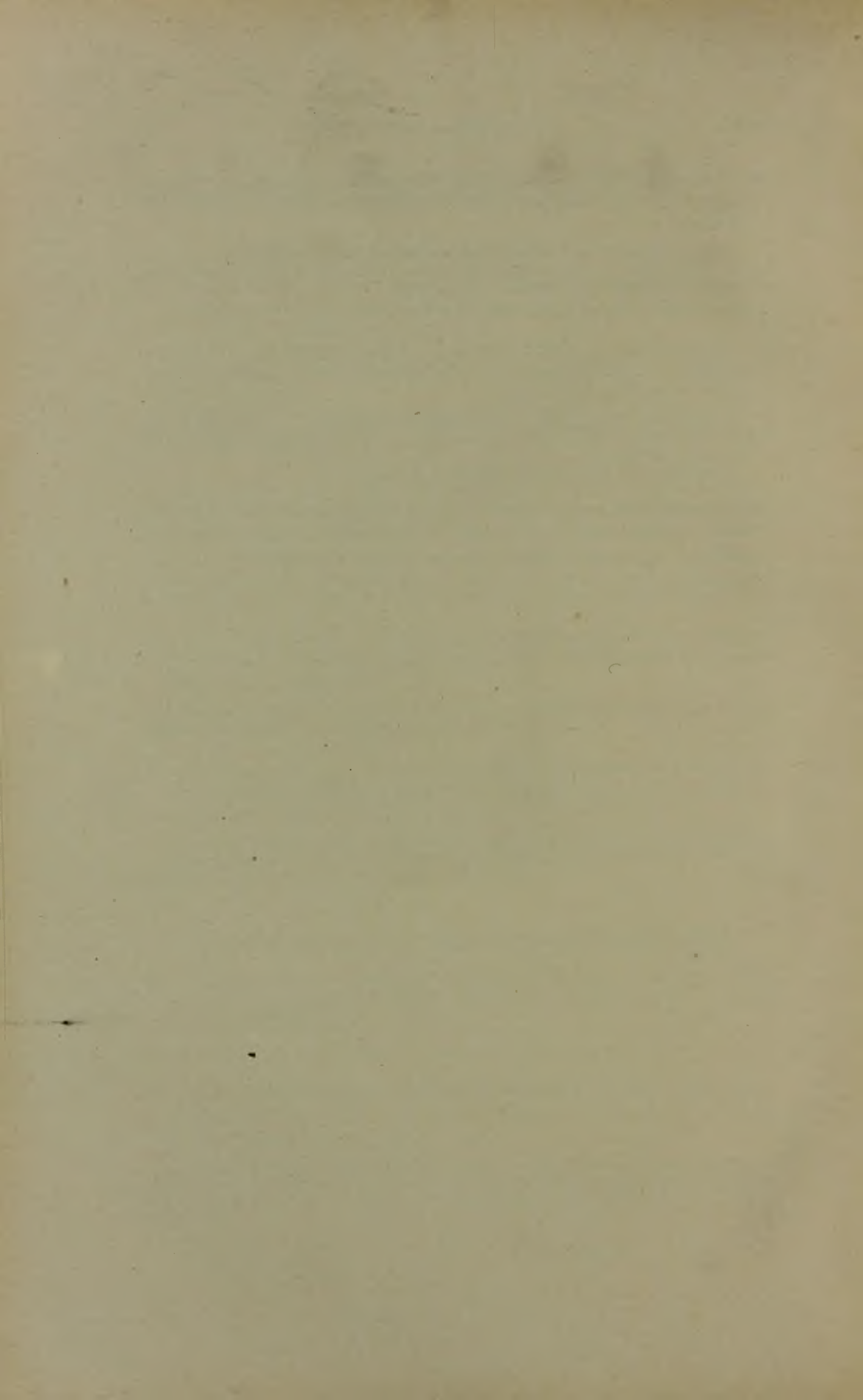
Loppuun on liitetty votjakkilainen satu *Viztem Cuni* (= Tuhma *Cuni*)

47. Чебер гэршок [Čeber geršok.] = Ullakkokammio. Venäläinen kansansatu. Kääntänyt K. Gerd. Sarapul 1920. Julkaissut votjakkilainen komissariaatti.

Sadun aihe: hiiri löytää pellolta vanhan saviastian ja asettuu siihen asumaan. Samaan asuntoon tulevat sammakko, jänis y.m. Lopuksi tulee karhu, joka tappaa kaikki.

Tekstissä on 5 linoleumilla painettua kuvaa.

48. Шунды, тол кезыт (Sundy, tol, kezyt.) = Aurinko, tuuli, pakkaneen. Venäläinen kansansatu. Kääntänyt K. Gerd. Lukukirja »Шуныт зор». Siv. 80-81. Moskova 1924. Centrizdat.

Eigentumsmarken (pas) der Syrjänen.

Von

A. S. SIDOROV.

Das Studium der Eigentumsmarken ist wegen der grossen Verbreitung derselben sowohl unter der russischen Bevölkerung als auch bei vielen anderen Nationalitäten der UdSSR von grosser wissenschaftlicher Bedeutung. Während die Eigentumsmarken bei den Syrjänen¹ heutzutage in den meisten Fällen zur Unterscheidung des Familieneigentums einzelner Wirtschaften dienen, also eine rein juristische Funktion haben, spielten sie in der Vergangenheit eine wesentlichere Rolle. Eine solche Bedeutung dieser Zeichen wird durch das Material der allgemeinen Ethnographie bestätigt, besonders durch die Beobachtungen bei solchen Völkern, welche die Züge des totemistischen oder Stammeslebens noch nicht verloren haben. Auf dieser primitiven Entwicklungsstufe waren diese Zeichen, indem sie das Totem darstellten, mit religiösem Kult verbunden und symbolisierten eine totemistische Gesellschaft mit ihrem göttlichen Stammvater Totem in der ganzen Vielfältigkeit seiner Erscheinungen.

Sogar bis zur Gegenwart haben sich bei vielen turkotatarischen Völkern, sowie auch bei einigen finnisch-ugrischen, z. B. den Wotjaken, teilweise den Lappen und den Permjaken, Zeichen erhalten, welche es uns ermöglichen, die verwandtschaftlichen Beziehungen nicht nur zwischen einzelnen Familiengruppen, sondern sogar zwischen ganzen Stämmen ohne Schwierigkeit festzustellen.

---

¹ In dieser Arbeit wird die Benennung *Syrjänen* in einem engeren Sinn gebraucht, sie umfasst also nicht die Permjaken.

Ohne auf die allgemeinen Fragen einzugehen, die mit dem Studium der totemistischen und Stammeszeichen verbunden sind, muss die Bedeutung, welche das Studium der Familieneigentumsmarken bei den Syrjänen hat, hervorgehoben werden, das Studium der pas-Zeichen, die offenbar genetisch mit den erwähnten Stammeszeichen verwandt sind, wie auch vielleicht mit den alten totemistischen Zeichen. Eine aufmerksame Untersuchung der Familieneigentumsmarken in Verbindung mit anderen Verhältnissen wird es ermöglichen, die alten verwandtschaftlichen genetischen Stammesbeziehungen zwischen einzelnen Familien festzustellen, welche Beziehungen heute bei den Syrjänen gänzlich verschwunden sind, und dadurch die Wege der Ansiedlung in verschiedenen Gegenden auf dem Territorium des syrjänischen Gebietes zu verfolgen.

Diese Eigentumsmarken dienen zugleich als Material für die Untersuchung der gesellschaftlichen Organisation und der Rechtsanschauungen bei der jetzigen Bevölkerung und den früheren Generationen.

Ausserdem gewinnen diese Zeichen eine besondere Bedeutung in Bezug auf die Entwicklung der darstellenden Kunst. Sich nach ihrer Bestimmung und technischen Anwendung verändernd, unterliegen die Stammes- und Familienzeichen in ihrer Gestalt einer gewissen Entwicklung. Letztere zeigt im Leben der primitiven Volksmassen in den meisten Fällen eher eine Tendenz zur Vereinfachung als zur Komplikation. Vom Standpunkt ihres Verhältnisses zu den dargestellten Gegenständen vereinfachen sich die Umrisse der Zeichen, werden schematischer und geben bisweilen den Schlüssel zur Deutung der stilisierten Motive der Ornamentik.

Ohne die Frage über die Eigentumsmarken bei den Syrjänen erschöpfend untersuchen zu wollen, möchte ich einige meiner Beobachtungen in dieser Frage vorbringen, welche besonders die jetzige Rolle dieser Zeichen und ihre Wiedergabe berühren.

Eine Anzahl von Eigentumsmarken (10) der Syrjänen sind schon von S. E. MEL'NIKOV gesammelt, wie er sich äussert, »von ewigen Fichten auf dem Wege von Ust'kulom über Džežim nach Ust'nem»,

und der Russischen Archäologischen Gesellschaft übergeben worden. Diese Zeichen hat P. САУВАИТОВ im Jahre 1869 in den Труды I Археологического съезда (Band II, p. 414) veröffentlicht.

Das Vorkommen von Eigentumsmarken bei den Syrjänen des Gouvernements Archangelsk erwähnt P. S. ЕФИМЕНКО in seiner Arbeit über die juristischen Zeichen¹, wo er sagt, dass diese in den 80-er Jahren des vorigen Jahrhunderts von den Kareliern, Syrjänen, Samojeden, Lappen und russischen Bauern, sogar Bürgern und Kaufleuten gebraucht wurden.

Im Jahre 1869 hat P. A. VOLOGDIN dem Daškovschen ethnographischen Museum 6 Stammeszeichen der Permjakten zusammen mit einer Karte des permischen Gebietes geschenkt.²

In denselben Jahren wurde auch dem Professor der Universität zu Kasan N. A. FIRSOV ein Manuskript mit permjakischen Zeichen übergeben nebst einer Beschreibung, welchem Stamme sie angehören und wo diese Stämme ansässig sind.

Sieben Abbildungen von Eigentumsmarken ohne Angabe, aus welchem Gebiete sie stammen, werden von P. A. SOROKIN in seiner Arbeit «Современные зыряне» mitgeteilt.³

Ich meinerseits bin mit dem Studium dieser Zeichen vom Jahre 1919 an beschäftigt gewesen und habe zu diesem Zwecke Forschungsreisen im syrjänischen Gebiet unternommen.

Ausserdem habe ich eine Anzahl von Zeichen in den Jahren 1927 und 1928 unter den Rotgardisten des syrjänischen Gebietes gesammelt, die sich in Leningrad aufhielten.

Das Material über die in Razgort (Udora) üblichen pas-Zeichen wurde nach dem Berichte des Bewohners dieses Dorfes A. I. ТРОФИ-

¹ Юридические знаки. Журнал Мин. Нар. Просв., 1874, Band X, S. 57.

² Известия Об-ва Любит. Ест., Антр. и Этногр., Band XIII, Lief. I, Труды Этногр. Отдела, Buch III, Lief. I, Протокол заседаний отдела, S. 48—50.

Kl. Роров, Охотничье право собственности у зырян, *ibid.*, Труды Этногр. Отдела, Buch IV, S. 96—102 u. Журнал Мин. Нар. Просв., 1869, Buch XII, S. 338.

³ Известия Архангельского Об-ва Изучения русского Севера, 1911, Nr. 22, S. 816—17.

MOV aufgezeichnet. Im Jahre 1920 hat der syrjänische Schriftsteller V. T. ČISTALEV mit den Schülern seiner Schule im Rayon Pomozdin 111 Zeichen gesammelt. Ausserdem hat er mir aus demselben Rayon noch nachträglich 33 pas-Zeichen zugestellt.

Zurzeit stehen mir Eigentumsmarken aus folgenden Rayons zur Verfügung: aus dem Kreise Ust'vym: den Bezirken Čuprovsk — 13, Glotovsk — 3, Tur'insk — 1, Onežeck — 3, Šešeck — 3, Seregovsk — 2, Ust'vym — 1, Važgort — 47, Selib — 20, Koslansk (Razgort) — 41; aus dem Kreise Ust'kulom, dem Bezirke Ust'kulom — 3, dem Rayon Pomozdin — 150 pas-Zeichen, den Bezirken Ust'nema — 10, Nebdin — 1, Izvail'sk — 2; aus dem Kreise Izmo-Pečersk: dem Bezirke Sizjab — 2; aus dem Kreise Sysola: den Bezirken Vizjabož — 3, Spas-Porubsk — 3; im ganzen — 307 Zeichen.

Die Eigentumsmarken haben bei den Syrjänern die Benennung *pas*, d. h. »Zeichen«; das Zeitwort *pasjiny* bedeutet folglich »bezeichnen«. Es gibt mehrere Arten von pas-Zeichen. Vor allem muss man von den pas-Zeichen, den Stammeigentumsmarken im engeren Sinne des Wortes, die Kerbstöcke »birki« unterscheiden, Rechnungszeichen, die noch unlängst in den Abgabenregistern gebraucht wurden, wie aus der geltenden Abgabenverordnung »Устав о податях« der Regierung hervorgeht.

Ebensolche Kerbstöcke fanden auch in vielen anderen Fällen Anwendung, z. B. bei den Leinwanddruckern, wenn sie Leinwand zum Färben in Empfang nahmen usw.

Ein Kaufmann aus dem Dorfe Njašabož an der Pečora, der ein Analphabet war, hat nach der Angabe von P. V. ČUPROV seine Geschäftsangelegenheiten mit Hilfe eines Kerbstockes geführt, eines viereckigen Holzstabes von einer Länge bis 2 m. In jeder Ecke des Stabes hatte er durch Kerben die Rechnungseinheiten notiert, wobei die Kerben an den verschiedenen Ecken verschiedenen Wert hatten: auf einer Ecke den Wert einer Kopeke, auf der anderen den Wert von 10 Kopeken, auf der dritten von 50 Kopeken, auf der vierten von einem Rubel. Nach Verlauf einer bestimmten Zeit, ungefähr eines Monats, wenn der ganze Kerbstock voll von Zeichen

war, begann der Kaufmann seine Geschäftsangelegenheiten auf einem neuen Kerbstocke zu bezeichnen, nachdem die Resultate der Anmerkungen des ersten Kerbstockes vorläufig auf den neuen übertragen waren.

Weiter wird das Vieh, Pferde und Schafe, wenn diese auf die Weide getrieben werden, auf besondere Art bezeichnet: in die Mähne der Pferde werden bunte Läppchen gebunden, bisweilen den Pferden und Schafen die Ohren auf besondere Weise eingeschnitten, oft werden den Schafen ausser Holzplatten mit den auf denselben eingeschnittenen pas-Zeichen, welche in einigen Fällen offenbar zugleich Stammeszeichen sind, Gegenstände mehr oder weniger willkürlicher Art am Hals als Kennzeichen befestigt. Diese Gegenstände stehen öfters in Beziehung zu der Beschäftigungsart des Besitzers. Die Fischer z. B. hängen oft an den Hals ihrer Schafe Schwimmhölzer oder Steinchen, die zum Beschweren des Fischnetzes gebraucht werden, die Schneider Zwirnsröllchen usw.

Es ist interessant festzustellen, dass beim Verkauf von Vieh, wo das pas-Zeichen so angebracht wird, dass es schwer zu entfernen ist (Einschnitt in den Ohren, auf dem Fell usw.), nach beiderseitigem Übereinkommen das alte pas-Zeichen auf dem Vieh bleibt, der Käufer aber noch sein Zeichen hinzufügt, so dass das Vieh bisweilen durch zwei verschiedene pas-Zeichen gekennzeichnet ist (Vizjaböž).

Im Bezirke Palevicy hat sich bis in die Gegenwart eine interessante Sitte erhalten, welche noch auf eine bestimmte Verwendungsart der pas-Zeichen hinweist. Auf der der Überschwemmung ausgesetzten Gemeindeftrift hat sich die Sitte eingewurzelt, das jährlich nach dem Rückgang des Hochwassers beliebige Landstücke in unbegrenzter Quantität mit Wurzelgewächsen (meistens mit Rüben), Lein oder Gerste besät werden. Infolge dieser Sitte hat derjenige Bauer, dem es aus diesen oder jenen Gründen nicht möglich ist, zur bestimmten Zeit das Säen vorzunehmen, das Recht, mit seinem Hakenpflug Furchen zu ziehen, um die Grenzen des von ihm gewünschten Landstückes zu bezeichnen und um seinen Nachbarn zu hindern, das so bezeichnete Landstück in Besitz zu nehmen.

Diese Sitte der Syrjänen wird von P. S. EFIMENKO erwähnt.¹ In letzter Zeit artet sie freilich schon in vielen Fällen aus.

An der oberen Vyčegda ist noch jetzt die Anwendung von Holzkalendern in Form sechskantiger, nach dem Ende hin schmaler werdender Stöckchen bekannt mit eingeschnitzten Zeichen, welche die Tagesordnung jedes Monats angeben, und mit besonderen Figuren, die den Feiertagen entsprechen.

Bei den Syrjänen, die Renttierzucht treiben, werden die Wege (*vörga*) der Renttiernomaden auf dem Territorium der Bolšeze-melskaja Tundra durch Steinhäufen bezeichnet, die kegelförmig zusammengelegt sind, im Waldrayon dagegen werden die provisorischen Weideplätze während des Winters zu beiden Seiten des Hauptweges durch mehrere gefällte Tannen markiert, die an der Stelle, wo die Wegverzweigung beginnt, schräg in der Richtung nach dem Lagerplatz hin eingesteckt sind.

Zuweilen bringen die Gewerbtreibenden, welche ihre Beute regelmässig aus ihren Fallen oder auch aus den Waldvorratskammern verlieren, an den Vögeln oder Vierfüsslern ein geheimes Zeichen an, indem sie etwas Fell bei den vierfüssigen Tieren und Federn bei den Vögeln unter dem Flügel abschneiden, um nach diesen Merkmalen später eventuell den Menschen, der sich des Diebstahls verdächtig erweist, festzunehmen. Falls dies gelingt, ergeht ein hartes Gericht über den Dieb. Bisweilen wird er lebendig verbrannt, indem man ihn in einem Waldhäuschen einschliesst, bisweilen wird er vollständig entkleidet, mittels eines Holzkeils an den Haaren in den Spalt eines stehenden Baumes geklemmt und dort, an den Händen gebunden, zurückgelassen. Ein solches Gericht ist im Prokop'evschen Bezirke unter dem Namen *sarö puktöm* bekannt.

Gleichzeitig mit der angegebenen Anwendung der pas-Zeichen kann man überall in diesem oder jenem Grade die Verwendung besonderer pas-Zeichen antreffen, die als beständige erscheinen, einer betreffenden Wirtschaft eigentümlich sind und nach allgemeiner Regel, mit einigen Veränderungen, als Erbschaft übergehen,

---

¹ Юрид. знаки, Ж. М. Н. Пр., 1874, XI, 147.

und welche die gemeinsamen Züge bei mehreren Familien, die derselben Herkunft sind, beibehalten. Sie haben in verschiedenen Rayons verschiedene Benennungen. An der oberen Vyčegda tragen sie den Namen *tsipas-pas*, im Rayon Vym' *pes-pas*, d. h. Holzzeichen, weil mit diesen hauptsächlich die im Walde gehackten Holzscheite bezeichnet werden. In einigen Rayons, wo die Jagd stark entwickelt ist, werden diese Zeichen *tsös-tuj-pas* genannt, da durch sie die Jägerfallen (*tsös-tuj*) gekennzeichnet werden. In anderen Bezirken an der unteren Vyčegda heissen diese pas-Zeichen *potšys-pas*. Mit solchen Zeichen werden hauptsächlich die Stangen und Zäune (*potšys*) angemerkt. Im Rayon Izma, wo Renntierzucht getrieben wird, tragen die familienwirtschaftlichen pas-Zeichen die Benennung *gön-pas* (Fellzeichen), weil sie ihre Hauptverwendung bei der Kennzeichnung der Renntiere finden, bei welchen aus der Seite ein Stückchen Fell ausgeschnitten wird, und zwar entsprechend der Form des pas-Zeichens, welches der betreffenden Wirtschaft eigentümlich ist.

Im allgemeinen ist aber die Anwendung der pas-Zeichen viel weiter verbreitet. Mit denselben werden verschiedene Gegenstände des häuslichen Gebrauchs, der wirtschaftlichen Einrichtung, Baumaterialien usw. bezeichnet. Im Folgenden werden wir nur pas-Zeichen von diesem Typus behandeln.

Im Rayon Pomozdin werden die pas-Zeichen an im Walde gefällten Bäumen, an Stangen, Pfeilern und Zäunen, Rudern, Schaufeln, auf dem Holzboden von Rindengefässen, an Kornsäcken, die in der Mühle zum Mahlen zurückgelassen sind, gemacht. Dieselben Zeichen findet man auch an Bäumen an solchen Stellen, wo Wege z. B. zum Rodeland oder zu Abholzungsplätzen usw. abzweigen.

Eine analoge Anwendung finden die pas-Zeichen auch an der Udora. Im Dorfe Razgort bezeichnet man mit denselben auch die Kähne. Bisweilen hinterlässt irgendein Gewerbetreibender, nachdem er in einer fremden Badestube übernachtet hat, zur Kenntnisnahme des Wirtes im Nachtquartier an irgendeinem sichtbaren Platze, z. B. auf dem Tische, sein in ein Stöckchen geschnitztes pas-Zeichen.

Im Rayon Vym' werden pas-Zeichen in Kuhfelle und in an Schaffellen befestigte spezielle Stöckchen geschnitten, wenn dieselben dem Gerber zur Bearbeitung übergeben werden.

Ausserdem werden, nach dem Bericht von ALEKSEJ FEOFILAKTOVIČ KOZLOV aus dem Dorfe Otly an der Vym', die Eigentumsmarken bei ihnen an Lehmtöpfen angebracht, besonders an grossen, irdenen, bauchigen Töpfen, die zum Kochen von Bier und anderen Getränken dienen und gemeinsam von Bekannten und nächsten Nachbarn gebraucht werden. Die Zeichen werden bei der Herstellung von Geschirr, während dieses noch in zähem Zustande ist, in die Wände etwa 1—5 cm von der Kante eingekerbt. In einigen Wirtschaften sind diese pas-Zeichen, nach den Beobachtungen von A. F. KOZLOV, in einer Linie um ganze Gefässe herum gemacht und bilden somit einen eigenartigen Ornamentstreifen.

In demselben Rayon werden mit den pas-Zeichen einzelner Wirtschaften die Anteile des allgemeinen Zaunes bezeichnet, welcher die gemeinschaftliche Viehtrift einschliesst. Von Zeit zu Zeit werden die Anteile dieses Zaunes (*su potšys*) unter einzelnen Hauswirten gegenseitig ausgetauscht, wobei die Arbeitsbedingungen bei der Zaunaufstellung in Betracht gezogen werden: an schlechteren Stellen sind die Anteile kleiner, an besseren dagegen grösser. Die Zeichen werden in festere Pfähle des Zaunes eingekerbt oder auch in Bäume, die auf der Grenze zwischen zwei anstossenden Ländereien verschiedener Hauswirte wachsen.

In ganz besonders schwierigen Verhältnissen befindet sich das Rayon Vym' in Bezug auf die Benutzung der zum Heumachen bestimmten Ländereien. Die nächsten Heuschläge liegen bei einigen Dörfern in einer Entfernung von 20—30 km. Hieraus ergeben sich im Herbst beim Beginn des Heueinfahrens bedeutende Unbequemlichkeiten, wenn es gilt, die Schlittenbahn nach dem Schneefall vom Dorfe bis zu den Heuschobern zu bestimmen. Zu diesem Zweck versammeln sich die Bewohner ein und desselben Dorfes an irgendeinem Abend bei einem beliebigen Nachbarn und wählen bei dieser Gelegenheit einen aus ihrer Mitte zum Anordner, welchem dabei eine kleine Belohnung zugesagt wird. Dieser Anordner ist

verpflichtet, sich auf Schneeschuhen bis zu einem bestimmten Punkte zu begeben, wo schon die Verzweigungen zu den Schobern der einzelnen Hauswirte beginnen, d. h. er muss den Teil des Weges abgehen, welcher von den Interessenten gemeinschaftlich benutzt werden wird, und hat dabei nicht nur die allgemeine Richtung des Weges zu bestimmen, sondern denselben auch in Bezug auf jeden Interessenten in einzelne Stücke zu teilen und an sichtbarer Stelle die Grenzen jedes Hauswirtes mit dessen pas-Zeichen an Bäumen anzumerken. Später ist jeder Hauswirt verpflichtet, je nach der Reihenfolge der Anteile, vom nächsten angefangen, hin und zurück auf seinem Pferde mit leerem Gespann zu fahren und dadurch den Weg vorzubereiten (*tuj kevny*). Auf diese Weise wird der Weg seiner ganzen Länge nach eingefahren.

Nach dem Bericht von A. I. TROFIMOV hat ein ihm bekannter Müller an der Udora, der ein Analphabet war, die Leistungen der arbeitspflichtigen Bewohner eines Dorfes beim Bau einer gemeinsamen Mühle auf einem Rechnungskerbstock mit Hilfe von Rechnungs- und Familien-pas-Zeichen angemerkt. So hat auch ein Kaufmann an der Udora, der ebenfalls ein Analphabet war, seine ganze Handelsbuchhaltung mit Hilfe von pas-Zeichen geführt. Im Buche der Personenkonti standen auf jeder Seite die pas-Zeichen derjenigen Leute, mit denen der Kaufmann Geschäfte trieb, unter den entsprechenden Rubriken dagegen befanden sich die Berechnungsziffern, die durch besondere Rechnungszeichen angegeben waren: / Kopeke, X 10 Kopeken, ○ Rubel, ⊗ 10 Rubel.

In Waldhäuschen werden die pas-Zeichen bisweilen auf den Feuerböcken eingekerbt. An der Ižma kennzeichnet man die Fallen und Fischfanggeräte auch durch eigene pas-Zeichen. Letztere werden in die Holzschildchen (bei Gänseschlingen) sowie auch in die Schwimmhölzchen und Rahmen ausgeschnitten. Vor der Einführung der Landschaftsbudgets, in der Periode der Wegunterhaltungspflicht, wurden die Landwege in Teile verschiedener Grösse zerlegt im Verhältnis zu der Grösse der einzelnen Wirtschaften sowie auch zur Qualität des Bodens auf den entsprechenden Wegteilen; letztere wurden der Bevölkerung angewiesen und durch Holzpfosten mit

den eingeschnittenen Initialen des Hauswirts gekennzeichnet, dem die betreffende Wegstrecke zuteil geworden war, oder auch mit dem ihm gehörenden pas-Zeichen angemerkt (Dorf Palevicy).

Die Renttierzüchter an der Ižma bezeichnen mit ihren *gön-pas*-Zeichen ausser ihren Renttieren verschiedene Gegenstände der Renttierzucht, wie z. B. das Renttierfuhrwerk (*utiša*), die Stäbe (*chorei*) zum Lenken der Renttiere, die Knöchlein an den Wurfschlingen (*nartala*), mit welchen die Renttiere eingefangen werden, die Kähne und Ruder, die Schwimmhölzer der Schlepp- und anderer Netze, das Futteral der Messer, die an den Gürtel gehängt werden. Im sesshaften Leben aber bezeichnet man mit den pas-Zeichen die Pflüge und Eggen; man schneidet sein pas-Zeichen mit dem Messer auch in die vorderen Hufe seiner Pferde, damit man diese, im Falle der Flucht, leichter auffinden kann; es gibt pas-Zeichen auch an Holztöpfen für Milch (*köjnös*) und an Holztassen.¹ Ausserdem kann man das *gön-pas*-Zeichen an der Fellbekleidung, auf Oberpelzen usw. finden.

An der oberen Vyčegda werden pas-Zeichen, nach der Mitteilung von V. T. ČISTALEV, nicht an der Kleidung angebracht.

In der Umgebung von Ustsysolsk (Vizjaböž) werden mit pas-Zeichen auch verschiedene landwirtschaftliche Geräte, wie Harken, Gabeln, Sensen und Hakenpflüge bezeichnet. Häufig werden pas-Zeichen in Beile geschnitten, und zwar nicht nur in die Griffe, sondern auch in die Eisenteile sowie in die Beilseite beim Helm.

Nach dem Bericht des früher erwähnten P. A. VOLOGDIN wurden eingebrannte Zeichen bei den Permjakern zur Bezeichnung von Waldgebieten, Waldbienenstöcken und Bäumen verwendet anstatt der Unterschrift und des Siegels auf Dokumenten.² Die Verwendung

¹ Nach der Mitteilung von PR. IVANOV (Арх. Губ. Вед., 1870, Nr. 34) beobachtet man die Verwendung von Familienstempeln bei den Russen und Syrjänen des Gouvernements Archangelsk auf folgenden Gegenständen: »an Grenzpfählen von Zäunen und Staketen, behauenen Bäumen, bearbeitetem Holz und Stangen, Krummhölzern und an Schildchen bei den Pferden, die ins Freie auf die Weide getrieben werden, usw.»

² Известия, 48—50.

der Stamm- und Familien-pas-Zeichen zur Unterschrift hatte seinerzeit gemäss den Regierungsverordnungen für alle Fremdvölker gesetzliche Gültigkeit. Eine solche Verwendung der pas-Zeichen wird durch die Mitteilungen alter Ortsbewohner sowie durch die Angaben von P. S. EFIMENKO¹ auch bei den Syrjänen bestätigt. Der 73-jährige Bauer ALEKSEJ FEOFILAKTOVIČ KOZLOV aus dem Dorfe Otly, der ein Analphabet ist, gebraucht noch gegenwärtig anstatt seiner Unterschrift auf Geschäftspapieren sein *pes-pas*-Zeichen, und die Gültigkeit desselben wird vom exekutiven Landchaftskomitee ohne weiteres anerkannt.

Die Eigentumsmarken als Richtschnur, die das Gewohnheitsrecht reguliert, finden im Leben der Syrjänen auch zurzeit ziemlich ausgedehnte Anwendung. Ich will hier in dieser Hinsicht zwei charakteristische Beispiele aus dem Leben der Bevölkerung der Rayons Vym' und Priust'sysolsk anführen.

• Ein Bauer K. S. I. aus dem Dorfe Otly hatte vor ungefähr zwanzig Jahren auf einem entfernten, wenig bekannten Landstück für sich als Heuschlag einen Teil des Waldes ausgerodet. Gegenwärtig fiel es einem anderen Bauer L. JA. A. ein, das Benutzungsrecht dieses Heuschlags zu bestreiten, indem er von der Unwissenheit der Bewohner desselben Dorfes Gebrauch machte und behauptete, dass das betreffende Landstück gar nicht von dem anderen Bauer, sondern von ihm selbst gerodet worden sei. Eigenmächtig hatte letzterer sogar das Heu seines Nachbarn abgemäht. Der frühere Besitzer K. S. I. führte die Landesobrigkeit nebst Zeugen auf das umstrittene Landstück, wo noch Baumstümpfe vorhanden waren, um sie davon zu überzeugen, dass er das Land gerodet habe, und wies den Zeugen seine pas-Zeichen, die er beim Roden in die unterirdischen Teile der nicht entwurzelten Stümpfe gekerbt hatte, da er allerlei Unerwartetes hinsichtlich des Genusses der Früchte seiner Arbeit voraussah.² Das Resultat war, dass der Heuschlag natür-

¹ Ж. М. Н. Просв., 1874, XI, 145.

² In vielen Fällen versuchen Übeltäter sich diesen oder jenen fremden Gegenstand anzueignen, indem sie das pas-Zeichen des Besitzers zerstören und ihr eigenes an dessen Stelle machen. Deswegen ist es im Bezirk Vazgort

lich derjenigen Person zurückgegeben wurde, die sich der Mühe des Rodens unterzogen hatte, wobei ihr auch das schon unrechtmässig abgemähte Heu zufiel.

Ein anderes Beispiel. Während des letzten Krieges verkaufte ein Bauer aus dem Amtsbezirk Vizjaböž an seinen Nachbarn einen ausgerodeten Heuschlag, der am Flussufer gelegen war. Der wohlhabendere Bauer kaufte dieses Landstück sehr gern, umsomehr, als an die Wiese ein mit Wald bewachsenes Landstück grenzte, auf dessen Kosten man den Flächenraum des Heuschlages vergrössern konnte. Einige grössere Bäume auf diesem Waldgebiet waren schon früher abgehackt worden, und zwar, nach der Behauptung des Verkäufers, von ihm selbst. Nach dem Kaufe wurde der Wald endgültig vom Käufer ausgehackt und zum Heumachen bearbeitet. Es verging eine gewisse Zeit. Da kamen einige Bewohner desselben Dorfes, die am Anfang der Heuschlagperiode vom Militärdienst zurückgekehrt waren, und bemächtigten sich, ohne jemandem ein Wort zu sagen, des in Rede stehenden Heuschlages und mähten das Gras von demjenigen Platze ab, wo der Käufer den Wald ausgerodet hatte, indem sie ihm nur das Landstück zurückliessen, das er im fertigen Zustand gekauft hatte. Die Mäher zeigten dem verwirrten Käufer ihre Zeichen auf den Stümpfen der einst abgehackten Bäume, welche Zeichen der Wirt bis jetzt nicht bemerkt hatte. Der neue Wirt bestritt weder das Recht der ersten Aneigner auf die Benutzung dieses Heuschlages noch verlangte er Belohnung für seine Mühe beim Roden des Landstückes, welches bei seinem Kaufe schon dritten Personen gehörte.

Aus den angeführten Beispielen erhellt, dass das Besitz- oder Benutzungsrecht der Landstücke von den Ortsbewohnern nicht nur auf Grund des Arbeitsprinzips, der auf das betreffende Land-

---

zur Gewohnheit geworden, auf gewisse Gegenstände geheime, verabredete pas-Zeichen zu kerben unter der Annahme, dass dieselben vom Übeltäter nicht bemerkt werden. Diese geheimen pas-Zeichen bestehen gewöhnlich aus einfachen Punkten, die mit dem unteren Teile des Beils irgendwo an weniger ins Auge fallenden Stellen des Gegenstandes gemacht werden,

stück verwandten Mühe, anerkannt wurde, sondern teilweise auch auf Grund einfacher Fixierung der Übernahme des freien Landes durch Einkerbungen eines Stempels.

Es ist wahr, dass im zweiten der angeführten Fälle diese Fixierung von einem gewissen Kraftaufwand begleitet war (ein Teil der grösseren Bäume war von den ersten Aneignern, die ihre pas-Zeichen gemacht hatten, gefällt worden), doch genügte in früherer Zeit die Bezeichnung dieses oder jenes von niemandem für die Wirtschaft benutzten Landstückes mit seinem Stempel, wie anzunehmen ist, um das Recht des Urhebers des Zeichens auf die Benutzung des betreffenden Landstückes ohne weiteres anzuerkennen.

Die pas-Zeichen werden auf den Gegenständen auf verschiedene Art gemacht, was von der Beschaffenheit des zu bezeichnenden Gegenstandes abhängt. In Bau- und Holzmaterialien und Bäume werden sie hauptsächlich mit dem Beil eingekerbt, in Gegenstände des wirtschaftlichen Gebrauchs und in Arbeitsinventar mit Hilfe des Messers geschnitten, an Holzstösse, harzige Holzflächen mit Kohle und an trockene Bretter- oder Stoffgegenstände mit Teer geschrieben usw.

Die pas-Zeichen werden nicht überall in gleichem Masse verwendet. Während sie in den Bezirken an der unteren Vyčegda fast ganz verschwunden oder durch persönliche Buchstabenzeichen ersetzt worden sind, hat jede Familie oder selbständige Wirtschaft an der oberen Vyčegda, besonders im Rayon Pomozdin, laut Mitteilung von V. T. ČISTALEV, ein von allen anderen unterschiedenes pas-Zeichen. Ebenso sind diese Zeichen auch im Rayon Udora sehr weit verbreitet, wobei sie zugleich die Benennungen derjenigen Gegenstände beibehalten haben, welche durch dieses oder jenes pas-Zeichen dargestellt sind.

Diese pas-Zeichen sind allen (jedenfalls den älteren Leuten unter der Bevölkerung) bekannt, und zwar nicht nur innerhalb der eigenen Ansiedlung, sondern auch in den benachbarten.

Wenn die Bewohner eines fremden Dorfes nicht wissen, wem irgendein pas-Zeichen gehört, können sie wenigstens angeben, zu

welcher Gruppe verwandter Familien dasselbe in Beziehung steht (*taja pasys-pö taj naja kotyrlön*).

Eine solche Gruppierung der Familien-pas-Zeichen ist darum möglich, weil den pas-Zeichen verwandter Familien, selbst wenn sie sich in ihren Details voneinander unterscheiden, doch ein allgemeines Zeichen zugrunde liegt, welches man gewöhnlich von seinen Vorfahren erbt. Es ist eine besondere Erbfolge vorhanden. Wie oben schon erwähnt wurde, erscheint das pas-Zeichen als ein Exponent des Familieneigentums. Sobald sich eine Wirtschaft auflöst und eine neue Wirtschaft entsteht, muss sich auch ein neues pas-Zeichen bilden. Der von einer Wirtschaft abgeteilte Sohn erhält vom väterlichen Eigentum seinen Teil, ist ein selbständiger Wirt und legt sich ein eigenes pas-Zeichen zu. Dabei nimmt er als Grundlage das väterliche pas-Zeichen und verändert dasselbe, in den meisten Fällen durch Hinzufügung irgendeines neuen Zuges, wie es auch andere finnisch-ugrische und turkotatarische Völker tun.¹

In ähnlicher Weise verfährt auch der folgende Bruder, falls es einen solchen gibt. Das väterliche ererbte pas-Zeichen, ohne jegliche Veränderung, bleibt bei demjenigen Sohne, mit welchem der Vater lebt. Da der Vater gewöhnlich zuerst die älteren, verheirateten Söhne abteilt und in den meisten Fällen mit dem jüngsten Sohne zusammenbleibt, erhält auch letzterer das väterliche pas-Zeichen nebst dem Anteil, gewöhnlich dem Grundanteil, des ererbten Eigentums.

Eine solche Vererbung des väterlichen pas-Zeichens auf den jüngsten Sohn ist jedoch nicht notwendig; es ist nicht selten der Fall, dass der jüngste Sohn sich vom Vater früher als die anderen Brüder abteilt (z. B. wenn sich der älteste Bruder längere Zeit im Militärdienst befindet), und in solchem Falle kann das väterliche pas-Zeichen auch bei den anderen Brüdern bleiben, nicht beim jüngsten. So besass A. MALYGIN aus dem Kirchspiel Vizjaböž als pas-Zeichen einen Einschnitt /; jetzt aber haben von seinen Söhnen der älteste, Pavel, das väterliche pas-Zeichen, einen Einschnitt /, der mittlere, Michail, der sich vor allen anderen abgeteilt hat, zwei Einschnitte //,

¹ N. ARISTOV, ОПЫТ. 413. P. SOROKIN, О загадочных изображениях.

und der jüngste, Aleksej, der sich nach dem mittleren Bruder abgeteilt hat, drei Einschnitte ///. In diesem Falle sehen wir eine umgekehrte Verteilung der pas-Zeichen unter den Söhnen. Da jedoch die Abteilung der Söhne von der väterlichen Wirtschaft gewöhnlich nach dem Alter derselben erfolgt, pflegt auch das väterliche pas-Zeichen auf den jüngsten Sohn überzugehen.

Sowohl bei den Syrjänen als bei den Lappen¹ herrscht bei der Vererbung des Stempels das Minorat. Dagegen ging der Stammstempel bei den Permjakten, nach Mitteilung von VOLOGDIN, in den Besitz des ältesten Sohnes über, ebenso wie bei den Mordwinen.² In gleicher Weise ist es auch bei den Baschkiren³ und einigen anderen turkotatarischen Stämmen.

Die Veränderung des väterlichen Stempels erfolgt öfters auf dem Wege der Ergänzung desselben durch neue Züge.

Beispiele: der Bauer SAVVA im Kirchspiel Selib besaß das pas-Zeichen Taf. I 33. Er hatte zwei Söhne namens Karp und Petr (der jüngste). Diese erhielten folgende pas-Zeichen: der erste, Karp, Taf. I 45 und der zweite, Petr, Taf. I 33. Der jüngste, Petr, teilte seinerseits drei Söhne ab: Irinarch, Aleksandr und Egor. Der letzte, als jüngster, erhielt das väterliche pas-Zeichen, Taf. I 33. Aleksandr fügte zum väterlichen Zeichen einen Punkt hinzu, Taf. I 44, bei Irinarch aber nahm es die Form Taf. I 46 an.

Der älteste Sohn von Savva, Karp, hatte auch drei Söhne, von denen der jüngste das väterliche pas-Zeichen bekam (Taf. I 45), der mittlere nahm, unbekannt warum, ein pas-Zeichen an, das sich vom väterlichen stark unterschied, nämlich Taf. I 61, der älteste dagegen veränderte das grossväterliche pas-Zeichen einigermassen (Taf. I 47). Aus dem Zeichen des mittleren Sohnes, Jakovs, entstand in der folgenden Generation in gleicher Weise noch ein neues pas-Zeichen, Taf. I 48 (siehe die genealogischen Tabellen).

Die Veränderung der pas-Zeichen geht nicht nur auf dem Wege der Ergänzung derselben durch nachträgliche Striche vor sich, son-

¹ N. CHARUZIN, Русские лопари, 251.

² V. N. МАЈНОВ, Очерк, 196—97.

³ D. N. СОКОЛОВ, О башкирских тамгах, 18.

dern sie erfolgt auch bisweilen, freilich in seltneren Fällen, durch Weglassen einiger Teile, die zu dem ehemaligen pas-Zeichen gehörten.

So hatte der Bauer GRISĚ-JAK aus dem Kirchspiel Selib das pas-Zeichen Taf. I 53, welches kein Namenszeichen war; von seinen drei Söhnen behielt der eine das väterliche pas-Zeichen, der andere übernahm es mit einiger Veränderung, Taf. I 60, indem er einen neuen Zug hinzufügte, der dritte dagegen liess den ersten Teil des väterlichen pas-Zeichens weg und behielt nur den zweiten zusammengesetzten Teil, Taf. I 56 (siehe die genealogische Tabelle).

In einigen Fällen werden die pas-Zeichen verdoppelt. So gibt es im Čuprovschen Bezirke zwei verwandte pas-Zeichen: den Huf eines Schafes Taf. II 11 und zwei Hufe eines Schafes Taf. II 12. Das zweite pas-Zeichen stellt die Verdoppelung des ersten dar.

Bisweilen kommt beim Bilden eines neuen pas-Zeichens das verwandtschaftliche Prinzip nicht in Bezug auf die Form der pas-Zeichen, sondern auf ihre Bedeutung zum Vorschein. So nahm sich ALEKSANDR STEPANOVIČ TROFIMOV aus Razyb zum pas-Zeichen Taf. I 12: »koka-lets« (»Fangschlinge auf Fuss«), während sein Vater das alte pas-Zeichen »gidja-lets« (»Fangschlinge mit Stall«) besass, welches eine ganz andere Form hatte, Taf. I 13.

Gewöhnlich gibt man sich Mühe, die Veränderung eines ehemaligen pas-Zeichens so vorzunehmen, dass die Neubildung als Zeichen einen Sinn hat. Beispiel: AFRIKAN TIMOFEEVIČ PYŠKOV im Dorfe Razyb hat das väterliche, altertümliche pas-Zeichen Taf. I 2 »grosser Hammer«, sein ältester Bruder veränderte es aber ein wenig und erhielt »einen grossen Hammer nebst Griff mit einem Haken«, Taf. I 3.

Es werden Fälle beobachtet, wo zu dem pas-Zeichen, das als solches diese oder jene bestimmte Abbildung darstellt, auf der Seite ein einfacher Zug hinzugefügt wird (ein Einschnitt, ein Punkt), der keine organische Beziehung zu dem ursprünglichen pas-Zeichen hat, z. B. Taf. I 80 »Entenpfote und Einschnitt« (Važgort) oder Taf. I 71 »Buchstabe N und Vertiefung« (Važgort). Auf diese Weise entstehen zusammengesetzte pas-Zeichen.

Ein Mann, der in das Haus seiner Frau zieht, also in einer Wirtschaft, die schon ihr pas-Zeichen besitzt, als Wirt erscheint, nimmt

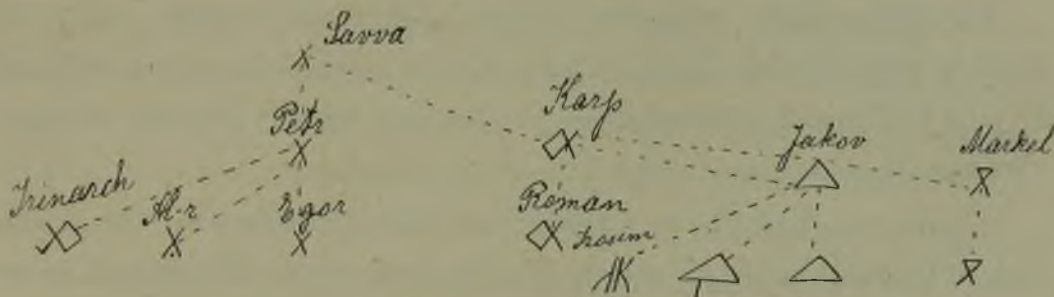

das pas-Zeichen seiner Frau an, eigentlich dasjenige seines Schwiegervaters, weil ein Schwiegersohn gewöhnlich dann ins Haus genommen wird, wenn eigene Söhne nicht vorhanden sind.

Das Prinzip der nahen verwandtschaftlichen Beziehung der pas-Zeichen zu der Blutsverwandtschaft wird nicht überall und immer eingehalten. Es kommen Fälle vor, wo die Entstehung der pas-Zeichen mehr oder weniger willkürlicher Art ist. So verwarf MICHAEL VLADIMIROVIČ ŽILIN aus Razgort, der acht Brüder hatte und deshalb auf irgendeine Erbschaft aus dem väterlichen Hause nicht besonders rechnete, sein Erb-pas-Zeichen und eignete sich dasjenige aus der Familie seiner Frau an, nämlich Taf. I 7, indem er zu diesem als Ergänzungselement den Punkt hinzufügte, Taf. I 9.

Um die Erbfolge der pas-Zeichen zu veranschaulichen, führe ich hier eine genealogische Tabelle zweier verwandter Familiengruppen aus dem Kirchspiel Selib an, die ich im Jahre 1919 aufgestellt habe.

I. Familiengruppe:

Der Gang der regelmässigen Veränderung der pas-Zeichen ist hier an zwei Stellen gestört: bei Jakob, dem Sohne Karps, unterscheidet sich das pas-Zeichen aus irgendeinem mir unbekanntem Grunde stark vom väterlichen; Izosim, der Sohn Jakovs, hat ein ganz anderes pas-Zeichen; letzteres erscheint aber als pas-Zeichen seines Schwiegervaters, weil Izosim in das Haus des Bauers Star eingezogen war. (Siehe Gruppe II.)

Beim zweiten Beispiel beobachten wir die genaue Beibehaltung der gewöhnlichen Erbfolge bei drei Generationen.

In letzter Zeit beginnen persönliche Umstände bei den verwandtschaftlichen Familienverhältnissen eine immer grössere Rolle zu

II. Familiengruppe:

Grigorij
IK
Jakov
IK
Nikifor
IK   Semën
K   Nikolaj
IK

Amichy
IK
Star
IK   Andrej
IK

spielen, und es kommen Fälle vor, wo die Familienzeichen durch persönliche Initialen, öfters des Vor- als des Familiennamens, ersetzt werden. AFANASIJ IV. TROFIMOV aus Razyb hat sich, nachdem er das väterliche Haus verlassen hatte, kein neues pas-Zeichen ausgedacht, sondern benutzte stattdessen die Initialen seines Namens und desjenigen seiner Frau in Kombination.

Herkunft aus Buchstaben kann z. B. im pas-Zeichen Taf. I 30 VON ANDREJ ALEKSEVIČ ŽILIN aus dem Dorfe Razyb, welchem Zeichen der Buchstabe »D« zu Grunde liegt, angenommen werden.

Die Anwendung von Buchstaben (Initialen) anstatt der pas-Zeichen hat offenbar schon in alten Zeiten ihren Anfang genommen. So sind im Rayon Pomozdin als pas-Zeichen Buchstaben mit Abbriviaturszeichen bekannt, siehe Taf. II 68—72 usw.

SAKERDON VASIL'EVICH PALKIN hat zum pas-Zeichen Taf. I 21, das wahrscheinlich den ersten Buchstaben seines Familiennamens darstellt; eine solche Annahme wird von der Tatsache gestützt, dass sein Vater Schreiber gewesen ist.

VASILIJ A. ČUPROV aus Sizjayb an der Izma gebraucht immer seltener sein väterliches pas-Zeichen, welches aus fünf Einschnitten besteht (Taf. I 76), und verwendet stattdessen seine Initiale; ebenso verfährt sein Sohn Petr, der noch nicht von der Wirtschaft abgeteilt ist, indem er die Anfangsbuchstaben seines Familien-, Vor- und Vaternamens, in Form eines Monogramms vereinigt, anwendet.

Gegenwärtig werden die pas-Zeichen immer häufiger durch Initialen ersetzt; in einigen Dörfern kennt die junge Generation schon nicht mehr die ehemaligen familienwirtschaftlichen pas-Zeichen ihrer Nachbarn und gebraucht persönliche, individuelle pas-Zeichen.

Zugleich sind Fälle notiert worden, wo die Ähnlichkeit des pas-Zeichens mit dem Anfangsbuchstaben des Familiennamens rein zufällig ist. So hat ASIKRIT AVRAAMVIČ ŽILIN aus Razyb ein pas-Zeichen Taf. I 32, welches dem Buchstaben »Ж« ähnlich ist. Doch ist es kein Buchstabe und auch kein Namenszeichen, weil sein Vater das pas-Zeichen Taf. I 31 besass, das keine Ähnlichkeit mit »Ж« aufweist, was in diesem Falle die Entstehung des pas-Zeichens Asikrits nach allgemeiner Regel beweist, und zwar auf dem Wege der Ergänzung des väterlichen pas-Zeichens durch einen Strich rechts. EGOR NIKOLAEVIČ DOLGIN aus demselben Dorfe besitzt als pas-Zeichen Taf. I 28, d. h. den Buchstaben »К«. Doch kommt auch hier eine Weiterentwicklung vor wie bei einem gewöhnlichen pas-Zeichen: bei den Verwandten E. Dolgins hat das Zeichen schon die Form Taf. I 29.

Es kommen aber Züge, die den Stammzeichen charakteristisch sind, — und im allgemeinen sogar nicht selten — auch in persönlichen pas-Zeichen vor, die aus Initialen und Buchstaben entstanden sind, so z. B. gibt es zusammengesetzte pas-Zeichen, welche aus einer Kombination von Buchstaben und einfachen pas-Elementen, Punkten, Strichlein usw. bestehen. In Važgort trifft man z. B. pas-Zeichen aus dem Buchstaben А (Taf. I 83) mit Hinzufügung eines einfachen Einschnittes (Taf. I 85), aus »N« (Taf. I 70) mit einem Strichlein als Zusatz (Taf. I 71) oder mit Beifügung eines Punktes (Taf. I 86). In einigen Fällen können diese pas-Zeichen zufällig mit Buchstaben zusammenfallen, wobei sie ihren Ursprung nach weder ein persönliches noch ein Namens-pas-Zeichen sind und nur von den Schriftkundigen als Buchstaben angesehen werden. In anderen Fällen können sie ihren Anfang auch von eigentlichen Buchstaben nehmen. In letzter Zeit werden solche pas-Zeichen von den Schriftkundigen fast immer für Buchstaben gehalten, selbst wenn sie in Wirklichkeit nicht aus Buchstaben entstanden sind.

Man muss im allgemeinen die Geschichte der Entwicklung der pas-Zeichenformen einerseits und die jetzige Auffassung ihres eigentlichen Sinnes andererseits auseinanderhalten. Es kann vorkommen, dass diese beiden Prozesse nicht zusammenfallen. Die

verwandtschaftlichen pas-Zeichen, die genetisch miteinander verbunden sind, können im Lauf der Zeit ganz verschiedene Benennungen erhalten. Dieses hat seinen Grund in der Abschwächung der Bedeutung der verwandtschaftlichen Beziehungen, der Zergliederung einer Grossfamilie und der Entwicklung individueller, persönlicher Bedingungen im Volksleben im allgemeinen. Deshalb ist bei der weiteren Erforschung der Tatsachen in jedem einzelnen Falle ein konkretes Studium der Herkunft und der verwandtschaftlichen Beziehungen sowie der Form der pas-Zeichen und ihrer Bedeutung erforderlich.

Was die Bedeutung der pas-Zeichen betrifft, muss unbedingt betont werden, dass diese in vielen Fällen zur einfachen Unterscheidung der Gegenstände voneinander dienen, ohne irgendeinen bestimmten Begriff zum Ausdruck zu bringen. Sie werden dann einfach nach denjenigen Elementen benannt, die bei der Herstellung der pas-Zeichen eine Rolle spielen. In den meisten Fällen macht man die pas-Zeichen mit dem Beil. Mit letzterem, d. h. mit dem Ende der Schneide, kann man nur gerade Linien von verschiedener Länge und Punkte zustande bringen. Die Grundelemente solcher pas-Zeichen sind deshalb der gerade Einschnitt (*tšupöd*), der schräge Einschnitt (*kösej tšupöd*), der kurze, halbe Einschnitt (*tšupöd džyn*, *džyn tšupöd*), der Punkt — das stumpfe Beilende (*tšer böž*) — oder die Vertiefung (*lagu*).

Von solchen einfachen pas-Zeichen, die beschreibend nach den Spuren des Werkzeugs und nicht nach der Figur benannt werden, sind in unserer Sammlung folgende vorhanden: aus dem Kirchspiel Važgort, Taf. I 78, das stumpfe Beilende (*tšer böž*); Taf. I 77, zwei stumpfe Beilenden (*kyk tšer böž*); Taf. I 82, zwei Einschnitte (*kyk tšupöd*); Taf. I 74, anderthalb Einschnitte (*tšupöd da džyn*); Taf. I 66, schräger Einschnitt (*kösej tšupöd*); Taf. I 67, Einschnitt mit Vertiefung (*tšupöd da lagu*); Taf. I 87, zwei Einschnitte mit Vertiefung (*kyk tšupöd da lagu*); Taf. II 1, schräger Einschnitt mit zwei Vertiefungen (*kösej tšupöd da kyk lagu*); Taf. I 81, zwei gerade und zwei schräge Einschnitte (*kyk veškyd da kyk kösej tšupöd*).

Diese Kategorie von pas-Zeichen, die gar keine Abbildungen

sind, entfernt sich schon einigermaßen von den Erb-pas-Zeichen, da hier der Zusammenhang, das leitende und bindende Moment, welches in der Darstellung des wirklichen Gegenstandes zu finden ist, verschwindet.

Diejenigen Zusätze, welche Ergänzungen vorstellen und von der folgenden Generation an den väterlichen figuralen pas-Zeichen angebracht sind, haben selbst oft eine bildliche Benennung, wie Zunge (*kyv*), Füßchen (*kok*), z. B. Taf. II 8, »Buchstabe II und Zunge« (*pokoj da kyv*); Taf. I 63, »Kreuz mit Füßchen« oder »Fuss mit einem Kreuz« (*kresta kok*). Bisweilen wird das Hinzugefügte, wie schon früher erwähnt wurde, als Detail oder Bestandteil desjenigen Gegenstandes gedacht, welcher durch das betreffende pas-Zeichen dargestellt wird, so z. B. ist Taf. I 26 ein Hobelkasten, während die Punkte darauf (Taf. I 27) die Griffe am Hobelkasten bedeuten.

In Bezug auf die figuralen pas-Zeichen ist das gesammelte Material ungenügend. Die Bedeutung ist nicht in allen Fällen festgestellt. Es stehen nur 37 Benennungen zu meiner Verfügung. Von diesen gehört der grösste Teil zum Jagdleben, zu den Nutztieren und deren Körperteilen (9). In dieser Kategorie sehen wir speziell folgende pas-Zeichen: Schwanz des Eichhörnchens (*ur böž*), Hasenohren (*kōts pel'*), Entenfuss (*tšöž lap*), Gänsepfote (*džodžeg lap*), Fangschlingen von zwei Arten: Fangschlinge auf Fuss (*koka lets*) und Fangschlinge mit Stall (*gidja lets*), Pfeil (*ňov*) und Bogen mit Pfeil (*ňovja-vudžja*).

Der Schwanz des Eichhörnchens wird durch drei Einschnitte dargestellt, von welchen zwei, die ausgespreizt sind, die Ohren bezeichnen, und der dritte, unten in schräger Richtung, den Körper und den Schwanz des Eichhörnchens, Taf. I 20. Die Hasenohren werden durch zwei auseinandergelungene Einschnitte bezeichnet, Taf. II 14. Die Entenpfote bedeuten drei unten auseinandergelungene Einschnitte, Taf. I 79 (Važgort). Die Gänsepfote ist der Entenpfote ähnlich, Taf. II 5 (Bezirk Čuprov). Im Rayon Objačevsk wird dieses pas-Zeichen »Rabensepfote« genannt. Die Fangschlinge auf Fuss wird folgendermassen dargestellt: ein Strich, auf diesem ein schräger Querstrich mit einem Zusatz an den Enden (Razyb), Taf. I 12. Die Fangschlinge mit Stall wird in Form eines Quadrates (Taf. I 13) gezeichnet (Razyb).

Den Pfeil stellt man in Form eines Einschnittes mit am einen Ende seitwärts abgehenden Flügeln (Taf. II 33, Ustnem) dar, ein am anderen Ende angebrachter Rhombus bezeichnet einen Bogen mit der aufgespannten Sehne (Taf. II 34, Ustnem).

Als grösste Gruppe von Gegenständen, die durch pas-Zeichen dargestellt werden, erscheinen die Hausgeräte. Von diesen kommen vor: 1) die Topfgabel (*ukvat*) in Form eines geraden Stockes mit krummer Abzweigung, Tafel I 14 (Razyb), 2) die Krampe (Taf. II 43) in Form eines rechten Winkels. Zwei Krampen (Taf. I 8), zwei rechte Winkel, die in entgegengesetzter Richtung liegen, 3) die Treppe: zwei schrägliegende, parallele Einschnitte (die Seitenstangen der Treppe) und vier horizontale Einschnitte (die Querstangen derselben), Taf. II 53 (Pomozdin), 4) die halbe Treppe (*dzyn syrs*), zwei lange, vertikale Einschnitte und drei horizontale, kurze Querschnitte, Taf. I 23 (Razyb), 5) der Strick (*gez*), eine Spirale mit vertikal laufendem Ende, Taf. I 24 (Razyb), 6) der Weberkamm zur Anfertigung der Gürtel (*ji kyan tab*), ein kleines Quadrat, Taf. II 10 (Bezirk Čuprov), 7) der Tisch (*pyzan*), ein horizontaler Einschnitt (die Platte), zwei unten auseinandergehende Einschnitte (die Füße), Taf. II 35 (Ustnem). Durch dieses pas-Zeichen ist ein Tisch von altem Typus dargestellt, der aus einem breiten Brette besteht, welches aus dem dicken Ende eines Balkens zugehauen wird, und aus Füßen, die wie bei einer Bank angebracht sind. 8) Die Haspel (*an' baba*), Taf. I 4, in Form eines Dreifusses (Razyb). 9) Eine Frau arbeitet mit der Haspel (*baba bydmaše*); der schräge Einschnitt am oberen Ende des Dreifusses bezeichnet die Flügel, die sich bei der Arbeit ausbreiten (Razgort), Taf. I 6.

Von Wirtschaftsgeräten haben wir den Hammer, den Hobel, den Stock und die Gabel.

Der Hammer wird in Form eines langen Einschnittes dargestellt, welcher den Griff bezeichnet, und dazu gehört ein senkrechter Einschnitt am Ende des ersteren, was der Hammer selbst sein soll (Razyb), Taf. I 2. In Ustnem heisst ein ähnliches pas-Zeichen Krücke. Den Hobel stellt ein rechter Winkel (der Kasten) dar, der in der Mitte einen schrägen Strich hat (das Eisen), Taf. I 26, die Griffe

werden in Projektion dargestellt (Razyb), Taf. I 27. Den Bootshaken bezeichnet man als einen Stock mit einer Rundung oben (Razyb), Taf. I 25. Eine grosse Gabel (*lebyn*) hat die Form eines langen, schrägen Einschnittes mit einer kurzen Verzweigung nach oben (augenscheinlich ist damit eine Gabel zum Zusammenlegen der Garben gemeint), Taf. I 88 (Važgort).

Eine grosse Gabel mit drei Zacken (*kujim vöska lebyn*) wird als Fabriksgabel dargestellt (Bezirk Čuprov), Taf. II 4. Einen Haken für das Pferd (*kokej*) — derselbe wird dem Pferde an den Hals gehängt, um das Springen über den Zaun zu verhindern — findet man in Form des Buchstaben Z (Bezirk Čuprov), Taf. II 7. In Ustnem wird diese Figur umschreibend *ötarö-mödarö* (hin und her) genannt.

Von Haus- und wilden Tieren und deren Körperteilen sind noch das Pferd, die Hufe, die Schafe, der Kranichfuss und der Rabenfuss vertreten. Das Pferd wird ebenso wie bei Kinderspielsachen dargestellt, und zwar in Form einer Stange mit nach entgegengesetzten Richtungen gebogenen winkelrechten Enden (*tsibi*); die Stange in der Figur kann sowohl vertikal (Taf. II 13) als auch horizontal (Taf. I 84, Važgort) stehen und eckige oder runde Zeichnung haben. In Ustnem trägt eine dem »*tsibi*« ähnliche Figur die umschreibende Benennung *ötarö-mödarö* (hin und her). Es sei bemerkt, dass die Figur »*tsibi*« die Hälfte des Abbrueviaturzeichens »*svastika*« darstellt, letzteres trägt aber unter den Ornamenten Mittelrusslands die entsprechende Benennung »*konitnica*« (vgl. russ. конь »Pferd«).

Die Schafhufe (*yž gyž*) werden in Form eines sich nach oben öffnenden Winkels (Taf. II 11) dargestellt, doppelte Hufe (*kyk yž gyž*) in Form zweier ineinander gelegener Winkel mit parallelen Seiten, die nach derselben Richtung gehen, Taf. II 12 (Čuprovo). Der Kranichfuss wird durch ein pas-Zeichen aus Čuprovo in Form von drei nach oben auseinandergehenden Einschnitten angegeben, wobei zum Ende des mittleren schrägen, längeren Einschnittes unten ein Quereinschnitt hinzugefügt ist, Taf. II 6. Der Rabenfuss ist in Ustkulom in Form einer Stange mit von den Seiten ausgehenden, nach unten gerichteten unpaaren Zweiglein dargestellt, Taf. II 42.

Die Bauten sind durch ein Zeichen für das Dach und das Fenster vertreten. Das Dach ist in Form eines stumpfen Winkels dargestellt, welcher die Neigung des Daches im Querschnitt wiedergibt, Taf. II 26 (Ustnem). Das Fenster wird als Quadratrahmen mit einem horizontalen Querstrich in der Mitte bezeichnet, Taf. I 95 (Važgort).

Ausser den erwähnten Zeichengruppen besitzen wir noch Abbildungen von Sternen: drei Sterne, die vertikal verteilt sind (Taf. I 16), und vier Sterne, die quadratmässig geordnet sind (Taf. I 17). Von anderen Zeichen gibt es die »Fahne« in Form eines Quadrates mit zwei Diagonalen, Taf. I 15 (Razyb), und die Figur des »Coeur« Taf. II 79 (Bezirk Objačevsk).

Es sei noch erwähnt, dass in den Bezirken Važgort und Čuprov die Abbildung des weiblichen Geschlechtsorganes (*putej-pas*) in Rhombusform als pas-Zeichen vorhanden ist, Taf. I 98. In Ustkulom wird eine solche Figur »Piroge« genannt. Viele pas-Zeichen stehen nach der Meinung schriftkundiger Personen diesem oder jenem russischen Buchstaben nahe, d. h. sie haben mit solchen eine gewisse Ähnlichkeit und werden nach ihnen benannt, obwohl sie häufig genetisch mit den Buchstaben nichts zu tun haben. So wird das Zeichen auf Taf. I 89 im Bezirk Važgort »*džyn kako*« genannt, d. h. Hälfte des Buchstaben »K«. Andere Fälle gleicher Art sind schon erwähnt.

Wenn wir die syrjänischen pas-Zeichen mit denjenigen der Permjakten hinsichtlich ihrer sozialen Bedeutung an Hand des von VOLOGDIN im Jahre 1869 vorgeführten Materials vergleichen, so finden wir zwischen denselben grosse Unterschiede.¹

1) Die Permjakten besitzen Stammeszeichen. Es heisst: »Neuer Stamm — neues Zeichen.« Bisweilen trifft man in einer Familie mehrere Stämme und mehrere Stammeszeichen an. Die Syrjänen haben keine Stammeszeichen.

2) Das Stammeszeichen geht nach dem Berichte von Vologdin bei den Permjakten in den Besitz des Ältesten im Geschlecht über.

¹ Изв. Об-ва Л. Е. А. и Э. Band XIII, Lief. 1, S. 48—50.

Bei den Syrjänen erhält gewöhnlich der jüngste Sohn das väterliche pas-Zeichen.

3) Bei den Permjaken eignet man sich bisweilen zusammen mit dem neuen Stammeszeichen, beim Vorkommen gleichen Familiennamens, einen besonderen Beinamen an, so hat z. B. das Geschlecht Gyrovniny (*gyr* Mörser) seinen Ursprung in der Familie Vaškiny, das Geschlecht Oleniči in der Familie Ščukiny.¹ Bei den Syrjänen ist keinerlei Zusammenhang zwischen pas-Zeichen und Beinamen konstatiert worden.

Leider geht aus dem verfügbaren gedruckten Material nicht hervor, ob eine Entsprechung zwischen der Benennung der Geschlechter und der Form ihrer pas-Zeichen herrscht, und ebenso nicht, ob Fälle vorkommen, wo innerhalb eines Geschlechts mehrere offizielle Familiennamen vorhanden sind. Es entsteht auch eine Reihe anderer Fragen. Die Reste der Stammeseinrichtung bei den Permjaken sind zu mangelhaft untersucht und das vorhandene Material ist zu dürftig, um irgendwelche Schlussfolgerungen zu ermöglichen. I. SMIRNOV erwähnt unter anderem nur, dass noch vor kurzem grosse Familien vorkamen, die oft aus 8 Brüdern bestanden. In jedem Falle ist die genaue Untersuchung der Familien- und Geschlechtsordnung der Permjaken im Zusammenhang mit ihren pas-Zeichen eine Aufgabe von grossem Interesse, die ohne Aufschub ausgeführt werden sollte.

Bei den Syrjänen ist aber der Zerfall der Reste der Geschlechtsordnung sowie der Grossfamilie bedeutend weiter gegangen als bei den Permjaken.

Man muss annehmen, dass die bei den Permjaken bekannten Eigentümlichkeiten früher auch bei den Syrjänen anzutreffen waren. So z. B. widerspricht die Tatsache, dass der jüngste Sohn bei den Syrjänen heutzutage das väterliche pas-Zeichen erbt, prinzipiell nicht der Möglichkeit, dass dasselbe auch bei ihnen früher auf den ältesten Sohn überging. Die Veränderung erklärt sich vollkommen durch den allmählichen Zerfall der Reste des Geschlechts- und Grossfamiliensystems. In der Tat ist die Vererbung des Stamm-

---

¹ Изв. Об-ва Л. Е. А. и Э. Band XIII, Lief. 1, S. 48—50.

pas-Zeichens beim Tode des Stammoberhauptes auf das älteste Stammglied vollkommen verständlich und natürlich. Ebenso natürlich ist beim Bilden eines neuen Stammes infolge der Verteilung des Stammeigentums die Entstehung eines besonderen pas-Zeichens, welches der Form nach mit dem Urzeichen des alten »Mutterstammes« verwandt ist. Auf diese Weise kann man im Leben eines Stammes zwei verschiedene Vererbungsmomente der pas-Zeichen unterscheiden: 1) die Vererbung des pas-Zeichens bei der Teilung des Stammeigentums, wenn ein Stamm in zwei Teile zerfällt, und 2) die Vererbung des pas-Zeichens beim Tode des Stammoberhauptes. Falls das Stammeszeichen nach dem Tode des Stammoberhauptes auf den Nächstältesten übergeht, teilt sich beim Zerfall des Stammes der Älteste, der als Nachfolger vorausbestimmt war, ab und wird selbst zum Stammoberhaupt, der dem Alter nach ihm Nächstfolgende (ein Jüngerer) erbt aber das pas-Zeichen des Urstammes nach dem Tode des Oberhauptes.

Dabei ist natürlich klar, dass als Erben des Stamm-pas-Zeichens nicht nur Söhne, sondern auch Brüder usw. auftreten können.

Will man aber dieses System der Vererbung innerhalb des Geschlechts in eine gegenwärtige Familie übertragen, wo die Verteilung des Familieneigentums je nach der Verheiratung der Söhne des Hauswirts erfolgt und der Zerfall der Familie somit »chronisch« ist, so wird man in der Vererbung der pas-Zeichen bei den Syrjänen nichts finden können, was sich prinzipiell von der Vererbung des Stamm-pas-Zeichens durch den Ältesten unterscheidet, denn der sich von der Familie Abteilende bekommt sowohl hier als da unter allen Umständen das väterliche pas-Zeichen mit einiger Veränderung, während der in der väterlichen Wirtschaft Zurückbleibende wie früher im Stamme, so auch in einer gegenwärtigen syrjäischen Familie das väterliche pas-Zeichen erhält. Da aber der jüngste Sohn beim Vater als letzter zurückbleibt, die Erwachsenen dagegen sich schon oft vor der Mündigkeit des letztgenannten abteilen, so wird er auch zum Erben des väterlichen Eigentums und pas-Zeichens, da er im Augenblick des Todes des Vaters gewöhnlich als ältester Nachfolger im Hause erscheint. Die von VOLOGDIN angeführte Ver-

erbung des Stamm-pas-Zeichens auf den Ältesten bei den Permjakern ist somit als ein Überbleibsel des Systems aufzufassen, welches in Bezug auf die früheren Verhältnisse der Syrjänen vorauszusetzen ist.

Wenn wir die pas-Zeichen der Syrjänen mit den karelischen Stempeln vergleichen, sehen wir, dass die ersteren in den meisten Fällen noch die einzelnen Benennungen der pas-Zeichen beibehalten haben, während sich bei den Kareliern »eine Begriffslosigkeit und ein Fehlen der Benennungen bei den meisten Zeichen« beobachten lässt.¹ Das Vorherrschen der Einschnitte ist auch den Stempeln der Grossrussen des Nordens charakteristisch (P. S. EFIMENKO). Bei den Syrjänen treffen wir ausserdem auch kompliziertere Formen, obgleich rundliche Formen unter den syrjänischen pas-Zeichen in der Tat sehr wenig vorkommen.

In Bezug auf die Darstellung nähern sich die syrjänischen pas-Zeichen einigermassen den ostjakischen Stempeln des 17. Jahrhunderts, wo als Stammeszeichen wirkliche Abbildungen von Figuren, die Umrisse verschiedener Gegenstände, besonders von Tieren, häufig sind.² Hinsichtlich des allgemeinen Charakters der Form stehen die syrjänischen pas-Zeichen denjenigen einiger wotjakischen Geschlechter nahe.³

Was das vergleichende Studium der Form vom Standpunkt der beschreibenden Darstellung aus betrifft, scheint es einstweilen unmöglich, auf Grund des mangelhaften Materials irgendeine Schlussfolgerungen zu ziehen.

Wenn man das Obenerwähnte zusammenfasst, kommt man in Bezug auf das Vorkommen der Eigentumsmarken der Syrjänen zu folgenden Ergebnissen.

1) Die Eigentumsmarken der Syrjänen als Mittel zur Regulierung der Beziehungen auf dem Gebiete des Wohnheitsrechtes spielen gegenwärtig eine ziemlich grosse Rolle.

---

¹ D. A. ZOLOTAREV, Карельские клейма, 143.

² N. OGLOBLIN, Остяцкие «знамена».

M. CHARUZIN, Очерки юридич. быта und Гр. Верещагин, Вотьяки Сарapulьского у. 69 (Tafel.).

2) Jedoch hat das System der Anwendung derselben in der Vergangenheit grosse Veränderungen erlitten.

3) Die allgemeine Richtung dieser Veränderungen steht in Übereinstimmung mit der Entwicklung der Formen des Gemeinschaftslebens. Die Stammeszeichen, welche, durch die Zwischenstufe einer Grossfamilie, auf eine Familie übertragen sind, die zur Grundlage ein Ehepaar hat, beginnen sich zu rein persönlichen Zeichen zu entwickeln.

4) Als Etappen dieser Entwicklung können die Vererbung des Stamm-pas-Zeichens auf den Ältesten, was noch im Jahre 1869 bei den Permjakten konstatiert wurde, und die Vererbung des Familien-pas-Zeichens auf den Jüngsten betrachtet werden, welcher Standpunkt sich im gegenwärtigen Leben der Syrjänen bewahrt hat.

5) Die persönlichen Zeichen bei den Syrjänen entstehen infolge des Übergangs der Stammeszeichen in Buchstabeninitialen oder Monogramme, während die bei den Mordwinen vorkommenden persönlichen pas-Zeichen für die einzelnen Familienmitglieder (für den zweiten Sohn, die dritte Tochter, die Frau) sich nicht aus den Stammeszeichen entwickelt haben.¹

6) Parallel damit zerfallen die verwandtschaftlichen Beziehungen, die durch die Formen der Zeichen besiegelt waren, was sich darin zeigt, dass a) sich die realen Züge schematisieren, vereinfachen und dass anstatt des Ganzen oft nur ein Teil dargestellt wird; b) nicht selten eine willkürliche Wahl des Gegenstandes für die Darstellung durch ein pas-Zeichen anzutreffen ist; c) eine Kategorie gegenstandsloser pas-Zeichen erscheint, die nach der technischen Art ihrer Entstehungsweise benannt werden (Einschnitt, Vertiefung usw.); d) in einigen Fällen die alten pas-Zeichen durch den Anfangsbuchstaben des Namens ersetzt werden; e) schliesslich persönliche pas-Zeichen erscheinen, die durch Initialen, Monogramme des Vornamens, Vaternamens und Familiennamens dargestellt werden, und zwar nicht nur des Familienhauptes, sondern auch einzelner Familienmitglieder.

---

¹ V. МАЈНОВ, Очерк 196.

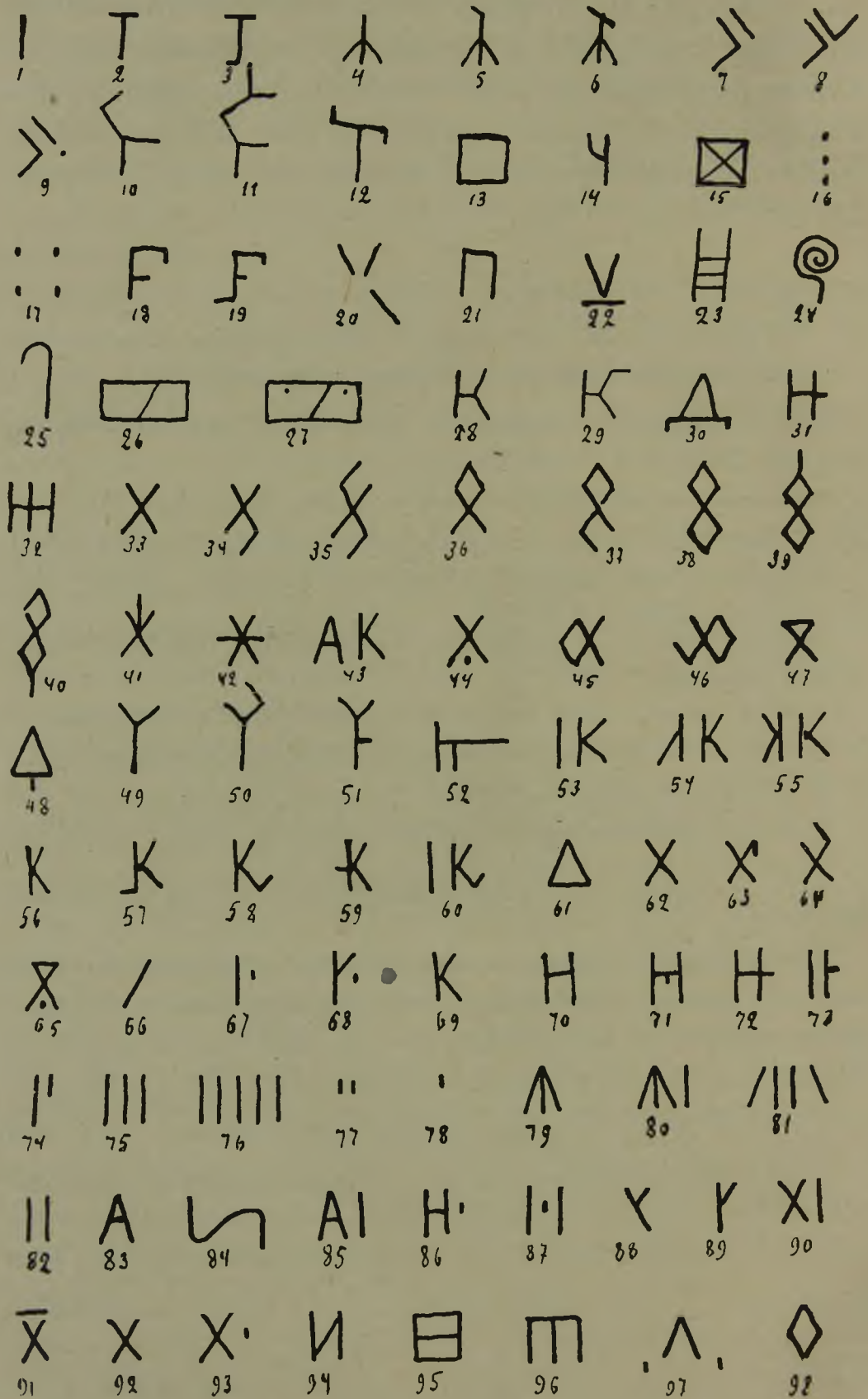

Eine ausführlichere Untersuchung der Entwicklung der Eigentumsmarken bei den Syrjänen und ihrer Ursachen erheischt eine sorgfältige Einsammlung der pas-Zeichen im Zusammenhang mit anderen Nachrichten, die zu der Genealogie verschiedener Bevölkerungsgruppen in Beziehung stehen, und zwar nicht nur in allen Rayons des syrjänischen Gebietes, sondern auch bei den Permjakern des Ural-Gebietes.

Werke, auf die in vorliegender Arbeit hingewiesen wird:

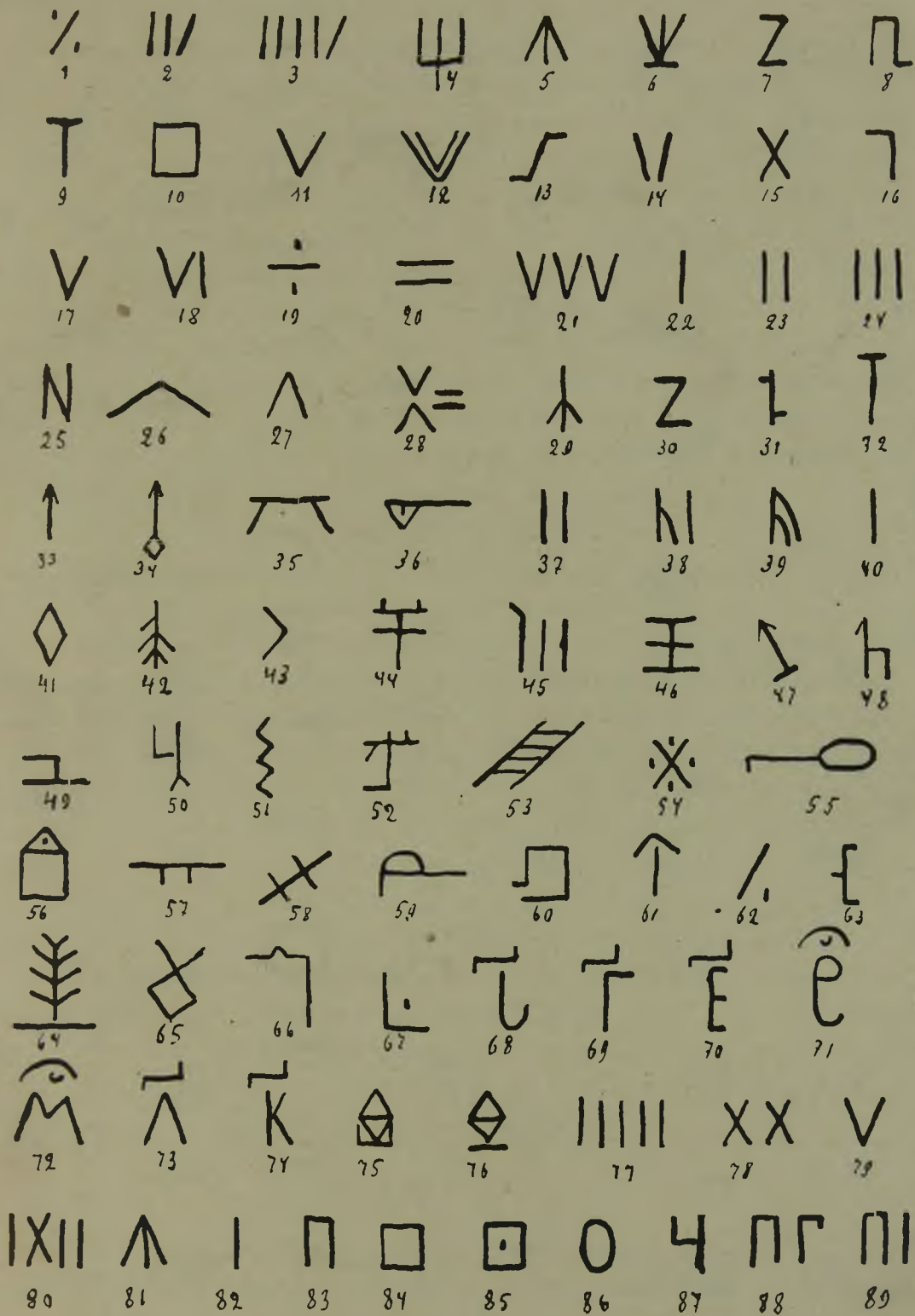
- 1) П. С. Ефименко. Юридические знаки. Журн. Мин. Нар. Просв., 1874, кн. X, XI, XII.
- 2) Н. Оглоблин. Остяцкие «знамена» XVII в. Труды Вост. Отд. Имп. Русск. Арх. Об-ва, 1858, т. III und Зап. Урал. Об-ва Люб. Эст., т. XIII.
- 3) В. Н. Мэйнов. Очерк юридического быта мордвы. Записки Имп. Русск. Геогр. Об-ва, т. XIV, в. I.
- 4) Д. Н. Соколов. О Башкирских тамгах. Труды Оренбургской Архивной Комиссии, т. XIII.
- 5) Н. А. Аристов. Опыт выяснения этнографического состава киргиз-казаков Большой Орды и Кара-Киргизов. Живая Старина, 1894, в. III и IV.
- 6) Н. Харузин. Русские лопари.
- 7) Д. А. Золотарев. Карельские клейма. Известия Русск. Геогр. Об-ва, 1924.
- 8) Гр. Верещагин. Вотяки Сарапульского уезда Вятской губ. Записки Русск. Геогр. Об-ва, т. XIV, в. 3.
- 9) П. Сорокин. О загадочных изображениях на монетах Владимира Св. и его сыновей (Zitiert nach А. О: Новые материалы по вопросу о загадочных фигурах на древнейших русских монетах. Археологические известия и заметки издаваемые И. М. Археол. об-вом, 1894, II, S. 306—308).
- 10) Михаил Харузин. Очерки юридического быта у народностей Сарапульск. у. Юридический Вестник 1883, Nr. 2.
- 11) Пр. Иванов. Юридические знаки. Архангельские Губ. Ведомости, 1870 г. Nr. 34.

Tafel I.

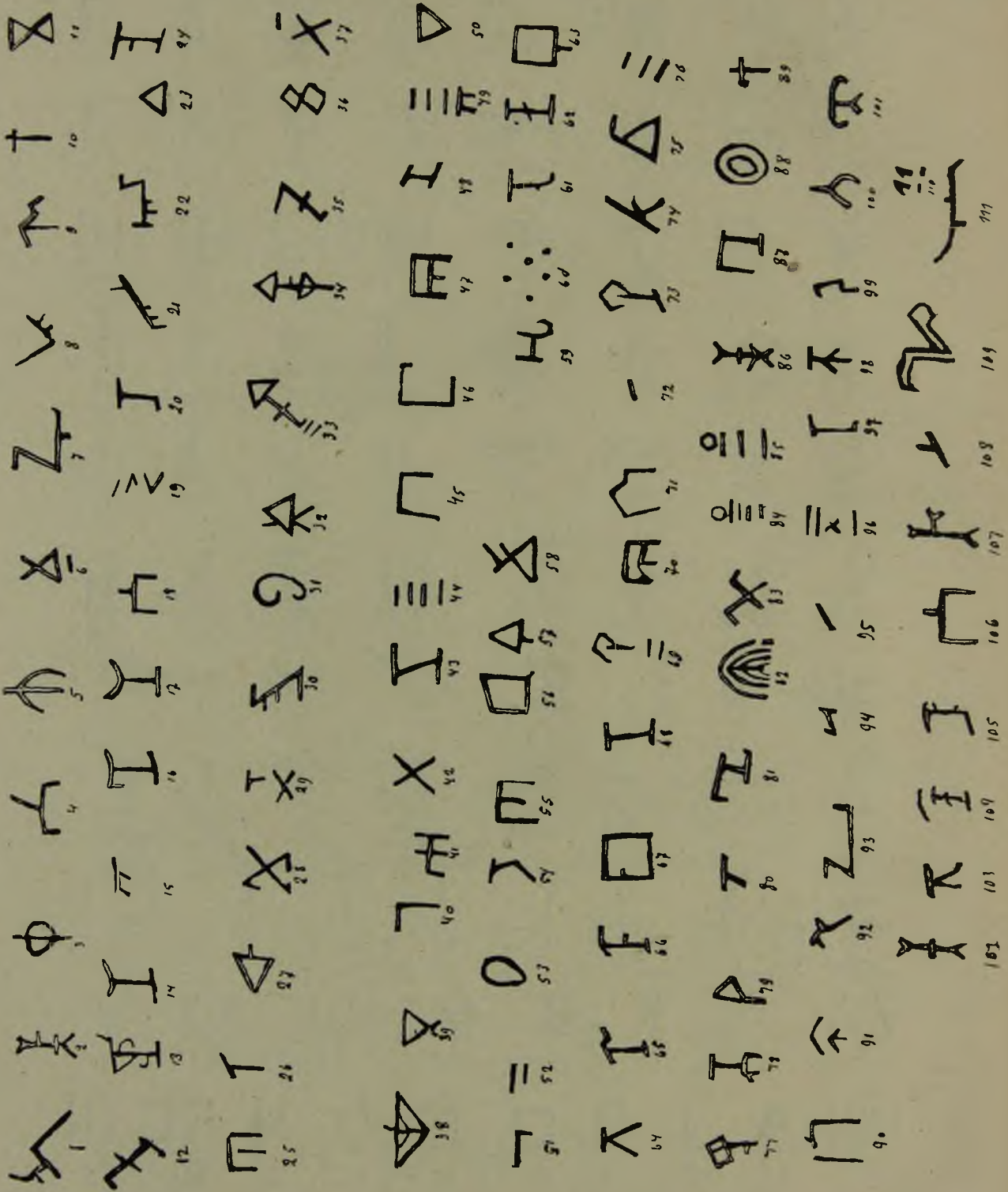

Tafel II.

Tafel III.

Tafel I.

Nr. 1 — 43: pas-Zeichen des Dorfes *Razgort*. Nr. 2 — grosser Hammer; 3 — grosser Hammer mit Griff in Hakenform (*kruka mölöt*); 4 — Haspel (*an baba*); 5 — dasselbe; 6 — eine Frau wickelt Garn auf (*baba bydmaše*); 7 — eiserne Krampe mit Einschnitt; 8 — zwei eiserne Krampen; 10 — Gabelung mit Haken (*kruka vož*); 11 — zwei Gabelungen (*kyk vož*); 12 — Fangschlinge auf Fuss (*koka lets*); 13 — Fangschlinge mit Stall, «силок с хлевом» (*gidja lets*); 14 — Topfgabel (*ukvat*); 15 — Fahne; 16 — drei Sterne (*kujim kodžuv*); 17 — vier Sterne (*ňol kodžuv*); 20 — Schwanz des Eichhörnchens (*ur böž*); 21 — Buchstabe *pokoj*, kirchenslav. «p»; 23 — halbe Treppe (*džyn syrs*); 24 — Strick (*gez*); 25 — Bootshaken; 26 — Hobelkasten (*kolodka*); 27 — Hobelkasten mit Griff (*kyk kija kolodka*); 28 — Buchstabe «k» (*kako*); 43 — Buchstabe «a» und «k». Nr. 44 — 62: pas-Zeichen des Kirchspiels *Selib*. Nr. 63 — 65: pas-Zeichen des Dorfes *Glotovo*. Nr. 66 — 98 — pas-Zeichen des Dorfes *Ostrovo* im Bezirk *Vazgort*. 66 — schräger Einschnitt (*kösej tšupöd*); 67 — Einschnitt mit Vertiefung (*tšupöd da l'agu*); 68 — Hälfte des Buchstaben «k» und Vertiefung (*džyn kako da l'agu*); 69 — Buchstabe «k» (*kako*); 70 — Buchstabe «n» (*naš*); 71 — Buchstabe «n» und stumpfes Ende eines Beils (*naš da tšer böž*); 72 — Buchstabe «n» und Zünglein (*naš da kyv*); 73 — zwei Einschnitte und Zünglein (*kyk tšupöd da kyv*); 74 — anderthalb Einschnitte (*tšupöd da džyn*); 75 — drei Einschnitte (*kujim tšupöd*); 76 — fünf Einschnitte (*vit tšupöd*); 77 — zwei stumpfe Beilenden (*kyk tšer böž*); 78 — ein stumpfes Beilende (*tšer böž*); 79 — Entenpfote (*tšož lap*); 80 — Entenpfote und Einschnitt (*tšož lap da tšupöd*); 81 — zwei gerade und zwei schräge Einschnitte (*kyk veškyd da kyk kösej*); 82 — zwei Einschnitte (*kyk tšupöd*); 83 — Buchstabe «a» (*az*); 84 — Ross (*tšibi*); 85 — Buchstabe «a» und Einschnitt (*az da tšupöd*); 86 — Buchstabe «n» und Vertiefung (*naš da l'agu*); 87 — zwei Einschnitte und Vertiefung (*kyk tšupöd da l'agu*); 88 — Gabel (*lebyn*); 89 — Hälfte des Buchstaben «k» (*džyn kako*); 90 — Kreuz und Einschnitt (*kres da tšupöd*); 91 — dasselbe; 92 — Kreuz; 93 — Kreuz und Vertiefung (*kres da l'agu*); 84 — Buchstabe «i» (*iže*); 95 — Fensterrahmen (*ököntsa rama*); 96 — Buchstabe «t» (*tverdo*); 97 — Buchstabe «d» (*dobro*); 98 — weibliches Geschlechtsorgan (*putej-pas*).

Tafel II.

Nr. 1 — 12: pas-Zeichen aus dem Dorfe *Koptjuga* im Bezirk *Čuprovo*. 1 — ein schräger Einschnitt mit zwei Vertiefungen (*kösej tšupöd da kyk l'agu*); 2 — zwei gerade und ein schräger Einschnitt (*kyk veškyd da öt'i kösej*); 3 — vier gerade und ein schräger Einschnitt (*ňol veškyd da öt'i kösej*); 4 — Gabel mit drei Zähnen (*kujim vöska lebyn*); 5 — Gänsepfote (*džodžeg lap*); 6 — Kranichpfote (*turi lap*); 7 — Halshaken für das Pferd (*kokej*); 8 — Buchstabe «П» und

Zünglein (*pokoj da öt'i kyv*); 9 — Hammer; 10 — Weberkamm zum Weben der Gürtel (*ji kyan. tab*); 11 — Huf des Schafes (*yž gyž*); 12 — zwei Schafhufe (*kyk yž gyž*). Nr. 13: Dorf *Koni* im Bezirk *Tuřinsk*. Nr. 14 und 15: Dorf *Kua-vidž* im Bezirk *Onežeck*; 14 — Hasenohren (*kötš pel'*); 15 — Kreuz. Nr. 17 und 18: Dorf *Otly* im Bezirk *Šešeck*. Nr. 21: pas-Zeichen eines Zaunes aus dem Bezirk *Ust'vym*. Nr. 22—24: pas-Zeichen des Bezirks *Vizjabož*. Nr. 25: pas-Zeichen aus dem Kirchspiel *Nebdin*, desselben Bezirks. Nr. 26—35: pas-Zeichen, die auf dem Weg von *Ust'nem* nach *Ust'kulom* von S. MELNIKOV gesammelt sind. Nr. 26 — Dach (*šigör*); 27 — Gabelung, Weg (*vož*); 28 — zwei Gabelungen und zwei Einschnitte (*kyk voža da kyk tšupöd*); 29 — Entenfuss (*utka kok*); 30, 31 — hin und her (*ötarö-mödarö*); 32 — Krücke; 33 — Pfeil (*ňov*); 34 — Bogen mit Pfeil (*ňovja-vudžja*); 35 — Tisch (*pyzan*). Nr. 36—39: pas-Zeichen des Rayons *Pomozdin*, von PAŠNIN gesammelt. Nr. 40—42: pas-Zeichen aus dem Bezirk *Ust'kulom*. Nr. 43—74: pas-Zeichen aus dem Rayon *Pomozdin*, von V. T. ČISTALEV gesammelt. Nr. 75, 76: pas-Zeichen aus dem Dorfe *Rozdin* des Bezirks *Ust'kulom*. Nr. 77, 78: pas-Zeichen aus dem Kirchspiel *Sizjayb*, desselben Bezirks, im Kreise *Izma-Pečersk*. Nr. 79 und 81: pas-Zeichen des Bezirks *Spas-Porubsk*, im Kreise *Sysola*. Nr. 79 — Coeur-Figur (Spielkarten); 81 — Rabenfuss (*raka kok*); Nr. 82—89 — pas-Zeichen aus *Važgort*, desselben Bezirks.

Tafel III.

111 pas-Zeichen, die im Jahre 1920 von V. T. ČISTALEV und seinen Schülern im Rayon *Pomozdin* gesammelt worden sind.

Sananalkuisesta ja -loppuisesta konsonantismista Maattivuonon lappalaismurteessa.¹

Kirjoittanut

PAAVO RAVILA.

Sananalkuinen ja -loppuinen konsonantismi on Maattivuonon merilappalaismurteessa samoin kuin muuallakin lapissa kaikkien sellaisten kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten vaihtelujen ulkopuolella, joilla on jokin semologinen tehtävä. Sellaisia kvantiteettivaihteluita, jotka olisivat jossakin suhteessa joko seuraavaan tai edeltävään vokalismiin, ei myöskään näytä esiintyvän. Sananalkuinen yksinäiskonsonantti on aina lyhyt ja samoin ovat konsonanttiyhtymän molemmat komponentit aina lyhyitä. Kun sana esiintyy yhdenjaksoisessa puheessa, niin on kuitenkin havaittavissa eräitä mielenkiintoisia sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia ilmiöitä, joihin on syytä lähemmin kajota, varsinkin kun niillä eräissä tapauksissa on hyvin huomattava merkitys.

Mitä ensinnäkin sananalkuiseen konsonantismiin tulee, niin on meediain puheäänimäärän vaihtelu varmaankin mielenkiintoisin ilmiö. Tutkimuksessa *Das Quantitätssystem des seelappischen Dialektes von Maattivuono* s. 2 on esitetty, että sananalkuinen media esiintyy yksinään lausutuissa sanoissa tai sanoissa, jotka esiintyvät lauseessa puheäänettömään äänteeseen päättyvän sanan jäljessä, täysin puheäänettöminä. Puheäänelliseen äänteeseen päättyvän sanan jäljessä ne sensijaan esiintyvät aina puolipuheäänellisinä. Tällainen puheäänimäärän vaihtelu on nähtävästi tuttu useimmille

¹ Esitetty pääkohdittain lectio præcursoriana 23. III. 1932.

ruijanlapin murteille, vaikka vain muutamista harvoista on tietoja olemassa.

P o l m a k i n murteessa esiintyvät sananalkuiset meediat yksinään lausutuissa sanoissa puheäännettöminä, mutta yhdenjaksoisessa puheessa esiintyy niiden sijasta, jos edellä käyvä sana loppuu vokaaliin tai diftonkiin, täysin puheäänellinen media tai spirantti. Niinpä esimerkissä *vielljâ boatta* esiintyy joko *b* tai β , esimerkissä *vielljâi ditti* joko *d* tai δ sekä esimerkissä *luovvâsii gæč'če* joko *g* tai γ , ks. NIELSEN Lærebok I 18.

K a u t o k e i n o n murteessa vaihtelevat sanan alussa täysin puheäänettömät ja puolipuheäänelliset meediat aivan samoin kuin Maattivuonon murteessa, ks. NIELSEN m.p.

K a a r a s j o e n murteessa voi sanan alussa esiintyä denttaali-spirantti δ median sijasta, ks. NIELSEN m.p.

Omien muistiinpanojeni mukaan esiintyy I n a r i n tunturimurteessa sekä δ että γ myös sanan alussa, esim. *uksa_γēāsittsai* 'oven suuhun', *guəwttâ_γaşkan* 'kahden kesken', *ja_δelle_γo* 'ja sitten kun', *dan_säämmâ_γēäinnū* 'sitä samaa tietä', *ōälve_γēāsittse* 'pääpuoli', *jūlgai_δuōškai* 'jaloista (jalkojen taakse)', *jäure_γädväi* 'järven rantaan' j.n.e. Aikaisempaan spiranttiin viittaavat myös eräät sananalkuiset median katotapaukset. Etenkin *dal* 'nyt' esiintyy usein alkukonsonanttinsa kadottaneena, esim. *lāsčk_al* 'nouse nyt', *nūt_g_al* 'vihellä nyt', *bōad_ei'kke* 'tule tänne'. Samantapaista katoa tavataan usein NIELSENIN Lærebokin teksteissäkin, esim. *mâi-b(â d)on gaddâk* (m.t. II 13), *gæ dō de (d)âl vaʒ'zik* (m.t. II 15), *âmmâ (d)âl læ* (m.t. II 16) y.m. Tällaisia katotapauksia en ole tavannut Maattivuonon murteessa ollenkaan, mikä on ilmeisesti yhteydessä sen kanssa, ettei spiranttia koskaan tavata median sijasta sanan alussa. Kotajoen murteessa ei myöskään esiinny spiranttia sanan alussa, mutta siitä huolimatta olen merkinnyt yhden sananalkuisen median katotapauksen, nim. *ēr_o'kkū* 'pois' (*ēre* 'pois' + *do'kkū* 'sinne'). Tämä esimerkki voi hyvinkin viitata siihen, että myös etelä-Varangin piirissä on aikaisemmin tavattu spirantteja samoin kuin Polmakissa y.m.

On täysi syy edellyttää, että sananalkuiset mediain sijasta esiin-

tyvät spirantit ovat hyvin vanhaa perua. Se, että niitä ei läheskään kaikissa murteissa enää tavata, johtuu varmaankin myöhäisestä spirantin klusiloitumisesta. Tällaista klusiloitumista voimme olettaa siitäkin syystä, että yleensä samoissa murteissa, joissa ei spirantteja enää sanan alussa tavata, myös painottoman tavun jälkeiset alkuperäiset spirantit ovat klusiloituneet. Näin on laita Maattivuononkin murteen. On mielenkiintoista todeta, että esim. Inarin tunturimurteessa, jossa bilabiaalinen spirantti ei milloinkaan esiinny aikaisempaa meediaa vastaamassa sanan alussa, ei tätä spiranttia myöskään tavata painottoman tavun jäljessä kantalapin *β:n jatkajana. Tuntuu läheiseltä ajatus, että sama kehitys, joka hävitti β:n painottoman tavun jäljessä, hävitti sen myös sanan alusta. Ei yksistään ruijanlapissa, vaan myöskin kaikissa itälappalaisissa murteissa tavaetaan nyt puheena olevaa sananalkuisten konsonanttien vaihtelua. Ruotsinlapin murteista ei ole tarkempia tietoja, mutta kun siellä painottoman tavun jäljessä yleensä spirantit ovat klusiloituneet, niin on syytä olettaa, että samoin on käynyt sananalkuistenkin spiranttien. Nähtävästi eteläisen Jokkmokin murteen puheäännetön denttaalispirantti eräiden tavallisesti lausepainottomissa asemissa esiintyvien sanojen alussa kuuluu nyt käsiteltävinä oleviin tapauksiin, ks. WIKLUND Laut- und formenlehre der lulelappischen dialekte s. 128.

Inarinlapissa esiintyy k:n, t:n ja p:n sijasta puolipuheäänellinen tai puheäänellinen meedia sanan alussa yhdenjaksoisessa puheessa, milloin sana on läheisessä yhteydessä edellisen sanan kanssa, esim. *ōāsti myšt šļē-ū-bisò* 'kauf mir (mal) eine gute flinte ab', *mì ĩ gārānēājn tu·ogu* 'was haben die raben dort', ks. ÄIMÄ Phonetik und lautlehre des inarilappischen I 81, *taŋbiēgg⁴ ~ taŋvèbiē·gg^a* 'nordwind, nord', ks. m.t. s. 83, *ļļēm-muñ-dom-dieδē* '(ich) weiss (das) nicht', ks. m.t. s. 51. Joskus näkyy esiintyvän spiranttikin, esim. *ja-ðe*, ks. m.t. s. 33.

Inarinlapissakin ovat esimerkeissä näkyvät puolipuheäänelliset ja puheäänelliset meediat voineet kehittyä aikaisemmista spiranteista, sillä painottoman tavun jäljessä on spiranttien klusiloituminen myös hyvin yleistä.

FELLMANNIN muistiinpanojen on ÄIMÄ arvellut viittaavan, että samantapaista vaihtelua on tavattu myös Kuolajärven murteessa. ks. SUSA 30, 30, 48.

V e n ä j ä n l a p i n murteista saamme mielenkiintoisia tietoja ITKOSEN teoksesta Koltan- ja kuolanlappalaisia satuja. Koltanlapin Patsjoen murteessa tapaamme samoin kuin inarinlapissakin puoli-puheäänellisen tai puheäänellisen meedian, esim. *kaļp̄lbēäll^ašēst* 'lähteen äärellä' (s. 65), *nurtt̄ tiger^ate_gē* 'niin laukottivat, että' (s. 68), *tein gēlak pēllod* 'sitä sinun pitää peljätä' (s. 71), *χlēr̄v^aboayyan* 'koristeltu vyö' (s. 74), *sāudz^A gāppz^E* 'lammasseuralaishaamuja' (s. 153). Spiranttisesta edustuksestakin on joitakin esimerkkejä: *olm̄n̄_δēk* 'noita ihmisiä' (s. 69), *vāl̄b^A_γo* 'otti ja' (s. 85), kom. pl. *l̄ēddzi^vu^oim* 'kynsillä' (s. 154), *i^o_γēl* 'ei pidä' (s. 155) y.m. Kato esiintyy varmaankin sanassa *oṛra* 'luo', esim. *käll^{asv} oṛra* 'ukon luo' (s. 32), vrt. Nuorttijärvi *γoṛra* 'id.', esim. *sū γoṛra* 'hänen luoksensa' (s. 193). Suonikylän ja Nuorttijärven kolttamurteissa on edustus pääasiallisesti samanlainen kuin Patsjoellakin, esim. Suonikylä *riēm̄j^egällēs* 'kettu-äijä' (s. 166), *γāl̄g^A1* 'pitää' (s. 185), Nuorttijärvi *γāl̄g^oka* 'pitää' (s. 189), *pienn^ai^o_bēšk^A* 'koiranlanta' (s. 196).

Kuolanlapin Kildinin murteessa on spiranttinen edustus hyvin yleinen, esim. *kuəde γur̄re* 'kodan luo' (s. 255), *vān^{Dze}_γua* 'kävele (γua on sitaattia osoittava partikkeli)' (s. 257), kom. pl. *pān̄i^o_γuim* 'hampain' (s. 260), *kol̄l^egūle* 'kultakalan' (s. 265), *royšem^{BE}di^všt* 'niinimattotuvassa' (s. 269), *munne βiD^{IA}* 'minä tarvitsen (pitää)' (s. 266). Turjan murteessa näkyy taas media olevan tavallisempi, esim. *tšud̄tebāle* 'vainolaisaikana' (s. 315). Mutta tässäkin murteessa voi hyvällä syyllä olettaa aikaisempaa spiranttista edustusta. ITKONEN mainitsee nim. Jokongasta erään selvän katotapauksen, *piel̄-tiēt^A*, 'korvatieto', poronmerkki (= Kildin *piel̄l^ediēt^A*), ks. Venäjänlapin konsonanttien astevaihtelu s. 26.

Kun spiranttista edustusta tavataan näin runsaasti suhteellisen laajalla alalla ja kun siellä, missä spirantin sijasta esiintyy media,

¹ Mielenkiintoista on, että määrätyistä lausefoneettisista asemista γ on sitten yleistynyt, niin että mainittu sana esiintyy spirantti alkuisena päättyipä edellinen sana minkälaiseen äänteeseen tahansa. Samanlaiset ovat myös *γoṛra* 'luo' sekä *βiD^{IA}* 'pitää'.

hyvällä syyllä voidaan olettaa spirantin myöhäistä klusiloitumista, tuntuu hyvin todennäköiseltä, että jo kantalapissa on tavattu spirantteja sanan alussa tenuuksia vastaamassa. On selvää, että ne tapaukset, joihin spirantti on kehittynyt, ovat olleet sellaisia, että niissä on tenuiksella alkava sana joutunut muodostamaan edellä käyvän sanan kanssa yhden puhetahdin. Kaikissa niissä tapauksissa, joissa spirantti on esiintynyt, on se ollut lausepainottomassa asemassa, painosuhteiltaan aivan samanlaisessa ympäristössä kuin painottoman tavun jälkeinen konsonanttikin. Näin ollen ei mitenkään voi ilman muuta kieltää sitä mahdollisuutta, että sananalkuisen alkuperäisen tenuiksen muuttuminen spirantiksi on yhtä vanha ilmiö kuin painottoman tavun tenuiksen muuttuminen spirantiksi. Todennäköisempää on minusta kuitenkin, että spirantti on kehittynyt sanan alkuun systeemipakon johdosta. Lappalaisessa konsonanttisysteemissä oli yksinäistenuis vieras kantalappalaisena aikana painottoman tavun jäljessä ja jos sananalkuinen tenuis joutui nopea-tempoisissa muodoissa tähän asemaan, niin pyrkimys säilyttää systeemi yhdenmukaisena saattoi käsittääkseni hyvinkin tuoda spirantin tenuiksen sijalle.

Yllä on esitetty, että spirantti on kehittynyt aikaisempaa tenuista vastaamaan, ikäänkuin olisi varmaa, että kantalapissa sanan alussa todella olisi esiintynyt tenuisklusiileja. Murteiden nykyinen edustus ei suinkaan oikeuta ilman muuta tällaisen päätelmän tekoon. Esiintyyhän ruijanlapissa ja useissa ruotsinlapinkin murteissa, nimenomaan eteläisemmissä, sanan alussa meedia. On myöskin huomattava, että ÄIMÄN mukaan inarinlapin sananalkuiset tenuikset ovat jonkin verran heikompia kuin suomen («hochfinnisch») vastaavat äänteet, ks. *Phonetik und lautlehre des inarilappischen* I s. 7. Tuntuu siltä, että näin on ollut myös kantalapissa asian laita. Todennäköistä on, että myös sanan sisässä vokaalin, likvidan ja nasaalin jäljessä on esiintynyt jonkinlainen tenuiksen ja meedian välinen äänne, kuten ITKONEN onkin hyvällä syyllä olettanut, ks. Venäjänlapin konsonanttien astevaihtelu s. 19. Puheäännettömän vokaalin jäljessä ja yhtymissä *kt*, *ks* j.n.e. on taas ollut selvä tenuis, ks. *Das Quantitätssystem des seelappischen Dialektes von Maattivuono* s. 19.

Ruijanlappalainen sananalkuinen konsonantismi tarjoaa erään toisenkin mielenkiintoisen ilmiön, joka niin ikään voi olla jonkinlaisessa yhteydessä painottoman tavun jälkeisten suhteiden kanssa. Tarkoitin niitä tapauksia, joissa sanan alussa kohtaamme odotettavan meedian tai spirantin asemesta tenuisklusiilin, samanlaisen, mikä painottoman tavun jäljessä edustaa aikaisempaa geminaattaa. NIELSEN esittää Lærebok I s. 15: »I visse sammensetninger og almindelig brukte asyndetiske uttrykk, hvor første ledd ender på kort vokal, blir *b, d, g* i begynnelsen av annet ledd uttalt som *p, t, k* eller som stemmeløs *b, d, g* med en kort *h*-lyd foran: *ijâ bæi¹vai* 'natt og dag' (uttalt med *p* istedenfor *b*), *čállbmě-bœllě* 'en enøiet' (likeså), *duoggō dāggō* (uttalt med kort *h*-lyd + stemmeløs *d*. (I Kautokeino alm. uttalt: *duogko hāgko*). Hit hører også *ālmāke* og *dāddēke* 'dog, allikevel', idet *-ke* er et oprinnelig *-ge* 'også'. Maattivuonon murteesta olen merkinnyt aivan samantapaista, esim. *gïē²tt^A-p²ēlln¹* 'toisella kädellä' (*Gïē²tt^A* 'käsi' + *Bēlln¹* kom. sg. sanasta *Bœllē* 'puoli'), *Dūēlle-t²ä¹lle* 'silloin tällöin', *Dūōg^U-t²āg^U* 'siellä täällä'. Saman ilmiön olen todennut esiintyvän myös Inarin tunturimurteessa, esim. *ija³pēēlvāi* 'öin päivin', *tšq²ēme²pēēle* 'silmäpuolena', *Dūēlle²tälle* 'silloin tällöin'. Mahdollista on, että geminaatan edustaja on syntynyt jonkinlaisesta reaktiosta, joka on pyrkinyt ehkäisemään sananalkuisen konsonantin spirantiksi muuttumisen tai kadon, mikä sitä on voinut tällaisessa asemassa uhata. Ilmiön iästä ei saata tehdä mitään johtopäätöksiä, kun kirjallisuudessa ei ole esimerkkejä siitä, että sitä tavattaisiin ruijanlapin ulkopuolella. Joka tapauksessa on hauskaa todeta, että myös painottoman tavun konsonantin jäljessä tavataan esimerkkejä alkuperäisen spirantin ja geminaatan vaihtelusta, esim. Maattivuono *hārīD* : *hārīBq²k* ja *hārī²k* : *hārīp²A²k* 'harava'. On kauan ollut tunnettua, että myös itämerensuomalaisella taholla on runsaasti esimerkkejä samanlaisesta vaihtelusta.

Maattivuonon murteessa tavataan sanan lopussa seuraavat konsonantit: *k, D, m, n, l, r, s, š*. Näistä ansaitsevat tässä yhteydessä erikoista huomiota *k* ja *D* sekä myös *m* ja *n*.

k edustaa aikaisempia *k, t, p* äänteitä.

K a n t a r u i j a n l a p p a l a i n e n k on edellytettävä seuraavissa tapauksissa:

1) pluralin nominatiivissa, esim. *ā^okkū^ok* sanasta *a^okku* 'iso-äiti, vanha vaimo', *gām^ovoq^ok* sanasta *gām^ov* 'lapinkenkä', *bo^orromuš^ok* sanasta *bo^orromuš* 'ruoka',

2) indikatiivin preesensin ja imperfektin sekä potentiaalin ja konditionaalin singulaarin 2. persoonassa, esim. *eD^odā^ok* pr., *eD^oD^oE^ok* impf., *e^oD^oD^oš^oq^ok* pot. ja *eD^odā^oš^oi^ok* kond. sanasta *eD^od^o* 'antaa',

3) indikatiivin imperfektin ja konditionaalin pluralin 1. persoonassa, esim. *gula^oimq^ok* impf. ja *gu^olvš^oē^oi^om^omē^ok* kond. sanasta *gullā^ok* 'kuulla',

4) indikatiivin imperfektin ja konditionaalin pluralin 2. persoonassa, esim. *gula^oidq^ok* impf. ja *gu^olvš^oē^oi^oD^oE^ok* kond. sanasta *gullā^ok* 'kuulla',

5) indikatiivin preesensin, potentiaalin ja imperatiivin pluralin 3. persoonassa, esim. *dō^ollē^ok* pr., *do^oā^olvš^oi^ok* pot. ja *dō^ollys^or^ok* imper. sanasta *doallā^ok* 'pitää',

6) pluralisissa possessiivisuffikseissa, esim. *ā^otš^oā^oma^ok* 1. pers., *ā^otš^oā^od^ok* 2. pers. ja *ā^otš^oī^osa^ok* 3. pers. sanasta *ā^otš^oi* 'isä', *ō^oā^oBB^oā^ostē^oi^om^omē^ok* 1. pers., *ō^oā^oBB^oā^ostē^oi^oD^oE^ok* 2. pers. ja *ō^oā^oBB^oā^ostē^oš^os^oE^ok* 3. pers. *ō^oā^oBB^oā^o* 'sisar' sanan lokatiivista,

7) useissa yksityisissä sanoissa, esim. *buo^ok* 'kaikki', *m^otš^otyl^oq^ok* 'myötämäki', *eD^odā^old^oq^ok* 'lahja', *gā^oš^okk^oE^ok* 'purtu poro', *el^ok* 'sininen', *ve^oē^ol^ok* 'hyvä hyppäämään'.

K a n t a r u i j a n l a p p a l a i n e n t on edellytettävä seuraavissa tapauksissa:

1) infinitiivissä, esim. *bo^oā^otš^ott^ok* 'tulla', *fā^ošt^oi^oD^oi^ok* 'vastata' (vrt. Turja *šille^d*, Kildin *rā^optē^o*, Koltta (Patsjoki) *jo^otš^ottē^o*, (Suonikylä) *ko^oppē^o*, (Nuorttijärvi) *vi^odš^ovo^o*, Inari *po^oq^ot^oi^od*, Luulaja *jo^otš^ot*, Arjeplog (HALLASZ) *jo^otš^ot*, Arjeplog (Semisjaur) *borrod*, Malå *orrūt*, Wefsen *piššāt*),

2) indikatiivin preesensin, potentiaalin sekä imperatiivin pluralin 2. persoonassa, esim. *ma^on^ono^ovē^okk^oE^ok* pr., *ma^on^ono^ovš^oē^okk^oE^ok* pot. ja *me^on^onē^ok* imper. sanasta *ma^on^onā^ok* 'mennä' (vrt. Turja *po^oafkahtē^o*, Kildin *kultlekkē^o*, Koltta (Patsjoki) *vū^oā^oī^ove^ottē^o*, (Suonikylä) *ī^oē^oppē^o*, (Nuorttijärvi) *ku^oll^ove^ottē^o*, Inari *sul^oā^odiš^ol^ovett^oē^o*, Luulaja *pakā^ote^opit*,

Arjeplog (HALÁSZ) *lihpit*, Arjeplog (Semisjaur) *mälēstepet*, Malá *mälēstepete*, Offerdal *nuðkete*),

3) eräissä adverbeissa, esim. a) *fúne^ok* 'huonosti', *garri^ossi^ok* 'kovasti', b) *rüö^oβ^ottü^ok* 'takaisin, kotiin', *tšüö^oð^oð^oz^oü^ok* 'seisoen' (vrt. Turja *kommat*, Kildin *kommað*, Inari *pöäš^otuð*, Luulaja *poštut*, Stensele *pōstete*).

4) Eräissä yksityisissä sanoissa, esim. *ää^oBB^oE^ok*, nom. pl. *ää^oBB^oE^ol^oa^ok* 'ape'.

K a n t a r u i j a n l a p p a l a i n e n *p* on edellytettävä seuraavissa tapauksissa:

1) indikatii .in preesensin, potentiaalın sekä imperatiivin pluralin 1. persoonassa, esim. *väl^oD^ov^ok* pr., *väl^oD^oE^oš^oa^ok* pot. ja *val^oD^ou^ok* imper. sanasta *väl^oD^ov^ok* 'ottaa',

2) eräissä yksityisissä sanoissa, esim. *äll^oa^ok*, nom. pl. *äll^oop^oA^ok* 'pulumen'.

Yllä on esitetty ne tapaukset, joissa joltisellakin varmuudella voimme olettaa kantaruijanlappalaisena kautena esiintyneeksi *k:n*, *t:n* ja *p:n* sanan lopussa. Nämä tapaukset osoittavat selvästi, että kantaruijanlappalainen edustus poikkeaa huomattavasti kantalapalaisesta. Kuten ÄIMÄ on SUSA 30, 30, 77 esittänyt, on kantalapissa äänneilmaisesti painottomassa tavussa sananloppuinen *k* hävinnyt. Analogian tietä on niin ollen kantaruijanlapissa *k* kehittynyt kaksitavuisten sanojen monikon nominatiiviin ja yksikön 2. persoonaan. Sellaiset tapaukset kuin *gä^oš^okk^oE^ok* 'purtu poro' ovat varmaankin kantalapissa esiintyneet vokaaliloppuisina, kuten vielä nykyään etelälapissa, esim. (Lagercr.) *gä^ots^oč^oχ^oč^ok^oε* 'kastriertes Renn-tier'. Näin on nähtävästi ollut kaikkien niiden tapausten, joissa nykyinen sananloppuinen *k* palautuu aikaisempaan geminaataan.

Erikoisen mielenkiintoinen on *t*-ryhmä. Olen sulkumerkkeihin pannut vertailuainesta eri lapin murteista kiinnittääkseni huomion siihen, että kantaruijanlappalainen sananloppuinen *t* usein vastaa toisten murteiden spiranttia tai spirantista kehittyntä meediaa. On syytä lähemmin tarkastella näitä tapauksia äänteellisen kehityksen selville saamiseksi. Ensinnäkin voimme todeta, että kantalapalaista *ð:tä* vastaa kantaruijanlapissa sekundäärisessä sanan lopussa usein

myös meedia. Tästä edustuksesta on parhaana esimerkkinä alkuperäisesti *-eda*-loppuinen adjektiiviryhmä, esim. *vě·l^ogād* 'valkoinen', *lossād* 'raskas'. Muita tapauksia ks. alempana. *D* ja *t* ovat tuskin molemmat äänne-laillisia, toisen tai toisen täytynee perustua analogiaan. Mitä ensinnäkin infinitiiviin tulee, niin voisi ajatella, että sen alkuperäinen suffiksi olisi ollut *-ta* ~ *-da*. Jos näin olisi, niin ruijanlappi olisi voinut yleistää painollisen tavun jälkeisen edustuksen, muut taas painottoman tavun jälkeisen spiranttisen edustuksen. Nyt on kuitenkin huomattava, että WIKLUND on esittänyt, että lapin infinitiivi onkin ollut *k*-loppuinen, siis aivan samanlainen kuin kantasuomen infinitiivi, ks. Norbotten, Läsebok för skola och hem, II 333, (sit. COLLINDER Über den finnisch-lappischen quantitätswechsel I 166). COLLINDER on pitänyt mahdollisena, että venäjänlapin infinitiivin poikkeukselliset kvantiteettisuhteet, ks. ITKONEN Venäjänlapin konsonanttien astevaihtelu s. 15, voisivat saada selityksensä, jos infinitiivin alkuperäinen asu olisi juuri WIKLUNDIN edellyttämä, ks. m.t.s. 221. Omasta puolestani en pidä tätä ajatusta lainkaan epätodennäköisenä. Mutta jos infinitiivin suffiksi on ollut *-dak*, niin ei ruijanlapin *t* ole voinut mitenkään kehittyä analogisesti, vaan olisi sitä pidettävä *δ*:n äänne-laillisenä jatkajana, koskapa spirantti olisi esiintynyt sekä painollisen että painottoman tavun jäljessä. Olipa infinitiivin lopulta miten tahansa, niin ne molemmat toiset muotoryhmät, joissa yllä on vertailuainesta esitetty, johtavat ehdottomasti siihen tulokseen, että *t* on kantalappalaisen *δ*:n äänne-laillinen jatkaja sekundäärisessä sananlopussa. *ruok^l-töt*¹ tyyppisiä adverbejä ei ole kolmitavuisia, ja samaten esiintyy pluralin 2. persoonassa oleva *t* vain painottomassa tavussa, joten analogian mahdollisuuksia ei ole. Kun *t* on näin katsottava *δ*:n äänne-lailliseksi jatkajaksi sekundäärisessä sanan lopussa, niin *D* on ilmeisesti analoginen. Käsittääkseni onkin se obliqva-sijoista helposti

¹ Tämän adverbiryhmän suffiksi on ollut selvästi *-da*. Epäilemättä se on aivan sama kuin mordvan samassa funktiossa esiintyvä *-do* suffiksi, esim. *ozado* 'istuen', *komado* 'kumartuneena'. SZINNYEI on tämän mordvan suffiksin yhdistänyt suomen ja lapin infinitiiviin, ks. Magyar Nyelvhasonlítás⁶ s. 87, Finnisch-ugrische Sprachwissenschaft² s. 79.

voinut yleistyä nominatiiviin. Ainoa tapaus, missä analogia ei voinut tulla kysymykseen, on monikon akkusatiivi. Yllä esitettyyn äänne-lailliseen $\delta > t$ muutokseen on näin ollen tehtävä se rajoitus, että sitä ei suoritettu konsonanttisessa funktiossa esiintyvän i :n jäljessä. On huomattava, että kun analogisesti sanan loppuun kehittynyt D uudelleen eräissä murteissa on kehittynyt t :ksi, on monikon akkusatiivi taaskin jäänyt tämän kehityksen ulkopuolelle, ks. alempana. Jossakin määrin epäselvä on yksikön 2. persoonan possessiivisuffiksi, joka ruijanlapin kirjakielessä on d , esim. $oab^{1}bad$ 'sisaresi'. Maattivuonon murteesta olen merkinnyt $\overset{\circ}{\delta}\overset{\circ}{\delta}\overset{\circ}{\delta}BB\overset{\circ}{\delta}k$ muodon, jossa k palautuu t :hen ($< \delta$). Kuitenkin on muistiinpanoissani useita D :llisiäkin 2. persoonan muotoja. Ei ole mahdotonta, että D olisi dualin ja pluralin 2. persoonan vaikutusta.

Yllä olemme nähneet, että Maattivuonon murteessa sananloppuinen k edustaa kantaruijanlappalaisia k , t , p äänteitä. Ennen kuin yritämme tähän ilmiöön antaa selitystä, on syytä luoda silmäys muiden ruijanlappalaisten murteiden edustuksiin.

K a a k k u r i n murteen edustus on täysin samanlainen kuin Maattivuonon, esim. $\overset{\circ}{s}\overset{\circ}{i}\overset{\circ}{l}\overset{\circ}{l}\overset{\circ}{i}k$ 'pyydystää', 1. pl. pr. ja inf. $\overset{\circ}{v}\overset{\circ}{\bar{a}}\overset{\circ}{l}\overset{\circ}{\bar{d}}\overset{\circ}{v}\overset{\circ}{i}k$ 'ottaa', $\overset{\circ}{g}\overset{\circ}{u}\overset{\circ}{e}\overset{\circ}{\bar{t}}\overset{\circ}{i}k$ nom. pl. sanasta $\overset{\circ}{g}\overset{\circ}{u}\overset{\circ}{e}\overset{\circ}{\bar{t}}\overset{\circ}{i}$ 'kala'.

R a u t a v u o n o n murteessa on toisilla vanhan kannan mukainen edustus, mutta toisilla taas aivan samanlainen kuin Maattivuonossa.

K o t a j o e n murteessa ovat k , t , p muuttumattomina säilyneet, esim. $\overset{\circ}{f}\overset{\circ}{i}\overset{\circ}{e}\overset{\circ}{r}\overset{\circ}{m}\overset{\circ}{m}\overset{\circ}{i}k$ nom. pl. sanasta $\overset{\circ}{f}\overset{\circ}{i}\overset{\circ}{e}\overset{\circ}{r}\overset{\circ}{m}\overset{\circ}{m}\overset{\circ}{i}$ 'verkko', $\overset{\circ}{g}\overset{\circ}{o}\overset{\circ}{\bar{d}}\overset{\circ}{\bar{d}}\overset{\circ}{v}\overset{\circ}{t}$ 'tappaa', $\overset{\circ}{g}\overset{\circ}{u}\overset{\circ}{l}\overset{\circ}{\bar{a}}\overset{\circ}{p}$ 1. pl. pr. sanasta $\overset{\circ}{g}\overset{\circ}{u}\overset{\circ}{l}\overset{\circ}{\bar{a}}\overset{\circ}{t}$ 'kuulla'.

N e s s e b y n murre on LAGERCRANTZIN esimerkkien mukaan säilyttänyt vanhan kannan, esim. $\overset{\circ}{m}\overset{\circ}{\bar{u}}\overset{\circ}{\bar{e}}\overset{\circ}{r}\overset{\circ}{d}\overset{\circ}{d}\overset{\circ}{e}\overset{\circ}{p}$ 2. sg. pr., $\overset{\circ}{m}\overset{\circ}{\bar{u}}\overset{\circ}{\bar{e}}\overset{\circ}{r}\overset{\circ}{d}\overset{\circ}{d}\overset{\circ}{e}\overset{\circ}{p}$ 1. pl. pr. ja $\overset{\circ}{m}\overset{\circ}{\bar{u}}\overset{\circ}{\bar{e}}\overset{\circ}{r}\overset{\circ}{d}\overset{\circ}{d}\overset{\circ}{e}\overset{\circ}{p}\overset{\circ}{k}\overset{\circ}{i}\overset{\circ}{t}$ 2. pl. pr. sanasta $\overset{\circ}{m}\overset{\circ}{\bar{u}}\overset{\circ}{\bar{e}}\overset{\circ}{r}\overset{\circ}{d}\overset{\circ}{d}\overset{\circ}{e}\overset{\circ}{t}$ 'Netze mit Netzrahmen versehen', ks. Nordlappische Sprachlehre 206.

P o l m a k i n murteessa ovat niin ikään kaikki kolme klusiilia muuttumattomina säilyneet sanan lopussa, ks. NIELSEN Lærebok I, 19.

I n a r i n tunturimurteessa vaihtelevat k , t , p aivan säännöttö-

mästi keskenään, esim. *gànddà'k* tai *gànddà't* nom. pl. sanasta *g'ndà*. 'poika'.

Utsjoen murteessa kohtaamme taas vanhan kannan, esim. *jūōke'p* 1. pl. pr., *jūō.ōkibēōte't* 2. pl. pr. ja *jūōke'k* 3. pl. pr. sanasta *jūō.ōki't*, ks. MARK FUF 18, Anz. 126.

Outakosken murteessa esiintyy *k* kuten Maattivuonossa, ks. MARK m.t.s. 125.

Kaarasjoen murre tuntee niin ikään vain *k*-edustuksen, ks. NIELSEN m.t.s. 19.

Laksefjordin ja Kvalsundin murteet ovat säilyttäneet vanhan kannan, ks. QVIGSTAD Die lappischen Dialekte in Norwegen s. 10—11.

Loppan, Repperfjordin, Kvänangenin ja Kautokeimon murteissa esiintyy *t* aikaisempien *k*:n, *t*:n, *p*:n sijasta, ks. QVIGSTAD m.t.s. 12, LAGERCRANTZ m.t.s. 207, NIELSEN m.t.s. 16.

Altafjordin murteessa vaihtelevat *k* ja *t* sanan lopussa, ks. QVIGSTAD m.t.s. 12.

Lyngenin ja Balsfjordin murteissa esiintyy sanan lopussa yleensä *t* samoin kuin Kautokeinosakin, mutta vanhemmalla polvella on tavattu myös alkuperäisen kannan mukaista edustusta ja sitä paitsi myös säännötöntäkin *k*:n ja *t*:n vaihtelua, ks. QVIGSTAD m.t.s. 14.

Sudjavarannin murteessa esiintyy *k*, esim. inf. *tšällieōk* 'kirjoittaa', ks. LAGERCRANTZ Strukturtypen und Gestaltwechsel im Lappischen, s. 201—3.

Kaarevuonon murteessa on taas *t* edustus vallalla, esim. *tsūbēūt* nom. pl. 'sammakot', ks. LAGERCRANTZ m.t.s. 166 ja seur.

Gratangenin murre näyttää säilyttäneen alkuperäisen kannan, ks. LAGERCRANTZ m.t.s. 141 ja seur.

Tällainen edustuksen kirjavuus, kun toisissa murteissa kohtaamme kaikkialla *k*:n, toisissa *t*:n ja toisissa taas aivan säännöttömästi vaihdellen molemmat, tuskin mitenkään voi selittyä otaksunnalla, että esim. Maattivuonon murteessa olisi *k* ja Kautokeimon murteessa taas *t* alkuperäisten sananloppuisten *k*:n, *t*:n, *p*:n äänne-

laillinen jatkaja. Nähdäkseni on edustuksen moninaisuuden synnyttänyt yksi yhteinen syy. Tämä käykin aivan epäilemättömäksi tarkastellessamme, mitenkä sananloppuiset *k*, *t*, *p* ovat edustettuina lauseessa. Yleisintä on, että ne ovat kadonneet ja että vain niiden edellä esiintynyt puheäännetön vokaali on säilynyt. Seuraava puheäänellinen konsonantti menettää tavallisesti puheäänensä. Jos seuraava sana alkaa vokaalilla, niin voi tämän vokaalin edellä havaita lyhyen h-äänteen, ks. NIELSEN Lærebok I, 15. Maattivuonon murteesta olen muistiinpannut seuraavanlaisia esimerkkejä suuret määrät:

De bô^otle tšudi^s suyp 'silloin tulivat vainolaiset soutuena', *ol^om^o mu^o hoj^o ñne^o k* 'ihmiset näkevät', *De da^o meärra-jäm^omi^o ro^okkäl^o e^od^o* *de sū* 'silloin meren vainajat kävivät hänen kimppuunsa', *da^o vāldi* 'se otti', *galgā^o dāl man^onā^o v^oue^o d^ov^oi^o la^okk^o dam s^oddi* 'sinun pitää nyt mennä ajamaan läheltä sitä sulaa', *de jaβ^okk^ogō^otle m^onā^s šill^ous* 'pihalta alkoi lapsia kadota', *Buof^o fānggai^od* 'kaikki vangit'.

Tällaiset lausefoneettiset suhteet selittävät nähdäkseni täydellisesti yllä kuvatut moninaiset edustukset. Kun *k*-, *t*- ja *p*-tapaukset eivät lainkaan eronneet toisistaan lauseessa, niin oli tämä seikka omansa luonnollisesti hämmentämään alkuperäisiä suhteita niissäkin verraten harvoissa tapauksissa, joissa loppukonsonantti esiintyi säilyneenä. Tavallisinta on, että loppukonsonantti esiintyy säilyneenä vain paussin edellä erikoisen selvässä ääntämisessä. Sellainen tila, jossa kaikki kolme konsonanttia vielä voivat esiintyä sanan lopussa, mutta keskenään aivan mielivaltaisesti vaihdellen, on katsottava jonkinlaiseksi välitilaksi. Maattivuonon ja Kautokeinin murteet, muita mainitsematta, ovat tällaiseen sekavuuteen saaneet järjestyksen yleistämällä edellinen *k*:n, jälkimmäinen *t*:n. Suomenkin murteissa ovat *t*-loppuiset sanat voineet sekaantua *k*-loppuisiin juuri lausefoneettisen edustuksen samanlaisuuden tähden, ks. esim. IKOLA Ala-Satakunnan murteen äännehistoria I, s. 59.

Samoin kuin Maattivuonon murteessa *k* edustaa kantaruijan *k*:tä, *t*:tä, *p*:tä, edustaa sananloppuinen *d*:kin kantaruijan *g*:tä, *d*:tä, *b*:tä.

K a n t a r u i j a n l a p p a l a i n e n *g* on edellytettävä seuraavissa tapauksissa:

- 1) prolatiiveissa, esim. *beĕj^hvvēD* 'päivällä', *gidḏāD* 'keväällä',
- 2) eräissä adjektiiviryhmissä, esim. a) *gassāD* 'paksu', *allāD* 'korkea', b) *gūeφite-juo^lggāD* 'kaksijalkainen',
- 3) eräissä yksityisissä sanoissa, esim. *māDDīD* 'majava', *gáΔppuD* 'kaupunki'.

K a n t a r u i j a n l a p p a l a i n e n *D* on edellytettävä seuraavissa tapauksissa:

- 1) monikon akkusatiivissa, esim. *mānāⁱD* sanasta *mānnā* 'lapsi', *joγaⁱD* sanasta *jo^okka* 'joki',
- 2) ordinaaleissa, esim. *gōā^lmmāD* 'kolmas', *vidāD* 'viides',
- 3) singulaarin 2. persoonan possessiivisuffiksissa, esim. *ā^ottš^Estan* lok. sanasta *ā^ottšⁱ* 'isä', *vuōrrōsāD* gen.-akk. sanasta *vuorās* 'vanhus',
- 4) eräissä adjektiiviryhmissä, esim. *lossāD* 'raskas', *suo^okkāD* 'sakea', *e^ok^kīD* 'ikävä',
- 5) eräissä yksityisissä sanoissa, esim. *isīD* 'isäntä', *eē^omīD* 'emäntä'.

K a n t a r u i j a n l a p p a l a i n e n *B* on edellytettävä seuraavissa tapauksissa:

- 1) komparatiivissa, esim. *nuorāD* sanasta *nuōrrō* 'nuori', *neñ^onu^oUD* sanasta *nenūs* 'luja',
- 2) eräissä yksityisissä sanoissa, esim. *uštīD* 'ystävä', *a^oD^oūD* 'lapsenlapsi'.

Indikatiivin preesensin ja potentiaalin dualin 3. persoonassa on Maattivuonon murteessa loppuvokaali kadonnut, esim. *gullāD* sanasta *gullā^ok* 'kuulla'. Tässä edustaa *D* siis myöskin aikaisempaa *B*:tä. Kantaruijanlappalainen tämä *B* tuskin kuitenkaan on, sillä useissa murteissa esiintyy loppuvokaali säilyneenä, joskin esim. Polmakin murteessa tavataan katoedustusta säilyneen rinnalla, ks. NIELSEN Lærebok I, s. 158.

Samoin kuin sananloppuisten tenuisten on sananloppuisten meediainkin edustus murteissa hyvin kirjava.

K a a k k u r i n murteessa esiintyy *D* kaikissa asemissa samoin kuin Maattivuonossakin, esim. *tšqū^ottšāD* 'syksyllä', *heā^oppāD* 'häpeä', *vūē^oγ^oDDī^ok* 3. dual. pr. sanasta *vūē^oγ^oDDī^ok* 'odottaa'.

R a u t a v u o n o n murteessa saattavat meediat esiintyä säilyneinä, esim. *gūō^oppāg* gen.-akk. sg. sanasta *guō^oppa* 'home', *ba^olīšvgub* komp. sanasta *ba^olīšA* 'karvas', *isīD* 'isäntä'. Toisilla taas, ja mikäli saatoin huomata erittäinkin nuoremmilla, oli kaikissa tapauksissa *D* kuten Maattivuonossa.

K o t a j o e n murteessa esiintyy säännöllinen *G*-, *D*-, *B*-edustus, esim. *eæ^okkīD* 'ilta', *gāu^oppug* 'kaupunki', *Būē^orēB* 'parempi'.

N e s s e b y n murteessa tapaamme myöskin vanhan kannan mukaisen edustuksen, esim. (Lagercr.) *duo^oppa^oB* 3. dual. pr. sanasta *duo^oppa^ot* 'Netze im Meer nachsehen (ob Fische da sind) ohne sie ins Boot aufzunehmen', *gūā^oBBag* 'beide', *vi^oda^oD* 'der fünfte'.

P o l m a k i n murteessa edustavat tenuikset aikaisempia meedioita, esim. (Nielsen) *mā^oD^owīk* 'majava', *ε^omī^ot* 'hausfrau', *u^ostī^op* 'freund'.

I n a r i n tunturimurteessa esiintyy niin ikään tenuis meedian sijasta, esim. *tšūōūga^ot* tai *tšūōūga^ok* 'kirkas', *vā^oD^ol^ok*, *vā^oD^ol^ot* tai *vā^oD^ol^op* 3. dual. pr. sanasta *vā^oD^ol^ok* 'ottaa', *gūōō^oppa^ok* tai *gūōō^oppa^ot* gen.-akk. sg. sanasta *guoō^oppa* 'home'.

U t s j o e n murteessa ovat meediat säilyneet, esim. (Mark) *ā^ollā^oG* 'hoch', *u^ostī^oB* 'freund', *v^oei^oā^oga^oD* 'weiss'.

O u t a k o s k e n murteessa edustaa *k* aikaisempia meedioita, esim. (Mark), *koū^oD^oga^ok* 'breit', *u^ostī^ok* 'freund', *ε^ocemi^ok* 'hausfrau'.

K a a r a s j o e n murre on täysin samalla kannalla kuin Outakosken murre, esim. (Nielsen) *ā^ollā^ok* 'hoch', *ā^orrā^ok* 'früh', komp. *ā^orā^ok*, ks. myös NIELSEN Lærebok I, s. 18.

L a k s e f j o r d i n murre on säilyttänyt alkuperäisen media-edustuksen, ks. QVIGSTAD Die lappischen Dialekte in Norwegen, s. 10.

K v a l s u n d i n murre on samalla kannalla kuin Polmakin murre, niin että meedioiden sijasta esiintyvät vastaavat tenuikset. Palataalimeediaa vastaa toisinaan kuitenkin myös *t*, ks. QVIGSTAD m.t.s. 11.

R e p p e r f j o r d i n, K v ä n a n g e n i n ja K a u t o k e i n o n murteissa esiintyy *t* aikaisempia meedioita vastaamassa, esim. Repperfjord (Lagercr.) *éänna^ot* 'viel', *gō^oalmma^ot* 'der dritte', *nū^odra^ot* komp. sanasta *nuorra* 'jung', Kvänangen (Lagercr.) *eän^oga^ot* 'viel',

virɑ^{ot} 'der fünfte', *vuoli^{ot}* 'niedriger', Kautokeino (Nielsen) *allɑ^{ot}* 'hoch', *ɑrrɑ^{ot}* 'früh', komp. *ɑrg^{ot}*. Kautokeinin nomaadeilla sen sijaan tavataan meediat säilyneinä, esim. (Nielsen) *allɑ^o*, *ɑrrɑ^o*, *ɑrg^o*.

Lyngenin ja Balsfjordin murteissa voi t samoin kuin Kautokeinossakin esiintyä meedioita vastaamassa, mutta säilynyttäkin mediaedustusta tavataan, ks. QVIGSTAD m.t.s. 14.

Kalfjordin murteessa esiintyvät meediat säilyneinä, esim. (Qvigstad) *hallag* 'hoch', *ellem-paividad* 'die Tage deines Lebens', *nuōrab* 'der jüngere'.

Näitä eri murteiden edustuksia tarkatessamme pistää silmään tenuisten esiintyminen meedioita vastaamassa. Kun yllä olemme esittäneet, että sananloppuinen *D* on muissa tapauksissa paitsi monikon akkusatiivissa katsottava analogiseksi, voisi ajatella, että niissä murteissa, joissa nykyään esiintyy tenuis (monikon akkusatiivissa on yleensä kaikissa murteissa media, huom. kuitenkin Lyngen (Lagercr.) akk. pl. *mi^{ll}iot* 'sandiger Abhang'), olisi äännelaillinen kanta säilynyt. Tämä ei kuitenkaan voi olla mahdollista. Ensinnäkin tuntuu ilmeiseltä, että denttaalimeediaa vastaamaan kehittynyt tenuis ei voi olla synnyltään muita meedioita vastaamaan kehittyneitä tenuuksia vanhempi. Nyt taas ei voi olla kysymystäkään siitä, että myös *G* ja *B* olisivat kantaruijanlapissa muuttuneet *k*:ksi ja *p*:ksi, sillä miten sitten selittyisi eri tahoilla ruijanlapin murteissa esiintyvä *G* esim. prolatiivissa *dal^væg* 'talvella', jossa ei analogian mahdollisuutta ollenkaan ole. Eräissä murteissa näyttää sitäpaitsi olevan eräitä tunnusmerkkejä, jotka osoittavat, että nämä meedioita vastaamaan kehittyneet tenuikset ovat pidettävät erillään kantaruijanlappalaisista tenuiksista. NIELSEN sanoo Lærebok I s. 18: »Der er imidlertid et kriterium, hvorved en *k* som er opstått av media (*b, d, g*), i mange tilfelle kan skjernes fra en oprinnelig tenuis (*k, t, p*). Foran en *k* av førstnevnte slags er en kort eller forkortet vokal »halvkort» (likesom foran en stemt konsonant), mens den foran en oprinnelig tenuis er helt kort. Således er der litt lengere vokal foran *k* i Kr (Karasjok) *čuw^lgâk* = *čuw^lgâd* 'lys' (adj.) enn i Kr *čuw^lgât* = *čuw^lgât* 'lyse'.»

On vaikea asettaa näitä eri tahoilla esiintyviä tenuuksia, jotka vastaavat aikaisempia meedioita, geneettiseen yhteyteen keskenään. Tavataanhan yleensä eri murteissa vanhemmalla polvella vieläkin säilynyttä edustusta. Ilmeisesti on kysymys rinnakkaiskehityksestä. Näyttää kuitenkin olevan vaikeata löytää tälle ilmiölle kaikin puolin tyydyttävää selitystä. Kun niissä murteissa, joissa alkuperäiset tenuukset ovat säilyneet toisiinsa sekaantumatta, *p* aina vastaa aikaisempaa *B*:tä, *k* *G*:tä ja *t* *D*:tä, niin näyttää tämä seikka osoittavan, että meediat ovat todellakin ääntenmuutoksen kautta kehittyneet tenuuksiksi, joiden eteen sitten on vielä nähtävästi toisten tenuistapausten vaikutuksesta kehittynyt puheääneton vokaalikin. Että lausefoneettisilla suhteilla on tässäkin tapauksessa ollut huomattava osuus, näkyy siitä, ettei Kautokeinin murteessa kaikissa tapauksissa esiinnykään tenuista. NIELSEN sanoo *Lærebok* I, s. 19: »Foran et ord som begynner med *b*, *d* eller *g*, blir ordsluttende *b*, *d*, *g* i Kautokeino aldri uttalt som *t* (resp. *h* eller lign.), men bare som stemmeløse medier, i almindelighet med assimilasjon, men tildels også uten. Således blir her *lossåd guod'det* 'tung å bære' almindelig uttalt *lossåg guod'det*, og *buorëb dallo* almindelig uttalt *buorëd dallo*.»

Lausefoneettisista suhteista saa ilmeisesti Maattivuonon murteen edustus selityksensä. Tässä murteessa esiintyy sananloppuinen media lauseessa yleensä aina ylilyhyenä. Sen kvaliteettia on tällaisissa tapauksissa vaikea määrätä, sillä se assimiloituu helposti seuraavan sanan alkukonsonantin mukaiseksi. Jos seuraava sana alkaa meediolla, niin tapahtuu assimilatsioni aina kuten Kautokeinin murteessakin, esim. *de šqddā^G _G>DDU^ok* 'sitten heidät tapetaan', *u^ol-tsi^B _Bļē·i^oġGi* 'Sisä-Kiiperi', *BōārresU^B _Bār^oñni* 'vanhempi poika', *lin·nāsUG _Go* 'pehmeämpi kuin', *Gōā·lmmā^B _Bēē·jⁱ·vvi* 'kolmas päivä'. Kun siis lauseessa hyvin lukuisissa tapauksissa sananloppuiset meediat esiintyvät alkuperäisestä kvaliteetistaan riippumatta täysin samanlaisina, niin on tämä seikka helposti voinut aiheuttaa yleistyksen. Se, että yleistys on tapahtunut juuri *D*:n hyväksi, johtuu tietenkin siitä, että *D*-tapaukset ovat toisiin verrattuna huomattavan lukuisat.

Aivan säännöttömästi vaihtelevat sananloppuiset *m* ja *n* Maattivuonon murteessa, esim. *mānām* tai *mānān* 1. sg. pr. sanasta *mānā^ok* 'mennä', *jāmīm* tai *jāmīn* 'kuolema'. Usein on *n* sanan lopusta yleistynyt koko paradigmaan, esim. *sed^odīn*, pl. *sed^odīmā^ok* tai *sed^odīnā^ok* 'hioinkivi', *sōa^ollūn*, pl. *sōa^ollūmā^ok* tai *sōa^ollūnā^ok* 'rautapuikko, jota käytetään syötin kiinnittämiseksi pallaskoukkuun'. Yleensä tuntuu siltä kuin olisi *n* yleistymässä sanan loppuun, sillä se esiintyy nykyään huomattavasti useammin kuin *m*. On mielenkiintoista todeta, että useissa ruijanlapin murteissa kehitys on jo vienyt tähän lopputulokseen, johon Maattivuonon murre (samoin myös Kaakkurin ja Rautavuonon murteet) on parhaillaan pyrkimässä. Niinpä on *n* yksinomainen Kautokeidon ja Kaarasjoen murteissa, ks. NIELSEN Lærebok I, s. 20—21, samoin myös Outakosken murteessa, ks. MARK FUF 18, Anz. s. 126. Altafjordin, Lyngenin ja Balsfjordin murteissa vaihtelevat *m* ja *n* kuten Maattivuonosakin, ks. QVIGSTAD Die lappischen Dialekte in Norwegen s. 12, 14.

Aivan samoin kuin yllä esitetyt tenuis- ja meediatapaukset, saavat *m* ~ *n* vaihtelu ja *n*:n yleistys selityksensä lausefoneettisista suhteista. Kautokeidon ja Kaarasjoen murteissa esiintyy vielä nytkin, vaikka *n* on yleistynyt, aina *m*, jos seuraava sana alkaa *m*:llä, *b*:llä tai *p*:llä, ks. NIELSEN Lærebok I, s. 21. Maattivuonon murteessa esiintyy aina *m*, jos seuraavan sanan alussa on labiaalinen konsonantti sekä *n*, jos seuraava sana alkaa denttaalilla. Jos seuraava sana alkaa palataalikonsonantilla, on *m*:n ja *n*:n sijasta aina *ŋ*, esim. *biβ^oḏdīm Bāj^oḑkki* 'pyyntipaikka', *muñ dayāñ^o dāl* 'minä teen nyt', *dā^o Lei tšēñnuñ^o Giḑtā* 'se oli sidottu kiinni', *i vā^odāñ^o go* 'ei ottanut kuin', *mō muñ^o Gā^oḑgām^o meā^onnūdi^ok* 'miten pitää minun menetellä'.

Yleensä esiintyy nasaali lauseessa sanan lopussa huomattavasti lyhyempänä kuin absoluuttisen paussin edellä. Kaakkurin murteessa esiintyy nasaali usein ylilyhyenä absoluuttisen paussinkin edellä.

OTTEITA SUOMALAIS-UGRILAISEN SEURAN KESKUSTELEMUKSISTA
1929—1931.

EXTRAITS DES PROCÈS-VERBAUX DE LA SOCIÉTÉ FINNO-
OUGRIENNE 1929—1931.

Alkajaispuhe ja esitelmä

Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikokouksessa jouluk. 2 p:nä 1929,

pitänyt

YRJÖ WICHMANN.

Arvoisat läsnäolijat!

Ensimmäinen tehtäväni tässä tilaisuudessa on surumielin palauttaa muistiimme se suuri tappio, minkä Seuramme tänä vuonna on kärsinyt varaesimiehemme ja ystävämme UUNO TAAVI SIRELIUKSEN siirtyessä pois tästä elämästä. Meidän Seuramme tosin ei yksin omistanut häntä, sillä useat tieteelliset seuramme kilpailivat hänen omistamisestansa, mutta olihan hän kuitenkin tavallaan Seuramme kasvatti ja onhan Seuramme saanut julkaista useimmat hänen tieteelliset tutkimuksensa.

Joskaan SIRELIUS ei ollut ensimmäinen työntekijä suomalais-ugrilaisen aineellisen kansatieteen alalla, niin hän kuitenkin oli ensimmäisiä ja on joka tapauksessa luettava tämän tieteenhaaran perustajiin tarkoittaessamme tällä niitä tutkijoita, jotka ovat avanneet uusia viljelysmaita ennen raivaamattomille aloille. Ja sellaisia SIRELIUS avasi useitakin, sillä työpäivänsä päättäessään olivat hänen edeltäjänsä perustavassa raivaustyössään vielä oikeastaan vasta alkutaipaleella. SIRELIUKSEN työpäivä ei ollut ylen pitkä, mutta sitä pitempi oli se sarka, jonka hän kynti. Valtava oli se työn ja toimen määrä, minkä hän uhrasi tieteelleen, ja valtava on myös se tiedon ja tuntemuksen määrä, jolla hän on rikastuttanut ei vain suomalais-ugrilaista, vaan myös aineellista kansatiedettä yleensä.

Ja kuitenkin hänen työnsä jäi keskeneräiseksi. Hänen omien laskelmiensa mukaan tekivät hänen vielä julkaisemattomat mono-

grafiset esityksensä Obin-ugrilaisten kansain sekä syrjäänien aineellisesta kulttuurista noin 100 painoarkkia, johon vielä ei ole laskettu Obin-ugrilaisten kansain kirjontaa esittävää atlasta.

Seuramme tärkeimpiä tehtäviä on pitää huolta siitä, että nämä julkaisematta jääneet suuriarvoiset ainekset pääsevät julkisuuteen sitä myöten kuin Seuran käytettävissä olevat varat ja työvoimat sen sallivat.

*

Siirtyäkseni nyt tämäniltaiseen esitelmääni pyydän saada arvoisalle Seuralle tehdä selkoa

pakanallisten tšeremissien keskuudessa esiintyvän uskonnollisen uudistusliikkeen sisällyksestä.

Kesällä v. 1912 saapui Helsingin kautta luokseni kesämajalleni Kangasniemeen tšeremissi Vasili Tihoninpoika JAKMANOV tutustukseen Suomeen ja suomalaisiin — niinkuin hän sanoi. Hän oli tietysti hyvin tervetullut varsinkin sen vuoksi, että hän edusti minulle ennestään tuntematonta murretta ja että hän oli n.s. »kugusortalainen», vieläpä jyrkintä suuntaa. Perästäpäin on käynyt ilmi, että hän oikeastaan oli paossa venäläisten viranomaisten vainoa. Hänet oli nimittäin jo v. 1906 kotiseudultaan Vjatkan läänistä karkoitettu »erittäin vahingollisen hallituksenvastaisen toimintansa tähden» ja piileskeli senjälkeen eri osissa valtakuntaa. Ryhdyin hänen kanssaan heti käymään läpi hänen kotimurteensa, Jaranskin piirin Upšan kylän murteen sanastoa; murre on länsi- ja itämurteiden välimurre eli »keskikieli» (*kâda-l^djâlmε:*), niinkuin nämä tšeremissit murteestaan itse sattuvasti sanovat.

Mutta koetin myöskin saada selkoa hänen uskonnostaan, johon venäläinen kansatieteilijä KUZNETSOV ensimmäisenä oli kiinnittänyt tieteellisten piirien huomiota. Viime vuonna on tšeremissiläinen tutkija V. M. VASILJEV antanut entistä luotettavampia ja seikkaperäisempiä tietoja tästä uskonnosta, jota voimme sanoa puhdistetuksi tšeremissiläiseksi pakanuudeksi.

Koetan seuraavassa lyhyesti kuvailla näiden reformeerattujen pakanoiden maailmankatsomusta ja uskontoa sen mukaan, mitä opettajani JAKMANOV minulle kesällä v. 1912 kesämajassani kertoi.

M a a i l m a n k a i k k e u d e s t a j a l u o m i s e s t a opettajani kertoi näin: Jumala loi ensiksi suuren auringon, »aurinkoruhtinaan» (*kèts-o·n*). Se oli isompi kaikkia muita aurinkoja, joista meidän aurinkomme on yksi. Aurinkoruhtinas on kyllä vielä jossakin maailman kaikkeudessa olemassa. Aurinkokuntia on useita. Seulajaisessa (*šokte-šndnr*) Jumala, käyttäen sitä ikäänkuin telineenään, pani alulle maan luomisen. Hän antoi palvelijansa, meidän aurinkomme, itsestään säteilevällä lämmöllään tuottaa maan aivan samoin kuin hautova kana ruumiinsa lämmöllä hautoo munasta ilmoille elävän olennon. Maa ja kaikki mikä sen ympärillä on, voidaan verrata suureen vesiastiaan, jossa yläosa on kirkasta vettä ja alaosa sameata sakkavettä. Maan yläpuolella on nimittäin 7 ilmakerrosta, toinen toistaan parempi: ne muodostavat taivaan; maan alapuolella taas on niinikään 7 ilmakerrosta, toinen toistaan pahempi: ne muodostavat helvetin. Tuli ja ilma ovat alkuaineita, niitä on kaikkialla, vieläpä kivessä, ihmisruumiissa ja vedessäkin. Maan päälle luotiin ensin ihminen, senjälkeen hamppu (jotta ihminen siitä voisi itselleen valmistaa vaatteet). Maailmankaikkeus ei valmistunut heti ja oikopäätä sellaiseksi kuin se tällä hetkellä on; se syntyi hitaasti ja vähitellen Jumalan aivoituksesta. Jumalan luonto syntyi hiljaisesti ja rauhallisesti.

Ihmiskunnan alkuvaihe oli onnen ja sopusoinnun kulta-aikaa (*šnuj*). Silloin oikeus ja totuus vallitsi maan päällä. Mutta syntiinlankeemus tarveli kaikki. Maa, joka alkujaan hiljalleen lähti etenemään seulajaisesta, lähenee sitä nyt taas ja sitä mukaa pahuus maan päällä yltyy. Kun maa tulee seulajaisesta oikein lähelle, niin silloin tulee viimeinen tuomio, jonka jälkeen onnen kulta-aika uudistuu.

Maailmankausia on useita, nykyään on 9:s menossa.

J u m a l a (*djz·m*) on m a a i l m a n l u o j a. O m a n s a l l i m u k s e n s a j a o m a n a r m o l l i s e n t a h t o n s a v o i m a s t a h ä n toimii. Hän ei elä yksistään taivaassa, vaan hän on kaikkialla

l ä s n ä. Ihminen ei tiedä, minkä näköinen Jumala on, sillä hän on henki. Hän on ihmisten tekojen tuomari, eikä yksikään totuudesta poikkeaminen jää häneltä tuomitsematta. Aikanaan hän erottaa toisistaan oikeamieliset ja petolliset. Hänen voimansa vetää päivänvaloon ja ottaa kiinni kaiken viekkauden ja luihun nokkeluuden. Ei pienin jyvänenkään pääse Jumalalta piiloon. Pienet viekastelijat, suuret viekastelijat — kaikki Jumala kerran sieppaa kiinni. Meistä kyllä odotus tuntuu pitkältä, mutta Jumalalle aika ei ole pitkä, se jo lähenee hiljalleen ja rauhallisesti. Jumala tietää kaikki: ei mikään ole hänelle tuntematonta. Hän tietää paremmin kuin me olevaisen ja olemattoman, tarpeellisen ja tarpeettoman.

Tärkeintä on ihmiselle elää Jumalan neuvojen ja säädösten mukaan ja kokonaan antautua hänelle. Ihmisen tulee pyrkiä lähemmäksi Jumalaa. Elämän eri vaiheissa apu lähtee Jumalalta. Jos ihmiset eivät auta, niin auttaa mykkä ystävämme, sanoo sananlaskukin. Hän auttaa myös, jos sielu sortuu hätään. Jumala antaa ihmiselle armonsa (*kəməs·l*) ja hän on laupias, sillä hän antaa synnit ja hairahdukset anteeksi. Jumalan lämmintä ja kirkasta rauhaa (*əməs·r*) ihmiset ja koko luomakunta saavat kokea, kun elävät keskenään veljellisessä rakkaudessa (*kəməs·l*). »Tunnustamme ja kunnioitamme» — sanoi opettajani — »vain yhtä elämän alkua ja perustaa, valkeaa suurta Jumalaa» (*ələ·kš tññə·ltšš tññ oš kuyu·^djə·mə*), »vain häneen me uskomme, vain häntä me rukoilemme.»

Rukouksissaan opettajani säännöllisesti käytti Jumalasta nimitystä »elämän alku ja perusta, valkea suuri Jumala». Häntä voidaan myös kutsua »suureksi Luoja-Jumalaksi» (*kuyu·βü·rsə^djə·mə*), »taivaan perustaksi» (*^djə·məsn tññ*), »yli-isäksi» (*kü·šñl atə*), vieläpä »taivaan emoksi» (*^djə·məsn əβə*) ja »yli-emoksi» (*kü·šñl əβə*). Muita Jumalan lisänimiä ovat: »aurinko-perusta» (*kè·tsə-tññ*), »aurinko-emo» (*kè·tsə-əβə*), »ukkos-perusta» (*kñδñ·rtsə-tññ*), »ukkos-emo» (*kñδñ·rtsə-əβə*), »salama-perusta» (*βə·lyän·dzâš-tññ*), »salama-emo» (*βə·lyän·dzâš-əβə*), »ihmis-perusta» (*ai·de·mə-tññ*), »leipä-perusta» (*ki·ndə-tññ*), »leipä-emo» (*ki·ndə-əβə*), vieläpä joskus »suuri leipä-jumala»

(*ki·ndə kuyu· dʒɛ·mɔ*). Opettajani selitti, että »Jumalahan on meille kaikille sekä isä että äiti, ja Luojaa me nimitämme eri lailla hänen eri luonteittensa mukaan». »Kun esimerkiksi rukoilemme Jumalalta terveyttä auringolle, niin sanomme: 'aurinko-perusta, elämän-auringollesi anna hyvä, alkujaan säädetty elämä!', tai joskus: 'aurinko-emo, elämän-auringollesi anna hyvä elämä!'» »Esi-isätkin ovat näin sanoneet. Mutta kaikki tällaiset nimitykset ovat vain yhden ja saman Jumalan nimityksiä.» — Helposti havaitsemme, että vanhaan pakanuuden monenlaiset jumalat näissä epiteeteissä vielä kuultavat läpi. Siitähän ei ole pitkä aika, kun vielä monet Upsan kylän uskovaiset tunnustivat »taivaan emoa» (*dʒɛ·mɛn aβa·*) eri jumaluusolennoksi, joskin he tästä sitten ovat kokonaan luopuneet.

Hyvä henki on myöskin ihmisen suojeleusenkeli, jota nimitetään kahdella tavalla: 1) »henkeä varjelevaksi eläväksi enkeliksi» (*βui·lə·kš perè·γəš ələ·kš su·ksɔ*) ja 2) »elävää henkeä tuovaksi enkeliksi» (*ələ·kš šü·lɲš ko·ndâš su·ksɔ*). Edellistä nimitystä käytetään tavallisesti rukouksissa. Suojelusenkeli suojelee ja varjelee ihmisen ruumista ja henkeä (*βu·i·ə·ləkš*) syntymästä kuolemaan asti. Jokapäiväisissä säännöllisissä rukouksissa häntä aina rukoillaan riinan Jumalan kanssa, usein hän mainitaan ennen Jumalaakin, mikä johtunee siitä, että hän tehtävänsä tähden on ikäänkuin lähempänä ihmistä kuin Jumala. On huomattava, että myöskin vanhoilla pakanoilla on suojeleusenkelinsä.

Jumalalla on myös s o t a j o u k k o, johon kuuluvat kaikki hänen enkelinsä, ukkonen, salama ja pilvet. Näiden avulla hän taistelee pahoja voimia vastaan hyvän luonnon puolesta.

Jumalan pahin vastustaja on saatana (*osa·l*), joka koettaa vahingoittaa koko luomakuntaa.

L u o n t o a opettajani nimitti yhdysperäisellä sanalla *pölö·tüle*. Edellinen yhdysosa, joka myös esiintyy muodossa *pölε·*, merkitsee 'urosta, miespuolta' (= syrj. *pel'*, *pel'e* 'isoisä, isänisä'), ja siitä johtunut adjektiivivi *pöleq·n* 'siitoskykyinen, mieskuntoinen'. Jälkimäinen yhdysosa *tüle·*, joka on vanha tsuvassilainen lainasana, merkitsee alkujaan 'lisääntymistä, kasvua, hedelmällisyyttä' ja adjektiivina 'hedelmällinen'; sekundäärisesti jälkimäinen on kehittynyt merkitse-

mään 'naarasta, naispuolista'. Näin ollen *pölo-tüle* siis oikeastaan merkitsee 'uros-naaras' tai 'miespuoli-naispuoli', jotenka käy selville, että luonnon alituinen siitos ja synnytys, sen hedelmällisyys, sen elävä kehityskulku on etusijassa vetänyt näiden tseremissien huomion puoleensa.

Perintönä vanhasta pakanuudesta on voimallinen usko siihen, että luonto on elävä. Ja koska Jumala on luonnolle elämän antanut, niin luontoa ei saa loukata. Luontokin koettaa noudattaa Jumalan ohjeita, mutta siitä huolimatta se joutuu alttiiksi luke-mattomille kärsimyksille, niinkuin pakkaselle, helteelle y.m.s. Syynä tähän on ihmisen syntiinlankeemus. Ihmisen tulee sentähden rukoilla Jumalalta, ettei luonnon tarvitse kärsiä, rukoilla Jumalalta luonnolle lempeätä, lämpimän-kosteata rauhaisaa elämää, ja kiittää Jumalaa silloin, kun se menestyy.

Jumalan siunaamaa luontoa ei saa turhanpäiten loukata ja kiduttaa. »Olkaa armeliaita luontoa kohtaan!» sanoo isä lapsilleen. Metsässä kulkiessa esim. ei saa puita ja pensaita katkoella ja tallata, sillä nekin ovat eläviä olentoja. Kuka tietää, kuinka kauan puu itkee ja valittaa, jos sitä vahingoittaa, vieläpä se voi kuivuakin. Ilman puitahan emme voi päivääkään elää. Hakkaamme puun tosi-tarpeeksemme vasta Jumalaa ensin rukoiltuamme. Samoin on myös hampun, viljan, kasvavan heinän, kotieläinten, mehiläisten tarpeeton loukkaus kielletty. Nämäkin ovat kaikki Jumalan lapsia ja ihmisen parhaita auttajia. Hengissä pysyäkseen ihmisen usein on pakko loukata luontoa. Silloin ihmisen on kysyttävä Jumalalta, tapahtuuko tämä Jumalan sallimuksesta vai ehkä vastoin sitä. Vai onko ihmisen typeryyks siihen syynä?

Myöskin oman kansallisuuden hyljeksiminen on luonnon loukkaamista. Näin laulussa lauletaan:

»*Mare, mare*, elämäsi olet unohtanut, sinne tänne vain kuljeksit.

Mare, mare, ylisen isäsi olet unohtanut, likaista pukua (s.o. ei valkoista, vieraanväristä) pitääksesi mielten vain kuljeksit.

Mare, mare, venäläiseksi tullaksesi mielten vain kuljeksit,

Jumalan säättämää luontoa [siten] vain pilaat.»

Syntiinlankeemuksen seurauksia ovat, paitsi pak-

kasta ja hellettä, myös yö ja ennenkaikkea k u o l e m a. Rukouksissa kysytään: »Miksi ihminen ei voi kuolemaa välttää? Oliko tämä Jumalan alkuperäinen säädös vai onko kuolema ihmisen syntien seuraus?» Rukoilija kyllä ymmärtää jälkimäisen kysymyksen vastauksen myönteiseksi. Ainaista kuolemanuhkaa kuvailee sananlasku: »Kuolema on ihmistä lähempänä kuin hänen paitansa».

Ihmisen synnillisestä elämästä sanotaan näin:

»Me ihmiset olemme uppiniskaisia: hyvästä ja kauniista emme tahdo mitään tietää, vaikka tietäisimmekin, emme tahdo siitä mitään kuulla, vaikka kuulisimmekin, emme tahdo sitä nähdä, vaikka näkisimmekin, emme tahdo sitä älytä, vaikka älyäisimmekin. Mutta mitä ei pitäisi tehdä, sen väitämme esi-isiltä kuulluksi, vaikka emme ole sitä kuulleet, sen me muka käsitämme tarpeelliseksi, vaikka oikeastaan emme olekaan sitä niin käsittäneet j.n.e.»

»Eikö ihminen sitten muka ole viisailta esi-isiltä kuullut, mikä on hyvää, mikä pahaa?»

»Mutta yksinkertaisuudessaan, uppiniskaisuudessaan, oikullisuudessaan, laiskuudessaan, ahneudessaan, epäuskossaan, kärsimättömyydessään ja pahuudessaan ihminen vain elelee synnillisissä töissä kaikkien ihmisten nähden.»

»Näin ihminen, hosuessaan sinne tänne ei saa juuri mitään kunnollista aikaan. Ei hän voi elinaikaansa pitentää, sen kun vain lyhentää. Vielä vähemmän hän voi maailmankaikkeuden ikää pitentää.»

»Synnillisellä elämällämme me tarvelemme toistemme uskon, jonka toki tulisi mukautua Jumalan antamien ohjeiden mukaan. Vieläpä me käännämme jumalattomaan elämään sellaisia ihmisiä, jotka sydämineen ovat antautuneet Jumalalle.»

»Joka päivä rukoilemme, että Jumala poistaisi [s.o. antaisi anteeksi] syntimme.»

»Mutta syntinen elämä yhä vain lisääntyy. Synnin vuoksi vaivatkin lisääntyvät. Jumalan säätämä keskinäinen rakkaus koko luomakunnassa tarveltyy, Jumalan lämmin ja kirkas rauha kaikkoomaan päältä ja pahuus juurtuu. Rauta kohottaa teränsä. Jokaiselle puukko vyöhön ripustetaan. Viha yltyy. Jumalan siunaamaan ja luomaan luontoon rauta isketään pitkin ja poikin. Mutta samoin

kuin te kidutatte Jumalan luontoa, samoin tämä kidutus vielä suuntautuu teihin itseenne.»

»Katsokaa, hävyn tunne katoaa, ihmiset rupeavat elämään niinkuin saastaiset siat.»

»Nykyään [kysymyksessä on aika lähinnä ennen maailmansotaa: v. 1912] on raha kallista. Mutta katsokaa, raha on tuleva halvaksi, ja Jumalan siunaama luonto on tuleva kalliiksi. Mutta rahaa ei voi syödä, ja Jumalan siunaamia elintarpeita me aina tarvitsemme. Joskin ihmiset nykyään kireästi ponnistelevat saadakseen rahaa, jota puolijumalana kunnioittavat, niin tämä raha heidät kerran kuitenkin jättää. Raha ei varjele sielua eikä vie sitä lähemmäksi Jumalaa, helvettiin se vain vie.

Ja näin ovat esi-isät kieltäneet ja käskeneet.

1. Ei saa tappaa. — Murhaaja ja itsemurhaaja eivät helvetistä koskaan pääse kohoamaan.

2. Ei saa varastaa.

3. Ei saa tehdä huorin.

4. Ei saa pettää.

5. Ei saa himoita rahaa. — Kaupanteossa ei saa ottaa voittoa eikä kiskoa eikä muutenkaan saa keinotella itselleen rahaa. Eikä saa olla ahnas ja itara.

6. Ei saa Jumalan luontoa loukata.

7. Ei saa tuottaa kellekään mielipahaa.

8. Ei saa valehdella ja parjata.

9. Ei saa kerskailla ja puhua joutavia.

10. Ei saa riidellä ja kiroilla.

11. Ei saa rikkoa puhtaussääntöjä.

12. Ei saa rikkoa ruokasääntöjä.

13. Ei saa laiskotella. — Ei pidä syödä, jollei tee työtä. Aamullaan ei ole syötävä, ennenkuin jonkun työn on tehnyt. Tehkää työtä herkeämättä, samoin kuin Jumalan luontokin herkeämättä on toimessa! Työ on toimeentulon perusta. Laiskuus ja kevytmielinen elämä on pahasta: joka maan päällä tahtoo elää kuin paratiisissa, se ei voi lähestyä Jumalan armoa. Olkoon teillä työ

toisessa ja leipä toisessa kädessä! Kuta keveämmäksi koetatte elämänne tehdä, sitä enemmän te sitä lyhennätte.

14. Ei saa olla tuomarina siitä, mitä ei näe eikä kuule. Joka rakastaa tuomita, voi joutua Jumalan tuomion alle loppumattomaan tuleen. Sananlaskukin sanoo: »Elä tuomitse toista, käänny ja katsele omaa varjoasi!»

15. Ei saa tehdä muille, mitä ei toivo itselleen tehtävän.

16. Ei saa sotkea sulhon ja morsiamen välejä. Se on samanveroista kuin tappo.

17. Ei saa palvella pyhimyskuvia: se on epäjumalanpalvelusta ja siis synti.

18. Tehkää hyviä töitä niin paljon kuin voitte ja kostakaa paha hyvällä! Sananlaskukin sanoo: »Jos sinua kivillä heitellään, heitä sinä takaisin leipiä!» Jos sinua joku vahingoittaa, niin ei saa kostaa pahalla, vaan täytyy rukoilla Jumalaa, että hän varjelisi pahan tekijöiltä, ja miettiä, onko sinua vahingoitettu syntiesi vuoksi vai onko kysymyksessä yksinomaan vain vahingontekijän ilkeys.

19. Kärsimistään vääryyksistä ei pidä valitella ja purkaa vihaansa. Vihaansakin täytyy Jumalalta pyytää anteeksi. Ja ihmisen tulee unohtaa ja antaa anteeksi kärsimänsä loukkaukset ja vääryydet.

20. Elkkää odottako kenenkään kiitosta! Eihän kukaan koskaan ole Jumalata palvovaa kiittänyt.

21. Kunnioittakaa ja totelkaa vanhempianne!

22. Kunnioittavasti kestitkää sekä ystäviä että muita, niitäkin jotka eivät ole ystäviä!

23. Auttakaa toisianne, sekä ystäviä että muita, veljellisessä rakkaudessa niinkuin mehiläiset, jotka toisiansa auttavat ja puhdistavat!

Syntien poistaminen [s.o. anteeksi anto] on Jumalan vallassa, kun vain ihminen syntinsä k a t u u. Mutta katumuksen täytyy ilmetä teoissa, ei vain sanoissa; muuten rukoukset eivät auta.»

Vielä ovat esi-isät neuvoneet ja ennustaneet näin:

»Nykyään ihmiset toisiaan synnillisesti lyövät, pistävät, pieksävät, ampuvat, tuhoavat, loukkaavat, kiskovat kaikellaisin kuoletta-

vin keksinnöin, mutta tämä kaikki ei ole Jumalan neuvon ja käskyn mukaista. Lapset! Elkää puuttuko sellaisiin töihin! Oikeat Jumalan-palvelijat eivät koskaan sellaisia töitä tee. Sillä Jumala ei niitä karsi. Se kansa, joka tällaisin teoin on itsensä valtaan ja voimaan nostanut ja nytkin sillä tavalla menettelee, se kansa rupeaa vielä kerran itseänsä omassa keskuudessaan murhaamaan. Se kansa, joka Jumalan siunattua, oikeamielistä ja lempeätä luontoa tahtoo hävittää, se kansa itse hävitetään. Se kansa, joka tahtoo sortaa vähäväkisiä, se kansa joutuu itse sorrettavaksi.

Katsokaa, lapset, näin on käypä, että ihmisen arvo alenee, ei panna toisilleen mitään arvoa, murhasta ei rangaista, mutta ruvetaan kovasti rankaisemaan, jos ottaa vaikka puun valtionmetsästä, jota pian ei kukaan uskalla lähestyäkään, se kun tulee olemaan syvän ojan ja rautalangan ympäröimä.

Oli miten oli, lapset, Jumalaa, elämän perustusta elkää unohtako! Jos ette unohda, niin ehkäpä Jumala teidät pelastaa kaikesta sorrosta. Elkää luottako yksistään itseenne, luottakaa Jumalaan!»

Laulussahan sanotaan:

»Synnillisiä olemme,
nyt mihin kelpaamme?
Kaikessa oomme heikkoja,
jäljellä on vain luottamus
Luojaamme, Jumalaan.»

Vaikeinta ihmisen on varjella sielunsa. Ruumiin himon ja nautinnon tähden sielu sortuu hätään. Raasta sanotaan, että se voi murhata sielun. Synnillisellä elämällään ihminen valmistelee sielulle tilaa tuskassa eli piinassa, s.o. helvetissä. Hyvät työt pelastavat sielun. Ihmisen kuoltua hänet täydellisessä valkoisessa juhlapuvussa asetetaan arkkuun ja rukoillaan, että Jumala siunaisi vainajan sielun »onnelliseen paikkaan». Joskin sielu kuoleman jälkeen pääsisi taivaaseen, niin ei se silti vielä ole synnitön; se on vain parempi kuin eläessään maan päällä. Se voi taivaassakin vielä tulla alennetuksi alempiin ilmakerroksiin, vieläpä helvettiin asti, josta se tietysti kuitenkin taas voi päästä kohoamaan: kuolemanjälkeisen sielun

elämä voi olla alituista liikehtimistä ylös ja alas, niinkuin usein elämässäkin. Eikä sielu siis taivaassakaan ole aina yhtä lähellä Jumalaa, vaan läheisyys voi vaihdella samoin kuin maan päällä eläessäkin. Jos sielu kuoleman jälkeen joutuisi tuskaan eli piinaan, niin rukoillaan Jumalaa vapauttamaan sielu tuskasta. Esi-isienkin sielujen puolesta tärkeissä jumalanpalveluksissa rukoillaan näin sanoen: »Esi-isien sieluja tuskaan elä jätä! Heidän syntinsä anna myös anteeksi!»¹

Sisällinen uskonnollinen elämä keskittyy pääasiallisesti r u k o u k s e e n. »Rukouksemme koskee», sanoi opettajani, »varsinkin syntejämme. Emme puhu Jumalalle sanaakaan rikastumisesta y.m.s. Jumala kyllä itse tietää, mikä meille on tarpeellista, mikä ei. Eikä hän ihmisen sanojen mukaan toimi, vaan ainoastaan oman armollisen tahtonsa voimasta. Jumalalle eivät kelpaa kauniit sanat ilman omantunnonmukaista hyvää elämää.

J o k a a a m u, peseytymisen jälkeen, kiitämme elävää enkelellemme (emme kuollutta kuvaa, niinkuin venäläiset), joka suojelee meitä, ja Jumalaa, sillä he ovat meitä varjellen ja elähdyttäen ylläpitäneet. Sitten rukoilemme Jumalaa poistamaan, s.o. antamaan anteeksi syntimme. Vielä rukoilemme suojelusenkeliamme ja Jumalaa, että me sinä päivänä, Jumalan neuvon mukaan, kävisimme työhömme käsiksi ja että he edelleenkin suojelisivat meitä.

E n n e n j o k a a t e r i a a kiitämme Jumalaa siitä, että hän on meitä varjellut ja elvyttäen ylläpitänyt, kuin myös siitä, että hän on elvyttänyt Jumalan ohjeita noudattavaa luontoa. Sitten nöyrästi kysymme Jumalalta, mitenkä niin on käynyt, ettei ihminen voi olla vahingoittamatta Jumalan siunaamaa ja antamaa viljaa (esim. leikattessaan tai puidessaan sitä). Sitten pyydämme Jumalaa kärsivällisesti kestäämään ja »sulattamaan» syntimme: mehän ehkä olemme puhdistautumatta tai synnillisin ruumiin lähestyneet Jumalan viljaa, mehän ehkä emme ole syntiemme tähden Jumalaa rukoillen

¹ Kun opettajani ensi kerralla sanoi: »— — — elkää jättäkö!» (*idä. ko:δo pro: i't ko:δo*), niin kysyin, keitä kaikkia hän oli tarkoittanut. Hän hiukan hämmentyi, mutta selitti sitten tarkoittaneensa Jumalaa ja hänen sotajoukkoaan (enkeleitä, ukkosta, salamaa ja pilviä).

saavuttaneet (s.o. syntejämme katuneet). »Miten kuten kestä tämä, Jumala, elä anna meitä kärsimyksille alttiiksi!»

Joka aterian jälkeen kiitämme Jumalaa siitä, että hän meitä tähän hetkeen saakka on raviten ja elvyttäen ylläpitänyt.

Nukkumaan mennessä myös ensin kiitämme suojelusenke-
liämme ja Jumalaa sekä itsemme että luonnon suojelemisesta, elvyt-
tämisestä ja ylläpitämisestä. Sitten ojennamme Jumalan eteen sen-
päiväiset syntimme: ehkäpä emme ole niitä katuneet, ehkäpä syö-
dessämme, juodessamme, katsellessamme, kuunnellessamme, pukeu-
tuessamme olemme tehneet lukemattomia syntejä. Anna ne kaikki
anteeksi ja auta meitä elämään niin, kuin Sinä aikojen alusta
olet säättänyt! Rukoilemme suojelusenkeliämme ja Jumalaa meitä
varjelemaan levätessämme.

Vielä me rukoilemme Jumalaa kaikenlaisissa jokapäiväi-
sissä elämäntiloissa: tuvasta poistuessamme, kotoa kadulle
astuessamme, naapurin luo tullessamme, vainiolle lähtiessämme,
metsään saapuessamme, joen yli mennessämme, vieraalle vainiolle
tullessamme, toiseen kylään saapuessamme j.n.e.

Perjantaisin me kiitämme Jumalaa ja suojelusenkeliämme
siitä, että he kuluneen seitsemän päivän aikana ovat meitä ja
luontoa varjelleet, elvyttäneet ja ylläpitäneet. Sitten ojennamme
Jumalan eteen syntimme ja pyydämme häntä kärsivällisesti niitä
sulattamaan. Ja sitten rukoilemme, että Jumala vapauttaisi hänen
ohjeitaan noudattavaa luontoa tämän elämän synnillisyydestä ja
asettaisi sen jälleen alkuaan sille säädettyyn elämään.» — Perjantai
on pyhä- ja lepopäivä. Sellaisenaan perjantain pyhittäminen tie-
tysti on islamilainen piirre, mutta tämän ei suinkaan ole tarvinnut
tulla reformeeratuille pakanoillemme suoraan muhamettilaisilta.
Päinvastoin on todennäköisempää, että se on perintöä vanhasta
tšeremissiläisestä pakanuudesta, joka sen oli omaksunut muinaisilta
tšuvasseilta ehkä jo bolgaarilaisvallan aikana. Bolgaarithan omak-
suivat jossain määrin islamin jo 10:nnellä vuosisadalla.

Huomattava muuten on, että jumalanpalveluksia ei koskaan
pidetä juutalaisten lauantaina, kristittyjen sunnuntaina eikä tiis-
taina, joka on pahan onnen päivä samoin kuin tšuvasseillakin.

Joka seitsemäs viikko kokoonnutaan perjantaina yhteiseen kylärukoukseen (*šəm arnā. kəma·ltâš*). Tällöin rukoillaan samaa kuin perjantaina yleensä, mutta sitäpaitsi rukoillaan »kotahan käyneiden», s.o. edesmenneitten suurten esi-isien puolesta, jotta Jumala vapauttaisi heidän sielunsa tuskasta. Ennen vallankumousta rukoiltiin myös tsaarille terveyttä, kuin myös sitä, että hän hallitsisi kansaa »Jumalan käskyjen mukaan».

Vuosittain uudistuvia jumalanpalveluksia pidetään: talvella heti pimeimmän ajan jälkeen päivien pidennyttyä, päiväntasauksen aikana, karjaa laitumelle laskettaessa, kauran ja rukiin kylvön ja korjuun alkaessa, hampun kylvön ja korjuun aikana, heinänteon alkaessa, uutisleipää syömään ruvetessa, hunajankeruun alkaessa, puunhakkuun alkaessa, karjaa syksyllä karjakartanoon ko'ottaessa, karjaa teurastettaessa. Ohran kylvön ja leikkuun johdosta ei pidetä rukoushetkeä, koska se on uusi tulokas, kauraa ja ruista nuorempi.

Kaikkissa mainituissa tilaisuuksissa kiitetään Jumalaa omasta ja luonnon puolesta ja pyydetään suojelusta, elvytystä ja ylläpitämistä eteenkinpäin, sekä rukoillaan synnit anteeksi. Kun on kysymyksessä kasvien korjuu, valitetaan, että ihminen ei voi olla vahingoittamatta näitä Jumalan siunaamia luonnontuotteita.

Luonnollisesti Jumalaa rukoillaan myös ihmiselämän tärkeimpinä kohtalohetkinä.

Jo ennen lapsen syntymää järjestetään kaksi rukoushetkeä. 21 päivän kuluessa syntymän jälkeen pidetään rukoushetkiä 5 kertaa, nimitt. 7:ntenä, 14:ntenä, 17:ntenä, 19:ntenä ja 21:ntenä p:nä syntymisen jälkeen.

Naimisiin menon aikana rukoillaan nuorelle välle Jumalalta siunausta, ja nuoret itse rukoilevat, että he Jumalan ohjeiden mukaan yhteen menisivät. Sulhanen rukoilee itselleen sitä, joka hänen vaatteensa ompelisi ja leivät leipoisi, morsian taas sitä, joka pelot kyntäisi. Kihlauksen jälkeen nuoret, kukin kotinsa pihalla, rukoilevat joka päivä häihin asti Jumalalta siunausta avioliittoon. Häiden lähestyessä sulho kutsuu »rukoilevia ystäviään», s.o. uskonveljiään määrätynsi päiväksi häärirukoushetkeä varten kokoontumaan. Tällöin rukouksen aikana soitellaan kannelta ja hiljalleen rumpua kaiu-

tellaan. Morsiamen kotiin saavuttua toimitetaan jälleen rukoushetki, jolloin nuoret asetetaan pihamaalla seisomaan pöydälle asetettujen »kukkasten», s.o. palavien vahakynttilöiden eteen (vaha ja hunaja ovat mehiläisten ihania tuotteita, »kukkasia»). Rukoillaan Jumalalta siunausta avioliittoon. Tupaan astuttua morsiamen isä sytyttää pöydällä olevat vahakynttilät ja rukoilee tyttärelleen selaista hyvää elämää, kuin Jumala alussa on säätänyt, ja antaa tyttärelleen siunauksensa. Kun on saavuttu sulhasen kotiin, kokoontuvat kaikki »rukouskoviikkoon», s.o. rukouslehtoon, vahakynttilät sytytetään ja rukoillaan, että nuoret solmisivat liittonsa niin, kuin Jumala alussa on säätänyt. Nytkin on rukouksen aikana soittoa. Kun nuori pari johdetaan nukkumaan, rukoillaan jälleen Jumalan siunausta.

Kun vainaja on pesty ja arkkuunsa asetettu, sytytetään vahakynttilät ja rukoillen kysytään Jumalalta, miksi ihminen ei voi olla kuolematta. Oliko tämä Jumalan alkuperäinen säädös vai johduko se ihmisen synnistä? Sitten rukoillaan, että Jumala siunaisi vainajan sielun »onnelliseen paikkaan auringon valoon» ja että Jumala antaisi vainajan synnit anteeksi. Ruumista hautaan laskettaessa rukoillaan myös.

Rukoiltaessa seisotaan kasvot kaakkoon päin. »Emme polvistu koskaan», sanoi opettajani. »Me kumarramme elämän alkua ja perustusta, valkoista suurta Jumalaa seisoltamme. Joskus kohotamme kätemme — kämmenet eteenpäin — olan tasalle.»

»Pappeja meillä ei ole. Sekä suuret että pienet rukoilevat Jumalaa omien syntiensä tähden, itsekukin omien ajatuksiensa ja oman muistinsa mukaan.» Tottahan onkin, että näillä reformeeratuilla ei ole varsinaisia pappeja, mutta perheen keskuudessa isä kuitenkin luonnostaan toimii pappina ja suuremmissa rukoustilaisuuksissa joku tai jotkut vanhemmat kokeneet miehet.

Reformeeratut pitävät tiukasti kiinni puhtaudesta. »Esi-isät ovat käskeneet meidän pitää ruumiimme, asuinhuoneemme ja pihamme puhtaana.» Joka aamu pestään kasvot ja kädet, joka ateriaksi kädet, joka jumalanpalvelusta varten ruumis huuhdotaan vedellä. Tärkeimpien jumalanpalveluksien, esim. maanviljelystä

koskevien edellä täytyy joka päivä aamuisin valella ruumis kylmällä vedellä 7:nä, 17:nä, vieläpä joskus 127:nä p:nä ennen juhlaa. Perjantaiksi valellaan jo aattona (ei saa nimittäin perjantaina olla alasti) illalla, jolloin myös jo juhlapukuun pukeudutaan. Muina pienempinä juhlapäivinä tämä toimitetaan saman päivän aamuna. Saunaan voi kuitenkin mennä vasta juhlien jälkeen (esim. lauantaina, sunnuntaina, maanantaina tai tiistaina). Juhlapukua ei käytetä muissa kuin uskonnollisissa tilaisuuksissa. Se on kokonaan valkea, »sillä sellainen oli myös vanha tšeremissiläinen puku», vieläpä turkkiinkin. »Tehdaskankaita ja tehdaspukimia emme käytä yhtävähän kuin esi-isätkään.» Vain vanhat kirjailut ovat saaneet säilyä, vaikka kyllä Upsan miehet oikeastaan toivoivat, että nekin hyljättäisiin.

Yleensä vallitsee puhtaus koko taloudessa. Lattiat pestään tavallisesti aina kahden viikon päästä, joskus myös seinät ja laipio. Tällaista asuintuvan puhtaanapitoa voi monesti tavata muidenkin tšeremissien luona.

Reformeeratut ovat s u v a i t s e v a i s i a. He eivät viero minikään uskontokunnan ihmisiä, vieläpä voivat syödä heidän kanssaan samasta kupistakin. Uskontoja on, sanovat hekin, 77. Kaikista niistä v o i tulla autuaaksi; tämä riippuu kuitenkin kunkin vilpittömästä mielestä.

Mitä Kristukseen ja Mohammediin tulee, niin he kyllä olivat suuria miehiä ja edellinen oli profeetoista suurin, mutta ei kuitenkaan Jumala, sillä on vain yksi Jumala.

V e l j e l l i n e n r a k k a u s (*kšmš'l*) on Jumalan alusta alkaen säättämä kaikelle olevaiselle luonnossa. Tämä rakkaus ilmenee m.m. keskinäisessä avunannossa. Kaikki ihmiset ovat veljiä ja sisaria. »Mitä hyvää itsellesi toivot, sitä samaa toivo myös ystäville ja niillekin, jotka eivät ole ystäviä», sanoo sananlaskukin. Luullakseni kristinuskon vaikutus osoittautuu kaikkein selvimmin tässä kysymyksessä.

Y s t ä v y y d e n suuri merkitys selviää näistä sananlaskuista: Kunnioita toki ystävääsi yhtä paljon kuin itseäsi!

Jos jotain hyvää olet saanut tietoosi, niin elä unohda ystävääsi!

Jos läheisen ystävän unohdat, niin etäinenkin ystävä sinusta eroaa.

Ei ole vielä pahakaan asia, jos sinulta häviää 100 ruplaa; paha asia on, jos 100 ystävää sinulle kylmenee.

Jos ystäväsi petät, niin itsekin petyt.

Reformeerattujen *r a u h a n r a k k a u s* ja inho kaiken elollisen vahingoittamista ja hävittämistä vastaan ilmeni v. 1907 omituisella tavalla siinä, että *k u v a n n o l l i s e s t i* hautasivat kaikki maailman tappavat aseet ja välineet kaivamalla maahan näiden aseiden ja välineiden puusta tehdyt mallit, rukoiltuaan sitä ennen, että Jumala hävittäisi kaikki sekä sota- että pyyntiaseet. Tosin monet maanviljelysaseetkin ovat tappavia, niinkuin puukko, kirves, sirppi, viikate, mutta niitä he käyttävät vain pakosta ja toivovat ajan tulevan, jolloin niitäkään ei enää tarvitse käyttää.

E s i - i s i e n k u n n i o i t u s on näille niinkuin muillekin tsere-misseille luonteenomaista. Mutta on ilmeistä, että reformeeratut aivan erikoisesti tahtovat tähdentää sitä. Esi-isien tapoja, käskyjä, neuvoja on noudatettava, koko heidän siveysoppinsa on esi-isiltä peräisin. Sentähden he myös puhuvat »suurista» esi-isistään. Vieläpä he nimittävät kaikkein kalleintansa, omaa uskontoaan »esi-isien uskoksi», »alkuperäiseksi esi-isien uskoksi», »vanhaksi uskoksi». *Kuyu-sorta* (»Iso kynttilä») nimitystä opettajani ei lainkaan tunnustanut eikä hyväksynyt: »sen nimityksen ovat meille antaneet venäläiset lähetyssaarnaajat», hän sanoi.

Esiintymisessään ja elintavoissaan reformeeratut osoittavat suurta *i t s e n s ä h i l l i n t ä ä* ja *p i d ä t t y v ä i s y y t t ä*. Tämä johtuu heidän siveysopistaan, joka kieltää vihan ja vainon, riidan ja suvaitsemattomuuden, laiskuuden ja ylellisyyden ja kehoittaa rauhaan ja rakkauteen, yksimielisyyteen ja suvaitsevaisuuteen, ahkeruuteen ja yksinkertaisiin elintapoihin. Ylensyömistä ja ylenjuomista on vältettävä. Varsinaisia määrääkäsia paastoja, niinkuin muhamettalaisilla ja venäjänuskoisilla, ei ole, mutta kun saatavissa olevat ravintoaineet jaetaan sallittuihin ja kiellettyihin, niin muodostuu ravintopuoli tosiasiallisesti jonkun-

laiseksi puolinaiseksi paastoamiseksi. Lahkoon pyrkiviltä proselyyteilta voidaan vaatia vielä syönnin vähentämistäkin.

Sallittuja ravintoaineita ovat:

kaikenlainen leipä, vihanneksista herneet, eräs papulaji (*širā loda·k* 'makea papu', kaupassa oleva »kaukasialainen» papulaji), kaali, nauris, lanttu, hedelmistä pähkinät, luumut, viinirypäleet, rusinat, marjat, lihasta lehmän, vasikan, lampaan sekä kesyn hanhen ja sorsan, kaikenlainen lehmänanti, hunaja, hunaja-olut (*mü pū·rṇ*), joka ylenmäärin nautittuna voi päihdyttää, sekä n.s. humalaton olut (*sm·slā·dāme sra*).

Kiellettyjä ovat:

eräät papulajit, kurkut, perunat, porkkanat, sipulit, omenat, sienet, hevosenliha, sianliha, kananliha, munat, sokeri, konvehdit paloviina ja kaikki kapakka-alkoholit, kahvi, tee ja tupakka.

Kaikilla kielloilla on kyllä ainakin alkujaan ollut perustellut, syynsä, joskaan näitä ehkä ei kaikista enää muisteta. Niinpä esim. viljelä otuksia, niinkuin esim. metsälintuja ja jäniksiä ei syödä, koska ne jostain syystä ovat Jumalan rankaisemia, »pettureita». Sikaa ei pidetä kotieläimenä, vielä vähemmin sitä syödään, koska se on saastainen eläin. Munaa ei syödä, koska se sisältää elämän idun y.m.s. Oikeastaan kalaruokakin on kielletty, joskaan sen nauttiminen ei liene kovin suuri synty. Viinan ja tupakan kiello lienee estänyt monta miestä lahkoon liittymästä. Sitävastoin vaimoväki on tästä kiellosta hyvillään.

»Ei ole hyvä syödä kaikkea ruokaa, mikä kurkusta voisi alas mennä», sanoi opettajani, »Jumala kyllä rankaisee, jos vain syö jotain siunaamatonta», s.o. luvatonta. Jos Jumala ihmisen kuoltua tapaa ruumiista riettaiden ruokien jätteitä, niin hän siitä sielua rankaisee.

Veriuhrit ovat kokonaan kielletyt. Tämähän onkin täydessä sopusoinnussa sen syvän kunnioituksen kanssa, minkä reformeeratut osoittavat Jumalan elävälle luonnolle. Sijalle ovat uhriantimiksi tulleet erilaiset vilja- ja mehiläistuotteet: leipä, puuro, ohukaiset, hunajaolut (*mü pū·rṇ*), hunajavesi (*šorβa*) ja vahakynttilät. Huoneessa pidetyissä jumalanpalveluksissa riittää vahakynttiläin polttaminen, suuremmissa tilaisuuksissa rukouslehdossa polte-

taan kokonainen pienoiskokoinen uhripöytä pienoismäärineen mainittuja uhriantimia. — On todennäköistä, että ne suuret kustannukset, joita veriuhrit vaativat, ovat myötävaikuttaneet näiden hylkäämiseen.

Olemme jo maininneet, että maa nyt taas muka lähenee seulaista ja että sitä myöten myös pahuus maan päällä yhä yltyy. Kun sitten maa vielä tulee aivan lähelle seulaista, niin silloin tapahtuu viimeinen tuomio. Silloin kaikki pahat ihmiset ja yleensä kaikki paha maan päältä joutuu helvettiin, mutta hyvät jäävät maan päälle, jolloin uudistuu *šnuj*, onnen ja sopusoinnun kulta-aika.

Reformeerattuja tšeremissipakanoita on useita eri suuntia. Opettajani luonnehti ne lyhyesti näin: lähinnä puhtaita pakanoita ovat ne, jotka kyllä ovat lakanneet uhraamasta pahansuoville haltioille, mutta uhraavat veriuhrejakin Jumalalle ja hyvälle haltioille; sitten seuraavat ne, jotka edellisistä eroavat vain siinä, että veriuhri rajoittuu ainoastaan kesyyn hanheen ja sorsaan; kolmannen suunnan, ankarimman, muodostavat Upšan reformeeratut, jakmanilaiset, joita juuri olemme kuvailleet, ja neljännen ne, jotka viimeainituista eroavat vain vähän vapaammassa ruokajärjestyksessä ja vaateparressa. Voimme siis josakin määrin yksinkertaistuttaa suuntajaon ja sanoa, että pääsuuntia on kaksi: 1) veriuhrien säilyttäjät ja 2) veriuhrien hylkääjät, joista edelliset eroavat vanhoista pakanoista pääasiallisesti siinä, että he eivät uhraa pahansuoville haltioille, vaan ainoastaan hyvälle. V. 1912 oli opettajani tietämän mukaan puhtainta reformistista suuntaa vain 56 henkeä. Tsaarivallan vainojen aikana olivat nimittäin monet siitä luopuneet. Veriuhrin säilyttäjiin kuuluvia lieene tuhansia. Useat reformipakanat ovat nimellisesti kastettuja, samoin kuin myös useat täyspakanat. Mieltäkiinnittävää on, että eri suunnat, niinkuin V. M. VASILJEV kertoo, v. 1878 pitivät monipäiväisen uskontokongressin (naisiakin oli läsnä), jossa koetivat päästä yksimielisyyteen, vaikka turhaan: veriuhrien hylkääjät ja askeetit eivät voineet hyväksyä veriuhrien ja höllien elämäntapo-

jen puoltajien mielipiteitä. Opettajallani oli se käsitys, että hänen suuntansa muka oli säilyttänyt vanhan alkuperäisen puhtaan tšeremissiuskonnon sen puhtaimmassa muodossa ja että muut suunnat ja myös vanha pakanuus olivat tuosta alkuperäisestä pilantuneita suuntia.

Mitä reformatsionin ikään tulee, niin on venäläinen tutkija KUZNETSOV lausunut sen mielipiteen, että sen pani alulle 1870-luvulla JAKMANOV niminen tšeremissi, joka oli ollut sotapalveluksessa. Sen johdosta, että eräs tšeremissi oli hänelle väittänyt uutta uskontoa jo elettävän ainakin viidettä sukupolvea, myöntää KUZNETSOV, että veriuhreja vastustava siemen mahdollisesti olisi ollut itämässä jo n. 100 vuotta, s.o. siitä ajasta lähtien, jolloin tšeremissejä suuremmassa määrässä oli saatu kastetuksi kristinuskoon. Tšeremissit itse eivät kuitenkaan tunnusta yllämainittua ANDREI JAKMANOVIA, joka muuten sotapalveluksessa kohosi välskäriksi, ensimmäiseksi uskonpuhdistajakseen. Eikä hän sitä itsekään koskaan väittänyt. He sanovat, että jo ANDREI JAKMANOVIN esi-isä 5:nnessä polvessa, *Tumet*, kuului uskonpuhdistajiin. Lisäksi he kertovat, ja niin kertoi opettajanikin, että heidän vanhat omat ruhtinaansakin jo olivat uutta uskoa. Sellainen oli jo *Kronša*, läntisimmän tšeremissialueen ruhtinas, sekä *Tselti* ruhtinas, joka asui edellisestä itään. Molemmat olivat muka aivan itsenäisiä ja riippumattomia ja heidän aikanaan »vanha esi-isien usko» oli vahva. Heidän jälkeläisistään mainitaan *Kana'i* niminen länsialueen ruhtinas, jonka aikana »vanha usko» heikkeni ja pakanuus pääsi voiton puolelle. Sitten mainitaan ruhtinas *Mama'i*, jonka aikana »vanha usko» oli hyvin heikko ja venäläisiä vastaan alkoi sota, johon *Mama'i* kaatui v. 1592. Upšan reformeerattujen keskuudessa elää vielä vanha laulu, joka kertoo hänen sanansa sodan puhjettua ja hänen kuolemastaan. Sodan syytyessä hän lauloi:

»Tšeremissi, tšeremissi, kävit laiskaksi Jumalaa rukoilemaan ja tällaiseen tilaan olet nyt joutunut! Ystäväni, ystäväni, joskaan ette rukoilleet Jumalaa 7:llä ohukaislautasella, niin rukoilkaa häntä ainakin nyt 7:llä täydellä leivällä!»

Sitten venäläiset saivat *Mama'in* vangikseen, kaivoivat kuopan,

asettivat hänet siihen vyötäreitä myöten seisomaan, ottivat hänen valmistamansa uhrivahat ja vuodattivat sulattamansa kuuman vahan hänen ympärilleen.

On huomattava, että laulussa ei puhuta veriuhereista mitään, vaan ainoastaan verettömistä: ohukaisista, leivistä, vahasta.

Tšeremissitär oli myös nähtävästi pakolla kastettu ruhtinatar *Tatana* (ven. Татьяна), joka oli »vanhan uskon» uudistajia ja levittäjiä.

Tällaiset kansantarinat eivät voi syntyä aivan tyhjästä. Puolestani olen taipuvainen uskomaan, että tšeremissien pakanallinen uskonpuhdistus on voinut alkaa jo satoja vuosia sitten ja että sen ensimmäiset parannukset olivat pahansuoville haltioille menevien uhrien lakkauttaminen ja veriuhrien asteittainen poistaminen. Nämä parannukset ovat voineet johtua sekä islamin että kristinuskon vaikutuksesta. Mitä muuten laikomme islamilaisiin piirteihin tulee, niin niitä on varmaankin tullut välillisesti perintönä vanhasta tšeremissiläisestä pakanuudesta (esim. perjantain pyhänä pito), joskin joku piirre (esim. jumalankuvain palveluksen jyrkkä kieltö) voi olla suoranaista vaikutusta. Kristinuskon vaikutus ilmenee monessa siiveysopin kohdassa, varsinkin jyrkimmässä suunnassa. Näyttää siltä, että JAKMANOVien suku uusimpina aikoina erikoisesti on kehittänyt viimeksimainittua korkeimmalle kehittynyttä suuntaa. Vanha pakanus kuvastuu vielä m.m. Jumalan monien lisänimien sarjassa sekä myöskin jumalanpalvelusmenoissa, joihin kuitenkin emme tällä kertaa ehdi puuttua.

Olen saanut tietää, että opettajani VASIL JAKMANOV vallankumouksen jälkeen on luopunut uskostaan. Mutta hänen entiset uskonveljensä eivät varmaankaan häntä tuomitse, vaan rukoilevat hänen puolestaan ja odottavat kärsivällisesti sitä päivää, jolloin he taas saavat sulkea hänet anteeksiantavaan piiriinsä.

Über eine Reformbewegung der heidnischen Tscheremissen.¹

Von
YRJÖ WICHMANN.

Die Tscheremissen sind ein finnisch-ugrisches Volk, das hauptsächlich nördlich der Wolga, westwärts vom Knie dieses Stromes, an dem zwischen den Städten Kasan und Kozmodemjansk liegenden Abschnitt desselben wohnt. Ein kleiner Teil von ihnen sitzt auch südlich der Wolga, bei der Stadt Kozmodemjansk, und ein recht beträchtlicher Teil weit östlich im Gouvernement Ufa, in der Gegend des Flusses Bjelaja. Anders ausgedrückt könnten wir auch sagen, dass der grösste Teil dieses Volkes in den ehemaligen Gouvernements Vjatka, Kasan und Ufa wohnt. Ihre Zahl dürfte gegenwärtig, nach einer etwas unsicheren Berechnung, ungefähr 400,000 betragen.

Nach der amtlichen Statistik sind die meisten Tscheremissen ihrer Religion nach griechisch-orthodoxe Christen; gemäss der Volkszählung von 1897 beliefen sich diese auf 270,373 oder 72.27 %. Heiden gab es zu derselben Zeit 103,379 oder 27.63 % und Mohammedaner 357 oder 0.10 %. Die meisten Heiden (etwa 91,000) wohnten in den Gouvernements Ufa und Perm, ein geringerer Teil (etwa 12,000) auch in den Gouvernements Vjatka und Kasan. In Wirklichkeit sind diese amtlichen Ziffern missweisend, weil die getauften Tscheremissen zum grössten Teil nur dem Namen nach Christen, in der Tat aber mehr oder weniger Heiden sind. Am wenigsten heidnische Anschauungen und Gebräuche dürften unter den Christen im südlichen Gebiet der Westtscheremissen, d. h. bei den südlich von

---

¹ Vorgetragen in zwei Vorlesungen an der Universität Marburg den 9. u. 10. Mai 1930, wie auch zum grössten Teil in der Jahresversammlung der Finnisch-ugrischen Gesellschaft am 2. Dezember 1929.

der Wolga sitzenden sogenannten Bergtscheremissen zu finden sein. Möglicherweise ist die Zahl der »Christen« nach der russischen Revolution zurückgegangen.

Die alten, volkstümlichen Religionen der finnisch-ugrischen Völker gründen sich, wie bekannt, auf den Seelenglauben. Die Formen wechseln bei den einzelnen Völkern, aber die Hauptzüge sind dieselben. Nicht nur Menschen und Tiere sind mit einer Seele ausgestattet, sondern auch die Naturgegenstände, wie Himmel und Erde, Sonne, Feuer und Wasser, Bäume und Pflanzen usw. sowie gewisse Naturkräfte, wie beispielsweise der Donner, der Wind, die Zeugungskraft. Die Seele kann sich vom Körper schon zu dessen Lebzeiten trennen (z. B. bei der Bewusstlosigkeit, im Schlaf), und sie lebt auch nach dem sogenannten Tod. Da diese Seele dem Menschen sowohl Nutzen als Schaden bringen kann, konnte sich aus ihr ein Geist entwickeln, den es vorteilhaft gewesen ist mit Opfern und Gebeten zu verehren. Die Seele des Menschen wurde erst nach seinem Tode verehrt (Totenkult). Von den Kultgegenständen menschlicher Herkunft wurden gewiss Bilder angefertigt, von Bildern der Naturgötter ist weniger bekannt. Die Verstorbenen wurden meist im häuslichen Kreise, die Naturgeister im Opferhain und auf der Flur verehrt.

Auch in der Religion der Tscheremissen findet der uralte Seelenglaube einen sehr deutlichen Ausdruck.

Der Verstorbene lebt in seinem unterirdischen neuen Heim, in der »anderen Welt«, ziemlich auf dieselbe Weise wie zu seinen Lebzeiten, mit seinen Verwandten zusammen. Vierzig Tage nach seinem Tode steht er noch in ziemlich engem Verkehr mit seinen Verwandten und seiner Familie, die während dieser Zeit zu seinen Ehren drei Gedächtnisfeiern veranstaltet: am 3., 7. und 40. Tage nach seinem Hingang. Zu der letzten Gedächtnisfeier holt man den Verstorbenen, wie man sagt, zu Wagen ab und benimmt sich, wie wenn er als Ehrengast bei der Feier anwesend wäre. Später am Abend zieht der beste Freund des Toten dessen Kleider an und tritt als dieser auf. Vor etwa 150 Jahren berichtet der Forschungsreisende und Ethnograph JOHANN GOTTLIEB GEORGI, ein geborener Deutscher,

auch von Bildnissen des Hausgeistes und sagt, dass sich fast in jedem tscheremissischen Hause »in einem Winkel der Stube in einem Rindenkorb eine spannenlange, plumpe, wie ein Mann gekleidete Holzpuppe« befand. Zur Osterzeit sind alle Verstorbenen in Bewegung, und dann werden sie in jeder Familie gefeiert. Besondere Achtung wird berühmten Helden und Fürsten erwiesen, die eigene Opferhaine haben.

Im Naturkult spielt die Verehrung der zu den Naturkräften gehörenden sogenannten »Zeugungsgeister« eine wichtige Rolle. Der bedeutsamste von diesen ist die Hegerin alles Werdens, die sogenannte »Zeugemutter«. Ausserdem gibt es spezielle Zeugemütter, wie die »Zeugemutter der Kinder«, die »Zeugemutter des Viehs«, die »Zeugemutter des Getreides« usw.

Von einzelnen beseelten, viel verehrten Naturgegenständen und Naturkräften seien erwähnt der Himmel (*dj̄s̄·m̄*), die Erde, das Wasser, der Wald, die Sonne, der Mond, der Stern, die Wolke, die Morgendämmerung, der Morgentau, der Donner, der Blitz, der Frost, der Wind und das Feuer. Mehrere der betreffenden Geister haben auch Gattinnen.

Belebt sind aber ferner auch vom Menschen angefertigte Gegenstände, z. B. das Haus, die Badestube, der Kahn, die Sichel, die Axt, der Löffel und dergleichen mehr. Auch diese haben eine Seele und einen dieselbe repräsentierenden Geist.

Unter allen Naturgeistern nimmt der Geist des Himmels, d. h. Gott (*dj̄s̄·m̄*) seit uralten Zeiten die oberste Stellung ein. Die ursprüngliche, noch heute lebendige Bedeutung des tscheremissischen Wortes *dj̄s̄·m̄* ist 'Himmel'; das Wort hat später die Bedeutung 'Gott des Himmels' und alsdann die des monotheistischen und des christlichen Gottes bekommen und ist auch zum Appellativum 'Gott überhaupt' geworden. Das mordwinische *jondol* 'Blitz' erklärt sich wahrscheinlich als **jom-* 'Himmel' + *tol* 'Feuer'. Das finnische *jumala* 'Gott, der Gott' ist offenbar eine Ableitung von dem Stamm *juma-*, das wahrscheinlich dasselbe wie ursprünglich das tscheremissische Wort, nämlich 'Himmel' bedeutet hat. Aus dem Wort für 'Himmel' hat

sich also sowohl im Tscheremissischen wie im Finnischen ein Wort mit dem Sinne 'Gott' ergeben (das finnische Suffix *-la* kann diminutiv sein). Wie früh sich diese Bedeutung entwickelt hat, ist schwer mit Bestimmtheit zu sagen.

Da die ganze Natur belebt wurde, war selbstverständlich auch die Zahl aller möglichen Naturgeister unbegrenzt. Wie aber die Bedeutung der verschiedenen Naturgegenstände und -erscheinungen für den Menschen sehr wechselnd ist, so ist auch die Wichtigkeit der verschiedenen Naturgeister sehr verschiedenartig. Diesem Verhalten passte sich naturgemäss auch ihre Verehrung an, und infolgedessen konnte auch die Zahl der angebeteten Naturgeister nicht ins Ungemessene anwachsen, obgleich die wichtigsten von ihnen auch allerlei Verehrung geniessende *G e h i l f e n* hatten und auch manche Geister fremden Ursprungs im Pantheon der Tscheremissen heimisch wurden.

O p f e r g e l e g e n h e i t e n gibt es eine sehr grosse Menge. Die Verstorbenen werden nicht nur unmittelbar aus Anlass ihres Todes verehrt, sondern auch bei den gemeinschaftlichen jährlichen Totenfeiern und auch dann, wenn zu den Helden gebetet wird. Ausserdem kann irgendein besonderes Unglück ausserordentliche Sühnopfer veranlassen. Die grossen Naturgeister werden bei den grossen, gemeinschaftlichen Kreisopferfesten zu bestimmten Zeiten verehrt, aber ein grosses Unglück kann bewirken, dass solche Feste auch ausser der Reihe begangen werden müssen. Sehr wichtig sind ferner die Opferfeste, die alljährlich regelmässig aus Anlass bedeutsamer landwirtschaftlicher Ereignisse, wie der Aussaat oder Ernte veranstaltet werden. So ist das Leben der Tscheremissen vom Götter- und Geisterkult durchsetzt.

Die *O p f e r* können in zwei Gruppen eingeteilt werden: in blutige und unblutige. Als Opfergegenstände dienen bei den ersteren Hengste, Stuten, Ochsen, Kühe, Widder, Schafe und Geflügel beiderlei Geschlechts, bei den letzteren Brot, Bier, Branntwein, Honig und Wachs (in Form von Kerzen). Da sich die Gelegenheit zu Opfern häufig darbietet und unter diesen auch solche sind, bei denen die Zahl der grossen Opfertiere sehr gross ist, kann man verstehen, dass die Veranstaltung der Opfer pekuniär von ziemlich grosser Bedeutung sein kann.

In den oftmals sehr poetischen Opfergebeten der Tscheremissen wird irdisches Gut erfleht, wie z. B. eine reiche Kornernte, Kindersegen, Viehsegen, günstiges — feuchtwarmes Wetter, Schutz und Schirm vor allem Unglück, namentlich vor solchem, das der Familie, dem Vieh und der Wirtschaft Schaden bringt, usw.

Diese kurzen Bemerkungen¹ sind notwendig gewesen, damit wir die Bedeutung der R e f o r m b e w e g u n g unserer Tscheremissen besser verstehen können.

*

Im Sommer 1912 kam über Helsingfors nach meinem Landhaus in Kangasniemi ein Tscheremisse namens VASILI TICHONOVICĀ JAKMANOV, — wie er sagte, um Finnland und die Finnen kennen zu lernen. Er war natürlich sehr willkommen, zumal da er einen mir bis dahin unbekanntem Dialekt vertrat und weil er ein reformierter Heide, ein sogenannter K u g u - s o r t a - M a n n und zwar strengster Observanz war. Nachher hat sich herausgestellt, dass er von den russischen Behörden verfolgt wurde. Er war nämlich schon 1906 »wegen seiner ausserordentlich schädlichen regierungsfeindlichen Tätigkeit« aus seiner Heimat im Gouvernement Vjatka ausgewiesen worden und hatte sich danach in verschiedenen Teilen des Reiches versteckt gehalten. Ich machte mich sofort daran, seine heimische Mundart mit ihm durchzugehen: den Dialekt des Dorfes Upša im Kreise Jaransk, der ein Übergangsdialekt der westlichen und östlichen Dialekte oder, wie die dortigen Tscheremissen ihn treffend nennen, die »mittlere Sprache« (*kāḍa-l-djälme:*) ist. Zugleich versuchte ich aber auch, Aufschluss über die reformierte Bewegung bei den Tscheremissen zu gewinnen, worauf der russische Ethnograph

¹ Vgl. M. A. CASTRÉN, Nordische Reisen und Forschungen III. Vorlesungen über die finnische Mythologie. 1853. JULIUS u. KAARLE KROHN, Suomen suvun pakanallinen jumalanpalvelus. 1894. KAARLE KROHN, Suomalaisten runojen uskonto. 1914—15. HOLMBERG-HARVA, U., The Mythology of all Races. Finno-Ugric, Siberian. 1927. Ders., Die Religion der Tscheremissen. FF Communications N:o 61. 1926. Ders., Suomalaisten muinaisuskonto, Suomalais-ugrilaisten kansain pakanallinen uskonto, Tšeremissien mytologia. Tietosanakirja IX. 1917.

KUZNECOV erstmals die Aufmerksamkeit der wissenschaftlichen Kreise gelenkt hatte. Im vorigen Jahr hat der tscheremissische Forscher V. M. VASILJEV zuverlässigere und eingehendere Mitteilungen über diese Religion gemacht, die wir als reformiertes tscheremissisches Heidentum bezeichnen können.

Ich werde im folgenden versuchen, die Weltanschauung und Religion dieser reformierten Heiden nach dem, was mir mein Lehrer im Sommer 1912 in meinem Sommerhaus erzählt hat, kurz zu schildern.

Über das Weltall und die Welterschöpfung äusserte sich mein Lehrer so: Gott schuf zuerst eine grosse Sonne, den »Sonnenfürsten« (*kèts-o-n*). Diese war grösser als alle anderen Sonnen, von denen unsere Sonne eine ist. Der Sonnenfürst ist auch noch irgendwo im Weltall vorhanden. Sonnensysteme gibt es mehrere. In den Plejaden (*šokte-šnðnr*) begann Gott, indem er sie gewissermassen als Baugerüst benutzte, die Erschaffung der Erde. Er liess seinen Diener, unsere Sonne, mit der von ihm ausstrahlenden Wärme die Erde ganz ebenso hervorbringen, wie die brütende Henne mittels der Wärme ihres Körpers ein lebendes Wesen aus dem Ei ausbrütet. Die Erde und alles, was sie umgibt, kann mit einem grossen Wassergefäss verglichen werden, in dem der obere Teil von klarem Wasser und der untere von trübem flüssigem Niederschlag gebildet wird. Über der Erde befinden sich nämlich sieben Luftschichten, eine immer besser als die andere: diese stellen den Himmel dar; unter der Erde aber befinden sich gleichfalls sieben Luftschichten, eine immer schlechter als die andere: diese bilden die Hölle. Feuer und Luft sind Urstoffe, die überall sind, sogar in den Steinen, im menschlichen Körper und im Wasser. Auf der Erde wurde zuerst der Mensch erschaffen, danach — der Hanf (damit der Mensch sich daraus Kleider verfertigen könne). Das Weltall entstand nicht gleich und unmittelbar so, wie es gegenwärtig ist, es kam langsam und allmählich aus Gottes Gedanken heraus zustande. Gottes Natur entstand still und friedlich.

Die erste Phase der Menschheit war eine goldene Zeit des Glücks und der Eintracht (*šnuj*). Damals herrschte

Gerechtigkeit und Wahrheit auf Erden. Aber der S ü n d e n f a l l verdarb alles. Die Erde, die sich ursprünglich langsam von den Plejaden entfernte, nähert sich ihnen jetzt wieder, und dementsprechend nimmt das B ö s e auf Erden zu. Wenn die Erde den Plejaden ganz nahe kommt, dann bricht das j ü n g s t e G e r i c h t herein. Dann kommen alle bösen Menschen und überhaupt alles Böse von der Erde in die Hölle, aber die Guten bleiben auf der Erde, wonach die goldene Zeit wiederkehrt.

Weltalter gibt es mehrere, zurzeit leben wir im neunten.

Gott (*djzmo*) ist der Schöpfer der Welt. Er wirkt kraft seiner eigenen Vorsehung und seines eigenen gnadenreichen Willens. Er wohnt nicht bloss im Himmel, sondern er ist allgegenwärtig. Der Mensch weiss nicht, wie Gott aussieht, denn er ist ein Geist. Er ist der Richter über die Taten der Menschen, und keine einzige Abweichung von der Wahrheit entgeht seinem Urteil. Seinerzeit wird er die Gerechten und die Ungerechten voneinander scheiden. Seine Kraft bringt alle Verschlagenheit und alle tückische Schläue ans Licht und fasst sie. Nicht das kleinste Körnchen vermag sich vor ihm zu verbergen. Die kleinen Heuchler und die grossen Heuchler — alle wird Gott einmal erwischen. Uns erscheint das Warten zwar lang, aber für Gott ist die Zeit nicht lang, sie naht schon allgemach und in der Stille. Gott ist allwissend: nichts ist ihm unbekannt. Er weiss besser als wir, was ist und was nicht ist, was wir brauchen und nicht brauchen.

Am wichtigsten ist es für den Menschen, nach Gottes Ratschlüssen und Verordnungen zu leben und sich ihm ganz hinzugeben. Der Mensch muss danach streben, sich Gott zu nähern. In den verschiedenen Lebenslagen kommt die Hilfe von Gott. Sagt doch auch das Sprichwort: »Wenn die Menschen nicht helfen, hilft unser stummer Freund.« Er hilft auch, wenn die Seele der Not erliegt. Gott leiht dem Menschen seine Gnade (*kzmzl*), und er ist barmherzig, denn er vergibt uns unsere Sünden und Fehltritte. Gottes warmen und lauterer Frieden (*zmsr*) werden die Menschen und die ganze Schöpfung an sich erfahren, wenn sie

in brüderlicher Liebe miteinander leben.» Wir bekennen und verehren» — sagte mein Lehrer — »nur einen Anfang und Urgrund des Lebens, den weissen grossen Gott» (*ʼlɑ·kš t̃ñnɑ·lt̃āš t̃ü̃ñ oš kuyu· d̃j̃s̃·m̃o*), »nur an ihn glauben wir, nur zu ihm beten wir.»

In seinen Gebeten wandte mein Lehrer von Gott regelmässig den Ausdruck »Anfang und Urgrund des Lebens, weisser grosser Gott» an. Auch kann er bezeichnet werden als »grosser Schöpfer-Gott» (*kuyu βüršq̃ d̃j̃s̃·m̃o*), »Grundlage des Himmels» (*d̃j̃s̃·m̃s̃ñ t̃ü̃ñ*), »oberster Vater» (*k̃ü̃·š̃ñl̃ at̃ɑ̃·*), ja als »Mutter des Himmels» (*d̃j̃s̃·m̃s̃ñ aβɑ̃·*) und »oberste Mutter» (*k̃ü̃·š̃ñl̃ aβɑ̃·*). Andere Beinamen Gottes sind: »Sonnen-Grundlage» (*k̃è̃·t̃s̃ɑ̃-t̃ü̃ñ*), »Sonnen-Mutter» (*k̃è̃·t̃s̃ɑ̃-aβɑ̃*), »Donner-Grundlage» (*k̃ñδ̃ñ·rts̃q̃-t̃ü̃ñ*), »Donner-Mutter» (*k̃ñδ̃ñ·rts̃q̃-aβɑ̃*), »Blitz-Grundlage» (*βo·lỹāñ·dz̃āš-t̃ü̃ñ*), »Blitz-Mutter» (*βo·lỹāñ·dz̃āš-aβɑ̃*), »Menschen-Grundlage» (*aĩde·m̃-t̃ü̃ñ*), »Brot-Grundlage» (*ki·nd̃ɑ̃-t̃ü̃ñ*), »Brot-Mutter» (*ki·nd̃ɑ̃-aβɑ̃*), ja zuweilen »grosser Brot-Gott» (*ki·nd̃ɑ̃ kuyu· d̃j̃s̃·m̃o*). Mein Lehrer erklärte: »Gott ist ja für uns alle sowohl ein Vater als eine Mutter, und wir nennen den Schöpfer nach seinen verschiedenen Charakteren mit verschiedenen Namen.» »Wenn wir Gott z. B. um Gesundheit für die Sonne bitten, sagen wir: 'Sonnen-Grundlage, gib deiner Lebenssonne das gute, von Urbeginn bestimmte Leben!', oder manchmal: 'Sonnen-Mutter, gib deiner Lebenssonne das gute Leben!'' »Auch unsere Vorfahren haben so gesagt. Aber alle solche Namen sind nur Namen eines und desselben Gottes.» — Wir sehen leicht, dass in diesen Epitheten die verschiedenartigen Götter des alten Heidentums noch durchschimmern. Es ist ja auch nicht lange her, als noch viele Gläubige des Dorfes Upša die »Mutter des Himmels» (*d̃j̃s̃·m̃s̃ñ aβɑ̃·*) als besonderes göttliches Wesen anerkannten, obgleich sie dann ganz davon abgegangen sind.

Ein guter Geist ist auch der Schutzengel des Menschen, der auf zweierlei Weise benannt wird: 1) »der den Geist behütende lebende Engel» (*βuĩ-ʼlɑ·kš̃̄ per̃è̃·γ̃āš̃̄ ʼlɑ·kš̃̄ su·ks̃o*) und 2) »der den lebenden Geist bringende Engel» (*ʼlɑ·kš̃̄ š̃ü̃·l̃ñš̃̄ ko·nd̃āš̃̄ su·ks̃o*). Der erstere Name wird gewöhnlich in den Gebeten angewandt. Der

Schutzengel schirmt und behütet den Körper und Geist des Menschen (*βu-ḡ-^o.ləks*) von der Geburt bis zum Tode. In den täglichen regelmässigen Gebeten wird er immer gleichzeitig mit Gott angefleht, oft wird er auch vor Gott genannt, was darauf beruhen dürfte, dass er wegen seiner Aufgabe dem Menschen näher steht als Gott. Es ist zu beachten, dass auch die alten Heiden ihre Schutzengel haben.

Gott hat auch eine Heerschar, zu der alle seine Engel, der Donner, der Blitz und die Wolken gehören. Mit ihrer Hilfe kämpft er gegen die bösen Mächte für die gute Natur.

Der schlimmste Widersacher Gottes ist der Teufel (*osa-l*), der die ganze Schöpfung zu schädigen sucht.

Die Natur bezeichnete mein Lehrer mit dem zusammengesetzten Wort *pölö-tüle*¹, welches eigentlich 'Männchen-Weibchen' oder 'Mannsperson-Weibsperson' bedeutet. Hieraus ergibt sich, dass vor allem das beständige Zeugen und Gebären in der Natur, ihre Fruchtbarkeit, ihr lebendiger Entwicklungsgang die Aufmerksamkeit dieser Tscheremissen auf sich gelenkt hat.

Aus dem alten Heidentum ererbt ist der feste Glaube, dass die Natur lebendig sei. Und da Gott der Natur das Leben gegeben hat, darf man sie nicht verletzen. Auch die Natur versucht, die Weisungen Gottes zu befolgen, aber trotzdem ist sie unzähligen Leiden ausgesetzt, wie der Kälte, der Hitze und dergleichen mehr. Die Schuld daran trägt der Sündenfall des Menschen. Der Mensch muss daher zu Gott beten, dass die Natur nicht zu leiden brauche, er muss um sanftes, feuchtwarmes Leben für die Natur zu Gott flehen und ihm danken, wenn sie gedeiht.

Die von Gott gesegnete Natur darf man nicht unnütz verletzen

¹ Das erste Kompositionsglied, das auch in der Form *pöle* vorkommt, bedeutet 'Männchen, Mannsperson' (= syrj. *peł*, *pełe* 'Grossvater, Vatersvater'), und das davon abgeleitete Adjektiv *pölea-n* 'zeugungsfähig, mannbar'. Das zweite Glied, *tüle*, das ein altes tschuwassisches Lehnwort ist, bedeutet ursprünglich 'Vermehrung, Wachstum, Fruchtbarkeit' und als Adjektiv 'fruchtbar'; sekundär hat letzteres die Bedeutung 'Weibchen, Weibsperson' angenommen.

und quälen. »Seid barmherzig gegen die Natur!« sagt der Vater zu seinen Kindern. Wenn man durch den Wald geht, darf man z. B. nicht die Bäume und Sträucher umbrechen und mit Füßen treten, denn auch sie sind lebende Wesen. Wer weiss, wie lange der Baum weint und klagt, wenn man ihn beschädigt, ja er kann sogar verdorren. Ohne die Bäume könnten wir ja keinen Tag leben. Wir fällen den Baum für unseren Hausbedarf erst, nachdem wir vorher zu Gott gebetet haben. Ebenso ist auch unnötige Verletzung des Hanfs, des Getreides, des Grases, der Haustiere, der Bienen verboten. Auch alle diese sind K i n d e r G o t t e s und die besten Helfer des Menschen. Um leben zu können, ist der Mensch oft gezwungen, die Natur zu verletzen. Dann muss er Gott fragen, ob dies mit Seiner Schickung oder gegen dieselbe geschehe oder ob der menschliche Unverstand daran schuld sei.

Auch die Verachtung des eigenen Volkstums ist Verletzung der Natur. So wird in einem Liede gesungen:

»*Mare, mare*, du hast dein Leben vergessen, bist nur umhergewandert.

Mare, mare, du hast deinen obersten Vater vergessen; um ein schmutziges (d. h. nicht weisses, fremdfarbiges) Kleid zu tragen, bist du nur verlangend umhergewandert.

Mare, mare, um ein Russe zu werden, bist du nur verlangend umhergewandert,

die von Gott verordnete Natur verdirbst du [so] nur.»

F o l g e n d e s S ü n d e n f a l l s sind, ausser Kälte und Hitze, auch die Nacht und vor allem — der T o d. In den Gebeten wird gefragt: »Warum kann der Mensch den Tod nicht meiden? Ist dies Gottes ursprüngliche Verordnung gewesen oder ist der Tod eine Folge der Sünden des Menschen?« Der Betende sieht wohl ein, dass er die zweite dieser Fragen bejahen muss. Von dem ständig drohenden Tode sagt das Sprichwort: »Der Tod ist dem Menschen näher als sein Hemd.«

Von dem s ü n d h a f t e n L e b e n d e s M e n s c h e n heisst es wie folgt:

»Wir Menschen sind halsstarrig: vom Guten und Schönen wollen wir nichts wissen, wenn wir es auch wüssten, wir wollen nichts davon hören, wenn wir es auch hörten, wir wollen es nicht sehen, wenn wir es auch sähen, wir wollen es nicht erkennen, wenn wir es auch erkannten. Aber was man nicht tun sollte, das wollen wir von den Vorfahren gehört haben, obwohl wir es nicht gehört haben, das begreifen wir als notwendig, obwohl wir es eigentlich nicht so begriffen haben usw.«

»Hat denn etwa der Mensch nicht von den weisen Vorfahren vernommen, was gut, was böse ist?«

»Aber in seiner Einfalt, seinem Starrsinn, seiner Launenhaftigkeit, seiner Habsucht, seinem Unglauben, seiner Ungeduld und seiner Schlechtigkeit lebt der Mensch nur in sündigem Tun vor allen Menschen dahin.«

»So bringt der Mensch in seiner Fahrigkeit kaum etwas Ordentliches zustande. Er vermag seine Lebenszeit nicht zu verlängern, da er sie nur abkürzt. Noch weniger kann er das Dasein des Weltalls verlängern.«

»Durch unser sündhaftes Leben verderben wir uns gegenseitig den Glauben, der sich doch den Weisungen Gottes anpassen sollte. Ja, wir wenden solche Menschen dem gottlosen Leben zu, die sich mit ihrem Herzen Gott ergeben haben.«

»Jeden Tag beten wir, dass Gott unsere Sünden wegnehme [d. h. sie uns vergebe].«

»Aber das sündhafte Leben nimmt immer nur zu. Wegen der Sünde vermehren sich auch die Leiden. Die von Gott verordnete gegenseitige Liebe in der ganzen Schöpfung wird zunichte, Gottes warmer und lauterer Frieden verschwindet von der Erde, und die Schlechtigkeit fasst Wurzel. Das Eisen erhebt seine Schneide. Jedem wird ein Messer an den Gürtel gehängt. Der Hass steigert sich. In die von Gott gesegnete und geschaffene Natur wird das Eisen längs und quer geschlagen. Aber ebenso wie ihr Gottes Natur quält, so wird diese Qual noch einmal auf euch selbst gerichtet werden.«

»Seht, das Schamgefühl schwindet, die Menschen fangen an, wie die unreinen Schweine zu leben.«

»Heutigentages [es handelt sich um die Zeit kurz vor dem Weltkrieg: 1912] ist d a s G e l d teuer. Aber seht, das Geld wird billig werden, und die von Gott gesegnete Natur wird teuer werden. Aber Geld kann man nicht essen, und von Gott gesegnete Lebensmittel haben wir immer nötig. Wenn sich die Menschen jetzt auch sehr anstrengen, Geld zu bekommen, das sie wie einen Halbgott verehren, wird sie dieses Geld doch einmal verlassen. Das Geld beschützt die Seele nicht und führt sie nicht näher zu Gott, es führt nur in die Hölle.»

Mein Lehrer sagte:

»Und so haben die Vorfahren verboten und befohlen:

1. Man soll nicht töten. — Der Mörder und der Selbstmörder werden sich nie aus der Hölle erheben.

2. Man soll nicht stehlen.

3. Man soll die Ehe nicht brechen.

4. Man soll nicht betrügen.

5. Man soll nicht Geld begehren. — Beim Handel soll man keinen Gewinn nehmen und nicht übervorteilen und sich auch sonst nicht Geld erschwindeln. Und man soll nicht habsüchtig und geizig sein.

6. Man soll Gottes Natur nicht verletzen.

7. Man soll niemandem Verdruss bereiten.

8. Man soll nicht lügen und verleumden.

9. Man soll nicht prahlen und schwatzen.

10. Man soll nicht zanken und fluchen.

11. Man soll nicht gegen die Reinlichkeitsvorschriften verstossen.

12. Man soll nicht gegen die Speisevorschriften verstossen.

13. Man soll nicht faulzen. — Man soll nicht essen, wenn man nicht arbeitet. Auch am Morgen darf man nicht essen, ehe man eine Arbeit verrichtet hat. Arbeitet unablässig, wie auch Gottes Natur unablässig wirkt! Die Arbeit ist die Grundlage der Existenz. Faulheit und leichtsinniges Leben sind vom Übel: wer auf Erden wie im Paradiese leben will, kann sich nicht der Gnade Gottes nahen. Habet die Arbeit in der einen und das Brot

in der anderen Hand! Je leichter ihr euer Leben zu gestalten versucht, desto mehr verkürzt ihr es.

14. Man soll nicht darüber richten, was man nicht sieht und hört. Wer gern richtet, kann unter Gottes Gericht ins unendliche Feuer kommen. Auch das Sprichwort sagt: »Verurteile einen anderen nicht, wende dich um und sieh nach deinem eigenen Schatten!«

15. Man soll anderen nicht tun, was man sich selbst nicht getan wissen will.

16. Man soll nicht Unfrieden zwischen Bräutigam und Braut stiften. Das gilt soviel wie Todschlag.

17. Man soll keine Heiligenbilder verehren: das ist Götzendienst, also Sünde.

18. Tut gute Werke, soviel ihr könnt, und vergeltet Böses mit Gutem! Auch das Sprichwort sagt: »Wenn man mit Steinen nach dir wirft, dann wirf du Brote zurück!« Wenn dir jemand Schaden zufügt, sollst du ihm nicht mit Bösem vergelten, sondern zu Gott beten, er möge dich vor Übeltätern behüten, und sollst überlegen, ob dir wegen deiner Sünden Schaden zugefügt worden ist oder ob es sich nur um eine Bosheit deines Schädigers handelt.

19. Über Unrecht, das du erlitten hast, sollst du nicht klagen oder deinen Zorn auslassen. Auch wegen seines Zornes soll man Gott um Vergebung bitten. Und der Mensch soll die erlittenen Beleidigungen und das zugefügte Unrecht vergessen und verzeihen.

20. Erwartet von niemand Dank! Es hat ja nie jemand dem gedankt, der Gott verehrt.

21. Ehret eure Eltern und seid ihnen gehorsam!

22. Bewirtet achtungsvoll sowohl die Freunde als auch andere, die nicht eure Freunde sind!

23. Helft einander, sowohl den Freunden als anderen, in brüderlicher Liebe, wie die Bienen, die einander helfen und säubern!

Die Wegnahme [d. h. Vergebung] der Sünden liegt in Gottes Hand, wenn der Mensch nur seine Sünden bereut. Aber die Reue muss sich in Taten, nicht bloss in Worten äussern; sonst helfen die Gebete nichts.»

Ferner haben die Vorfahren geraten und vorausgesagt:

»Heutzutage schlagen, erstechen, peitschen, erschliessen, vernichten, verletzen, zerreißen einander die Menschen in sündhafter Weise mit allerlei todbringenden Erfindungen, aber alles dies entspricht nicht dem Ratschluss und Gebote Gottes. Kinder! Befasst euch nicht mit solchen Dingen! Die rechten Gottesanbeter tun niemals solche Taten. Denn Gott duldet sie nicht. Das Volk, das sich durch derartige Handlungen zu Macht und Kraft erhoben hat und auch jetzt auf diese Weise verfährt, das Volk wird sich noch einmal in seiner eigenen Mitte hinmorden. Das Volk, das die gesegnete, gerechte und milde Natur Gottes vernichten will, das Volk wird selbst vernichtet werden. Das Volk, das die Schwachen unterdrücken will, das Volk wird selbst unterdrückt werden.

Seht, Kinder, es wird dahin kommen, dass der Wert des Menschen herabsinkt, dass man sich gegenseitig nicht achtet, wegen eines Mordes nicht bestraft wird, wohl aber schwere Strafen verhängt, wenn einer auch nur einen Baum aus dem Staatsforst nimmt, dem sich alsbald niemand zu nahen wagt, weil er von einem tiefen Graben und von Eisendraht umgeben sein wird.

Wie dem auch sei, Kinder, vergesst nicht Gott, den Urgrund des Lebens! Wenn ihr ihn nicht vergesst, dann wird er euch vielleicht vor aller Unterdrückung retten. Verlasst euch nicht auf euch allein, verlasst euch auf Gott!»

Heisst es doch im Liede:

»Sündig sind wir,
wozu taugen wir nun?
In allem sind wir schwach,
übrig ist uns nur das Vertrauen
zu unserem Schöpfer, zu Gott.»

Das Schwerste für den Menschen ist, seine Seele zu bewahren. Wegen der leiblichen Begierden und Genüsse fällt die Seele der Not anheim.

Von dem Geld sagt man, es könne die Seele morden. Durch sein sündhaftes Leben bereitet sich der Mensch einen Platz in der Qual oder Pein, d. h. in der Hölle. Gute Werke erretten die

Seele. Wenn der Mensch gestorben ist, legt man ihn in vollständiger weisser Festkleidung in den Sarg und betet, Gott möge die Seele des Hingeschiedenen »an einen glücklichen Ort« segnen. Gelangte die Seele auch nach dem Tode in den Himmel, so wäre sie darum doch noch nicht sündenrein; sie ist nur besser als im irdischen Leben. Sie kann auch im Himmel noch in die unteren Luftschichten erniedrigt werden, ja sogar bis in die Hölle, von wo sie aber natürlich wieder aufsteigen kann: das Leben der Seele nach dem Tode kann ein beständiges Aufundab sein, wie oft auch im Leben. Und die Seele ist also auch im Himmel nicht immer gleich nahe bei Gott, sondern die Nähe kann wechseln, wie im irdischen Dasein. Wenn die Seele nach dem Tode in die Qual oder Pein geraten sollte, fleht man zu Gott, er möge sie aus der Qual befreien. Auch für die Seelen der Vorfahren wird bei den wichtigen Gottesdiensten gebetet: »Überlass die Seelen der Vorfahren nicht der Qual! Vergib ihnen auch ihre Sünden!«¹

Das innere religiöse Leben konzentriert sich hauptsächlich im G e b e t. »Unser Gebet«, sagte mein Lehrer, »bezieht sich besonders auf unsere Sünden. Wir sprechen zu Gott kein Wort von Reichwerden und dergleichen. Gott weiss ja selbst, was wir brauchen, was nicht. Und er wirkt nicht nach den Worten des Menschen, sondern kraft seines eigenen gnadenreichen Willens. Schöne Worte ohne ein gewissenhaftes gutes Leben gelten nichts vor Gott.«

»A l l m o r g e n d l i c h nach dem Waschen danken wir unserem lebenden Engel (nicht einem toten Bild, wie die Russen), der uns schützt, und Gott, dass sie uns behütend und belebend erhalten haben. Dann beten wir zu Gott um Wegnahme, d. h. um Vergebung unserer Sünden. Ferner bitten wir unseren Schutzengel und Gott, dass wir an dem Tage nach Gottes Ratschluss an unsere Arbeit gehen dürfen und dass sie uns auch weiterhin schützen möchten.

¹ Als mein Lehrer beim erstenmal sagte: »— — — überlasset sie nicht!« (*iđä· ko:đ* statt: *i't ko:đ*), fragte ich ihn, welche er alle gemeint habe. Darauf wurde er etwas verlegen, erklärte aber dann, er habe Gott und seine »Heerschar« (die Engel, den Donner und die Wolken) gemeint.

Vor jeder Mahlzeit danken wir Gott dafür, dass er uns behütend und belebend erhalten hat, wie auch dafür, dass er die seine Weisungen befolgende Natur belebt hat. Dann fragen wir Gott in Demut, wie es gekommen ist, dass der Mensch nicht umhin kann, das von Gott gesegnete und geschenkte Getreide (z. B. beim Ernten oder Dreschen) zu beschädigen. Darauf bitten wir Gott, unsere Sünden geduldig zu ertragen und zu »verdauen«: wir haben uns ja vielleicht ungereinigt oder mit sündigem Körper seinem Getreide genaht, wir haben vielleicht wegen unserer Sünden Gott im Gebet nicht »erreicht« (d. h. unsere Sünden nicht bereut). »Ertrage dies irgendwie, Gott, überlass uns nicht den Leiden!»

Nach jeder Mahlzeit danken wir Gott dafür, dass er uns bisher nährend und belebend erhalten hat.

Wenn wir schlafen gehen, danken wir ebenfalls zuerst unserem Schutzengel und Gott für den Schutz, die Belebung und Erhaltung unser selbst und der Natur. Dann reichen wir ihm unsere an dem Tag begangenen Sünden dar: vielleicht haben wir sie nicht bereut, vielleicht haben wir beim Essen, beim Trinken, beim Sehen, Hören, Ankleiden unzählige Male gesündigt. Vergib uns alle Sünden und lass uns so leben, wie du es von Urbeginn der Zeiten verordnet hast! Wir flehen zu unserem Schutzengel und zu Gott, uns während des Schlafes zu behüten.

Ferner beten wir in allen täglichen Lebenslagen zu Gott: wenn wir aus der Stube gehen, aus dem Haus auf die Strasse treten, zum Nachbarn kommen, uns auf das Feld begeben, in einen Wald gelangen, über einen Fluss setzen, auf ein fremdes Feld kommen, in ein fremdes Dorf hineingehen usw.

Am Freitag danken wir Gott und unserem Schutzengel dafür, dass sie uns und die Natur während der vergangenen sieben Tage behütet, belebt und erhalten haben. Dann reichen wir Gott unsere Sünden dar und bitten ihn, sie geduldig zu »verdauen«. Und darauf beten wir, Gott möge die seine Weisungen befolgende Natur von der Sündhaftigkeit dieses Lebens befreien und sie wieder in das ihr im Anfang bestimmte Leben einsetzen. — Der Freitag ist der Feier- und Ruhetag. An sich ist die Heilighaltung des Freitags natürlich

ein islamitischer Zug, aber dieser braucht nicht etwa direkt von den Mohammedanern zu unseren reformierten Heiden gekommen zu sein. Im Gegenteil ist es wahrscheinlicher, dass er aus dem alten tscheremissischen Heidentum ererbt ist, das ihn vielleicht schon zur Zeit der Bulgarenherrschaft von den alten Tschuwassen übernommen hatte. Die Bulgaren nahmen den Islam ja teilweise bereits im 10. Jahrhundert an.

Übrigens ist zu beachten, dass Gottesdienste nie am Sonnabend der Juden, am Sonntag der Christen und auch nicht am Dienstag abgehalten werden, welch letzterer, wie bei den Tschuwassen, als Unglückstag gilt.

In jeder siebenten Woche versammelt man sich am Freitag zum gemeinschaftlichen D o r f g e b e t (*šam arnāq kšma·llās*). Da werden dieselben Bitten getan wie überhaupt am Freitag, aber ausserdem betet man für die »in die Hütte gegangenen«, d. h. hingeschiedenen grossen Vorfahren, Gott möge ihre Seelen von der Qual und Pein befreien. Vor der Revolution wurde auch um Gesundheit für den Zaren und darum gebeten, dass er das Volk n a c h d e n G e b o t e n G o t t e s regiere.

J ä h r l i c h wiederkehrende Gottesdienste werden gehalten: im Winter unmittelbar nach der dunkelsten Zeit, wenn die Tage länger geworden sind, zur Zeit der Tag- und Nachtgleiche, wenn das Vieh auf die Weide gelassen wird, wenn man mit dem Säen und dem Ernten des Hafers und Roggens anfängt, zur Zeit der Hanfaussaat und -ernte, zu Beginn des Heumachens, wenn man anfängt, Brot aus neuem Getreide zu essen, den Honig einzusammeln und Holz zu fällen, wenn im Herbst das Vieh eingepfercht wird, und beim Schlachten des Viehs. Aus Anlass der Gerstenaussaat und -ernte wird keine Andacht verrichtet, weil die Gerste angeblich erst nach dem Hafer und Roggen zu den Tscheremissen gelangt ist.

Bei allen erwähnten Gelegenheiten dankt man Gott für sich selbst und für die Natur, bittet um Schutz, Belebung und Erhaltung in der Folgezeit und betet um Vergebung der Sünden. Wenn es sich um die Ernte von Pflanzen handelt, beklagt man, dass der Mensch

es nicht umgehen könne, diese von Gott gesegneten Naturprodukte zu beschädigen.

Natürlich betet man auch in den wichtigsten S c h i c k s a l s - s t u n d e n d e s M e n s c h e n l e b e n s zu Gott.

Schon vor der G e b u r t des Kindes werden zwei Andachten veranstaltet. Innerhalb einundzwanzig Tage nach der Geburt werden 5 mal Andachten gehalten, und zwar am 7., 14., 17., 19. und 21. Tage nach der Geburt.

Bei der E h e s c h l i e s s u n g wird für das junge Paar Gottes Segen erfleht, und die jungen Leute selbst beten darum, sich nach den Weisungen Gottes vereinigen zu dürfen. Der Bräutigam bittet für sich um die, die ihm seine Kleider näht und die Brote backt, die Braut um den, der die Äcker pflügt. Nach der Verlobung beten sie, jeder auf dem Hof seines Elternhauses, a l l e T a g e bis zur Hochzeit um Gottes Segen für die Ehe. Wenn die Hochzeit näher rückt, ruft der Bräutigam seine »betenden Freunde«, d. h. seine Glaubensbrüder, zu einem bestimmten Tag für eine Hochzeitsandacht zusammen. Dabei wird, während des Gebets, auf der Zither gespielt und leise die Trommel gerührt. Nachdem man im Elternhaus der Braut angekommen ist, verrichtet man wieder eine Andacht, wobei sich die beiden jungen Leute auf dem Hofplatz vor brennende Wachskerzen stellen müssen, die auf einem Tisch angebracht sind (diese Kerzen werden »Blumen« genannt, denn Wachs und Honig sind köstliche Erzeugnisse, »Blumen« der Bienen). Man bittet Gott um seinen Segen zu dem Ehebund. In die Stube gekommen, zündet der Vater der Braut die auf dem Tische stehenden Wachskerzen an und betet für seine Tochter um ein solches gutes Leben, wie Gott es im Uranfang verordnet habe, und erteilt seiner Tochter seinen Segen. Wenn man im Elternhaus des Bräutigams angekommen ist, versammeln sich alle im »G e b e t s b i r k e n w a l d«, d. h. im Gebetshain, dort werden Wachskerzen angezündet, und es wird gebetet, das junge Paar möge seinen Bund schliessen, wie Gott ihn im Uranfang verordnet habe. Auch jetzt wird während des Gebets Musik gemacht. Wenn das junge Paar zum Schlafen geleitet wird, betet man wieder um Gottes Segen.

Wenn der Verstorbene gewaschen und in den Sarg gelegt ist, werden Wachskerzen angezündet und wird im Gebet an Gott die Frage gerichtet, warum der Mensch unbedingt sterben müsse. Ist es Gottes ursprüngliche Schickung gewesen oder rührt es von der Sünde des Menschen her? Dann wird gebetet, Gott möge des Verstorbenen Seele an einen »glücklichen Ort im Licht der Sonne« segnen und dem Toten seine Sünden vergeben. Wenn der Leichnam in das Grab gesenkt wird, findet ebenfalls ein Gebet statt.

Beim Beten steht man mit dem Gesicht nach Südosten. »Wir knien niemals nieder«, sagte mein Lehrer. »Wir verbeugen uns stehend vor dem Anfang und Urgrund des Lebens, dem weissen grossen Gott. Manchmal heben wir die Hände — mit dem Handteller nach vorn — bis in gleiche Höhe mit der Schulter.«

»Geistliche haben wir nicht. Sowohl die Grossen als die Kleinen beten wegen ihrer eigenen Sünden zu Gott, jeder nach seinen eigenen Gedanken und nach seiner eigenen Erinnerung.« — In der Tat haben diese Reformierten keine eigentlichen Geistlichen, aber in der Familie wirkt doch der Vater selbstverständlicherweise als Geistlicher, und bei den grösseren Andachten wird dieses Amt von einem oder einigen älteren erfahrenen Männern übernommen.

Die Reformierten halten streng auf Sauberkeit. »Die Vorfahren haben uns befohlen, unseren Körper, unsere Wohnräume und unseren Hof rein zu halten.« Jeden Morgen wäscht man sich Gesicht und Hände, zu jeder Mahlzeit die Hände, zu jedem Gottesdienst spült man sich den Körper mit Wasser ab. Vor den wichtigeren Andachten, wie z. B. den auf den Ackerbau bezüglichen, muss man sich jeden Tag morgens den Körper mit kaltem Wasser begiessen, was am 7., 17. und sogar zuweilen am 127. Tag vor der Feier geschieht. Zum Freitag spült man sich schon am Abend vorher ab (man darf sich nämlich am Freitag nicht entblößen), und da zieht man auch schon die Feiertagskleider an. An den anderen kleineren Festtagen wird dies am Morgen desselben Tages getan. In die Badestube kann man jedoch erst nach der Feier gehen (z. B. am Sonnabend, Sonntag, Montag oder Dienstag). Die Feiertagskleidung wird nur bei religiösen Gelegen-

heiten angelegt. Sie ist vollständig weiss, »denn so war auch die alte tscheremissische Kleidung«, sogar auch der Pelz. »Fabrikgewebte Stoffe und fabrikmässig hergestellte Kleider tragen wir ebenso wenig wie unsere Vorfahren.« Nur die alten Stickereien haben sich erhalten, obwohl die Männer in Upsa eigentlich möchten, dass auch diese abgeschafft würden.

Im allgemeinen herrscht in der ganzen Wirtschaftsführung Reinlichkeit. Die Fussböden werden alle vierzehn Tage gewaschen, zuweilen auch die Wände und die Decke. Diese Säuberung der Wohnstube kann man oft auch bei den anderen Tscheremissen finden.

Die Reformierten sind d u l d s a m. Sie meiden die Anhänger keines anderen Glaubensbekenntnisses und können sogar aus demselben Napfe mit ihnen essen. Religionen gibt es, sagen auch sie, 77. Mit allen diesen kann man selig werden; das hängt aber von dem aufrichtigen Sinn des Einzelnen ab.

Was Christus und Mohammed betrifft, waren sie allerdings grosse Männer, und der erstere war der grösste der Propheten, aber er war doch kein Gott, denn es gibt nur einen Gott.

Die b r ü d e r l i c h e L i e b e (*kəsməl*) ist von Gott von Anfang an für alles, was in der Natur besteht, verordnet worden. Diese Liebe äussert sich unter anderem in gegenseitigem Beistand. Alle Menschen sind Brüder und Schwestern. »Was du dir Gutes wünschst, das wünsche auch den Freunden und denen, die nicht deine Freunde sind«, sagt auch das Sprichwort. Wie mir scheint, tritt der grosse Einfluss des Christentums am allerdeutlichsten in dieser Frage hervor.

Die grosse Bedeutung der F r e u n d s c h a f t wird aus folgenden Sprichwörtern deutlich:

Achte doch deinen Freund ebenso sehr wie dich selbst!

Wenn du etwas Gutes erfahren hast, so vergiss deinen Freund nicht!

Wenn du den nahen Freund vergissest, dann trennt sich auch der ferne Freund von dir.

Es ist noch nicht schlimm, wenn du 100 Rubel verlierst; schlimm ist es, wenn dir 100 Freunde erkalten.

Wenn du deinen Freund täuschest, dann täuschest du dich selber.

Die Friedensliebe der Reformierten und ihr Abscheu vor der Beschädigung und Vernichtung alles Belebten äusserte sich 1907 auf eigentümliche Weise: da begruben sie bildlich alle tötenden Waffen und Geräte der Welt, indem sie hölzerne Modelle dieser Waffen und Geräte in die Erde versenkten und vorher beteten, Gott möge alle Streitwaffen und Fangwerkzeuge vernichten. Zwar sind auch manche landwirtschaftlichen Geräte tötend, wie das Messer, die Axt, die Sichel, die Sense, aber diese wenden unsere Tscheremissen nur notgedrungen an, und sie hoffen, es werde eine Zeit kommen, wo man auch sie nicht mehr zu benutzen braucht.

Die Verehrung der Vorfahren ist für diese wie auch für die anderen Tscheremissen charakteristisch. Aber es ist offenbar, dass die Reformierten sie ganz besonders betonen wollen. Die Gewohnheiten, Befehle, Ratschläge der Vorfahren sollen befolgt werden, ihre ganze Sittenlehre stammt von den Vorfahren. Darum sprechen sie auch von ihren »grossen« Vorfahren. Ja, sie nennen ihr Allerkostbarstes, ihre eigene Religion, den »Glauben der Vorfahren«, den »ursprünglichen Glauben der Vorfahren«, den »alten Glauben«. Die Bezeichnung *kuyu-sorta* (»Grosse Kerze«) anerkannte und billigte mein Lehrer gar nicht: »diesen Namen«, sagte er, »haben uns die russischen Missionare gegeben.«

In ihrem Auftreten und ihrer Lebensweise zeigen die Reformierten grosse Selbstbeherrschung und Zurückhaltung. Dies schreibt sich von ihrer Sittenlehre her, die Hass und Verfolgung, Streit und Unduldsamkeit, Faulheit und Luxus verbietet und zu Frieden und Liebe, Einmütigkeit und Toleranz, Fleiss und einfacher Lebensweise mahnt. Unmässiges Essen und Trinken soll man vermeiden. Eigentliche regelmässige Fasten, wie bei den Mohammedanern und Russen, gibt es nicht, aber da die gebräuchlichen Nahrungsmittel in erlaubte und verbotene eingeteilt werden, gestaltet sich die Ernährung in Wirklichkeit zu einer Art halben Fastens. Von den in die Sekte Aufnahme suchenden Proselyten kann sogar noch eine Beschränkung hinsichtlich des Essens gefordert werden.

E r l a u b t e Nahrungsmittel sind: Brot aller Art, von Gemüsen die Erbsen, eine Bohnenart (*šī·rə loða·k* 'süsse Bohne', eine käufliche »kaukasische« Bohnensorte), Kohl, Speiserüben, Kohlrüben, von Obst die Nüsse, Pflaumen, Weintrauben, Rosinen, Beeren, von Fleisch solches der Kuh, des Kalbs, des Schafs sowie der Hausgans und der Ente, alle Kuhprodukte, Honig, Honigbier (*mü pū·rñ*), das in grossen Mengen genossen berauschen kann, und sogenanntes hopfenfreies Bier (*smə·lā·dāme sra*).

V e r b o t e n sind: gewisse Bohnensorten, Gurken, Kartoffeln, Mohrrüben, Zwiebeln, Äpfel, Pilze, Pferdefleisch, Schweinefleisch, Hühnerfleisch, Eier, Zucker, Konfekt, Branntwein und alle in den Gastwirtschaften erhältlichen Spirituosen, Kaffee, Tee und Tabak.

Alle Verbote sind gewiss ursprünglich wohlbegründet gewesen, obgleich ihre Ursachen vielleicht nicht immer mehr bekannt sind. So werden z. B. jagdbare Tiere, wie unter anderem Waldvögel und Hasen, nicht gegessen, weil sie aus irgendeinem Grund von Gott bestraft, weil sie »Verräter« sind. Das Schwein wird nicht als Haustier angesehen, geschweige denn gegessen, weil es ein unreines Tier ist. Eier werden nicht gegessen, weil sie einen Keim des Lebens enthalten usw. Eigentlich sind auch Fischspeisen verboten, obgleich es keine allzu grosse Sünde sein dürfte, sie zu verzehren. Das Verbot des Branntweins und Tabaks mag manchen Mann abgehalten haben, sich der Sekte anzuschliessen. Dagegen sind die Frauen mit diesem Verbot zufrieden.

»Es ist nicht gut, alles zu essen, was den Schlund hinabgehen könnte«, sagte mein Lehrer, »Gott straft einen gewiss, wenn man etwas Ungesegnetes (d. h. Verbotenes) verzehrt.« Wenn Gott nach dem Tod des Menschen Reste von unreinen Speisen im Körper findet, bestraft er die Seele dafür.

B l u t i g e O p f e r s i n d d u r c h a u s v e r b o t e n. Dies steht ja auch in vollem Einklang mit der tiefen Verehrung, die die Reformierten der lebendigen Natur Gottes bezeugen. Dafür sind als Opfergaben verschiedene Getreide- und Bienenprodukte eingetreten: Brot, Brei, Pfannkuchen, Honigbier (*mü pū·rñ*), Honigwasser (*šorβa*) und Wachskerzen. Wenn Andachten in der Stube abgehalten werden,

genügt das Brennen von Wachskerzen, bei den grösseren Veranstaltungen im Gebetshain wird ein ganzer kleiner Opfertisch mit geringen Mengen der erwähnten Opfergaben verbrannt.

Es ist möglich, dass die grossen Kosten, die die blutigen Opfer verursachen, mit zur Aufgabe dieser letzteren beigetragen haben.

Von den reformierten tscheremissischen Heiden gibt es mehrere Richtungen. Mein Lehrer skizzierte sie so: den reinen Heiden am nächsten stehen die, die zwar nicht mehr den bösen Geistern opfern, aber Gott und den guten Geistern blutige Opfer darbringen; dann folgen die, welche sich von den ersteren bloss dadurch unterscheiden, dass sich das blutige Opfer nur auf die Hausgans und die Ente beschränkt; die dritte, strengste Richtung stellen die Reformierten von Upsa, die Jakmanianer dar, die ich hier behandelt habe, und die vierte die, die sich von den letzteren bloss durch eine etwas freiere Speiseordnung und ein wenig in der Tracht unterscheiden. Wir können also die Einteilung etwas vereinfachen und sagen, dass es zwei Hauptrichtungen gibt: 1) diejenige, welche blutige Opfer beibehalten, und 2) diejenige, welche sie aufgegeben hat; dabei unterscheidet sich jene von den alten Heiden hauptsächlich dadurch, dass sie nicht den bösen, sondern nur den guten Geistern opfert. Im Jahre 1912 zählte die reinste reformierte Richtung, soviel meinem Lehrer bekannt war, nur 56 Vertreter. Während der Verfolgungen seitens der zaristischen Regierung waren nämlich viele davon abgefallen. Die Richtung, welche die blutigen Opfer beibehalten hat, dürfte Tausende von Anhängern haben. Manche reformierte Heiden sind nominell getauft, ebenso auch manche nicht getaufte. Von Interesse ist, dass die verschiedenen Richtungen, wie V. M. VASILJEV mitteilt, im Jahre 1878 einen mehrtägigen Religionskongress abhielten (auch Frauen waren anwesend), auf dem sie sich zu einigen versuchten, obwohl ohne Erfolg: die Verwerfer der blutigen Opfer und die Asketen konnten die Ansichten der Verteidiger der blutigen Opfer und der lockeren Lebensweise nicht annehmen. Mein Lehrer hatte die Auffassung, dass seine Richtung den alten ursprünglichen reinen tscheremissischen Glauben in reinsten

Gestalt bewahrt habe und dass die anderen Richtungen und auch das alte Heidentum Entartungen jener ursprünglichen Form seien.

Was das Alter der Reformation angeht, hat der russische Forscher KUZNECOV die Ansicht ausgesprochen, die Glaubensneuerung sei in den siebziger Jahren des vorigen Jahrhunderts von einem Tscheremissen namens JAKMANOV, der im russischen Militär gedient hatte, eingeleitet worden. Da ein Tscheremisse KUZNECOV gegenüber behauptet hatte, die neue Religion bestehe seit mindestens vier Generationen, gibt unser Forscher zu, dass der Same der die blutigen Opfer bekämpfenden Richtung möglicherweise schon ungefähr 100 Jahre gekeimt habe, d. h. seit der Zeit, wo Tscheremissen in grösserer Zahl zum Christentum bekehrt worden waren. Die Tscheremissen selbst erkennen aber den genannten ANDREI JAKMANOV, der übrigens im Militär zum Feldscher avancierte, nicht als ihren ersten Reformator an. Und er hat auch selber nie dafür gelten wollen. Sie sagen, schon ANDREI JAKMANOV'S Vorfahre im fünften Glied, *Tumet* mit Namen, habe zu den Glaubensneuerern gehört. Ausserdem erzählen sie — und das teilte mir auch mein Lehrer mit —, dass ihre alten eigenen Fürsten schon Anhänger des neuen Glaubens waren. Solche waren bereits *Kronša*, ein Fürst des westlichsten tscheremissischen Gebiets, und der Fürst *Tselti*, der östlich von jenem wohnte. Beide waren angeblich ganz selbständig und unabhängig, und zu ihrer Zeit war der »alte Glaube der Vorfahren« stark. Von ihren Nachkommen wird *Kana'i*, ein Fürst des westlichen Gebiets, erwähnt, zu dessen Zeit der »alte Glaube« erschlaffte und das Heidentum den Sieg davontrug. Danach wird ein Fürst *Mama'i* genannt, zu dessen Zeit der »alte Glaube« daniederlag und ein Krieg mit den Russen entbrannte, in dem *Mama'i* 1592 den Tod fand. Unter den Reformierten von Upša lebt noch ein Lied fort, das seine Worte nach Ausbruch des Krieges und die Kunde von seinem Tode überliefert. Als sich der Krieg entzündete, sang er:

»Tscheremisse, Tscheremisse, du bist faul geworden in deinem Gebet zu Gott und bist nun in eine solche Lage geraten. Meine

Freunde, meine Freunde, wenn ihr auch nicht mit 7 Tellern voll Pfannkuchen zu Gott gebetet habt, so betet jetzt wenigstens mit 7 ganzen Broten zu ihm!»

Dann fingen die Russen *Mama'z*, machten eine Grube, stellten ihn bis an den Leib hinein, nahmen das Opferwachs, das er zubereitet hatte, und gossen es geschmolzen und heiss um ihn herum.

Hier ist zu beachten, dass in dem Lied nichts von blutigen Opfern gesagt ist, sondern dass nur unblutige Gaben: Pfannkuchen, Brote, Wachs erwähnt werden.

Eine Tscheremissin war auch die wahrscheinlich zwangsweise getaufte Fürstin *Tatana*, die sich die Erneuerung und Ausbreitung des »alten Glaubens« angelegen sein liess.

Volksüberlieferungen wie diese können unmöglich ganz aus dem Nichts entstehen. Für meine Person möchte ich glauben, dass die heidnische Reformation der Tscheremissen schon vor mehreren hundert Jahren eingesetzt haben kann und dass ihre ersten Neuerungen in der Abschaffung der Opfer an die bösen Geister und in der sukzessiven Beseitigung der blutigen Opfer bestanden. Diese Neuerungen konnten sowohl durch mohammedanischen als durch christlichen Einfluss bedingt sein. Was die islamitischen Züge unserer Sekte im übrigen angeht, können solche gewiss mittelbar aus dem alten tscheremissischen Heidentum ererbt sein (z. B. die Heilighaltung des Freitags), aber der eine und der andere Zug (z. B. das strenge Verbot des Bilderdienstes) kann auch auf direkter Einwirkung beruhen. Christlicher Einfluss tritt in mehreren Punkten der Sittenlehre hervor, besonders bei der schroffsten Richtung. Es scheint, als habe die Familie JAKMANOV in neuester Zeit speziell die letzterwähnte, am höchsten entwickelte Richtung ausgebildet. Das alte Heidentum spiegelt sich unter anderem noch in der Reihe der vielen Beinamen Gottes und auch in dem gottesdienstlichen Ritual wider, auf das ich aber diesmal nicht eingehen kann.

Ich habe erfahren, dass mein Lehrer VASILIJ JAKMANOV nach der Revolution seinen Glauben aufgegeben hat. Aber seine ehemaligen Glaubensbrüder werden ihn gewiss nicht verurteilen, sondern sie werden für ihn beten und in Geduld auf den Tag warten, da sie ihn wieder in ihre vergebungsvolle Gemeinschaft aufnehmen können.

Kertomus

Venäjän-matkastani 1928-29.

Matkani tarkoituksena oli tutustua muutamiin Pietarissa oleviin mordvan kieltä käsittäviin käsikirjoituksiin sekä Moskovassa itse elävään mordvan kieleen; kesällä 1929 olisin tahtonut palata Venäjälle jatkamaan tätä työtä sekä sieltä palatessani mahdollisesti tuoda mukani jonkun mordvalaisen.

Lähdin Tartosta joulukuun 4:ntenä päivänä 1928 ja saavuin Pietariin 6:ntena. Koska olin jo aikaisemmin, ennen matkaan lähtöäni, hankkinut tietoja, missä kyseessä olevia käsikirjoituksia oli, niin saatoin jo seuraavana päivänä ryhtyä työhön Tiedeakatemian kirjastossa. Työskentelin siellä pääasiallisesti n. s. inkunaabelikabinetissa, jonne m.m. Sjögrenin kokoelmat ovat sijoitetut, sekä käsikirjaosastossa. Ensinmainitussa inkunaabelikabinetissa oli tarkoituksiani vastaavasti m.m. eräs laaja, noin 10,000 sanalippua käsittävä erza-mordvan sanasto. Kävin sen jokseenkin tarkoin läpi ja kopioin sen, minkä pidin näkökannaltani tarpeellisena. Käsikirjaosastossa taaskin tutustuin kahteen sanastoon. Toisen niistä (153 sivua 4°) käytin tarkoin; se käsitti mokša-mordvaa. Toinen taaskin, niinikään mokša-mordvaa käsittävä sanakirja, on sekavalla käsialalla kirjoitettu, ja sen kanssa oli mainitusta syystä paljon painiskelemistä, mutta siitä hyödyin kumminkin vähän. Tämä käsikirjoitus (in folio), jonka onnistuin Venäjältä Tarttoon palattuani saamaan Tarton yliopiston kirjastoon ja johon sitten saatoin täällä tarkemmin tutustua, on hyvin taitamattomasti, jopa virheellisestikin kokoonpantu, ja sitä voi nähdäkseni vain silloin hyväkseen käyttää, kun on mahdollista tarkistaa jokainen sana jonkun mordvalaisen avulla. Koska nämä

kokoelmakirjastot ovat auki vain päivällä, edellinen kello 10—3 ja jälkimäinen 10—4, niin työskentelin sen ohella myös Maantieteellisessä seurassa, jonka kirjasto on auki illalla kello 5—7. Sielläkin on yhtä ja toista mordvan kielen alalta, vaikkei mitään huomattavaa. Enemmän työtä oli Julkisessa kirjastossa, jossa on m.m. kaksi laajempaa sanakirjaa XVIII:n vuosisadan jälkipuoliskolta (ks. siitä tarkemmin KARJALAINEN, SUSA XXIII, 5, s. 7 Mordva Nr. 1 ja 2), kumpikin erza-mordvaa. Sekin kirjasto on vain päivällä auki. Työskentelemistä siellä vaikeuttaa talvella pahasti se seikka, ettei käsikirjaosastossa ole valaistusta. Siitä syystä saatoin olla siellä työssä vain selvällä säällä. Kävin läpi ainoastaan yhden käsikirjoituksen (65 lehteä 4°, noin 2,500 sanaa); toiseen ehdin vain pikaisesti tutustua. Tämä toinen (465 lehteä in folio) on sekavalla käsialalla kirjoitettu, jonka lukemista lisäksi vielä vaikeutti huono valaistus. Sitä paitsi tutustuin vielä Aasialaisen museon kokoelmiin, joissa myöskin on muutamia verrattain huvittavia käsikirjoituksia, mutta en voinut enään niitä käyttää, sillä silmäni olivat pahasti rasittuneet. Päätin sitten jättää tämän työn tuonnemmaksi ja lähdin Moskovaan, johon saavuin 6:ntena p:nä tammikuuta. Moskovassa oli, kuten yllä on mainittu, tarkoitukseni tutustua itse elävään kieleen. Olin taaskin ottanut aikaisemmin selkoa, kenen puoleen minun siellä oli etupäässä käännyttävä, ja asian näin ollen ryhdyin jo samana päivänä työhön. Moskovassa on, paitsi yliopiston stipendiaatteja ja ylioppilaita, myöskin runsaasti mordvalaista työväkeä, yhteensä noin 2,000. Tein muistiinpanoja määrätyn suunnitelman mukaisesti mordvan johtopista. Koska satuin löytämään asiastani huvitettuja henkilöitä, edistyi muistiinkirjoittaminen hyvin nopeasti ja vaivattomasti, mikäli se kielimestareista riippui. Työtäni häiritsi vain se, että satuin vilustumaan ja piti maata vuoteessa noin viikon päivät. Lopuksi mainitsen, että Venäjällä ollessani pidin kaksi esitelmää, toisen Pietarissa, toisen Moskovassa, kummassakin paikassa samasta asiasta, nimittäin »2:sen persoonan personaalipronominista ja personaalipäätteestä uralilaisissa kielissä», joita oli kerääntynyt kuuntelemaan asiasta huvitettua yleisöä runsaanlaisesti. Moskovasta lähdin paluumatkalleni helmikuun 4:ntenä ja saavuin Tarttoon 6:ntena päivänä.

Tarkoitukseni oli päästä viime kesänä taas käymään Venäjällä, mutta tämä aie ei toteutunut. Uuden yrityksen koetan tehdä ensi keväänä.

Tartossa joulukuun 5:ntenä p:nä 1929.

Kunnioittavimmin

JULIUS MARK.

Kertomus

matkastani mordvalaisten luo v. 1929.

Toista vuotta odotettuani sain vihdoin pääsylvuan Neuvosto-Venäjälle päämääränäni mordvankielen ja nimenomaan ersämurteen tutkiminen. Matkalle lähdin Suomalais-Ugrilaisen Seuran myöntämien apurahojen turvin kesäkuun 4 p:nä 1929. Matkani suuntasin suoraan Moskovaan, joskin viivyin Pietarissa välillä hiukan toista vuorokautta. Moskovassa jouduin oleskeluluvan hankkimisen tähden viipymään kolme vuorokautta. Minun on erittäin mainittava siitä runsaasta ystävällisyydestä ja avuliaisuudesta, jota Moskovassa oleskellessani samoin kuin koko Venäjällä oloni aikana sain osakseni ministeri ja rouva Artin ja kaikkien Suomen lähetystön virkailijain taholta. Kun kaikki paperini olivat kunnossa, suuntasin matkani aluksi Kasaaniin tavatakseni vanhan Makarij Jevsevjevin ja voidakseni hänen kanssaan neuvotella eräistä alaani ja erittäinkin tätä matkaa koskevista seikoista. Makarij Jevsevjev, joka on työskennellyt mordvankielen alalla, on synnynnäisenä mordvalaisena erittäin perehtynyt mordvalaisasioihin ja laajalti mordvalaisalueilla matkustaneena hän tuntee hyvin eri asutuspaikat. Osaksi juuri hänen kehoituksestaan valitsin Malyi Tolkain kylän, joka sijaitsee ent. Samaran kuvernementin Buguruslanin piirikunnassa. Valinnassani oli ratkaisevimpana tekijänä se, että mukani oli kopiot Suomalais-ugrilaisen Seuran hallussa olevista mordvalaisista kansanrunouskokoelmista, joista huomattavin osa on venäläisen talonpojan Ignatij Zorinin keräämiä Buguruslanin piirikunnasta.

Osa matkani tarkoitusta oli juuri hankkia näihin sekä transkriptsioni että käännös. Kasaanissa jouduin niinkään viipymään kolme vuorokautta ja täältä sitten suuntasin matkani Samaran kautta mainittuun kylään. Malyi Tolkaissa työskentelin tasan kolme viikkoa. Pääkielenoppaani oli Pjotr Vasiljevits Filipov, 33-vuotias ersäläinen talonpoika, jonka vanhemmat sekä isän että äidin puolelta ylimuistoisista ajoista olivat asuneet tässä kylässä. Koulua hän ei ollut käynyt, mutta hän oli älykäs ja minun arvosteluni mukaan hyvin sopiva kielimestariksi eikä vähimmin väsymättömyytensä ja innostuksensa vuoksi.

Paitsi häntä kuulustelin myös kylän muita asukkaita etenkin vanhempia ja erittäin paljon oli minulla hyötyä kielenoppaani anopista 63-vuotisesta *osa paulonđejeřistä*, jonka kanssa pääasiallisesti transskriboin kansanrunoutta. Malyi Tolkaista palasin kielenoppaani kanssa Moskovaan, jossa jatkoin työtäni heinäkuun loppuun, jolloin minun oli pakko lopettaa, kun kielenoppaani oli palattava kotiinsa elonkorjuutöihin ja kun minulle myönnetty määräaika loppui. Neljää päivää vaille kaksi kuukautta kesti matkani. Katsoen ajan lyhyteen olen erittäin tyytyväinen matkani saavutuksiin, sillä ennätin käydä läpi kirjallisuudessa esiintyvän sanaston sekä transskriboida n. 2,500 säettä runoutta, minkä ohessa papereihini piirtyi jokunen uusikin seikka.

PAAVO RAVILA.

Kertomus

matkastani liiviläisten maalle v. 1929.

Kiittäen liivin sanakirjatyötä varten saamastani apurahasta mainitsen suorittamastani työstä seuraavaa.

Viime syksynä, kesäiseltä Liivin-matkalta palattuani, luulin saaneeni sanakirjatyön jo jonkinlaiseen päätökseen. Itse sanasto näytti olevan siksi tarkasti kerättyä, että uutta sananetsintää oli tarpeetonta ajatella, ja saksalaisia käännöksiä oli kesän kuluessa tehty kaikkiin tärkeimpiin sanoihin ja miltei kaikkiin uusiin esimer-

kilauseisiin. Sanakirjan olin ajatellut jäävän tällaiseksi, niin että entisistä eestiläisistä käännöksistäni säilyttäisin melkoisen osan (erityisesti milloin saksalainen käännös ei ollut täydellinen) ja esimerkkilauseet jäisivät suureksi osaksi kääntämättä. Seuran puolesta lausuttiin kuitenkin toivomus, että k a i k k i e n käännösten pitäisi olla mikäli mahdollista yksinomaan saksaksi ja että esimerkkilauseet (fraseologia) tulisi myös varustaa saksalaisilla käännöksillä.

Tämän mukaisesti järjestin viime kesän työn. Samalla kuitenkin oli selvää, että entisestä käsikirjoituksesta ei voisi mitenkään saada enää painokuntoista. Kun toiselta puolen edellisenä kesänä jatkettut lehdet (joka sivuun oli liimattu toinen lisäksi) sallivat täydennyksiä, näytti samalla tarkoituksenmukaiselta lisätä esimerkkilauseita, ja niinpä apulaiseni hra K. STALTE saikin tehtäväkseen, paitsi käännösten tarkistamisen ja täydentämisen, esimerkkilauseiden lisäilemisen, missä niitä vähänkin kaivattiin. Sitä työtä hän teki, ohjeitten mukaan, päivittäin 6—8 tuntia. Tällä tavalla kävimme läpi koko sanaston.

Koko joukko uusiakin sanoja tuli apulaiseni mieleen entisiä kerrattaessa. Niitä, sekä tavan takaa ilmenneitä muita kysymyksiä varten pidin yhteyttä sekä Iren kylän että naapurikylienkin liiviläisten kanssa. Kuolkan kylässä kävin pikipäin läpi koko sanaston, vaikka työ ei antanutkaan varsin paljon tuloksia. Moottoripyörä teki välimatkat vähäpätöisiksi, vaikka kyliensuun vajottava lentohiekka sekä mereen laskevat purot, joiden yli oli ajettava, aiheuttivatkin pahaa haittaa.

Kasvinnimien tutkijan yliopp. ELVI PAKARISEN apu oli suuriarvoinen. Kolmattasataa liiviläistä kasvinnimeä sai varmat latinalaiset vastineensa ja entinen nimimateriaali tuli samalla kontrolloiduksi, jotapaitsi löytyi joukko uusiakin nimiä.

Matkalle läksin kesäk. 10 p. ja palasin syyskuun 7:ntenä. Riiassa aioin tulomatkalla viipyä jonkin aikaa arkistossa, mutta Kuurinmaan vanha paikannimistö oli siinä osassa arkistoa, jota ei ole vielä Saksasta palautettu.

LAURI KETTUNEN.

Kertomus

matkastani Liiviin ja Viroon v. 1929.

Suomalais-ugrilaisen Seuran stipendiaattina keräsi allekirjoittanut kuluneen kesän heinä- ja elokuussa kasvinnimiä sekä kasvien käyttöä koskevia tietoja Liivistä ja Viron eri osista.

Liiviin heinäkuun alkupäivinä saavuttuani sain asunnon Sikragista, jossa ensiksi meni useita päiviä pelkästään kieleen perehtymiseen, samoin myöhemmin sikäläisten nimitysten kyselemiseen. Noin kahden viikon aikana kiertelin sitten muissa liiviläiskylissä, paitsi Mustanummella, jossa kuuleman mukaan oli vain pari »ranta-kieltä» puhuvaa perhettä. Kussakin paikassa kasvientuntijat — taitonsa ja kykyjensä mukaan — »määräsivät» joko suorastaan luonnosta tai tavallisesti, mukanani olevasta kasvikimpusta tuntemansa yksilöt sekä selostivat niiden käyttöä. Näin kysellen karttui, lajikoöhään kasvillisuuteen verrattuna, melkoisen runsaasti rahvaanbotaanista ainehistoa, etenkin kasviaineksilla lääkitsemistä koskevaa.

Omaperäisiä kasvinnimityksiä ei liivissä ole paljon, mutta vielä säilyneissä vanhoissa nimissä on havaittavissa mielenkiintoisia eroavaisuuksia maan itä- ja länsiosien välillä. Liivin kasvinnimistö samoin kuin liiviläisetkin, elää yhdeksätoista hetkeänsä, niin suuri on vieras vaikutus tälläkin alalla. Kieleen on omaksuttu joko suoranaisina tai käännöslainoina sangen runsaasti lätiläisperäisiä nimityksiä.

Heinä- ja elokuun vaihteessa olin Tartossa, missä poimin »Akademilise Emakeele Seltsin» vatjan sanastossa olevat kasvinnimimerkinnät. Lisäksi tein kasviaineksilla värjäystä koskevia muistiinpanoja Hurtin kokoelmista ja Eesti Rahva Muuseumiin stipendiaattien kertomuksista.

Professori Mägisten opastamana aloitin varsinaisen rahvaanbotaanisen kyselytyöni Tarton lähistöllä, Äksin Saadjärvellä. Ihmeekseni totesin, ettei murre tuottanut sanottavia vaikeuksia silloin, enemmän kuin myöhemminkään Virossa liikkuessani. Toisena pysähdyspaikkana oli Väike-Maarja, josta karttui erittäin runsas saalis. Paljon tietoja, etenkin lääkekasveja koskevia, tuotti kierteleminen

Järvamaalla, Jänedan eri kylissä. Nississä ja Riisiperessä oli sinne saapuessani kiireinen viljanleikkuutyö käynnissä, joten ihmisillä ei ollut aikaa, kaikistellen ei myöskään halua selitellä erilaisten »ruohojen» nimiä ja käyttöä. Kullamaan Piirsalussa sitävastoin pirteät vanhukset kilpailivat parhaimman kasvientuntijan ja värjääjän maineesta. Samoin oli laita Lääne-Nigulassa, jonka olkikattoiset, maapermantoiset »popsit» jo herättivät tavallista runsaamman saaliin toiveita. Kysellessään tunsikin sitten siirtyvänsä toisiin, ennen tunte-mattomiin oloihin, missä taiat ja uskomukset elävät, missä esim. miltei jokainen kasvi on lääkekasvi. Perin ihmeellistä oli katsella erään 74-vuotiaan parantajan ja kasvientuntijan naiivia hartautta tämän seistessä sellaisen lähteenreunalla, josta puro juoksi pohjoiseen, ja pestessä silmistään pois alkavaa sokeutta taikalähteen vedellä. — Saadakseni luotettavaa ainehistoa kyselin kussakin paikassa useista eri kylistä ja useilta henkilöiltä kokoamilleni kasveille nimityksiä. Milloin suinkin mahdollista vanhukset suoraan luonnosta neuvoivat, mitä kasveja tunsivat.

Viron kasvillisuus on runsaslajisempi kuin Suomen. Varsinainen rahvas alkukantaisissa oloissa eläessään joutuu alituisesti luonnon kanssa kosketuksiin, sen ilmiöitä ja erikoisuuksia tarkkailemaan. Lisäksi koetetaan omavaraistalouden piirissä tulla toimeen »metsänkasvuista» saaduilla lääke- ja väriaineilla. Tämän kaiken huomioon ottaen ymmärrämme virolaisvanhusten erinomaisen kasvientunte-muskyvyn sekä kasviaineiksilla värjäyksestä ja lääkitsemisestä saatu-jen tietojen runsauden.

Ihmiset olivat kaikkialla Virossa ja Liivissä hyvin ystävällisiä ja monasti liikuttavan vieraanvaraisia. Kielenobjektit koettivat tehdä parhaansa, ettei kaukaa tulleen kyselijän tarvitsisi lähteä tyhjin toimin kotimaahansa. Näillä edellytyksillä oli työn pakko onnistua.

Liivin kielen sanakirjaa varten olen professori Kettuselle jättä-nyt joukon nimilisäyksiä sekä tarpeelliset merkitysselitykset hänen ai-kaisemmin keräämiinsä kasvinnimityksiin. Virolaisen ainehaston toivon voivani saattaa julkisuuteen vertailevan kasvinnimitutkimuk-sen yhteydessä.

Suomalais-ugrilaiselle Seuralle pyydän saada lausua parhaim-

mat kiitokseni matka-apurahasta, jonka avulla kävi mahdolliseksi suorittaa kahden kuukauden aikana rahvaanbotaanisten ainesten keräämistä.

Kunnioittavasti

ELVI PAKARINEN.

Kertomus

Inarin Lappiin kesällä 1929 tehdystä kielitieteellisestä tutkimusmatkasta.

Yhteiselle Inarin-matkallemme läksimme heinäk. 3 päivänä, ja perillä, ensimmäisessä pysähdyspaikassamme Virtaniemessä olimme lauantaina heinäk. 6:ntena.

Tänne saapui seuraavana päivänä entuudestaan tottunut kielenoppaamme Juho Mustakin, jonka jo Helsingistä käsin olimme tilanneet, ja maanantaiamuna saatoimme alkaa työskentelyn hänen kanssaan. Keräsimme etupäässä sellaisten käsitepiirien sanastoa, joita Mustalta aikaisemmin ei oltu pantu muistiin, nimittäin miesten tekniikkaa, naisten käsitöitä, puvustoa, ruokataloutta, perhe- ja sukulaisuussuhteita koskevia sanoja sekä lintujen nimet, voimiemme mukaan tarkaten kielen foneettisesti vivahdusrikasta, mutta sangen säännöllistä äänneasua ja merkitys- ynnä asiapuolen selvittämiseksi käyttäen kaikkia mahdollisia keinoja. Esim. lintujen nimiä tiedustellessamme oli suureksi avuksi Kivirikon suuri kuvallinen teos Suomen linnut.

Työskentely Mustan kanssa saattoi tyydyttävästi sujua n. 6—7 tuntia päivässä, mutta sen pitempää istumista ei hänen luuvalon jäytämä ruumiinsa kestänyt. Kolotuksen kiihtyessä tahtoi kielenoppaan mielentilakin tulla kärsimättömäksi ja ajatuksen juoksu tuon tuostakin häiriintyä tai käydä raskaaksi. Yleensä hän kuitenkin edelleen osoittautui entiseksi hyväksi kielimestariksi. Hänellä on selvä sonoorinen ääni, hän ääntää täsmällisesti ja tottui kärsivällisesti toistamaan saman sanan moneen kertaan. Vain merki-

tysten kovin perinjuurinen selvittely ja esimerkkilauseiden utelu saattoi häntä väliin työlästyttää.

Heinäkuun 27 p:n iltana Musta lähti soutamaan takaisin kotiinsa Nellimiin. Sinne läksimme mekin seuraavana päivänä postiautossa, jatkaaksemme sieltä venekyydissä jokia, koskia ja lompoloita ylös Sulkusjärvelle. Kyytimiehinämme olivat Sulkusjärven isäntä Uula Morottaja ynnä hänen poikapuolensa Matti Sarre, ja keskiyön aikaan saavuimme perille heidän kesäpaikkaansa runsaasti kaksipenikulmaisena matkan jälkeen.

Morottajan ystävällisessä Lapin-talossa viivyimme viikon käyttäen kielenoppaana etupäässä talon isäntää, mutta tarpeen tullen myöskin emäntää, Juho Mustan tytärpuolta Aili Morottajaa. Uula Morottaja, joka on syntynyt Nangujärvellä, kuuluu Inarin etelä-murretta puhuviin, ja kun tarkoituksenamme oli koettaa saada selville, paljonko ja missä suhteessa tämä murre eroaa itämurteesta, jota Juho Musta edustaa, kävimme Morottojan kanssa läpi osaksi samoja käsittepiirejä kuin Mustankin kera, m.m. pukusanaston. Lisäksi kyselimme kalojen nimet, kalastussanastoa, paikannimiä y.m.

Sulkusjärvellä viihdyimme hyvin, sillä siisteys oli talossa moitteeton. Esim. huoneemme permanto lakaistiin aamuin illoin metsonsiivellä ja pestiin kahdesti viikossa hiekalla, emmekä syöpäläisiä nähneet ainoatakaan. Ruoka niinikään oli hyvää. Isäntä on vilkas ja valistunut lappalaishenkinen mies, emäntä hyväntahtoinen, älykäs ja tyytyväinen nainen, lapset siivoja ja hyvin kasvatettuja. — Sulkusjärvellä oli myöskin hyvä tilaisuus ottaa valokuvia lappalaisista, joita muuallakin valokuvasimme, heidän rakennuksistaan, talouspuuhistaan, käsitöistään ym. Pistäysimmepä puolisen penikulman päässä olevassa talvipaikassakin kuvia ottamassa. Runsaat sateet vain tahtoivat näitä toimia häiritä.

Viikon kuluttua meidän kuitenkin oli lähdettävä Länsi-Inaria kohti. Paluumatkasta Nellimiin, minkä myöskin suoritimme veneellä, tuli taaskin kaunis erämaaretki. Matkapäiväksi sattui ehkä koko Inarissa-oloaikamme lämpimin ja aurinkoisin sunnuntai, uistimeen tarttui runsaasti kalaa, ja tulella paahdettu koskesta nostettu tamukka muodosti ympäristöön sopivan herkullisen aterian.

Noudettuamme Virtaniemestä sinne jättämämme liiat tavarat läksimme autokyydissä Ivalon kautta Inarin kirkonkylään, mistä osaksi jalan osaksi moottoriveneessä jatkoimme matkaa Kaamaseen. Täällä pääsimme asumaan kaikkien Lapin-kävijöitten tuntemaan ja kiittämään Thuleen, herra Uno Wænerbergin kauniiseen ja vieraanvaraiseen taloon. Siinä majaili myöskin 72-vuotias, Verkkojärveltä kotoisin oleva Aili Mattus, ihailtavan puhdastyyppinen, mieleenjäähä lappalaisnainen, joka talvisin vielä yksinään hoitaa parisatapäisen porokarjansa. Häntä, joka puhuu Länsi-Inarin murretta, käyimme kielenoppaanamme pannen muistiin pääasiassa naisten käsi-työsanastoa ja pukuterminologiaa sekä erikoisesti tarkaten tälle murteelle ominaisia äänteellisiä piirteitä.

Kaamasessa saimme tilaisuuden perehtyä myöskin Inarin pohjois-murteeseen, jota edusti eräs talon heinämiehistä, Iijärveltä kotoisin oleva Juhani Aikio. Etupäässä iltaisin ja ruokatunteina keräsimme häneltä m.m. kalojen nimet ynnä kalastussanastoa ja teimme puhtaasti äänteellisiä havaintoja.

Paluumatkalle läksimme Kaamasesta elok. 18:ntena.

Huolimatta siitä, että viime kesä Lapissa oli tavattoman kolea ja sateinen, muodostui matkamme virkistäväksi ja etenkin ensiker-
talaiselle elämysrikkaaksi, ja tuloksiinkin voimme olla tyytyväiset, vaikkakin joka päivä saimme havaita, miten paljon ja kiireellisesti keruutyötä vielä olisi tehtävä, ennenkuin moni tutkimukselle kallisarvoinen seikka ehtii painua iäksi unhoon. Lapintutkija ei näet saata huolestumatta seurata uusien mukavien kulkuyhteyksien ja liikeneuvojen kehittymistä ja syntymistä Lappiin, vaikkakin hän iloitsee siitä, että ne osaltaan helpottavat lappalaisten ankaria elinehtoja, sillä niiden tulo tietää samalla uuden kulttuurin tuloa, suomalaistumisvaaran kasvamista ja lappalaisuuden hiljaista häviötä. Kun esim. jokavuotiset tukkityöt Inarinjärven ympäristössä tarjoavat lappalaismiehille ja -nuorukaisille hyvää ansiotyötä, jäävät heiltä silloin helposti entiset elinkeinot kalastus ja poronhoito syrjään, eikä »tukkijätjän» liikkuva elämä ole suinkaan suotuista oman perheen ja kodin rakentamiselle. Niinpä pitäjän kirkkoherra mainitsi, ettei esim. Paatsjoen kylässä, inarilaisuuden yhdessä keskuksessa, vuosikausiin

ole vihitty lappalaispariskuntaa. Toisaalta taas kuuli valiteltavan, että lappalaisneidot mielellään valitsevat suomalaissyntyisen sulhasen ja miehen ennen lappalaista, mikäli kykenevät, vieläpä suomalaisen juopporentun ja tappelupukarin mieluummin kuin kunnollisen lappalaisnuorukaisen. Tosin saattoi tavata sellaisiakin lappalaisia, jotka tämmöistä syvästi paheksuivat ja kertoivat ymmärtäväisten suomalaistenkin joskus moittivan lappalaisia oman kielen karttamisesta ja joutavasta suomalaistelusta. — Hyvän kulku- ja liikeyhteyden kehittämisestä on lappalaisillekin tietysti taloudellista etua, he saavat tuotteensa helpommin kaupaksi kuin ennen ja tarvikkeensa entistä mukavammin ja huokeammalla hankituksi, mutta samalla tämäkin jouduttaa vanhan omaperäisen kulttuurin häviämistä. Kun esim. kalastustarpeet, pitkäsiimat, verkot ym. tilataan postietuantitietä valmiina Schröderin tai Stockmannin liikkeistä Helsingistä, niin tämä saattaa vähitellen, ellei juuri verkonkutomistaitoa, niin ainakin esim. vanhan juuripaulojen valmistustavan unohtumaan, vaikkakin se toiselta puolen voi lisätä kalastuselinkeinojen tuottoisuutta. Lappalaisten luontaisten elinkeinojen kalastuksen ja poronhoidon edistäminen olisikin varmasti parhaita keinoja lappalaisuuden säilyttämiseksi. Onneksi ovat pari viimeistä kylmää suvea olleet suotuisat poroille, ja porokannan lisääntyminen onkin sen johdosta viime aikoina ollut huomattava.

Toisena keinona on, kuten tunnettua, viime aikoina esitetty, että lappalaislapsille kansakoulussa annettaisiin osa opetusta lapin kielellä ja että toimitettaisiin tätä varten tarpeellisia lapinkielisiä kirjoja. Kirkkoherra Tuomo Itkosen toimesta asia on paraikaa Kouluhallituksessa valmisteltavana. Puheena on ollut etupäässä tunturi- ja Utsjoen-lapinkielinen kirjallisuus ja opetus, jota on suunniteltu annettavaksi myöskin Inarin kalastajalappalaisten lapsille. Hedelmälliseksi tämä opetus saattaisi viimemainituille tulla Pohjois-Inarissa, missä he ymmärtävät ja osaavat tunturilappia, mutta on pelättävissä, että sen ymmärtäminen ja hyväksi käyttö muualla tuottaisi ainakin aluksi inarilaislapsille melkoisia vaikeuksia ja myöhemmin sekin osaltaan tulisi jouduttamaan heidän oman murteensa unohtumista ja häviötä. Sen sijaan vaikuttaisi varmaan säilyt-

tävästi, jos inarilaisille toimitettaisiin joitakin heidän murteellaan painettuja kirjoja, esim. aapis-lukemisto, katekismus ja Raamatun historia, ja hekin saisivat omalla kielellään osan kansakouluopetusta. Esim. kirkkoherra Lauri Itkos-vainajan toimittamasta inarinkielisestä Raamatun historiasta, jonka varasto tuhoutui aikanaan Inarin pappilan palossa, voitaisiin helposti toimittaa uusi painos, eikä nykyään käytössä olevan katekismuksen kääntäminen jonkun älykkään inarilaisen avulla olisi kovin vaikea tehtävä. Lisäksi olisi saatava joku inarilainen nuorukainen tai neitonen seminaariin, jotta saataisiin kieltä taitavia opettajia. Kaikkeen tähän tarvittaisiin tietysti jokin määrä varoja, mutta niiden hankkiminen ei varmasti-kaan olisi mahdotonta.

Helsingissä 19 p. lokakuuta 1929.

F. ÄIMÄ.

Y. H. TOIVONEN.

Kertomus

matkastani liiviläisten maalle v. 1931.

Samalla kuin kiitän Seuraa siitä 10.000 mk:n avustuksesta, jonka sain liivin sanakirjatyössä käyttämieni apulaisten matkoja ja ylläpitoa sekä kielenoppaiden palkkausta varten, kerron työn kulusta seuraavaa.

Jo talvella olin saanut apulaisikseni lupautumaan yliopp. LAURI POSTIN ja maisteri AULIS RISSASEN, mutta kun muutamia viikkoja ennen lähtöä kävi ilmi, että yliopp. Postia oli pyydetty Kukkosin murteen sanastoa keräämään ja hän halusi pyyntöön suostua, sain hänen tilalleen yliopp. URHO TUOMOLAN. Hra Tuomola oli luennoillani ja harjoituksissani perehtynyt liiviin, oli käynyt n.s. murreseminaarin foneettisine treenauksineen sekä ottanut osaa myös kansankielen sanaston keruutyöhön, joten häntä hyvällä syyllä minulle muidenkin taholta suositeltiin. Miltei sattumalta joutui mukaan myös yliopp. VAINO KYRÖLÄ, joka, vaikkakin vasta ensi vuoden yli-

oppilas, oli herättänyt huomiotani hyvin suoritetuilla alkututkinnoiltaan. Hänen tehtäväkseen ajattelin fonogrammien keruuta, jotka fonogrammit aion kesällä tarkistaa painokuntoon.

Matkalle läksimme kesäk. 1 p. (maist. Rissanen oli kuitenkin lähtenyt jo kaksi viikkoa aikaisemmin perehtyäkseen liiviin) ja jouduimme perille kesäk. 4:ntenä. Pysähdyimme Irelle, jossa »päämajaksemme» tuli entinen työpaikkani Kestarkörand ja kielenoppaaksemme sen isäntä herra K. STALTE, jonka apua olin kahtena kesänä jo aikaisemmin käyttänyt sanakirjatyössä hyväkseni. Muutamia päiviä myöhemmin minun onnistui kiinnittää palvelukseemme myös vanha herra A. STAHLER, kesäksi liiviläistä kotiseutuaan katsomaan tullut telefonilaitoksen päällikkö Mitausta. Hän oli nuoruudessaan ollut myös prof. Setälän kielenoppaana ja vaikkakin suurimman osan ikäänsä vieraisa viettänyt, osasi hän hyvin kotikylänsä Kuolkan murretta samoin kuin myös saksaa, mikä seikka tietysti suuresti joudutti työtämme. Hän osoittautui heti alussa siksi luotettavaksi, että voimme päästää toisen apumiehemme hra Stalten välillä käväisemään Helsingin suomalais-ugrilaisessa kulttuurikongressissa, työmme siitä varsin paljoa hidastumatta. Muistutan kuitenkin heti, että meillä oli tilaisuutta — ja tarvetta — aina tehdä kontrollikysymyksiä ja tarkistaa hra Stahlerin tiedonantoja, milloin oli syytä epäillä hänen muistinsa horjuvan. Muuten oli erikoisen mielenkiintoista havaita, että hra Stahler oli säilyttänyt liiviläisen äidinkiелensä ääntämisen sellaisena kuin se on ollut hänen kotikylässään Kuolkassa n. 40 vuotta sitten; esim. *ü* ja *ö* vokaalit hänellä esiintyivät jokseenkin selvinä, jotavastoin ne nykyisin Kuolkassa (kuten itäliivissä yleensä) ovat kaikkien vanhintenkin henkilöiden puheessa lättiläiseen tapaan *i* ja *e*. Jos hän ei nuoruudessaan olisi oppinut saksaa (kuten myös hra Stalte, joka niinkään on säilyttänyt *ü:n* ja *ö:n*), olisi latin kieli varmaan häneltäkin hävittänyt *ü:n* ja *ö:n* ääntämisen taidon. (Lättiläiset eivät näet saksaa puhuessakaan useimmiten osaa ääntää *ü:tä* ja *ö:tä*.)

Työmme läksi sujumaan paremmin kuin olin odottanutkaan. Kaikki kolme apulaistani saivat ryhtyä kirjoittamaan puhtaaksi välilehtiä myöten täyteen sullottua ja usein hyvin vaikeasti luettavaa

sanakirjani konseptia, ja aluksi kielenoppaamme toistivat kaiken kirjoitettavan. Pieniä täydennyksiä voitiin tehdä alusta alkaen, ja varsinkin uutta esimerkkiaineistoa ruvettiin lisäämään sitä mukaa kuin transskriptioon harjaantuminen kasvoi. Minun tehtäväkseni jäi kirjoitetun kontrolli ja täydentely, mutta samalla oli seurattava apulaisten kielenoppaille tekemiä kysymyksiä sekä tavan takaa selitettävä käsikirjoituksessa esiintyviä vaikeasti luettavia kohtia. Osoittautui pian, että kaikki kolme kirjoittajaa selviytyivät tällä tavoin hyvin tehtävästään, ja heidän tekemänsä virheet vähenivät vähenemistään. Työtä teimme päivittäin kuusi tuntia — ja tavalisesti hyvin intensiivisesti — suoranaisesti kirjoituspöytäme ääressä, mutta sen lisäksi jouduimme tietysti jossakin määrin edistämään työtämme myös liiviläisten parissa liikkuessamme, jotapaitsi Looritsin kolmiosainen »Liivi rahva usund» tuli väliajoilla luetuksi, ja sen tarjoamat lisät otettiin sanakirjaan, vaikka niitä ei ehdittykään — kuten tarkoitus oli — erikylissä tiedustella.

Maisteri Rissanen läksi kotimatalle jo elokuun alussa ja me muut elok. 20 p:nä, saatuamme sitä ennen valmiiksi varsinaisen sanakirjatyömme. Tarkoituksemme oli kyllä viipyä elokuun loppuun saakka, kierrellä enemmän varsinkin länsi-Liivin kylissä erinäisillä sanatiedusteluilla, jotapaitsi minun oli määrä käydä läpi kaikki lättiläiset lainasanat ja merkitä sikäläisten lättiläisten käyttämät murremuodot (lättiläiset originaalit on merkitty kirjakielisessä asussaan), mutta tunsimme voivamme hyvällä omallatunnolla niistä töistä luopua. Minun päätökseeni vaikutti ratkaisevasti terveydelliset syyt, sillä maatuani heti keväällä kolme päivää influenssassa sain jotakin jälkitautilta, joka aiheutti koko kesän väsymystä ja piti yllä kohonnutta lämpötilaa ja usein myös vähäistä kuumetta.

Sanakirjan käsikirjoitus — jota koitui miltei tyhjine, täydennyksiä varten varattuine välilehtineen alun viidettä riisiä — ei vielä ole täysin painokunnossa. Se on vielä huolellisesti tarkastettava ja erinäisiä tasoituksia on suoritettava, Sjögren-Wiedemannin sanakirjasta on otettava mukaan kaikki Liivinmaan kuolleen salatsilaismurteen sanat (osa niistä on jo otettukin, samoin kuin ne Kuurinmaan liivin sanat, joita en nykyisin enää ole mistään tavannut) ja

on tehtävä ne lyhyet etymologiset viittaukset (eestiläiset lainasanat, eestin ja suomen vastaavaisuudet), joiden teko kuului työsuunnitelmaan. Toivoisin kuitenkin, että tämä työ olisi tulevan lukukauden alkupuolelle mennessä niin pitkälle edistynyt, että ainakin suurimman osan käsikirjoitusta voisi laskea ladottavaksi, jos Seura niin haluaa. Pieniä lopputarkistuksia — jollaisia aina ilmaantunee — voinee käydä tekemässä kirjan ollessa palstakorrehtuurina, eikä liene mahdotonta, että edellä mainitut Dondangenin lättiläismurteesta kaivattavat muodot lisätään korrehtuuriin.

Minun täytyy kuitenkin sanoa, että sanakirjasta ei tule, suuresta volyymistään huolimatta, mikään ihanteellisen täydellinen. Suureksi yllätykseksemme löysimme vielä viimeisinä työpäivinämmekin jonkun uuden sanan, vaikka aikaisemmin olin — Sjögren-Wiedemannin pohjasanaston täydennykseksi — etsinyt sanastoa käymällä läpi kaikki mahdolliset käsitepiirit sekä myös toht. Looritsin ja maist. Leinbokin (Liivin etnografian tutkijan) keräämät etnologiset sanastot. Monien vuosien sanankeruutyöstä ja erikoisesti liivinkielen sanankeruutyöstä saamani kokemus on se, että vain aakkosellinen sanastojen läpikäyminen ja sen yhteydessä suoritettut — ja tavan takaa myös käsitepiireittäin suoritettut — kyselyt takaavat täysin tyydyttävät tulokset. Liiviä sanastettaessa olisi oikeastaan käytävä läpi koko Wiedemannin »Estnisch-deutsches Wörterbuch» Emakeele Seltsin julkaisemine täydennyksineen ja lisäksi ainakin Suomenkielen keräilyosanasto sekä samalla kertaa pidettävä apuna ainakin kolmen paikkakunnan kielenopasta, jonka lisäksi olisi tietysti kertyviä kysymyksiä suoritettava kaikissa kylissä. Ehkä tekeillä oleva sanakirja vielä joutuukin sellaisen työn pohjaksi, sikäli kuin se tulevaisuudessa katsotaan tarpeelliseksi. Allekirjoittaneen työosuudeksi riittää joka tapauksessa tämä liivin sanasto — niin puutteelliseksi kuin se jääneekin —, sillä se on jo ilmankin ehtinyt pahasti ehkäistä suunnittelemani muita töitä.

Pakinkylässä 12. 10. 31.

LAURI KETTUNEN.

Kertomus

matkastani Lappiin v. 1931.

Suomalais-ugrilaisen Seuran myöntämän apurahan turvin lähdin toiselle lapinmatkalleni Helsingistä syyskuun 1 päivänä 1930. Matkani sujui niin nopeasti, että jo 4:n päivän illalla saavuin Kotajoen lappalaiskylään, joka sijaitsee n. kymmenisen kilometriä Kirkkoniemestä. Majoituin lappalaisiin ja jo seuraavana päivänä saatoin aloittaa työni. Kielenoppaakseni onnistui minun saada kunnianarvoisa NILS MATHISEN MIENNA, n. 65-vuotias älykäs lappalainen, joka mainosti täytti kaikki vaatimukset. Äänneopillisten muistiinpanojen lisäksi sain häneltä paperille 25 satua ja kertomusta sekä 50 sananlaskua. Kotajoella kerrotutin satuja myös MATTI NOSTE nimisellä lapinukolla. Lisäksi oli minulla tilaisuus kuunnella pikimältään erästä Nessebyn lappalaistakin. Rautavuonoon, jonne autolla oli vain parin tunnin matka, läksin 23 päivänä syyskuuta. Täällä oli minulla peräti kolme kielenopasta, mainio 80:n ikävuotensa sivuuttanut IVER SARAksen, 65-vuotias PIERA GUTTORMSEN sekä 40-vuotias HANS HANSEN, jonka luona asuin. Hans Hansenin puheessa oli selvä pohjois-varankilainen leima, joten häntä en voinut suurestikaan käyttää. Piera Guttormsen oli taas hampaaton ja Iver Saraksen taas niin vanha, että työskentely oli erittäin vaikeata silloin, kun äännteellisiä seikkoja oli erikoisemmin tarkattava. Hyviä sadunkertoja he kuitenkin olivat molemmat, joten en malttanut heistä luopua, joka tapauksessa jäi kielennäytteiden transskriptioihin siinä määrin epäjohdonmukaisuuksia ja epäselvyyksiä, että päätin transskriboida uudelleen kaikki tekstit Maattivuonossa, jonka murteen jo ennestään melko hyvin tunsin. Yhdeksän päivää vietin kaikkiaan Rautavuonossa ja lähdin sieltä Kolttakönkään — Salmijärven tietä Petsamon Maattivuonoon. Täällä viivyin tasan neljä viikkoa, jona aikana tarkistin entiset muistiinpanoni, keräsin uutta äänne- ja muoto-opillista ainesta sekä muistiinpanin muutaman sadun. Marraskuun 1 päivänä palasin Petsamon manterelle ja kävin tunturilappalaisiin tutustumassa. Suurin osa heistä asuu osan vuotta Alaluostarin läheisyydessä, osan Moskovan kolttakylässä. Saatoin

heti havaita, ettei heidän keskuudessaan kannattanut suurestikaan ainesta kerätä. Vanhan tunturimurteensa he olivat suureksi osaksi menettäneet, löysin heiltä melkein kaikki merilapin murteille tunnusomaiset ilmiöt, kuten klusiilisen esilyönnin puutteen j.n.e. Sitä paitsi pisti silmääni tavaton säännöttömyys äännesysteemissä. Jätin nämä lappalaiset, kun ei folklorestakaan ollut mitään toiveita, ja siirryin Kaakkurin kylään, jossa tiesin kahden tunturilappalaisein kuuluvan veljeksien viettävän yksinäistä elämäänsä. Heidän murteensa osoittautuikin täysin säännölliseksi tunturimurteeksi ja sitä paitsi, kuten odottaa sopikin, läheiseksi Varangin tunturimurteelle, josta NIELSEN on esittänyt eräitä mielenkiintoisia tietoja. Toisella veljeksistä oli vähäinen puhevika, niin etten voinut häntä käyttää. Kun toinen taas makasi sairaana, oli työn aloittaminen siirrettävä tuonemmaksi. Kun syksyn keli oli säilynyt erinomaisena, niin että autot vielä täysin vuoroin kävivät Rovaniemellä, päätin käväistä Helsingissä. Tähän käyntiin minulta kului kaikkiaan yhdeksän päivää. Tällä välin oli kielenoppaaksi valitsemani MATTI SKORE l. »Pankon-Matti» sen verran toipunut, että saatoimme käydä työhön, aluksi varovaisemmin, mutta sitten jo täysin päivin. Häneltä muistiinpanin kaikkiaan 41 satua ja kertomusta. Kun olin vielä tehnyt äänne- ja muoto-opillisia muistiinpanoja, läksin paluumatkalle, joka vei aikaa viisi päivää. Joulukuun 17 päivänä saavuin Helsinkiin.

Lokakuun 13 päivänä 1931.

PAAVO RAVILA.

Kertomus

vatjankielen sanaston keruusta kesällä 1931.

Tämän vuoden toukokuussa Suomalais-ugrilainen Seura myönsi minulle stipendin vatjankielen sanaston keruuta varten, koska oli käynyt ilmi, että Viron Inkerissä oli kielenoppaiksi sopivia vatjalaisia pakolaisia.

Matkalle lähdin Helsingistä toukokuun 19 p:nä ja seuraavana päivänä jatkoin Tallinnasta matkaani Narvaan, jonne saavuin saman päivän iltana. Seuraavana aamuna läksin tapaamaan sitä kielenopasta, jota aikomukseni pääasiallisesti oli käyttää, nimittäin Kukkosin kylästä kotoisin olevaa PAVEL MIRONOVIA, joka vasta tämän vuoden huhtikuussa oli perheineen paennut Viroon. Pavel Mironov oli saanut vakinaisen työpaikan Narvasta ja sai työstä verraten hyvää palkkaa. Minun täytyi ryhtyä työskentelemään hänen ja hänen perheensä kanssa Narvassa, vaikka maaseudulla työskenteleminen varsinkin kansatieteellisen puolen kannalta olisi ollut edullisempää. Työskentelyni Pavel Mironovin kanssa voi pääasiallisesti tapahtua vain päivällisloman aikana ja iltapäivisin kello 4:n jälkeen, jolloin hänen työnsä päättyi. Verraten usein oli työssä kumminkin välipäiviä, jolloin siis voin koko päivän käyttää häntä kielenoppaana. Muina aikoina käytin kielenoppaana Pavel Mironovin vaimoa. Päivittäin työskentelin kummankin kanssa yhteensä viisi tuntia. Kotona käytin lisäksi parisen tuntia päivässä kertyneen aineksen alustavaan tarkasteluun ja merkitsin muistiin ne kohdat, jotka erityisesti kaipasivat lisäselvitystä. Samalla koetin mukaani ottamani kirjallisuuden avulla täydentää tietojani kulloinkin kyselemältäni alalta. Kertyvän sana-aineksen kirjoitin suoraan sanalipuille Seuran taholta saamieni ohjeiden mukaan.

Sekä Pavel Mironov että hänen vaimonsa olivat käsitykseni mukaan kielenoppaiksi erittäin soveliaita. Pavel Mironov oli 39-vuotias ja vaimo muutaman vuoden häntä vanhempi. Molemmat olivat syntyperäisiä kukkosilaisia. Vaimon äiti oli kyllä tuotu Haavikon inkerikkokylästä, mutta tämä seikka ei kuitenkaan ollut jättänyt erikoisen huomattavia jälkiä hänen kieleensä. Naisten kieli sisältänee Kukkosissa muutenkin enemmän vieraita aineksia kuin miesten. Naiset kielimestarieni kertoman mukaan eniten pelkäävät ympäristökylien pilkkaa oman kielensä johdosta. Kun muiden kylien asukkaiden kanssa joudutaan tekemisiin, koetetaan aina kääntää puhe mahdollisimman paljon heidän kielensä mukaiseksi. Viereisten kylien asukkaat käyttävät kukkosilaisista pilkkanimeä *musā kisā kurissajad*, s.o. mustan kissan kuristajat.

Vatjalaisnimeä Kukkosin asukkaat eivät ollenkaan tunne. Mironovin vaimo sanoi asiaa tiedustellessani: *tässä mū vassa esimäissä kertä külimmä, että mū õmma neitā vaddalaisitā*. Itsestään he käyttävät venäläistä nimitystä *ižorid* ja kieltään he kutsuvat venäjää puhuessaan nimellä *ižorski*. Omaa kieltään puhuessaan he sanovat *māssi läkkāB* 'puhuu maaksi' tai *mejjē vīsī läkkāB* 'meidän tapaan puhuu'. Nimityksellä *māssi* tarkoitetaan myöskin kaikkia Inkerin murteita, jotka eivät ole venäjää tai viroa, siis myöskin esim. Joenperän vatjaa ja Narvusin luterilaisten murretta.

Paitsi sitä että ymmärsivät paikallisia inkerikko- ja suomalaismurteita, kielenoppaani osasivat myöskin venäjää ja viroa, vaimo kumminkin varsinkin viroa verraten epätäydellisesti. Aluksi käytin keruu- ja keskustelukielenä viroa. Noin kolmen viikon kuluttua opettajani olivat uutteralla työllä päässeet niin pitkälle, että voin ruveta yksinomaan *kukkuzī vīsī* puhumaan.

Mironovien kanssa työskentelin 21 p:stä toukokuuta 26 p:ään elokuuta lukuunottamatta aikaa 15 p:stä heinäkuuta 25 p:ään heinäkuuta, jolloin tein yhdessä pastori Erviön kanssa, jonka luona koko ajan Narvassa ollessani asuin, matkan liiviläisten luokse. Kaikkiaan kertyi minulle Mironovien kanssa työskennellessäni sanalippuja arviolta n. 3,500, kielennäytteitä n. 75 sivua ja kansanrunoutta n. 20 numeroa. Sanalippuihin sisältyy myöskin runsaasti kansantietoutta, kuten uskomuksia ja taikoja ja esim. n. 80 sanalippua käsittävä kuvaus häätavoista, joka on pääasiallisesti Kukkosin murteella kirjoitettu.

Elokuun 26 p:stä syyskuun 6 p:ään työskentelin Kallivieren kylässä asuvan vatjalaisen GREGOR KUZMININ kanssa, joka oli kotoisin Pummolan l. Raanalán kylästä. Hän oli heti Viron vapausso-
dan jälkeen paennut Viron puolelle. Ensin alussa oli Kuzminille vatjankielen puhuminen vähän vaikeata, mutta pari päivää vatjaa puhuttuamme hän alkoi muistaa ihmeteltävän hyvin. Häneltä kertyi n. 300 sanalippua ja n. 20 sivua kielennäytteitä.

Mitä muihin Viron Inkerissä oleskeleviin vatjalaisiin pakolaisiin tulee, ovat he käsittääkseni siinä määrin unohtaneet oman kielensä ja antavat niin epävarmoja tietoja, että heidän kielenoppaana käyt-

tämisensä vasta toisessa sijassa voi tulla kysymykseen. Ainoat, joita käsitykseni mukaan voi menestyksellä kielenoppaina käyttää, ovat edellämainitut Mironovit ja äskenmainittu Gregor Kuzmin. Heitä olisi mielestäni vastaisuudessakin syytä vielä keräystyöhön käyttää.

Lopuksi on mieluisa velvollisuuteni kiittää Suomalais-ugrialaista Seuraa saamastani apurahasta. Erityisesti pyydän lausua kiitollisuuteni Seuran esimiehelle prof. E. N. Setälälle, joka yhdessä maisterien Lauri Hakulisen ja Kustaa Vilkun kanssa teki viime keväänä matkan Viron Inkeriin sopivia vatjalaisia kielenoppaita löytääkseen ja jonka aloitteesta tämä keräystyö on pantu alkuun.

Helsingissä marraskuun 17 p:nä 1931.

LAURI POSTI.

Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikertomus v. 1929.

Ryhtyessämme luomaan katsausta Suomalais-ugrilaisen Seuran viimevuotiseen toimintaan meidän on ennen kaikkea syvästi surren todettava uusi raskas tappio, joka monien entisten jatkoksi on kohdannut suomalais-ugrilaisen tutkimuksen työvainiota. Viime elokuun 24 p:nä siirtyi manan majoille UUNO TAAVI SIRELIUS, yliopistomme suomalais-ugrilaisen kansatieteen professori, seuramme toinen varaesimies, yksi suomalaisen tieteellisen tutkimuksen eturivin miehiä. Ei ole mahdollista tässä käydä esittämään U. T. SIRELIUKSEN elämänjuoksua enempää kuin arvioimaan hänen suuria tieteellisiä aikaansaannoksiaan. Tyydymme ainoastaan huomauttamaan sitä keskeistä asemaa, mikä hänellä meidän seurassa oli. Hyvin lukuisat ovat ne esitelmät ja tiedonannot, joilla hän on rikastuttanut seuramme kokouksia, samoin kuin myös ne laajat teokset ja lyhyemmät tutkimukset, jotka hän on sijottanut seuramme julkaisuihin ja jotka niissä muodostavat sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti erittäin huomattavan osan. Seuramme toimimiehenäkin SIRELIUS suoritti asevelvollisuuttaan kokonaista kolme vuosikymmentä, kirjavarainhoitajana 1900—1919, johtokunnan jäsenenä v:sta 1911 ja vihdoinkin toisena varaesimiehenä v:sta 1919. Erikoisen katkeralta tuntuu SIRELIUKSEN poislähtö vielä eräässä suhteessa. Niin paljon kuin hän ehti täysiarvoista saadakin julki, olisimme vielä voineet häneltä odottaa paljon valaistusta sukumme muinaisuuteen. Siinä seuramme laatimassa meikäläisten tutkimusmatkailijain ainestenjulkaisuohjelmassa, josta kohta tulee lähemmin puhe, olisi SIRELIUKSEN työosuus tullut erinomaisen runsaaksi ja arvokkaaksi. Hänellä oli näet suunniteltuna m. m. seuraavat teokset: ostjakkien ja vogueulien etupäässä aineellisen kulttuurin monografinen esitys, laajuus n. 75 painoarkkia, syrjäänien aineelli-

sen kulttuurin monografia, 25 painoarkkia, ostjakkien ja vogueulien kirjonta, atlas, kooltaan n. puoli A. O. HEIKELIN teoksesta Mordvalaisten pukuja ja kuoseja. Sananmukaisesti korvaamaton vahinko on kansatieteelle, että tämä suunnitelma SIRELIUKSEN osalta jäi toteutumatta, sillä kenelläkään nykyään elävällä tutkijalla ei ole sitä eläymystä puheenaolevien kansojen aineelliseen kulttuuriin eikä niitä edellytyksiä mainittujen teosten kirjottamiseen kuin SIRELIUKSELLA.

Suomalais-ugrilainen Seura on viime toimintavuonnaan pitänyt 9 varsinaista kokousta. Niissä on esitetty seuraavat esitelmät ja tiedonannot: ensimmäinen varaesimies, professori YRJÖ WICHMANN maailmansodan vaikutuksista suomalais-ugrilaisiin kansoihin ja näiden tieteelliseen tutkimiseen (1928. XII. 2), dosentti Y. H. TOIVONEN sanahistoriallisia havaintoja (1929. I. 19 ja XI. 16), tohtori ALBERT HÄMÄLÄINEN nykyhetken kansatieteellisistä tutkimuksista Venäjällä (I. 19), maisteri PAAVO RAVILA suomen ensi tavua etempänä olevan *a:n* vastineista mordvassa (II. 23), dosentti KAI DONNER 1) Jenisein-ostjakeista ja heidän kielestään (III. 16), 2) eräästä Jenisein-ostjakkilaisesta poron nimityksestä (IV. 20), 3) Jenisein-ostjakin ILJA DIBIKOVIN piirroksia heimonsa elämästä (V. 25), 4) vaikutelmia Haagin lingvistikongressin toimesta Pariisissa kesällä 1929 pidetystä kielentutkijain neuvottelukokouksesta (IX. 21), dosentit KAI DONNER ja MARTTI RÄSÄNEN eräästä Baikalin seuduilta löydetystä värttinästä ja siinä olevasta muinaisturkkilaisesta piirtokirjotuksesta (IV. 20), dosentti JALO KALIMA eräästä kantaslaavilaiseksi oletetusta lainasanatyypistämme (IV. 20), tohtori ILMARI MANNINEN parista vanhasta metsästysvälineestämme (IX. 21), tohtori T. ITKONEN suomalais-lappalaisia sanavertailuja (X. 19), professori J. J. MIKKOLA muistosanoja Seuran kunniajäsenestä, professori JAN BAUDOIN DE COURTENAYSTA (XI. 16).

Johtokunta on vuoden kuluessa kokoontunut 11 kertaa.

Seuralla on kuluneena vuonna ollut tilaisuus avustaa useiden tieteilijöiden tutkimusmatkoja, joilla melkoinen määrä uutta tutkimusaineistoa on korjattu talteen.

Kuten edellisessä vuosikertomuksessa esitettiin, Seura viime vuonna suunnitteli useampihenkisen kieli- ja kansatieteellisen tutkimusretkikunnan lähettämistä mordvalaisten keskuuteen. Siinä muodossa hanke kuitenkin lykkäytyi toistaiseksi, koska Venäjän viranomaiset eivät myöntäneet tutkijoillemme maahanpääsylupaa. Sitävastoin maisteri PAAVO RAVILA, jonka tarkoitus oli ollut lähteä jo edellämainitulle retkelle, sai viime keväänä pääsylvan Neuvosto-Venäjälle kahdeksi kuukaudeksi. Tätä tervetullutta tilaisuutta hyväkseen käyttäen maisteri RAVILA lähtikin Seuran stipendiaattina matkalle viime kesäkuun 4 p:nä. Viivyttyään päivän Pietarissa ja kolme päivää sekä Moskovassa että Kasaanissa hän matkusti puhtaasti mordvalaiseen Malyi Tolkain kylään ent. Samaran läänin Buguruslanin piirikuntaan. Ratkaisevimpana tekijänä työpaikan valinnassa oli se, että tutkijalla oli mukanaan kopiat Suomalais-ugrilaisen Seuran hallussa olevista mordvalaisista kansanrunouskokoelmista; huomattavin osa niistä on erzäläisen talonpojan IGNATIJ ZORININ keräämiä juuri Buguruslanin piirikunnasta, ja transskriptsionin sekä käännöksen hankkiminen näihin oli matkan eräänä tarkoituksena. Malyi Tolkaissa hra RAVILA työskenteli tasan kolme viikkoa muuttaen sen jälkeen sikäläisen kielimestarinsa kanssa Moskovaan, jossa jatkoi työtään heinäkuun loppuun. Vain vajaan kaksi kuukautta kestäneen työnsä aikana tutkija ennätti käydä läpi kirjallisuudessa esiintyvän sanaston sekä transskriboida n. 2,500 säettä mordvalaista kansanrunoutta, joten voidaan olla sangen tyytyväisiä hänen saavutuksiinsa. — Mordvankielen monilukuisten murteiden tutkimisessa ja erilaisen kansantietouden keruussa olisi luonnollisesti vielä erinomaisen paljon tehtävää, ja maisteri RAVILAKIN on tehnyt anomuksen päästä jatkamaan yllä esitettyä työtään. Asian ratkaisu ei kuitenkaan vielä ole tapahtunut; tällä välin hra RAVILA on viime syyskuun alussa matkustanut uudelle tutkimusalueelle Petsamon Maattivuonoon sikäläisien kalastajalappalaisten kieleen perehtyäkseen.

Professori LAURI KETTUNEN, jolla on tekeillä suuri liiviläis-saksalainen sanakirja, teki viime kesänä Seuran myöntämällä 20,000 mk:n stipendillä kolmikuukautisen matkan liiviläisten maalle, jossa

hän on täydennellyt ja viimeistellyt sanakirjansa käsikirjotusta. Erityistä huomiota on kiinnitetty sanojen merkityspuolen selventämiseen sopivilla esimerkkilauseilla. Apulaisena tässä työssä professori KETTUSELLA oli nyt, kuten edellisenäkin kesänä, saksaa ja lättiä taitava syntyperäinen liiviläinen hra K. STALTE.

Ylioppilas neiti ELVI PAKARINEN, joka aikaisemmin on Suomessa kerännyt kasviennimistöä ynnä tutkinut kasvien käyttöä värjäämiseen ja lääkitsemiseen, suoritti viime heinä- ja elokuun aikana Seuran antamalla 5,000 mk:n suuruisella matkarahalla samanlaisen aineiston keräystyötä liiviläisten maalla sekä eri osissa Viroa. Tartossa neiti PAKARINEN myöskin poimi vatjankielistä kasvinimistöä Akadeemilise Emakeele Seltsin hallussa olevasta vatjan sanastosta sekä teki kasviaineiksilla värjäystä koskevia muistiinpanoja Hurtin kokoelmista ja Eesti Rahva Muuseumiin stipendiaattien kertomuksista. Professori KETTUSEN liivinkielen sanakirjaa varten hän jätti joukon kasvinnimien lisäyksiä sekä botanistina antoi tarpeellisia merkitysten selityksiä ja tarkistuksia hänen aikaisemmin keräämiinsä liiviläisiin kasviennimityksiin. Huomattakoon muuten, että neiti PAKARINEN on seuramme ensimmäinen naispuolinen stipendiaatti.

Professori F. ÄIMÄ ja dosentti Y. H. TOIVONEN tekivät viime kesänä kuusiviikkoisen matkan Inariin. Työohjelmaan kuului professori ÄIMÄN ennen keräämän lappalaisen sanaston täydentäminen etupäässä eräiden sellaisten käsitepiirien sanoilla, joita työn aikaisemmassa vaiheessa ei oltu erikoisesti tarkattu, sekä foneettisten havaintojen tarkistaminen Inarin-lapin eri murrealueilla. Matkaa varten Seura myönsi professori ÄIMÄLLE hänen toisaalta saamansa stipendin lisäksi 4,000 ja dosentti TOIVOSELLE 9,000 mk.

Lapinkielen tutkimuksia Seura on kuluvana vuonna edistänyt myös kutsumalla Helsinkiin koltta-lappalaista kielimurretta puhuvan henkilön MIKKO FEDOTOFFIN, joka täällä työskenteli tohtori ITKOSEN ja professori ÄIMÄN kielimestarina helmikuun alusta kesäkuun loppuun. Hänen matkaansa, ylläpitoonsa ja palkkaansa Seura on käyttänyt 10,000 mk.

Uuden tutkimusaineiston keruutyön yhteydessä mainittakoon, että tšeremissiläisen aluemuseon johtaja hra TIMOFEI JEVSEVJEV on Seuralle lähettänyt kaksi lähetystä tšeremissiläistä kansantietoutta, nim. 102 poikien ja tyttöjen laulua sekä kansatieteelliset esitykset tšeremissien oikeustavoista (osaksi jo ennen julkaistu) sekä tšeremissien kalastuksesta.

Kuten viime vuonna, Seura kääntyi tänäkin vuonna Pietarin Itäisten kielten instituutin puoleen pyytäen saada tänne kesäloman ajaksi instituutin oppilaiden joukosta jonkun pohjois-Aasian heimon edustajan, tällä kertaa tunguusin, meikäläisten tutkijain kielimestarina käytettäväksi. Yritys ei kuitenkaan tällä kertaa onnistunut, kun Venäjän viranomaiset asianomaiselle tunguusioppiopilaalle eivät myöntäneet matkalupaa. Samasta syystä raukesi Seuran yritys erään mordvalaisen hankkimiseksi Helsinkiin, niinikään kielentutkimustarkotuksessa.

Niiden tehtävien joukossa, joilla Suomalais-ugrilainen Seura pyrkii tarkotuksiansa toteuttamaan, mainitaan Seuran sääntöjen 2 §:ssä m. m., että Seura »lähettää retkikuntia tai yksityisiä henkilöitä harjoittamaan tutkimuksia suomalais-ugrilaisten kansojen nykyisillä ja entisillä asuma-aloilla sekä tutkimaan muidenkin kansojen entisyyttä ja nykyisyyttä, joiden tunteminen on tärkeä suomalais-ugrilaiselle tutkimukselle», sekä »kannattaa raha-avulla tieteellisten ainesten julkaistavaksi valmistamista».

On tunnustettava, että Seuramme ensiksi mainitussa suhteessa on saanut aikaan sangen paljon. Niiden tieteilijäin lukumäärä, joiden tutkimusmatkat seuramme osittain tai kokonaan on kustantanut, nousee moniin kymmeneen, ja useat heistä ovat oleskelleet kaukaisilla työmaillaan pitkiä aikoja, eräät jopa 4—5:kin vuotta. Vuosikymmenien kuluessa on täten kerääntynyt suomalaisten tutkijain talteen erinomaisen runsas, monipuolinen ja ainoalaatuisen arvokas aineisto mainittujen kansojen kielen, kulttuurin ja muinaisuuden kaikinpuoliseksi valaisemiseksi.

Tieteellisten ainesten julkaistavaksi valmistamisessakin on myönnettävä seurallamme olevan melkoisia ansioita. Erityisesti on huo-

mattava, että tieteilijäimme matkoiltaan tuomiin aineksiin perustuvat tutkimukset ovat enimmäkseen ilmestyneet seuramme julkaisusarjoissa. Mitä sitten tulee tutkimusmatkailijain aineskokoelmiin sellaisinaan, niin niitäkin seuramme on julkaissut melkoisen määrän. Valitettavasti on kuitenkin suurin osa aineskokoelmista yhä vielä julkisuuteen saattamatta. Syyt tähän ikävään asianlaitaan ovat kylläkin selvät. Tutkimusmatkailija on meillä saanut kannatusta tavallisimmin vain matkakustannuksiinsa. Mutta kun hän rikkaine saaliineen on kotiutunut, ei kannatusta enää ole voitu tarpeellisessa määrin jatkaa, ja hän on saanut toimeen tullakseen ryhtyä etsimään leipätyötä, mikä suuresti on rajottanut hänen tieteilymahdollisuuksiensa. Aineskokoelman julkaisukuntoon saattaminen on lisäksi sangen aikaavievää työtä; tieteellisten ansioiden joukossa se taas tavallisesti tunnustetaan vain toisarvoiseksi saavutukseksi; ja siten on hyvin ymmärrettävää, että tutkija kernaasti jättää aineskokoelmainsa julkaisemisen työohjelmassaan viimeiselle sijalle.

Mutta tällöin uhkaa vaara, että aineistot jäävät kerääjältä itseltään aivan julkaisematta. Onhan meillä aivan viime ajoiltakin tällaisesta PAASOSEN, KARJALAISEN, OJANSUUN ja SIRELIUKSEN järkyttävä esimerkki. Eikä suinkaan ole takeita siitä, ettei tämä tappioiden sarja tule jatkumaan. Päinvastoin, nykyinen ankara aika on pakottanut tutkijoita entistä enemmän ansiotöihin tieteellisen työskentelyn kustannuksella.

Tieteellisen tutkimuksen kannalta olisi kuitenkin mitä tärkeintä, että talteen pannut aineistot nopeasti saataisiin julki. Vasta painettuina ne tulevat tieteen yhteisomaisuudeksi; käsikirjotuksina niiden käyttö rajottuu yksinomaan kerääjään. Selvä on myös, että kerääjän pitäisi itse saada suorittaa kokoelmiensa julkaisutyö. Eri-tyisesti kielellisiä kokoelmia vieraan henkilön on hyvin vaikea tyydyttävästi toimittaa. Esim. käytännöllinen kielitaito, jonka tutkija on itse monivuotisilla matkoillaan saavuttanut, on hänelle julkaisutyössä verrattomaksi avuksi. Hän on myös kaikinpuolisesti tutustunut asianomaisen kansan usein hyvinkin omalaatuisiin oloihin ja elintapoihin sekä perinpohjaisesti eläytynyt sen ajatusmaailmaan. Vieraalle julkaisijalle taas asianomainen kieli, kansa, kulttuuri ja

maa ovat useimmiten aivan outoja omalta kuulemalta ja näkemältä, ja nimenomaan kielitaitonsa hän saa työllä ja vaivalla sekä varsin huomattavalla ajankäytöllä puristaa siitä rajotetusta aineistosta, jota hän sattumalta on joutunut painoon toimittamaan. Monet yksityiskohdat, jotka tutkijalle itselleen ovat olleet niin päivänselviä, ettei hän ole katsonut tarpeelliseksi tehdä niistä edes merkintää, voivat vieraalle julkaisijalle tuottaa paljon päänvaivaa. Pitkä sarja esimerkkejä voitaisiin luetella ikävistä, osittain naurettavista, vaikka kylläkin ymmärrettävistä erehdyksistä, joita tällaisissa posthumustöissä on sattunut. Ei edes sitä kiintymystä, jota tutkija itse tuntee kokoelmiinsa, voida kohtuudella odottaa hänen orvoksi jääneiden kokoelmiensa satunnaiselta perilliseltä, ja sekin olisi kuitenkin menestyksellisen julkaisutyön edellytyksiä. — Kaiken kaikkiaan: tällaiset työt eivät milloinkaan voi toiselta onnistua yhtä hyvin kuin tutkijalta itseltään. Mutta ne tulevat myös, kuten katkera kokemus osottaa, sangen kalliiksi verrattuna siihen, mitä kerääjänsä julkaisemina. Ja voipa loppujen lopuksi näyttäytyä, että kaikkea aineistoa ei kyetä lainkaan julkaisemaan. Kieliopillinen ja sanastoaines ei tietenkään tässä suhteessa tuota voittamattomia vaikeuksia, se vaatii oikeastaan vain aikaa. Mutta esim. aineellista kulttuuria käsittelevän materiaalin toimitustyö ei voi kunnollisesti onnistua siltä, joka ei itsekin ole käynyt tuon kulttuurin kotimaassa. Ja kansanrunouden y.m. kielenäytteiden julkaiseminen on useimmiten toiselle kuin kerääjälle itselleen sula mahdottomuus. Niinpä unkari-laisen REGULYN vogueililaiset ja ostjakkilaiset kansanrunouskokoelmat saivat yli puolisataa vuotta maata »seitsemällä sinetillä lukituna aarteena», kunnes ne uusilla matkoilla, jotka nimenomaan tätä tarkotusta varten tehtiin mainittujen kansain keskuuteen, saatiin selvitetyiksi.

Suomalais-ugrilainen Seura on kyllä asian ymmärtänyt. Jo v. 1925 se anoi erikoista 200,000 mk:n suuruista vuotuista valtio-apua sanakirjatöidensä suorittamista varten, saaden kuitenkin vain 50,000 mk. Tätä määrärahaa seura on käyttänyt tarkotukseen vapauttamalla siitä jaettavilla avustuksilla eräitä tutkijoita sivutöistään kokoelmiaan julkaisemaan. Menetelmä on ollut hyvä,

mutta jo alusta alkaen on oltu selvillä, että jos mieli päästä suotuisiin tuloksiin, tulisi käyttövaroja olla paljon enemmän. Työohjelmaan on nimittäin sanakirjojen lisäksi välttämättä otettava kansanrunous y.m. kielennäytteet, sävelmät ja kansatieteelliset aineskokoelmat, ja varat tulisi olla myös aineksien painattamiseen.

Tämän suuren työohjelman suorittaminen, jonka tärkeyttä seuramme viime vuosikertomuksessakin tehostettiin, näyttää nyt vihdoinkin joutuvan taloudellisesti onnellisempaan vaiheeseen.

Kuluvan vuoden alussa oli maamme hallituksessa tullut esille kysymys suomalais-ugrilaisen instituutin aikaansaamisesta meille. Tieteellinen Keskuslautakunta, jonka lausuntoa asiasta pyydettiin, oli »sitä mieltä, että sellainen instituutti . . . kyllä olisi omansa voimakkaasti edistämään suomalais-ugrilaisia tutkimuksia; mutta katsoen niihin tavattoman suuriin kustannuksiin, joita se vaatisi, ei liene mahdollista nykyänsä ryhtyä sen perustamiseen.» Mutta samassa yhteydessä Keskuslautakunta huomautti, että kaikkein tärkeintä tällä hetkellä olisi »saada ne suuret sanasto- ynnä muut tieteelliset aineskokoelmat, joita suomalaiset tutkijat ovat keränneet, julkaistuiksi», ja ehdotti sentähden, »että Opetusministeriö kehoitaisi Suomalais-ugrilaista Seuraa laatimaan yksityiskohtaisen suunnitelman, miten tämä julkaisutyö voitaisiin toimittaa, sekä että sitten, kun on saatu tarkoituksenmukainen suunnitelma laadituksi, hankitaan sen toteuttamiseksi tarpeelliset varat.»

Opetusministeriön kehotuksesta Suomalais-ugrilainen Seura lähetti ministeriölle viime huhtik. 4 p:nä asiasta yksityiskohtaisen suunnitelman esittäen, miten tämä julkaisutyö olisi toteutettava ja mitä kustannuksia se vaatisi.

Suunnitelmaan liittyi luettelo, jossa puheenaolevat aineskokoelmat esiteltiin. Sanakirjateoksia siinä oli lueteltu kaikkiaan 26, jotka kooltaan vaihtelevat satasivuisesta tuhatsivuiseseen. Ne käsittelevät 17 eri kieltä: lyydiä, vepsää, vatjaa, liiviä, lappia, mordvaa, tšeremissia, syrjäääniä, votjakkia, voguulia, ostjakkia, unkarin csángómurretta, samojeedia, Jenisein-ostjakkia, lamuuttitunguusia, kal-mukkaa ja osmanlia. Koko sanastollinen aines on arvioitu n. 640 painoarkiksi. Kansanrunoutta y.m. kielennäytteitä julkaisuluette-

lossa on n. 390 painoarkkia, sävelmiä n. 60 painoarkkia ja kansatieteellistä ainesta n. 110 painoarkkia. Kaikkien työohjelmaan kuuluvien julkaisujen yhteinen laajuus on siten n. 1,200 painoarkkia. Eri julkaisujen laajuus on tietysti ollut vain likimäärin arvioitavissa.

Työohjelman suorittamisen mainitaan kirjelmässä olevan sikäli turvattu, että »ainestenkerääjät itse ovat useimmat vielä elossa ja palavat halusta päästä suorittamaan kukin omaa työosuuttaan. Asian onnellinen ratkaisu on täten pääasiallisimmin rahakysymys.»

»Kuinka kalliiksi tämän julkaisuohjelman toteuttaminen nousee», sanotaan kirjelmässä edelleen, »on aivan mahdoton tarkalleen laskea, mutta likimääräisiin arvoihin voitaneen joka tapauksessa päästä. Mitä ensiksi tulee painovalmiin käsikirjotuksen laatimiseen, niin se vaatii sangen eri tavalla työtä, aikaa ja kustannuksia riippuen siitä, onko kokoelma kansatieteellistä vai kielellistä laatua, ja jälkimäisessä tapauksessa taas hyvin paljon riippuen asianomaisen kielen vaikeusasteesta. Mutta kaikkien enimmäin työkustannuksiin vaikuttaa se, saako toimitustyön suorittaa tutkija itse, vai onko siihen käytettävä vierasta henkilöä. Pienikokoiset sanastot yleensä tulevat suhteellisesti halvemmiksi kuin suuret sanakirjat, ja suomen lähimpien sukukielen sanakirjat ja kielennäytteet taas melkoista huokeammiksi kuin samanlaiset julkaisut oudompien ja vaikeampien kielten alalta.» Keskimääräiseksi hinnaksi kaikkien luettelossa mainittujen käsikirjotusten toimitustyöstä — kielentarkastus- resp. saksannostyö mukaan luettuna — ynnä korrehtuurinluvusta kirjelmässä on laskettu 3,000 mk. painoarkilta. Tämän lisäksi tulevat painokustannukset, n. 2,000 mk. painoarkilta. Kokonaiskustannukset n. 1,200 painoarkin toimitus- ja painatustyöstä tulisivat tämän mukaan olemaan n. 6,000,000 mk. Laskelmat on kuitenkin tehty »sillä nimenomaisella edellytyksellä, että ne asianomaiset tutkijat, jotka tätä nykyä vielä ovat elossa, saavat tilaisuuden itse suorittaa omien kokoelmiensa toimitustyön. Jos jonkun työn kuolema keskeyttää, merkitsee tämä kustannuslaskelmiin sellaista muutosta, että asianomaisen työosuuden loppuunsaorittaminen vieraan kädellä tulee noin kahta vertaa kalliimmaksi, mikäli se kaikissa tapauksissa on lainkaan mahdollista.»

Kirjelmässä käsitellään senjälkeen kysymystä, kuinka monelle vuodelle tämä 6 miljoonan mk:n kokonaismeno voidaan jakaa. »Julkaisuohjelman kunnollisen onnistumisen tärkein edellytys on varmasti se, että työ voidaan järjestää suoritettavaksi mahdollisimman lyhyessä ajassa. Mitä pitemmälle työ jatkuu, sitä useampi kokoelmien kerääjä ehtii poistua elävien ilmoilta ja sitä vaikeammaksi ja kalliimmaksi käy heidän työnsä siirtäminen vieraalle. Huomautettakoon vain aivan sivumennen, että nykyisessä ylioppilaspolvessa, josta keskeytyneitten julkaisutöiden jatkajat tulisi aikoinaan tarpeen tullen valittaviksi, ainoastaan vanhimmat enää taitavat venäjää, mikä kuitenkin julkaisijalle on ehdoton edellytys, koska puheena olevissa aineistoissa on erittäin paljon sillä kielellä tehtyjä muistiinpanoja (sanastoainesten selityksinä, kansainrunoudentuotteiden käännöksinä j.n.e.). Työhön pitäisi niinmuodoin heti alusta saada ainestenkerääjistä mahdollisimman monet, mieluummin kaikki, jotka vielä ovat elossa. Tämä taas käy päinsä vain, jos vuotuinen määräraha on kylliksi suuri, toisin sanoen, jos 6 miljoonan kokonaismeno jaetaan verraten harvoille vuosille. Samaan suuntaan puhuu se ohellisesta luettelosta ilmenevä seikka, että eräiden tutkijain työohjelma siinä on sangen pitkä: WICHMANNIN 145 painoarkkia, KANNISTON 180, DONNERIN 144, SIRELIUKSEN 100 painoarkkia ynnä atlas, KETTUSEN 78 painoarkkia. Kun ketään näistä henkilöistä ei voitane yliopistollisista virkatehtävistään vapauttaen kokonaan kiinnittää puheenaolevaan julkaisutyöhön, on heidän tämä suoritettava sivutyönään. Tällöin ei pisimpäin ohjelman suorittaminen voine tapahtua lyhyemmässä kuin 10 vuodessa, mutta ei myöskään pitemmässä, sillä tämä aika ikämiestutkijalle käytännöllisesti katsoen merkitsee koko loppuikää.» »Kokonaissummaa ei siis olisi jaettava useammalle kuin 10 vuodelle, jolloin vuotuisesti käytettävissä olisi 600,000 mk.»

»Työn suorittamista tulisi valvomaan Suomalais-ugrilainen Seura, joka kunkin työntekijän kanssa tekisi sopimuksen. Työhön otettaisiin tutkijoita pitäen silmällä kunkin työohjelman laajuutta ja suhteellista tärkeyttä, tutkijan ikää sekä sitä, kuinka paljon kullakin on tilaisuutta tähän työhön käyttää. Palkkiot aineskokoelmien toi-

mitustöistä ja korrehtuurista maksettaisiin osittain työtuntiluvun perusteella (esim. pitkäaikaisista sanakirjatöistä), osittain paino-arkkiluvun mukaan (esim. kansatieteellisistä ja sävelmäjulkaisuista). Työn jouduttamiseksi ja huojistuttamiseksi käytettäisiin mahdollisuutta myöten puhtaaksikirjotukseen y. m. s. koneelliseen työhön tilapäisiä halvempipalkkaisia apulaisia, joiden palkkio suoritettaisiin yhteisestä määrärahasta. Tärkeimpänä pidettäisiin aina käsikirjotuksen teettämistä, mutta samalla koetettaisiin myös painatusta mahdollisimman mukaan jouduttaa, koska senkin voi parhaiten hoitaa tutkija itse. — Huomattakoon, että tutkijat aineskokoelmistaan, jotka erälle heistä merkitsevät monivuotistenkin, vaivalloisten, palkkottomasti tehtyjen keruutöiden tulosta, eivät pyydä mitään lunastusta, jos heille nyt hankitaan tilaisuus toimittaa ne julkisuuteen, vaan he luovuttavat ne tieteelle aivan ilmaiseksi.»

Kirjelmän lopussa tehostetaan erityisesti julkaisutehtävän tärkeyttä ja kiireellisyyttä. »Onhan kysymyksessä tutkimusala, joka yleis-inhimillisen tieteellisen työnjaon kannalta ehdottomasti lähinnä kuuluu juuri meidän kansalle, jolla sen suorittamiseen myös on parhaat edellytykset. Tuskinpa millään muulla kansalla on tämän veroista, erinomaisen rikasta, laajaa ja monimuotoista, mutta samalla yhtenäistä sekä oman kansan olemuksen syvimpiin juuriin tunkevaa tutkimusalaa. Mutta tämä asettaa meille myös erikoiset velvollisuudet. Onko tämä tutkimus meillä lähitulevaisuudessa kohoava kerrassaan ennen aavistamattomaan kukoistukseen, vai onko se hiljalleen näivettyvä, tulee tätä nykyä riippumaan lähinnä siitä, saammeko ehdotetun julkaisutyön kunnollisesti suoritetuksi vai emme. Nämä aineskokoelmat eivät ole vain laajuudeltaan, vaan myös sisällykseltään ainoalaatuiset, joiden veroisia kaikissa suhteissa tuskin kenenkään enää on mahdollista kokoonsaada. Ajatelkaamme vain, että esim. eräiden heimokansaimme mytologiset laulut, uhrirukoukset, loitsut y. m. muinaisia uskonnollisia käsityksiä valaisevat folkloren tuotteet olivat jo silloin, kun ne muistiin pantiin, erinomaisen harvinaisia, joita vain jotkut haudan partaalla olevat vanhukset muistelivat. Ja ajatelkaamme sitä kaikinpuolista olojen mullistusta, joka maailmansodan jälkeen Neuvosto-Venäjän

syrjäisimpienkin kansain keskuudessa on tapahtunut. Silloin voimme aavistaa, mitä tavattomia arvoja meikäläiset tutkijat 2—4 vuosikymmentä sitten keräämissään aineksissa ovat tieteelle pelastaneet. — Nykyinen ajankohta on vielä eräässä suhteessa erittäin sopiva tälle julkaisutyölle. Tätä nykyä on hyvin vähän mahdollisuutta itäänpäin tehdä uusia tutkimusmatkoja. Voimat olisi nyt toistaiseksi keskitettäväkin entisillä matkoilla kerätyn aineiston julkaisemiseen, jotta tämä työ olisi mahdollisuutta myöten loppuun suoritettuna, kun tiet uusia retkiä varten tutkijoillemme kerran taas ehkä avautuvat.»

Kiitollisina on mainittava, että hallitus Seuran edellä esitetyn kirjelmän perusteella onkin tarkotusta varten ottanut valtion ensi vuoden menoarvioehdotukseen 200,000 mk:n määrärahan ehdottaen samalla, että muu osa kustannuksista suoritettaisiin valtion raharpajaisten voittovaroista. Ehdotus on toistaiseksi hyväksytty sellaisenaan valtiovarainvaliokunnassa, ja toivottavaa on, että samoin käy eduskunnassa.

Kun mainittu valtioapu kuitenkin aikaisintaan vasta ensi vuoden alulla voi ehtiä Seuran käytettäväksi ja toiselta puolen työohjelman kiireellisyyden vuoksi oli tärkeätä päästä työhön käsiksi viipymättä, anoi Seura ja saikin 100,000 mk. raha-arpajaisten voittovaroista käytettäväksi puheenaolevaan tarkotukseen jo tämän vuoden aikana.

Puheenaoleva aineskokoelmien julkaisutyö on nykyään seuraavalla kannalla.

Tohtori T. LEHTISALO, joka v:sta 1926 on suorittanut jurakki-samojeedilaisten sanakirja-ainestensa painokuntoon toimittamista, on ollut työssä edelleen koko tämänkin vuoden. Sanakirjan käsikirjotusta on lisäksi valmistunut *j*-, *l*-, *l'*-, *r*-, *r'*-, *š*- ja *š'*-alkuiset sanat. Tohtori LEHTISALO on nauttinut 40,000 mk:n suuruista stipendiä.

Professori YRJÖ WICHMANN on saanut valmiiksi tšeremissiläisen tekstijulkaisunsa, joka jo on kokonaan ladottu, osittain taitettukin, ja suorittaa paraillaan tšeremissiläistä sanakirjaansa. Stipendi 36,000 mk.

Professori ARTTURI KANNISTO toimittaa painokuntoon voguulilaisia kansanrunouskokoelmiensa, valmistaen suomalaista käännöstä sekä tarkistaen tekstin kopiota. Stipendi 21,000 mk.

Professori LAURI KETTUNEN valmistaa liiviläisen sanakirjansa käsikirjotusta lopulliseen kuntoon. Stipendi 6,000 mk.

Tohtori T. ITKONEN on suorittanut omat sekä D. E. D. EUROPAEUKSEN kolttalappalaiset tarinat painokuntoon ja laatii parailaan kolttalappalaisen sanakirjansa käsikirjotusta. Stipendi 9,000 mk.

Tohtori ALBERT HÄMÄLÄINEN on kirjottanut kansatieteelliset kuvaukset mordvalaisten, tšeremissien ja votjakkien avioliittotavoista sekä tšeremissien maanviljelyksestä, jotka kohta ovat painokunnossa.

Tohtori KAI DONNER laatii painokuntoon laajoja samojeedilaisia sanastoitaan.

Dosentti Y. H. TOIVONEN on jatkanut tohtori K. F. KARJALAISEN keräämän ostjakkilaisen sanastoaineksen painokuntoon toimittamista. Työ, joka on jatkunut tasan kymmenen vuotta, on nyt siinä mitassa, että toimittaja toivoo sanakirjan käsikirjotuksen valmistuvan ensi vuoden alkupuolella, jonka jälkeen vielä on suoritettava selitysten saksantaminen, ennenkuin painattaminen voidaan aloittaa. Seura on mainittuun työhön tänä vuonna käyttänyt 36.000 mk., josta summasta 24,000 mk. Alfred Kordelinin yleisen edistys- ja sivistysrahaston hallituksen tätä tarkotusta varten myöntämää apurahaa.

Tohtori ARVO SOTAVALLALLE Seura on hänen tunguusilaiskieliä käsittävien tutkimuksiensa esitöihin myöntänyt 12,000 mk.

Aivan äsken on tehty päätös toimittaa julkisuuteen kaikkien meikäläisten lyydinkielen tutkijain (DONNERIN, KALIMAN, KAUKORANNAN, KETTUSEN, KUJOLAN, OJANSUUN, TOIVONSEN ja TUNKELON) painamattomat tämänkieliset kokoelmat kahtena julkaisuna, joista toinen tulee käsittämään lyydiläiset tekstit, toinen sanastolliset ainekset.

Stipendiasiaan yhteydessä on vielä mainittava, että August Ahlqvistin rahaston tänä vuonna käytettävänä olleista korkovaroista on Suomalais-ugrilaisen Seuran ja Kotikielen Seuran yhteisesti aset-

tama lautakunta määrännyt 1,000 mk. palkinnoksi maisteri KUSTAA VILKUNALLE hänen tutkimuksestaan »Nivalan murteen äänneoppia» (Suomi V 6) siirtäen loput koroista, 302 mk., rahaston pääoman kartuttamiseksi.

Seuran kustannuksella on vuoden kuluessa ilmestynyt ainoastaan yksi teos:

Aikakauskirja XLIII (suomalainen laitos): E. N. SETÄLÄ, Kysymyksiä ja tehtäviä. Esitelmiä Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikokouksissa vv. 1914—1926. II + 170 siv.

Painossa ovat:

- 1) Finnisch-ugrische Forschungen XX. Ilmestyy näinä päivinä.
- 2) Toimituksia LIX: YRJÖ WICHMANN, Volksdichtung und volksbräuche der tscheremissen. Koko teos on ladottuna.
- 3) G. J. RAMSTEDT, Wörterbuch der Kalmückischen Sprache. Tästä teoksesta, jonka painatustyö kauan aikaa on ollut seisauksissa, on kuluneena vuonna painettu sivut 89—204.

Julkaisujenvaihtoon on päätetty ottaa allaluetellut seurat ja laitokset, jotka sitä ovat seurallemme ehdottaneet:

Tieteellinen seura tataarilaisen kulttuurin tutkimiseksi (Wissenschaftliche Gesellschaft zum Studium der tatarischen Kultur) Kasanissa. Saa Aikakauskirjan ynnä valittuja Toimitusten osia julkaisuaan »Vestnik Naučnogo Obščestva Tatarovedenija» vastaan.

Keskisen Volgan-seudun aluemuseo (Das Rayon-Museum des mittleren Wolga-Gebietes) Pensassa. Saa Aikakauskirjan omia julkaisujansa vastaan.

Leninin yleinen kirjasto (ent. Rumjantsovin Museo) (La Bibliothèque Publique Lénine, ci-devant Musée Roumiantzoff) Moskovassa. Saa Aikakauskirjan ja Toimituksia vaihtokappaleiksi lähettäen suomalais-ugrilaisilla, turkkilais-tataarilaisilla y.m. Venäjän vähemmistökansallisuuksien kielillä julkaistua kirjallisuutta.

Ukrainan tiedeakatemian etnografinen komissioni (La Commission ethnographique de l'Académie des Sciences de l'Ukraine) Kieivissä. Saa Aikakauskirjan julkaisemaansa Etnografičny Visnyk'ia vastaan.

Itämainen instituutti Prahassa (Orientální Ústav v Praze). Saa Aikakauskirjan julkaisemaansa Archiv Orientální'ta vastaan.

Paavillisen itämaisten tutkimusten instituutin (Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma) kanssa Seura on eräiden muiden meikäläisten seurain mukana ruvennut yhteisvaihtoon antaen puolestaan Aikakauskirjan ja Toimituksia vuodesta 1923 alkaen. Vastalahjaksi Instituutti lähettää Suomeen 3 sarjaa julkaisuaan Orientalia Christiana.

Muista kuluneen toimintavuoden tapauksista on mainittava, että Seura eräiden toisten tieteellisten seurain kanssa pystytti muistokiven entisen toimeliaan jäsenensä professori AXEL O. HEIKELIN haudalle Seurasaaren ulkomuseossa olevan Karunan kirkon kirkkopihan- käyttäen tähän tarkotukseen 1,000 mk. Muistokiven vihkiäistilaisuudessa syysk. 11 p:nä Seuraa edustivat ja hautakummulle seppeleen laskivat ensimmäinen varaesimies prof. YRJÖ WICHMANN ja sihteeri prof. ARTTURI KANNISTO, joista edellinen omisti prof. HEIKELIN elämäntyölle muutamia muistosanoja.

Seuran jäsenistössä on tapahtunut seuraavia muutoksia.

Kuoleman kautta ovat poistuneet:

kunniajäsenet:

BAUDOIN DE COURTENAY, JAN, vertailevan kielentutkimuksen professori, Varsova,

LANGHOFF, CARL FREDRIK AUGUST, kenraali, ent. ministerivaltiosihteeri, Helsinki;

perustajajäsenet:

DONNER, ARTHUR ANDERS, insinööri, toimitusjohtaja, Tampere,

HOMÉN, GUSTAF WILLIAM, hovioikeudenneuvos, Viipuri,

KOVERO, KARL ADOLF, professori, Jyväskylä,

LINDGREN, ARMAS ELIEL, professori, arkkitehti, Helsinki,

DE PONT, KASTEN FREDRIK FERDINAND, kenraali, salaneuvos, Helsinki,

SIRELIUS, UUNO TAAVI, professori, Helsinki,

VIROLA, YRJÖ, fil. maisteri, Helsinki;

vakinainen jäsen:

SUNDEVALL, FREDRIK WILHELM, ent. seminaarinjohtaja, Helsinki;

vuosijäsenet:

HELANDER, ANTTI, rehtori, Viipuri,

HIRVISALO, ANTTI JUHANI, rehtori, Kotka,

SOVERI, HEIKKI FERDINAND, tohtori, rehtori, Helsinki.

Uusiksi jäseniksi Seuraan ovat kutsusta liittyneet:

kunniajäseniksi:

ROZWADOWSKI, JAN, Puolan tiedeakatemian elinkautinen presidentti,
Krakova,

WIKLUND, KARL BERNHARD, suomalais-ugrilaisen kielitieteen pro-
fessori, Upsala,

ZUBATÝ, JOSEF, Tšekkiläisen tiedeakatemian alituinen presidentti,
Praha;

ulkojäseniksi:

LIESTØL, KNUT, kansanrunouden tutkija, professori, Oslo,

NÉMETH, JULIUS, turkkilaisen filologian professori, Budapest,

RAQUETTE, G., dosentti, Lund;

perustajajäseneksi:

GREIS, ARVO, johtaja, Helsinki;

vakinaisiksi jäseniksi:

AALTONEN, ESKO, maisteri, Forssa,

LEHTONEN, J. V., tohtori, dosentti, Helsinki,

LINKOMIES, EDWIN, professori, Helsinki,

MANNINEN, ILMARI, tohtori, Helsinki,

NIINIVAARA, MARTTI, maisteri, Helsinki,

RÄSÄNEN, MARTTI, tohtori, dosentti, Helsinki,

TUDEER, LAURI O. TH., tohtori, dosentti, Helsinki,

WEÖRES, GYULA, tohtori, yliopiston lehtori, Helsinki,

VILKUNA, KUSTAA, maisteri, Nivala,

VIRTANEN, E. A., maisteri, Helsinki,

WUORENJUURI, TAAVI, pankinjohtaja, Helsinki,

ÄIMÄ, FRANS, professori, Helsinki.

Seuran toimimiehinä ovat kuluneena vuonna olleet: esimiehenä ministeri E. N. SETÄLÄ, ensimmäisenä varaesimiehenä professori YRJÖ WICHMANN, toisena varaesimiehenä professori U. T. SIRELIUS, sihteerinä professori ARTTURI KANNISTO, pöytäkirjurina tohtori ARVO SOTAVALTA, rahanvartiana pankinjohtaja T. WUORENJUURI, arkistonhoitajana tohtori E. A. TUNKELO, kirjastonhoitajana dosentti Y. H. TOIVONEN, julkaisuvarastonhoitajana tohtori JALO KALIMA, yliasiamiehenä pankinprokuristi ILMARI KORJULA, johtokunnan lisäjäseninä professorit KAARLE KROHN ja J. J. MIKKOLA sekä dosentti KAI DONNER. Tilintarkastajina ovat olleet pankinjohtaja ANTTI HILTUNEN ja tuomari OSKARI KAUPPI sekä heidän varamiehinään maisteri ARVI KUHA ja pankinjohtaja KNUT POLÓN. Seuran edustajana Tieteellisten seurain valtuuskunnassa on ollut prof. KANNISTO ja varamiehenä dosentti TOIVONEN, Alfred Kordelinin yleisen edistys- ja sivistysrahaston tieteellisessä jaostossa ministeri SETÄLÄ ja varamiehenä professori WICHMANN, Suomalaisen kirjallisuuden edistämisrahaston toimikunnassa professori WICHMANN ja varamiehenä tohtori TUNKELO, erinäisten tieteellisten seurain asettamassa komiteassa paikannimien poimintaa varten vanhoista historiallisista asiakirjoista tohtori TOIVO ITKONEN, eräiden, osittain toisten tieteellisten seurain paikannimitoimikunnassa Suomen ja sen lähiseutujen paikannimistön, etupäässä suomenkielisen, järjestelmälliseksi keräämiseksi ja tutkimiseksi tohtori ITKONEN ja varamiehenä professori F. ÄIMÄ, Sanakirjasäätiön valtuuskunnassa ministeri SETÄLÄ ja varamiehenä dosentti DONNER, suomalaisten Venäjällä suoritettavia arkistotutkimuksia johtavassa toimikunnassa prof. KANNISTO, määrääikaisten tutkijainkokousten edustajakomiteassa dosentti DONNER.

Helsingissä, jouluk. 2 p:nä 1929.

Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikertomus v. 1930.

Suomalais-ugrilainen Seura on viime toimintavuonnaan pitänyt 8 varsinaista kokousta. Niissä on esitetty seuraavat esitelmät ja tiedonannot: ensimmäinen varaesimies, professori YRJÖ WICHMANN

Upšan seudun tšeremissien reformeeratusta eli puhdistetusta pakannuudesta (1929. XII. 2), maisteri PAAVO RAVILA Maattivuonon lappalaisista (1930. I. 18), professori G. J. RAMSTEDT 1) eräistä *veeneen* ja *airon* nimityksistä Keski-Aasiassa (II. 15) ja 2) Keski-Aasian vanhimmasta maanviljelyssanastosta (IX. 20), professori J. J. MIKKOLA 1) muistosanoja Seuran ulkojäsenestä professori J. MARKWARTISTA (III. 22) ja 2) huomioita suomalais-balttilaisten kosketusten alalta (XI. 15), professori A. M. TALLGREN 1) Kazbekin aarrelöydöstä Kaukaasiassa (III. 22) ja 2) Luoteis-Siperian eläinkuvioiden alkuperästä (X. 18), tohtori KAI DONNER muistosanoja Seuran ulkojäsenistä, professoreista ALBERT VON LE COQ'ista ja F. W. K. MÜLLERISTÄ (V. 24) sekä professori ARTTURI KANNISTO lisiä suomen *kontti* sanan etymologiaan (V. 24).

Kuten viime vuosikertomuksessa mainittiin, teki maisteri PAAVO RAVILA kesällä 1929 kaksi kuukautta kestäneen matkan Venäjälle mordvan kielen tutkimuksia varten. Valitettavasti ei tätä erittäin tärkeätä ja tuloksellista työtä ole toistaiseksi voitu jatkaa, koska neuvostoviranomaiset ovat evänneet sekä maisteri RAVILAN pyynnön päästä uudestaan Venäjälle että myös hänen mordvalaisen kielimestarinsa pyynnön matkustaa Suomeen. Sen sijasta hra RAVILA viime vuoden syyskuun puolivälissä lähti Petsamon Maattivuonoon tutkimaan sikäläisten kalastajalappalaisten kieltä. Joulukuun keskivaiheilla hän palasi Helsinkiin, mutta jatkoi sittemmin työtään täällä vielä n. 2 kuukauden ajan tänne kutsutun maattivuonolaisen kielimestarinsa avulla. Viime syyskuun alussa hän lähti uudelle, puolenneljäntä kuukauden pituiseksi suunnitellulle matkalle Lappiin. Hän työskenteli ensiksi Norjan Etelä-Varangissa Kotajoen ja Rautavuonon kylissä, mistä hän työnsä päätettyään on siirtynyt Petsamoon, osaksi vieläkin täydentääkseen muistiinpanojaan Maattivuonon kalastajalappalaisten murteesta, osaksi tutkiakseen myös sikäläisten tunturilappalaisten kieltä. Työ on huomattavalta osalta kohdistunut äännehistoriallisen, muoto- ja johto-opillisen sekä sanastollisen aineksen keruuseen, mutta myös folklorea on tullut kokoon melkoinen määrä. Maisteri RAVILAN lappalaistutkimuksia varten on

Suomen Maantieteellisen Seuran, Suomen Muinaismuistoyhdistyksen ja Suomalais-ugrilaisen Seuran yhteisesti asettama Petsamonkomitea antanut 20,000 ja Suomalais-ugrilainen Seura erikseen 18,000 mk.

Toinenkin kielitieteellinen tutkimusmatka on kuluneen vuoden aikana tehty Petsamoon. Tunnettua on ollut, että tällä Tarton rauhassa Suomeen liitetyllä alueella on joku verta syrjäänejäkin, mutta tarkkoja tietoja ei toistaiseksi ole ollut tämän väestön lukumäärästä, iästä ja alkuperästä, ei myöskään siitä, missä määrin se on säilyttänyt syrjääninkieliänsä. Näiden asiain selvittäminen sekä ennen kaikkea omaa kieltänsä vielä ehkä taitavien syrjäänien murteen tutkiminen oli tehtävänä lehtori T. E. UOTILALLA, joka Petsamon komitean stipendiaattina matkusti noiden kaukaisten kieliheimolaisten luo ja työskenteli perillä heinäk. 1 p:stä elok. 15:een. Lehtori UOTILAN selvityksen mukaan on syrjäänejä tämän vuosisadan alkupuolella ollut Petsamossa kaikkiaan 11 perhettä. Näistä on kuitenkin 9 perhettä n. v. 1914 siirtynyt takaisin Lujauriin l. Lovozeroon Kuolan niemimaalle, josta oliivat tulleetkin. Jäljellä olevat 2 perhettä, 11 henkeä, ovat lähtöisin Ala-Ižmalta ja Petsamoon muuttaneet vv. 1906—7. Näistä taitaa syrjääneitä vain kolme 50—55 vuoden ikäistä henkilöä. Kaksi heistä, aviopuolisot Ivan ja Akuliina Artiev, eivät Petsamoon muuttaessaan vielä muuta kieltä osanneetkaan. Nyt on kuitenkin perheiden keskustelukieli venäjä; lapset, jotka muut paitsi yksi ovat syntyneet Petsamossa, taitavat lisäksi hyvin jo suomeakin, mikä on etupäässä kansakoulun vaikutusta. — Yllämainitun aviopariskunnan avulla lehtori UOTILA työskenteli verraten menestyksellisesti keräten m.m. noin 2,500 sanaa käsittävän sanaston. Kansanrunoutta nämä syrjäänit eivät osanneet, joten tekstisaalis supistui siihen, mitä Ivan Artiev saneli töistään Ižmalla. — On erittäin hyvä, että nyt lehtori UOTILAN avulla on riittävä selvitys hankittu valtakuntamme ainoiden syrjäänien alkuperästä ja siirtymisvaiheista. Arvokkaaksi tieteelliselle tutkimukselle on varmaan osottautuva myös hänen jotenkin viime hetkellä häviöstä pelastamansa Petsamon syrjäänien kieltä koskeva aineisto erityisesti siihenkin nähden, että tutkimusmatkojen teko Venäjällä asuvien kieliheimolaistemme luo on nykyään mahdotonta.

Suomalais-ugrilaisen Seuran toiminnassa on tänä vuonna julkaisutyö siirtynyt ratkaisevasti etualalle. Se alote, joka viime vuonna tehtiin valtioavun varaamiseksi suomalaisten tutkimuskäsitteiden kielellisten ja kansatieteellisten aineskokoelmien julkaisuun saattamiseksi, on näet johtanut toivottuun tulokseen. Eduskunta on hallituksen esityksen mukaisesti valtion tämänvuotiseen ylimääräiseen menoarvioon ottanut mainittua työtä varten 200,000 mk. määräten samalla, että valtion raha-arpajaisten voittovaroista on samaan tarkotukseen asetettava 400,000 mk. Paitsi valtioavustusta Seuralla on ollut käytettävänä Alfred Kordelinin rahaston hallitukselta saatu 30,000 mk:n suuruinen apuraha, joka nimenomaisesti on määrätty alempana mainittavaan tohtori KARJALAISEN ostjakkilaisten ja tohtori LAGERCRANTZIN lappalaisten sanakirja-aineiden toimitustyöhön. — Puheenaoleva suuri julkaisutyö, joka nykyhetkellä epäilemättä on meidän koko tutkimusalamme kaikkein tärkein, on nyt saatu käyntiin kautta linjan sekä edistyy hiljalleen ja varmasti, koruttomasti ja ilman suuria eleitä.

Tohtori T. LEHTISALO, joka v:sta 1926 alkaen on suorittanut jurakkisamojeedilaisten sanakirja-ainestensa painokuntoon toimittamista, on jatkanut työtään ja saanut valmiiksi *χ*-, *k*-, *g*-, *m*- ja *n*-alkuisten sanain artikkelit. Sanakirjan käsikirjotuksesta on nyt yli puolet valmiina. Toht. LEHTISALON stipendi on 48,000 mk.

Professori YRJÖ WICHMANN painattaa tšeremissiläistä tekstijulkaisuansa sekä toimittaa tšeremissiläisiä sanakirja-aineistiansa painokuntoon. Työstipendi 36,000 mk.

Professori ARTTURI KANNISTO toimittaa painokuntoon vogueilaisista kansanrunokokoelmaansa. Tekstit ovat miltei kaikki kopioidut ja hiukan yli puolet on käännetty suomeksi. Työstipendi 36,000 mk.

Professori LAURI KETTUNEN jatkaa edelleen liiviläisen sanakirjansa käsikirjotuksen viimeistelyä. Työstipendi 18,000 mk.

Tohtori T. ITKONEN painattaa omia ja D. E. D. EUROPAEUKSEN keräämiä kolttalappalaisia tarinoita sekä laatii kolttalappalaisen sanakirjansa käsikirjotusta. Työstipendi 27,000 mk.

Tohtori ALBERT HÄMÄLÄINEN on saanut valmiiksi kansatieteelli-

sen kuvaussarjansa nimeltä Beiträge zur ethnographie der ostfinnen. Työstipendi 8,000 mk.

Tohtori ELIEL LAGERCRANTZ toimittaa painokuntoon lappalaista sanakirjaansa. Työstipendi 54,000 mk.

Professori G. J. RAMSTEDT painattaa kalmukkilaista sanakirjaansa. Työstipendi 36,000 mk.

Tohtori Y. H. TOIVONEN on jatkanut tohtori K. F. KARJALAISEN keräämän ostjakkilaisen sanastoaineksen painokuntoon toimittamista. Sanakirjan käsikirjotus on nyt 11 vuoden umpeenkuluttua valmis, jäljellä on sanaselitysten saksantaminen, johon jo on ryhtytty. Ensi vuonna voitaneen päästä teoksen painattamiseen. Työstipendi 27,000 mk.

Painosta on julkaistu vuoden kuluessa seuraavat teokset:

1) Finnisch-ugrische Forschungen XX. IV+144+IV+198 siv.

2) Aikakauskirja XLIV: ALB. HÄMÄLÄINEN, Beiträge zur ethnographie der ostfinnen; KAI DONNER, Über die Jenissei-ostjaken und ihre sprache; OLAF HANSEN, Zur soghdischen Inschrift auf dem dreisprachigen Denkmal von Karabalgasun; Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelemuksista — Extraits des procès-verbaux de la Société Finno-ougrienne 1928: YRJÖ WICHMANN, Maailmansodan vaikutuksia suomalais-ugrilaisiin kansoihin ja näiden tieteelliseen tutkimiseen — Wirkungen des Weltkriegs auf die finnisch-ugrischen Völker und ihre wissenschaftliche Erforschung; T. LEHTISALON ja ARVO SOTAVALLAN työkertomukset, LAURI KETTUSEN ja MÄRTTI RAPOLAN matkakertomukset; Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikertomus v. 1928 — Comptes-rendu annuel de la Société Finno-ougrienne pour 1928; Suomalais-ugrilainen Seura. Tila 31. XII. 1927. IV+160+32+39+67 siv.

Mainittujen teosten yhteinen sivumäärä on 652.

Painossa ovat:

1) Aikakauskirja XLIII (ranskalainen laitos), joka sisältää Seuran esimiehen, professori E. N. SETÄLÄN 13 vuosikokouksessa pitämät esitelmät ranskaksi. Suurin osa on ladottu.

2) Toimituksia LIX: YRJÖ WICHMANN, Volksdichtung und volksbräuche der tscheremissen. 18 arkkia painettu.

3) Toimituksia LX: D. E. D. EURCPAEUKSEN ja T. ITKOSEN Kolttalappalaisia tarinoita. Suurin osa ladottuna.

4) G. J. RAMSTEDT, Wörterbuch der Kalmückischen Sprache. Tekijän palattua kotimaahan painatus on ripeästi edistynyt. Painettuna on 256 sivua, ladottuna lisäksi n. 80 sivua.

Julkaisutöiden puheena ollessa mainittakoon, että Seuran Toimitusten painosmäärä on korotettu 900 kappaleeksi ja Aikakauskirjan 1,300 kappaleeksi.

AUGUST AHLQVISTIN rahaston korkojen käyttämisestä päättämään asetettu lautakunta on määrännyt maisteri PAAVO RAVILALLE hänen tutkimuksestaan »Über eine doppelte vertretung des urfinnisch-wolgaischen *a der nichtersten silbe im mordwinischen» 1,000 mk:n palkinnon siirtäen loput käyttövaroista, 523: 30 rahaston pääoman kartuttamiseksi.

Stipendeiksi tekeillä olevaa väitöskirjatyötä varten Seura on antanut maisteri PAAVO RAVILALLE 30,000 mk., lehtori T. E. UOTILALLE 12,000 mk. ja maisteri M. E. LIIMOLALLE 12,000 mk.

Julkaisujenvaihtoon on päätetty ryhtyä seuraavien seurojen ja laitosten kanssa, jotka ovat sitä seurалlemme ehdottaneet:

Irkutskin valtionyliopiston kirjasto; saa oman julkaisunsa, Sborniki Trudov, vastineeksi meidän Aikakauskirjan;

Pietarin Itämainen instituutti; saa Aikakauskirjan ja valittuja niteitä Toimituksista;

Lud Slowiański'n toimitus Krakovassa; saa Aikakauskirjan ja Toimitukset Lud Slowiański-nimistä aikakauskirjaansa vastaan;

Taivanin yliopisto Japanissa; saa Aikakauskirjan;

Kielin yliopistonkirjasto; saa Aikakauskirjan ja Toimituksia Indogermanisches Jahrbuch, Asia Maior ja Zeitschrift für Ortsnamenforschung aikakauskirjoja vastaan.

Seuran jäsenistössä on tapahtunut seuraavia muutoksia:

Kuoleman kautta ovat Seuran piiristä poistuneet m.m.:

kunniajäsen:

WINKLER, HEINRICH, professori, Breslau;

ulkojäsenet:

VON LE COQ, ALBERT, professori, Berliini,

MARKWART, J., professori, Berliini,

MÜLLER, F. W. K., professori, Berliini;

kantajäsen:

VUORINEN, ANTTI, tuomari, Helsinki;

perustajajäsenet:

JOHANSSON, GUSTAF, arkkipiispa, Turku,

JUSELIUS, F. A., vuorineuvos, Pori,

NIKANDER, OSKAR, johtaja, Helsinki,

POLÓN, EDUARD, varatuomari, Helsinki,

REVELL, OSKAR JULIUS, hovioikeudenneuvos, Vaasa;

vakainainen jäsen:

VIRTAMO, K. H. M., fil. maisteri, rehtori, Joensuu;

vuosijäsenet:

GENETZ, M. K. EMIL, lehtori, Helsinki,

LUNDVALL, ALLON, kauppias, Raahe,

RELANDER, KARL ADOLF OSKAR, filosofiantohtori, Sortavala,

SUOMALAINEN, J., rehtori, Hämeenlinna,

TAMMIO, ERKKI JOHAN, kouluneuvos, filosofiantohtori, Helsinki.

Uusiksi jäseniksi Seuraan ovat kutsusta liittyneet:

ulkojäseniksi:

ERDÉLYI, LAJOS, filosofiantohtori, Budapestin yliopiston dosentti, Budapest,

MÁRTON, LAJOS, filosofiantohtori, Unkarin Kansallismuseon arkeologisen osaston johtaja, Budapest;

perustajajäseniksi:

HILTUNEN, ANTTI, pankinjohtaja, Helsinki,

KETTUNEN, LAURI, professori, Helsinki;

vakinaisiksi jäseniksi:

ANTTILA, AARNE, filosofiantohtori, dosentti, Helsinki,

CLEVE, NILS, filosofianmaisteri, Helsinki,

HELMINEN, HELMI, filosofianmaisteri, Helsinki,

JÓKAY, ZOLTÁN, filosofiantohtori, yliopistonlehtori, München,

JUVAS, MAIJA, filosofianmaisteri, Helsinki,
 KENTTÄMAA, MATTI, filosofianmaisteri, Helsinki,
 KOKKONEN, LYYLI, ylioppilas, Helsinki,
 LEHTISALO, TOIVO, filosofiantohtori, Säiniö,
 LEIVO, YRJÖ, pankinjohtaja, Hämeenlinna,
 LIIMOLA, MATTI, filosofianmaisteri, Helsinki,
 LILJEBLAD, TAHVO, ylioppilas, Helsinki,
 MANNINEN, OTTO, yliopiston lehtori, professori, Helsinki,
 OHLSSON, ARVID, pankinjohtaja, Hämeenlinna,
 PAKARINEN, ELVI, filosofianmaisteri, Helsinki,
 REPONEN, ASTRID, filosofianmaisteri, Helsinki,
 SALMO, HELMER, filosofianmaisteri, Helsinki,
 SYRJÄNEN, LAINA, filosofianmaisteri, Helsinki,
 VAHTER, TYINY, filosofianmaisteri, Helsinki,
 VOIONMAA, VÄINÖ, professori, Helsinki,
 YLÖNEN, K. R., valtioneuvos, Helsinki.

Seuran virkailijoina ovat kuluneella toimivuodella olleet: esimiehenä professori E. N. SETÄLÄ, varaesimiehinä professorit YRJÖ WICHMANN ja J. J. MIKKOLA, sihteerinä professori ARTTURI KANNISTO, pöytäkirjurina tohtori ARVO SOTAVALTA, rahanvartiana pankinjohtaja T. WUORENJUURI, arkistonhoitajana tohtori E. A. TUNKELO, kirjaston- ja julkaisuvarastonhoitajana tohtori JALO KALIMA, yliasiamiehenä tohtori ALBERT HÄMÄLÄINEN, johtokunnan lisäjäseninä professori KAARLE KROHN sekä tohtorit KAI DONNER ja Y. H. TOIVONEN. Tilintarkastajina ovat olleet maisteri JUHO SOMERI ja tuomari OSKARI KAUPPI sekä heidän varamiehinään maisteri ARVI KUHA ja pankinjohtaja KNUT POLÓN. Seuran edustajana Tieteellisten seurain valtuuskunnassa on ollut professori KANNISTO ja varamiehenä tohtori TOIVONEN, Alfred Kordelinin yleisen edistys- ja sivistysrahaston tieteellisessä jaostossa professori SETÄLÄ ja varamiehenä professori WICHMANN, Suomalaisen kirjallisuuden edistämisrahaston toimikunnassa, edelleen kolmivuotiskaudeksi 1930—1932 valittuina, professori WICHMANN ja varamiehenä tohtori TUNKELO, eräiden tieteellisten seurain asettamassa komiteassa paikannimien poimintaa

varten vanhoista historiallisista asiakirjoista tohtori T. ITKONEN, eräiden, osittain toisten tieteellisten seurain paikannimitoimikunnassa Suomen ja sen lähiseutujen paikannimistön, etupäässä suomenkielisen, järjestelmälliseksi keräämiseksi ja tutkimiseksi tohtori ITKONEN ja varamiehenä professori ÄIMÄ, Sanakirjasäätiön valtuuskunnassa professori SETÄLÄ ja varamiehenä tohtori DONNER, suomalaisten Venäjällä suoritettavia arkistotutkimuksia johtavassa toimikunnassa professori KANNISTO, määrääaikaisten tutkijainkokousten edustajakomiteassa tohtori DONNER.

Helsingissä, jouluk. 2 p:nä 1930.

Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikertomus v. 1931.

Huomattavin tapaus Suomalais-ugrilaisen Seuran viimevuotisissa vaiheissa on varmaankin Seuran toimesta syysk. 19—22 p:nä Helsingissä pidetty suomalais-ugrilaisten kielten tutkijain kokous. Alotteen asiassa teki Seuran johtokunnan kokouksessa maalisk. 22 p:nä 1930 tohtori KAI DONNER, joka, kuten pöytäkirjassa on mainittu, »esitti johtokunnan harkittavaksi, olisiko mahdollista ensi lukuvuoden aikana kutsua Helsinkiin eräitä suomalais-ugrilaisen kielitieteen harjottajia eri maista... keskustelemaan tutkimusalansa keskeisimmistä kysymyksistä». Ajatus saavutti kannatusta; suunnitelman lähempi valmistelu jätettiin tohtori Donnerille ja sihteerille, joiden oli m.m. ennakkollisesti tiedusteltava eräiltä Unkarin, Ruotsin, Norjan ja Viron tiedemiehiltä, voisivatko he ja milloin saapua sekä mitä keskustelukysymyksiä heillä olisi alustettavana ohjelmaan. Ulkomaalaiset ammattiveljet suhtautuivat hankkeeseen myötämielisesti, ja niin tuli toimeen ensimmäinen suomalais-ugrilaisten kielten tutkijain kokous yllämainittuun aikaan, joka tiedusteluihin saatujen vastausten perusteella näytti ulkomaalaisille sopivimmalta.

Kokous alkoi lauantaina syysk. 19 p:nä kello 8 illalla pidetyillä alkajaispäivällisillä hotelli Kämpissä. Seuran esimies professori E. N. SETÄLÄ lausui osanottajat ja erittäin ulkomaalaiset vieraat

tervetulleiksi kokoukseen kohdistuen puheensa heidän joukostaan erityisesti vanhimpaan kutsuvieraaseen, suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen nestoriin, rehtori J. QVIGSTADIIN. Puheeseen vastasivat rehtori QVIGSTAD, professori JULIUS MARK ja professori GEDEON MÉSZÖLY. Sunnuntaiaamuna tehtiin matka linja-autoilla professori SETÄLÄN luo Järvenpäähän. Täällä professori SETÄLÄ esitteli johtamaansa Suomen suvun tutkimuslaitosta ynnä siellä tekeillä olevan suomenkielen etymologisen sanakirjan työtä. Istunnot alkoivat sunnuntai-iltana kello $\frac{1}{2}$ 8 Säätytalossa ja jatkuivat maanantaina ja tiistaina sekä aamu- että iltapäivisin. Kokouksen kunniapuheenjohtajaksi valittiin rehtori J. QVIGSTAD sekä puheenjohtajiksi Virosta professori JULIUS MARK, Norjasta professori KONRAD NIELSEN ja Unkarista professori GEDEON MÉSZÖLY. Istuntojen ohjelmaan sisältyivät seuraavat esitykset: professori GEDEON MÉSZÖLY, Unkarissa suoritettavista ja suunnitelluista suomalais-ugrilaiseen tutkimusalaan kuuluvista töistä, professori JULIUS MARK, Virossa suoritettavista ja suunnitelluista samaan alaan kuuluvista töistä, professori KONRAD NIELSEN, Lappalaista sanakirjatyötä, professori ARTURI KANNISTO, Suomalais-ugrilaisen Seuran julkaisusuunnitelma, tohtori KAI DONNER, Sanakirjasäätiön ohjelmasta ja työstä sekä professori F. ÄIMÄ, Ehdotuksia muutoksiksi suomalais-ugrilaisten kielten transskriptioniin. Tohtori Donnerin selonteon jälkeen käytiin Sanakirjasäätiön toimistossa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran talossa, jossa tutustuttiin säätiön kokoelmiin. Professori F. ÄIMÄN esitys, joka jaettiin painettuna osanottajille, aiheutti perinpohjaisen asiallisen keskustelun. Transskriptionikysymystä edelleen kehittämään asetettiin valiokunta, johon tulivat Suomesta professorit E. N. SETÄLÄ, MARTTI RAPOLA ja F. ÄIMÄ sekä tohtori Y. H. TOIVONEN, Virosta professorit JULIUS MARK, A. SAARESTE ja J. MÄGISTE, Unkarista professorit J. SZINNYEI, ZOLTÁN GOMBOCZ, ANTON HORGER, J. MELICH ja GEDEON MÉSZÖLY sekä Skandinaavian maista rehtori J. QVIGSTAD, professorit KONRAD NIELSEN ja K. B. WIKLUND sekä dosentti BJÖRN COLLINDER. Näiden henkilöiden on määrä käsitellä transskriptionikysymystä yhtyneinä maittain alakomiteoiksi ja lähettää senjälkeen neuvottelujensa tulokset

Suomalais-ugrilaiselle Seuralle. — Esitelmien ja keskustelujen lomassa tehtiin käynti Seurasaaren ulkomuseoon ja Kansallismuseoon, joista edellistä esitteli tohtori ALBERT HÄMÄLÄINEN ja jälkimäistä tohtori T. ITKONEN. Mieliinpainuva harrasvireinen tilaisuus oli kunniakäynti Helsingin vanhalla hautausmaalla tutkijavainajain M. A. CASTRÉNIN, AUGUST AHLQVISTIN, JULIUS KROHNIN, O. BLOMSTEDTIN, TORSTEN AMINOFFIN, ARVID GENETZIN, OTTO DONNERIN, HEIKKI PAASOSEN, HEIKKI OJANSUUN ja U. T. SIRELIUKSEN haudoilla. Tällöin professori KONRAD NIELSEN laskee OTTO DONNERIN hautakummulle ulkomaalaisten kutsuvierasten puolesta kauniin, Norjan-, Viron- ja Unkarin-värisin nauhoin koristetun seppeleen, muotokauniissa puheessaan kosketellen hänen merkitystään kielen-tutkijana ja Suomalais-ugrilaisen Seuran perustajana.

Kokoukseen otti osaa n. 40 vanhempaa ja nuorempaa tieteilijää, suurin osa suomalaisia. Valitettavasti monelle kokoukseen aikoneelle ulkomaalaiselle kutsutulle oli viime hetkessä tullut este. Niinpä Unkaria edusti kokouksessa ainoastaan yksi tutkija, ja Ruotsi, Tanska sekä Neuvosto-Venäjä olivat jääneet aivan edustajitta. — Kokouksen tuloksista lienee liian aikainen puhua, mutta sen merkitystä ei missään tapauksessa voida arvostella aivan vähäiseksi. Niinpä suomalais-ugrialaisten kielten transskriptionikysymyksen pohtiminen, jota on aikomus edelleen jatkaa, johtanee positiivisiin tuloksiin. Hyödyllisiä ja herätteitä antavia olivat epäilemättä myös kokouksessa esitetyt yleiskatsaukset eri maissa tekeillä oleviin ja suunniteltuihin töihin. Ehkä yhtä tärkeätä oli, että kokouspäivinä virallisen ohjelman väliajoilla oli eri maiden tieteilijöillä tilaisuutta myös henkilökohtaiseen, vapaaseen seurusteluun ja ajatustenvaihtoon. Yleinen mielipide osanottajain keskuudessa tuntuikin olevan se, että nyt pidetty kokous ei saisi jäädä ainoaksi, vaan että se pikemminkin olisi katsottava eräänlaiseksi esikongressiksi, jota pian on seuraava toinen, laajempi suomalais-ugrialaisten kielten ja kansain tutkijain kongressi, mahdollisesti Suomalais-ugrilaisen Seuran 50-vuotispäivän yhteydessä. Tämän ajatuksen lausuiivat m.m. kokouksen päättäjäistilaisuudessa rehtori J. QVIGSTAD ja professori E. N. SETÄLÄ.

Suomalais-ugrilainen Seura on kuluneena toimintavuonnaan pitänyt kaikkiaan 9 varsinaista kokousta. Niissä on esitetty seuraavat esitelmät ja tiedonannot: esimies, professori E. N. SETÄLÄ 1) Suomen suvun tutkimuslaitoksesta (1930. XII. 2), 2) Inkerin merkityksestä suomalaiselle tutkimukselle sekä havaintoja Viron Inkeriin tehdystä matkasta (1931. IV. 23), 3) Samporunun *leivo* ja *lievo* (XI. 19), maisteri PAAVO RAVILA Petsamon lappalaisista (I. 22), professori J. J. MIKKOLA muistosanoja 1) professori RUDOLF MERINGERistä (II. 19), 2) professori JOSEF ZUBATÝsta (IV. 23), 3) professori W. BARTHOLDISTA (V. 21), tohtori E. A. TUNKELO suomen ja itämerensuomalaisten kielten inessiivinpäätteestä (II. 19), Berliinin yliopiston Unkarilaisen tutkimuslaitoksen johtaja, prof. GYULA FARKAS aineesta »Das Nationalgefühl in der ungarischen Romantik» (III. 19), professori G. J. RAMSTEDT muistosanoja englantilaisesta diplomaatista ja kirjailijasta, suomen kieliopin tekijästä Sir CHARLES ELIOTISTA (IV. 23), lehtori T. UOTILA Petsamon syrjääneistä (IV. 23), tohtori Y. H. TOIVONEN 1) uraalilaisen š:n edustuksesta samojeedilaisissa kielissä (V. 21), 2) sanaselityksiä suomalais-ugrialaisten kielten alalta (X. 15), rehtori J. QVIGSTAD lappalaisten parannustavoista (IX. 24) ja tohtori T. ITKONEN sanaselityksiä (XI. 19).

Kuten kahdessa edellisessä vuosikertomuksessa on lähemmin kerrottu, Suomalais-ugrilainen Seura esitti v. 1929 maamme hallitukselle suurisuuntaisen ohjelman suomalaisten tutkimusmatkailijain kielellisten ja kansatieteellisten aineskokoelmien julkisuuteen saattamiseksi. Ohjelman suorituksen on laskettu vaativan, jos vielä elossa ovat tutkimusmatkailijat saadaan kiinnitetyiksi kokoelmiensa julkaisutyöhön ja jollei kuolema tätä heidän työtään ehdi keskeyttää, kymmenen vuotta, mutta sen välttämättömänä aineellisenä edellytyksenä on vuotuinen 600,000 markan suuruinen kannatusapu. Sekä hallitus että eduskunta suhtautuivat hankkeeseen suopeasti; v. 1930 myönnettiin Seuralle puheena olevan julkaisuohjelman toteuttamiseksi mainittu summa, josta 200,000 markkaa oli otettu valtion ylimääräiseen menoarvioon ja 400,000 markkaa oli valtion raha-arpajaisten voittovaroja. V. 1931 kannatus on jatkunut samansuuruisena. Valtioavun lisäksi Seuralla on kumpanakin

vuonna ollut käytettävänä Alfred Kordelinin yleisen edistys- ja sivistysrahaston hallituksen myöntämä 30,000 markan suuruinen apuraha, joka on nimenomaisesti määrätty alempana mainittavien tohtori K. F. KARJALAISEN ostjakkilaisten ja tohtori ELIEL LAGERCRANTZIN lappalaisten sanakirja-ainesten toimitustyöhön. Julkaisutyö on täten ollut hyvässä käynnissä kaksi vuotta ja on nykyään seuraavalla asteella.

Tohtori T. LEHTISALO on jatkanut jurakkisamojeedilaisten sanakirja-ainestensa toimittamista painokuntoon; käsikirjotukseen ovat aikaisemmin valmistuneen lisäksi vuoden kuluessa tulleet *n*- ja *n*-alkuisten sanain artikkelit. Käsikirjotuksen loppuunsaattaminen vaatii tekijän arvelun mukaan vielä runsaasti 1 1/2 vuotta. Tohtori LEHTISALON työstipendi on ollut 48,000 markkaa.

Professori YRJÖ WICHMANN on saanut valmiiksi suuren tšeremisiläisen tekstijulkaisunsa ja toimittaa painokuntoon tšeremisiläisiä sanakirja-aineksiansa. Työstipendi on ollut 36,000 markkaa.

Professori ARTTURI KANNISTO toimittaa painokuntoon voguulilaisia kansanrunokokoelmiaan. Kaikki tekstit on nyt kopioitu, ja tämän vuoden kuluessa valmistuu koko kokoelmasta alustava suomalainen käännös. Sitten seuraa käännöksen tarkistus ja saksantaminen sekä kielellisten ja asiaselitysten laatiminen. Työstipendi on ollut 36,000 markkaa.

Professori LAURI KETTUNEN laatii Seuran julkaisusuunnitelman puitteissa liivin kielen sanakirjaa. Teoksensa viimeistelytöitä varten hän on kuluneen kesäkauden viettänyt liiviläisten maalla. Mukana hänellä oli matkalla kolme nuorta apulaista, nim. maisteri AULIS RISSANEN sekä ylioppilaat URHO TUOMOLA ja VÄINÖ KYRÖLÄ. Näiden kanssa kirjoitettiin sanakirjan konsepti kokonaisuudessaan puhtaaksi, samalla kuin sitä tarkisteltiin ja täydenneltiin erityisesti esimerkkiaineistolla, liiviläisiä kielimestareita käyttäen. Kuten professori KETTUSEN matkakertomuksessa mainitaan, sanakirjan käsikirjotus vaatii vielä eräitä tarkistuksia ja tasotteluja, jota paitsi sanakirjan suunnitelmaan sisältyvät lyhyet etymologiset viittaukset viron, suomen ja latin kielisiin ovat lisättävät asianomaisiin sanartikkeleihin. Ensi lukukauden alulla on kuitenkin suurimman osan

käsikirjotusta jo määrä olla valmista painoon pantavaksi. — Professori KETTUSEN matkaa Seura avusti 10,000 markan suuruisella stipendillä; hänen työstipendinsä on ollut 18,000 markkaa.

Tohtori ELIEL LAGERCRANTZ on jatkanut lappalaisen sanakirjansa toimitustyötä; se ehtinee tekijänsä arvelun mukaan paino-
valmiiksi v:n 1933 alkuun. Työstipendi on ollut 54,000 markkaa.

Tohtori T. ITKONEN on saanut julkisuuteen omansa ja D. E. D. EUROPAEUKSEN keräämät koltan- ja kuolanlappalaiset sadut ja jatkaa kolttalappalaisen sanakirjansa käsikirjotuksen viimeistelyä. Tämä teos valmistunee painoon pantavaksi ensi vuoden aikana. Työstipendi on ollut 27,000 markkaa.

Professori G. J. RAMSTEDT jatkaa kalmukkilaisen sanakirjansa painatusta. Puhtaaksi painettuna on 416 sivua ja ladottuna loppuun asti koko kalmukkilais-saksalainen osa. Tekeillä on saksalainen hakemisto ja johdanto. Työstipendi on ollut 36,000 markkaa.

Tohtori K. F. KARJALAISEN ostjakkilaisten sanakirja-ainesten toimitustyö, jota tohtori Y. H. TOIVONEN on v:sta 1920 suorittanut, on viime vuonna pääasiallisesti valmistunut. Professori G. SCHMIDT on ryhtynyt kääntämään sen suomen- ja venäjänkielisiä selityksiä saksaksi. Tämä työ valmistuu professori SCHMIDTIN ilmotuksen mukaan ensi vuoden alkuun. Kun tohtori TOIVONEN myös jo on ehtinyt tarkastaa osan käännöksestä, voitaneen toivoa, että tämä erinomaisen arvokas ja kauan kaivattu teos vihdoin ensi vuoden aikana saadaan antaa kirjapainoon. Tätä sanakirjatyötä varten Seura on kuluneeksi vuodeksi varannut 36,000 markkaa.

Uuden kielellisen tutkimusaineiston keruuta Suomalais-ugrilainen Seura on tänä vuonna avustanut parilla stipendillä.

Ylioppilas LAURI POSTI on Seuralta saanut 9,000 markan suuruisen matkarahan kesän aikana kerätäkseen sanastollista y.m. kielellistä ainesta Virossa oleskelevilta vatjalaisilta pakolaisilta. Asuen Narvassa hra POSTI suurimman osan aikaa, toukok. 21 p:stä elok. 26 p:ään opiskeli Kukkosen murretta erään tästä kylästä kotoisin olevan vatjalaismiehen ja hänen vaimonsa avulla, joiden viime huhtikuussa oli onnistunut paeta Neuvosto-Venäjältä Viroon, sekä

senjälkeen syysk. 6 p:ään Pummolan murretta, oppaana eräs tämän kylän synnynnäinen, heti Viron vapaussodan jälkeen Viroon paennut vatjalaismies. Saaliiksi kertyi matkalta n. 3,800 sanalippua, parikymmentä numeroa kansanrunoutta sekä n. 100 sivua muita kielennäytteitä.

Tämän asian yhteydessä mainittakoon, että Seura on toisellakin tavalla edistänyt vatjan kielen tutkimusta. Eräiden muiden seurain ja laitosten kanssa se on ryhtynyt kopioituttamaan professori LAURI KETTUSEN oppilaan, nuorena kuolleen vatjalaisen maisteri TSVETKOFFIN laatimaa Akadeemilise Emakeele Seltsin arkistossa Tartossa olevaa vatjan kielen sanastoa.

Maisteri MAIJA JUVAKSELLE Seura on myöntänyt hänen toisaalta saamansa matkastipendin lisäksi 3,500 markkaa. Neiti JUVAS on tänä syksynä lähtenyt kolmikuukautiselle matkalle Viroon perehtyäkseen sikäläisissä arkistoissa oleviin aineksiin, jotka koskevat kuolemaan liittyviä kansanomaisia käsityksiä ja tapoja.

Kannatusavustusta tekeillä olevaa yliopistollista väitöskirjatyötä varten ovat Seuralta edelleen tämän vuoden aikana saaneet lehtori T. UOTILA 36,000 markkaa, maisteri PAAVO RAVILA 36,000 markkaa ja maisteri M. E. LIIMOLA 8,000 markkaa.

August Ahlqvistin rahaston korkovarojen käyttämisestä määräämään asetettu lautakunta on päättänyt, että rahaston viimevuotiset korot ovat kokonaisuudessaan lisättävät pääomaan.

Painosta on julkaistu vuoden kuluessa seuraavat teokset:

1) Toimituksia LIX: YRJÖ WICHMANN, Volksdichtung und volksbräuche der tscheremissen. XVI + 479 siv.

2) Toimituksia LX: T. I. ITKONEN, Koltan- ja kuolanlappalaisia satuja. I—II. Kolttalaisia ja kildiniläisiä satuja, koonnut T. I. ITKONEN. III. Jokongalaisia satuja, koonnut D. E. D. EUROPÆUS. 324 siv.

3) Toimituksia LXI: PAAVO RAVILA, Ruijanlappalaisia kielennäytteitä Petsamosta ja Etelä-Varangista. X + 215 siv.

Näiden teosten yhteenlaskettu sivumäärä on 1,044.

Painossa ovat:

1) Aikakauskirja XLIII (ranskalainen laitos), joka sisältää Seuran esimiehen, professori E. N. SETÄLÄN 13 vuosikokouksessa pitämät esitelmät ranskaksi. Kaikki ladottu.

2) Aikakauskirja XLV, joka sisältää m.m.: KAI DONNER, M. A. CASTRÉN's Memory in Russia; KAI DONNER und MARTTI RÄSÄNEN, Zwei neue türkische Runeninschriften; MARTTI RÄSÄNEN, Beiträge zur Frage der türkischen Vokalharmonie; KUZEBAI GERD, Bibliografinen luettelo vuosina 1917—1929 painetusta votjakkilaisesta kansanrunouskirjallisuudesta; Otteita Suomalais-ugrilaisen Seuran keskustelumuksista vv. 1929—1930: YRJÖ WICHMANN, Upšan seudun tšeremissien reformeeratusta, eli puhdistetusta pakanuudesta, suomeksi ja saksaksi; E. N. SETÄLÄ, Suomen suvun tutkimuslaitoksesta, suomeksi ja ranskaksi; Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikertomukset vv:lta 1929 ja 1930.

3) G. J. RAMSTEDT, Wörterbuch der Kalmückischen Sprache.

Seuralle on saapunut kutsu ottaa osaa II:een lingvistikongressiin, joka pidettiin Genève'ssä viime elok. 25—29 p:nä. Seura ei kuitenkaan sattuneiden esteiden vuoksi voinut olla edustettuna mainitussa kongressissa. Samoin on Seuralle tullut kutsu ottaa osaa XVIII:een orientalistikongressiin Leidenissä syysk. 7—12 p:nä. Tässä tilaisuudessa Seuraa edusti professori KNUT TALLQVIST.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran satavuotisjuhlassa maalisk. 15—16 p. edusti seuraamme, lausuen onnittelet, esimies prof. E. N. SETÄLÄ. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin 50-vuotisjuhlassa marrask. 18 p:nä seuraamme edusti ensimmäinen varaesimies professori YRJÖ WICHMANN.

Julkaisujenvaihtoon Seura on ottanut Georgian Museon, Musée de Géorgie, Tiflisissä; sille on päätetty antaa Aikakauskirja sekä valikoinnin mukaan Toimituksia Museon julkaisua vastaan.

Seuran jäsenistössä on tapahtunut seuraavia muutoksia.

Kuoleman kautta ovat poistuneet:

kunniajäsen:

ZUBATÝ, JOSEF, muinaisintialaisen filologian ja vertailevan kielitieteen professori, Praha;

ulkojäsenet:

BARTHOLD, W., professori, akatemian jäsen, Pietari,

ELIOT, SIR CHARLES M. E., diplomaatti ja kirjailija, suomen kieliopin tekijä,

MERINGER, RUDOLF, sanskritin ja vertailevan kielitieteen professori, Graz,

PÁPAY, JÓZSEF, suomalais-ugrilaisen kielitieteen professori, Debrecen;

perustajajäsenet:

BUDDÉN, EMIL JOHANNES, kouluneuvos, Helsinki,

HJELT, ARTHUR LUDVIG MIKAEL, professori, Helsinki,

JAMALAINEN, PIETARI, ent. pääpostitirehtööri, Helsinki,

VILJANEN, ALFRED, kauppaneuvos, Forssa,

SJÖBLOM, KARL FREDRIK, tehtailija, kauppaneuvos, Rauma;

vakainainen jäsen:

IGNATIUS, GUSTAF FREDRIK, asessori, Helsinki;

vuosijäsenet:

BOSTRÖM, HENRIK JUHANA, kanslianeuvos, Helsinki,

NIEMI, AUKUSTI ROBERT, professori, Helsinki,

SARVI, ANTTI, fil. maisteri, Kuopio,

SÖDERHJELM, JARL WERNER, professori, ent. ministeri, Helsinki,

TIRKKONEN, J. P., fil. maisteri, lehtori, Viipuri.

Uusiksi jäseniksi Seuraan ovat kutsusta liittyneet:

ulkojäseniksi:

ZSIRAI, MIKLÓS, professori, Budapest,

POPPE, N. N., tohtori, Pietari,

VASILJEV, V. M., tšeremissiläinen etnografi;

vakinaisiksi jäseniksi:

BLOMSTEDT, KAARLO, fil. tohtori, valtionarkistonhoitaja, Helsinki,

HANHO, J. T., fil. tohtori, Helsinki,

KIVIMAA, ARVI, kirjailija, Helsinki,

LAINÉ, EEVERT, fil. tohtori, yliopettaja, Helsinki,

LESKINEN, EINO, fil. maisteri, Helsinki,

POSTI, LAURI, ylioppilas, Helsinki,
 SNELLMAN, JUSSI, taiteilija, Helsinki,
 TERÄSVUORI, OLLA, fil. maisteri, opistonjohtaja, Joensuu,
 WESTERLUND, EINO, fil. maisteri, lähetystöneuvos, Moskova,
 WIRÉN, WERNER, pastori, Helsinki.

Seuran toimimiehinä ovat kuluneena vuonna olleet: esimiehenä professori E. N. SETÄLÄ, varaesimiehinä professorit YRJÖ WICHMANN ja J. J. MIKKOLA, sihteerinä professori ARTTURI KANNISTO, pöytäkirjurina tohtori ARVO SOTAVALTA, rahanvartiana pankinjohtaja T. WUORENJUURI, arkistonhoitajana tohtori E. A. TUNKELO, kirjaston- ja julkaisuvarastonhoitajana tohtori JALO KALIMA, yliasiamiehenä professori ALBERT HÄMÄLÄINEN, johtokunnan lisäjäseninä professori MARTTI RAPOLA sekä tohtorit KAI DONNER ja Y. H. TOIVONEN. Tilintarkastajina ovat olleet maisteri JUHO SOMERI ja pankinjohtaja KNUT POLÓN sekä heidän varamiehinään maisterit ARVI KUHA ja A. E. LEHTO. Seuran edustajana Tieteellisten seurain valtuuskunnassa on ollut professori KANNISTO ja varamiehenä tohtori TOIVONEN, Alfred Kordelinin yleisen edistys- ja sivistysrahaston tieteelliseen jaostoon on viime marrask. 6 p:nä alkaneeksi kolmivuotiskaudeksi valittu edelleen professori SETÄLÄ ja varamieheksi professori WICHMANN, Suomalaisen kirjallisuuden edistämisrahaston toimikunnassa on ollut professori WICHMANN ja varamiehenä tohtori TUNKELO, eräiden tieteellisten seurain asettamassa komiteassa paikannimien poimintaa varten vanhoista historiallisista asiakirjoista tohtori T. ITKONEN, eräiden, osittain toisten tieteellisten seurain paikannimitoimikunnassa Suomen ja sen lähiseutujen paikannimistön, etupäässä suomenkielisen, järjestelmälliseksi keräämiseksi ja tutkimiseksi tohtori T. ITKONEN ja varamiehenä professori ÄIMÄ, Sanakirjasäätiön valtuuskunnassa edelleen kolmivuotiskaudeksi valittuina professori SETÄLÄ ja varamiehenä tohtori DONNER, suomalaisten Venäjällä suoritettavia arkistotutkimuksia johtavassa toimikunnassa professori KANNISTO.

Helsingissä, jouluk. 2 p:nä 1931.

Compte-rendu annuel de la Société Finno-ougrienne pour 1929.

Avant de jeter un coup d'œil sur l'activité de la Société Finno-ougrienne durant l'exercice écoulé, nous devons parler de la lourde perte que notre Société a éprouvée, après tant d'autres. Le 24 août dernier, la mort faucha UUNO TAAVI SIRELIUS, professeur d'ethnographie finno-ougrienne à l'Université de Helsinki, second vice-président de notre Société, un des pionniers les plus éminents des recherches scientifiques finnoises. Il n'est pas possible d'entreprendre ici une biographie de Sirelius ni d'exposer ses grands mérites scientifiques. Nous nous bornerons à rappeler le rôle capital qu'il joua dans notre Société. Nombreuses sont les conférences et les communications par lesquelles il a contribué à enrichir les programmes de nos réunions, ainsi que les grands ouvrages et les petites études qu'il a insérés dans les publications de notre Société et qui y forment, par leur quantité comme par leur qualité, une contribution particulièrement importante. En qualité de membre de notre bureau, Sirelius fut sur la brèche pendant une trentaine d'années: comme bibliothécaire en 1900—1919, comme membre de la direction à partir de 1911 et enfin comme vice-président depuis 1919. La disparition de Sirelius est particulièrement douloureuse à un autre égard aussi. Quelque abondantes qu'aient été ses excellentes publications, il aurait pu encore nous apporter de précieuses contributions à la connaissance du passé de notre race. Selon le programme élaboré par notre Société pour la publication des matériaux recueillis par nos chercheurs durant leurs voyages d'études (il en sera question plus bas), Sirelius aurait accompli un travail étendu et précieux. Il avait en effet le projet d'entreprendre les travaux suivants: une monographie sur la culture matérielle des Ostiaques et des Vogouls, d'env. 75 feuilles, une monographie sur la culture matérielle des Zyriènes (25 feuilles), un album comprenant la broderie des Ostiaques et des Vogouls, d'une étendue égale à la moitié de celle de l'ouvrage de A. O. HEIKEL, *Trachten und Muster der Mordwinen*. C'est une perte littéralement irréparable pour l'ethnographie que Sirelius n'ait pu réaliser la partie du programme qui lui avait été réservée, car il n'existe actuellement aucun savant

qui connaisse aussi profondément la culture matérielle des peuples en question et qui possède au même degré les qualités requises pour rédiger ces ouvrages.

Durant l'exercice écoulé, la Société a tenu 9 réunions ordinaires. Voici les conférences et les communications qui y furent présentées: MM. le prof. YRJÖ WICHMANN, premier vice-président, sur l'influence de la guerre mondiale sur les peuples finno-ougriens et sur leur étude scientifique (2. XII. 1928); le Dr. Y. H. TOIVONEN, chargé de cours, observations sur l'histoire des mots (19. I. et 16. XI. 1929); le Dr. ALBERT HÄMÄLÄINEN, sur les recherches ethnographiques actuelles en Russie (19. I.); M. PAAVO RAVILA, licencié ès lettres, sur les correspondants en mordvien de la voyelle finnoise *a* suivant la première syllabe du mot (23. II.); le Dr. KAI DONNER, chargé de cours, 1) les Ostiaques du Iénisséi et leur langue (16. III.), 2) une désignation du renne chez les Ostiaques du Iénisséi (20. IV.), 3) les dessins de l'Ostiaque du Iénisséi ILJA DIBIKOV sur la vie de sa tribu (25. V.), 4) impressions de la réunion délibérative des linguistes organisée à Paris en été 1929 par l'office du congrès des linguistes de La Haye (21. IX.); les Dr. KAI DONNER et MARTTI RÄSÄNEN, chargés de cours, sur une quenouille trouvée dans la région du lac Baïkal et sur l'inscription gravée en ancien turc qui s'y trouvait (20. IV.); le Dr. JALO KALIMA, chargé de cours, sur un type d'emprunt de mot considéré comme slave ancien (20. IV.); le Dr. ILMARI MANNINEN, sur deux anciens instruments de chasse finnois (21. IX.); le Dr. T. ITKONEN, comparaisons de mots finnois et lapons (19. X.), et le prof. J. J. MIKKOLA, nécrologie du prof. JAN BAUDOIN DE COURTENAY, membre d'honneur de la Société (16. XI.).

La Direction s'est réunie 11 fois pendant l'exercice.

Pendant l'année écoulée, la Société a eu l'occasion de faciliter les voyages d'études de plusieurs savants, ce qui a permis de recueillir une grande quantité de nouveaux matériaux d'étude.

Ainsi qu'on l'exposa dans le dernier compte-rendu annuel, la Société se proposait d'envoyer, l'année dernière, une expédition de plusieurs savants, philologues et ethnographes, chez les Mord-

viens. Mais le projet dut être abandonné sous cette forme, les autorités russes ayant refusé d'autoriser les savants à entrer en Russie. D'autre part, M. PAAVO RAVILA, qui avait l'intention de prendre part à ladite expédition, put obtenir un permis de séjour de deux mois en Russie, le printemps dernier. Profitant de cette occasion agréable, M. RAVILA se mit en route, le 4 juin dernier, avec une bourse de la Société. Après avoir passé un jour à Léningrad et trois jours à Moscou et à Kasan, il se rendit au village purement mordvien de Malyi Tolkai, cercle de Bougourouslan, ancien gouvernement de Samara. Le facteur décisif dans le choix de cette localité était que le jeune savant avait emporté des copies des collections de poésies populaires mordviennes en possession de la Société et qu'une partie considérable de ces poésies avaient été rassemblées par le paysan d'Ersa IGNATIJ ZORIN, qui habitait précisément dans le cercle de Bougourouslan; un des buts du voyage était en effet de transcrire et de traduire ces textes. M. RAVILA travailla exactement trois semaines à Malyi Tolkai, puis il regagna Moscou avec son maître de mordvien, pour y poursuivre ses travaux jusqu'à la fin de juillet. En moins de deux mois, le savant eut le temps de parcourir tout le vocabulaire des textes écrits et de transcrire environ 2,500 vers de poésie populaire mordvienne, si bien qu'on peut être très satisfait du résultat atteint. — Il y a certes encore énormément à faire pour étudier les nombreux dialectes mordviens et pour recueillir les traditions populaires; aussi M. RAVILA a-t-il demandé la permission de retourner poursuivre le travail qu'il a ébauché. Aucune solution n'est encore survenue à ce sujet; entre temps, M. RAVILA est parti, au début de septembre dernier, pour un nouveau territoire de recherches, à Maattivuono (Petsamo), pour se perfectionner dans la langue des pêcheurs lapons de la région.

Le professeur LAURI KETTUNEN, qui est en train de rédiger un grand dictionnaire live-allemand, a fait l'été dernier un séjour de trois mois dans le pays des Lives, à l'aide d'une bourse de 20,000 marcs allouée par la Société, et il a complété et élaboré le manuscrit de son dictionnaire. Il s'est attaché spécialement à élucider les différents sens des mots en donnant des exemples appropriés. Il a été assisté

dans son travail, comme durant l'été précédent, par le Live K. Stalte qui connaît le live et l'allemand.

Mlle ELVI PAKARINEN, étudiante, qui a naguère recueilli en Finlande les noms des plantes et étudié l'utilisation des plantes pour la teinture et pour la médecine, a effectué en juillet-août dernier, avec une bourse de 5,000 marcs accordée par la Société, un travail de même genre dans le pays des Lives et dans différentes contrées de l'Estonie. A Tartu, Mlle PAKARINEN a en outre recueilli des noms de plantes en langue live dans le vocabulaire appartenant à l'Akadeemiline Emakeele Selts et elle a pris des notes sur la teinture végétale dans les collections de Hurt et dans les rapports des boursiers du Eesti Rahva Muuseum. Elle a donné, pour compléter le dictionnaire live du prof. KETTUNEN, un bon nombre de noms de plantes et, en sa qualité de botaniste, elle a fourni les élucidations nécessaires sur le sens des noms de plantes lives recueillis antérieurement. Relevons à ce sujet que Mlle PAKARINEN est la première boursière de notre Société.

Le professeur F. ÄIMÄ et le Dr. Y. H. TOIVONEN ont fait l'été dernier un voyage de six semaines à Inari, dans le but de compléter le vocabulaire lapon recueilli par le prof. ÄIMÄ en y adjoignant surtout les mots appartenant à des groupes d'idées qui n'avaient pas été envisagés en détail auparavant, et de contrôler les observations phonétiques dans les différents districts du lapon d'Inari. La Société a accordé au prof. ÄIMÄ un supplément de 4,000 marcs à la bourse qui lui avait été accordée par une autre instance, et au Dr. TOIVONEN un subside de 9,000 marcs.

Pendant le dernier exercice, la Société a en outre contribué à l'étude de la langue lapone en invitant à Helsinki un certain MIKKO FEDOTOFF qui connaît le lapon kolt et qui a donné des leçons de langue au Dr. ITKONEN et au prof. ÄIMÄ du début de février à la fin de juin. Elle a dépensé 10,000 marcs pour le voyage, l'entretien et la rétribution de cet homme.

En connexion avec l'œuvre destinée à recueillir de nouveaux matériaux d'étude, mentionnons que M. TIMOFEI JEVSEVJEV, directeur du musée régional tchérémissé, a adressé à la Société deux envois

de traditions populaires tchérémisses, soit 102 chants de garçons et de jeunes filles, ainsi que des exposés ethnographiques sur les coutumes juridiques des Tchérémisses (déjà publiés en partie antérieurement) et sur la pêche chez les Tchérémisses.

De même que l'année précédente, la Société s'est adressée à l'Institut des Langues orientales de Léningrad pour lui demander s'il pourrait envoyer à Helsinki un étudiant originaire de quelque tribu de l'Asie septentrionale, cette fois un Toungouse, pour donner des leçons de langue à nos savants. Mais l'initiative ne donna aucun résultat, les autorités russes ayant refusé de donner un passeport audit étudiant toungouse. C'est la même raison qui fit échouer une tentative de faire venir à Helsinki un Mordvien aux fins d'étudier sa langue.

Parmi les tâches que la Société Finno-ougrienne accomplit pour réaliser son but, les Statuts mentionnent au § 2 que «la Société envoie des expéditions ou des personnes effectuer des recherches dans les territoires habités actuellement ou jadis par les peuples finno-ougriens et étudier le passé et le présent d'autres peuples aussi, dont la connaissance est importante pour les recherches finno-ougriennes», et qu'elle «encourage matériellement la préparation des publications de matériaux scientifiques».

Il faut reconnaître que les efforts de la Société dans le premier domaine ont été couronnés de succès. Le nombre des savants dont la Société a payé entièrement ou en partie les voyages, s'élève à plusieurs dizaines, et beaucoup de ces boursiers ont pu rester à destination fort longtemps, voire parfois jusqu'à 4 ou 5 ans. C'est ainsi qu'au cours des décades, les chercheurs finnois ont eu l'occasion de recueillir un matériel scientifique abondant, varié et unique pour élucider les différents aspects de la langue, de la culture et des antiquités des peuples en question.

En ce qui concerne l'assistance financière accordée pour la mise en état de publication des matériaux scientifiques, notre Société a des mérites considérables. Il faut particulièrement relever que les études basées sur les matériaux rapportés de leurs voyages par nos savants

ont pour la plupart paru dans les séries éditées par notre Société. Quant aux collections elles-mêmes, la Société en a publié une quantité considérable. Malheureusement, une grande partie de ces collections n'ont pas encore pu être éditées, pour des raisons qui sont connues de chacun. Chez nous, les savants n'ont la plupart du temps reçu d'appui matériel que pour leurs voyages d'études. Mais une fois rentrés avec leur riche butin, il n'a pas été possible de continuer à les soutenir suffisamment, si bien qu'ils se sont vus forcés, pour gagner leur pain, de se livrer à des occupations rémunérées qui ont naturellement empiété considérablement sur leur travail scientifique. En outre, la mise en état de publication des collections de matériaux est un travail qui exige beaucoup de temps; et dans l'échelle des mérites scientifiques, ce genre de travail se voit en général accorder une place de second rang; c'est pourquoi il est facile de comprendre qu'un savant relègue volontiers la publication de ses collections à la fin de son programme de travail.

Mais alors on court le danger que ces collections ne soient pas publiées par la personne qui les a recueillies. Pour ces dernières années, nous avons les exemples émouvants de PAASONEN, KARJALAINEN, OJANSUU et SIRELIUS. Et rien ne nous assure que cette série de pertes ne va pas continuer. Au contraire, la crise économique actuelle a forcé les savants à se vouer davantage encore aux travaux lucratifs, au détriment des recherches scientifiques désintéressées.

Il serait cependant de toute importance, du point de vue des études scientifiques, qu'on publiât rapidement les matériaux rassemblés, qui, imprimés, deviennent une propriété commune, tandis qu'en manuscrit ils ne sont qu'à la disposition de celui qui les a recueillis. Il est évident que le chercheur devrait effectuer lui-même la publication de ses collections. Ce sont surtout les collections linguistiques qu'il est bien difficile à un tiers de publier. C'est ainsi que, par exemple, la connaissance pratique de la langue, que le savant a acquise au cours de nombreuses années de voyages, lui est d'un appui incomparable pour la publication de ses collections. Le chercheur a également étudié sous tous leurs aspects les conditions et les coutumes souvent fort particulières du peuple en question et il

a pénétré jusqu'au fond de sa manière de penser. Pour un éditeur étranger, la langue, le peuple, la culture et le pays en question sont la plupart du temps tout à fait inconnus, et il lui faut consacrer beaucoup de temps et de peines à acquérir nommément les connaissances linguistiques nécessaires en utilisant le matériel restreint qu'il a été chargé fortuitement de publier. De nombreux détails qui étaient tellement connus du chercheur lui-même qu'il n'a pas même songé à les noter, peuvent occasionner un vrai casse-tête au malheureux qui doit les tirer au clair pour la publication. Il serait possible d'énumérer une longue série d'erreurs fâcheuses, souvent ridicules bien que compréhensibles, qui émaillent les ouvrages posthumes. On ne peut pas non plus s'attendre à ce que l'héritier des collections orphelines leur témoigne la même ferveur et le même dévouement que leur père, et ce serait pourtant une des conditions pour que la publication soit réussie. — Bref, il est certain que chaque savant est la personne la plus indiquée pour éditer ses propres collections. En outre, ainsi que le prouvent des expériences pénibles, ces publications posthumes coûtent infiniment plus cher que si elles avaient été faites du vivant de l'auteur. Finalement, on en vient à constater qu'il n'est pas possible de publier tout le matériel. A la vérité, les matériaux lexicologiques et grammaticaux ne causent guère de difficultés insurmontables à cet égard, ils demandent seulement du temps. Mais, par contre, la publication du matériel concernant la culture matérielle ne peut être entreprise avec des chances de succès que par une personne qui s'est rendue elle-même dans la patrie de la culture en question. Quant à publier des poésies populaires ou des échantillons de langue, c'est une impossibilité absolue pour toute autre personne que le chercheur lui-même. C'est ainsi que les collections de poésies populaires vogoules et ostiaques recueillies par le Hongrois REGULY durent rester plus de cinquante ans »renfermées sous sept sceaux», jusqu'au moment où il fut possible de les élucider à l'aide de nouveaux voyages accomplis précisément dans ce but parmi les peuplades en question.

La Société Finno-ougrienne a bien compris cette chose. Dès 1925, elle a demandé à l'Etat une subvention annuelle spéciale de

200,000 marcs pour pouvoir exécuter ses travaux lexicographiques, mais elle dut se contenter de 50,000 marcs. Elle a utilisé ce crédit pour donner à des savants la possibilité matérielle de consacrer leur temps à la publication de leurs collections. Le système est bon; mais dès le début on a pu constater que, pour atteindre des résultats satisfaisants, il faudrait disposer de subsides beaucoup plus importants. En effet, le programme des travaux doit absolument englober aussi, en plus des dictionnaires, la poésie populaire, les échantillons de langue, les mélodies et les collections ethnographiques, et il faudrait en outre avoir des fonds pour la publication des matériaux.

La réalisation de ce grand programme de travail, dont l'importance a été soulignée dans le dernier rapport annuel de notre Société, semble enfin entrer dans une phase plus favorable au point de vue matériel.

Au début de l'année courante, le Gouvernement finlandais avait soulevé la question de la fondation, en Finlande, d'un Institut finno-ougrien. La Commission Scientifique Centrale, à laquelle on avait demandé un rapport, était d'avis »que cet Institut . . . serait certainement de nature à encourager d'une manière puissante les études finno-ougriennes; mais en tenant compte des dépenses énormes qu'il exigerait, il ne semble pas possible pour le moment d'en envisager la fondation». Mais, à ce sujet, la Commission faisait observer qu'actuellement il serait d'une importance primordiale »de publier les grandes collections lexicographiques et autres qui ont été recueillies par les chercheurs finnois»; c'est pourquoi elle proposait »que le Ministère de l'Instruction publique invite la Société Finno-ougrienne à élaborer un plan détaillé sur la manière dont ce travail de publication pourrait être accompli, et que, une fois qu'un plan approprié aura été élaboré, on fournisse les ressources matérielles nécessaires pour le réaliser».

C'est pourquoi, à la demande du Ministère de l'Instruction publique, la Société Finno-ougrienne adressa au Ministère, le 4 avril dernier, un programme détaillé indiquant comment ce travail de publication pourrait s'effectuer et quelles dépenses il entraînerait.

Ce programme comprenait une liste des collections de matériaux

en question ici. On y énumérait en tout 26 dictionnaires, dont le contenu variait entre 100 et 1.000 pages et qui concernaient 17 langues différentes: le lide, le vepse, le vote, le live, le lapon, le mordvien, le tchérémissé, le zyriène, le votiaque, le vogoul, l'ostiaque, le dialecte hongrois csángó, le samoyède, l'ostiaque du Iénisséi, le toungouse lamoute, le kalmouck, l'osmanli. L'ensemble de ces matériaux lexicographiques est évalué à env. 640 feuilles d'impression de 16 pages. Pour la poésie populaire et les autres échantillons de langue, le catalogue de publication donne env. 390 feuilles, env. 60 feuilles de mélodies et env. 110 feuilles de matériaux ethnographiques. Les dimensions totales des publications prévues dans le programme sont donc de près de 1,200 feuilles. L'étendue des différents ouvrages n'a naturellement pu être évaluée qu'approximativement.

Quant à la réalisation de ce vaste programme de travail, le rapport présenté indique que »la plupart des personnes qui ont rassemblé ces matériaux sont encore en vie et qu'elles brûlent du désir de pouvoir exécuter la part de travail qui leur incombe. Dans ces conditions, la réalisation de ce projet est essentiellement une question d'argent».

»En ce qui concerne les dépenses qu'entraînerait la réalisation de ce programme», dit le rapport, »il est absolument impossible de les calculer avec précision; mais on peut toutefois procéder à des évaluations approximatives. La mise d'un manuscrit en état de publication exige une quantité fort variable de temps, de travail et de frais, selon qu'il s'agit de collections ethnographiques ou linguistiques et, pour ces dernières, selon le degré de difficulté présenté par chaque langue. Mais ce qui exerce le plus d'influence sur le montant des dépenses, c'est de savoir si le travail de publication peut être exécuté par le savant lui-même ou s'il faut recourir pour cela à une autre personne. Les petits vocabulaires reviennent en général moins cher que les grands dictionnaires, et les dictionnaires et échantillons de langue se rattachant à des idiomes voisins du finnois coûtent moins cher que ceux qui concernent des langues plus difficiles et moins connues.» Le prix moyen pour la publication de tous les manuscrits énumérés dans le catalogue — y compris la révision du texte et éventuellement la traduction en allemand —

a été évalué, avec la correction des épreuves, à env. 3,000 marcs par feuille de 16 pages imprimées. Il faut y ajouter les frais d'impression, à raison de 2,000 marcs par feuille. Le total des dépenses pour la rédaction et l'impression de près de 1,200 feuilles monterait donc à env. 6,000,000 de marcs finlandais. Les calculs ont cependant été faits »sous la réserve expresse que les savants encore en vie actuellement puissent effectuer eux-mêmes la publication de leurs collections respectives». Si un décès vient interrompre une de ces publications, cela signifie, en ce qui concerne les frais, que l'achèvement du travail par une autre personne coûtera environ le double, pour autant qu'il soit possible de le faire.»

Le rapport au Ministère examine ensuite la question de savoir sur combien d'années il faudrait répartir le total des six millions de marcs. »La condition essentielle pour la réussite du programme de publication est certainement que le travail puisse être exécuté dans le laps de temps le plus court possible. Plus le travail se prolonge, et plus on court le danger de voir disparaître les savants qui pourraient le faire le mieux et avec le moins de frais. Bornons-nous à signaler en passant que les étudiants actuels, parmi lesquels il faudrait en cas de besoin choisir les continuateurs des publications interrompues, ne savent plus guère le russe, sauf peut-être les plus âgés, et pourtant la connaissance de cette langue est absolument indispensable, parce que de nombreuses notes contenues dans les matériaux rassemblés et consistant en explications de mots, en traductions de poésies populaires, etc., sont écrites dans cette langue. C'est pourquoi il serait indiqué de mettre au travail dès le début le plus grand nombre, sinon la totalité, des chercheurs qui ont des collections à éditer. Or, ce ne sera possible que si le subside annuel est assez grand, en d'autres termes si le crédit total de six millions est réparti entre quelques années seulement. Ce serait d'autant plus indiqué que, ainsi qu'il ressort du catalogue ci-joint, le programme de travail de certains savants est considérable: WICHMANN a 145 feuilles; KANNISTO, 180; DONNER, 144; SIRELIUS, 100 feuilles et un atlas; KETTUNEN, 78 feuilles. Comme aucun de ces savants ne peut renoncer à son travail universitaire pour se consacrer uniquement à la

publication de ses collections, ils doivent préparer ces éditions à côté de leur enseignement. Dans ces conditions, il serait impossible d'achever la publication des ouvrages les plus longs en moins de 10 ans, et d'autre part, au point de vue pratique, pour un savant qui n'est plus très jeune, un délai de plus de 10 ans signifie le reste de sa vie» . . . »C'est pourquoi le subside total ne devrait pas être réparti sur plus de 10 ans, si bien que le crédit annuel serait de 600,000 marcs.»

»L'exécution du travail serait surveillée par la Société Finno-ougrienne qui passerait un contrat avec chacun des savants. En réalisant le programme, on tiendrait compte des dimensions et de l'importance du travail incombant à chaque chercheur, de l'âge du savant et aussi du temps que chacun pourrait consacrer à son travail. La rémunération pour la préparation des collections et pour la correction des épreuves serait versée en partie au prorata des heures de travail (p.ex. pour les grands travaux lexicographiques), en partie d'après le nombre des pages (p.ex. pour les publications ethnographiques ou musicales). Pour accélérer les travaux et les rendre moins coûteux, on pourrait engager des auxiliaires moins rétribués qui recopieraient les manuscrits ou les écriraient à la machine et qui seraient payés sur les fonds communs. Le plus important serait toujours la rédaction des manuscrits, mais on chercherait à activer le plus possible la publication des textes, car c'est le savant lui-même qui est le mieux placé pour surveiller ce travail. — Rappelons enfin que les savants ne demandent pas qu'on leur achète les collections qu'ils ont recueillies souvent pendant des années, avec beaucoup de peines et sans aucune rétribution, mais qu'ils les cèdent gratuitement à la science, si on leur fournit l'occasion de les éditer.»

La fin du rapport insiste sur l'importance et sur l'urgence de ce travail de publication. »Il s'agit d'un domaine de recherches qui, du point de vue de la division du travail scientifique humain, appartient avant tout à notre peuple, celui-ci étant le mieux à même de l'exécuter. Il n'existe guère d'autre peuple qui possède un terrain de recherches semblable au nôtre, aussi riche, aussi varié et aussi divers, mais en même temps aussi homogène et aussi intimement

lié aux racines les plus profondes de l'essence même de notre peuple. Ce fait nous impose des devoirs et des obligations. Ces recherches pourront, dans un avenir prochain, atteindre une floraison insoupçonnée jusqu'ici, ou au contraire elles pourront s'éteindre peu à peu : cela dépend actuellement de la possibilité que nous aurons d'exécuter avec honneur le travail de publication exposé plus haut. Nos collections de matériaux sont uniques non seulement par leur extension, mais aussi par leur contenu, et personne ne pourrait en recueillir de semblables actuellement. Bornons-nous ici à rappeler à titre d'exemple que les chants mythologiques, les prières rituelles, les sortilèges et d'autres produits du folklore illustrant les antiques conceptions religieuses de certaines peuplades de race finnoise, étaient déjà fort rares au moment où on les recueillit, et que seuls des vieillards au seuil du tombeau se les rappelaient encore. Songeons aussi au bouleversement survenu en Russie à la fin de la guerre mondiale jusqu'au sein des tribus les plus reculées. C'est alors que nous pouvons concevoir la valeur énorme des matériaux recueillis il y a 20—40 ans par nos savants et sauvés pour la science. — En outre, notre époque est spécialement propice pour ce travail de publication à un autre égard encore. En effet, il est actuellement très difficile de faire des voyages d'étude en Russie. C'est pourquoi il faudrait concentrer les forces sur la publication des matériaux rassemblés au cours des expéditions scientifiques antérieures, afin que ce travail soit achevé dans la mesure des possibilités au moment où les routes se rouvriront peut-être devant les chercheurs.»

Nous devons mentionner avec reconnaissance que, sur la base du rapport présenté par la Société, le Gouvernement a inscrit dans le budget de l'année prochaine un subside de 200,000 marcs, tout en proposant que le reste des frais soit couvert par un prélèvement sur le bénéfice des loteries. La commission des finances de la Chambre des Députés a approuvé ce projet sans modification, et il faut espérer que la Chambre le votera à son tour.

Toutefois, comme ce crédit ne pourrait être mis à la disposition de la Société qu'au début de l'année prochaine au plus tôt, et comme d'autre part il était important de commencer les travaux sans

retard, à cause de leur urgence, la Société demanda et obtint une somme de 100,000 marcs sur le produit des loteries, afin de pouvoir entreprendre dès cette année la réalisation de son programme de publication.

Voici quelle est actuellement la situation en ce qui concerne la publication des collections de matériaux:

Le Docteur T. LEHTISALO, qui s'occupe depuis 1926 à mettre en état de publication ses matériaux lexicographiques sur le samoyède du Tourak, a poursuivi son travail durant toute cette année aussi. Son manuscrit est maintenant achevé jusqu'aux mots commençant par *j*, *l*, *l'*, *r*, *r'*, *ð* et *ð'*. Il a reçu une bourse de 40,000 marcs pour ce travail.

Le Professeur YRJÖ WICHMANN a achevé sa publication de textes tchérémisses qui est entièrement composée et en partie mise en pages, et il élabore en ce moment son dictionnaire tchérémisses. Bourse de 36,000 marcs.

Le Professeur ARTTURI KANNISTO met en état de publication ses collections de poésie populaire vogoule, tout en en préparant une traduction finnoise et en vérifiant la copie du texte. Bourse de 21,000 marcs.

Le Professeur LAURI KETTUNEN met la dernière main au manuscrit de son dictionnaire live. Bourse de 6,000 marcs.

Le Docteur T. ITKONEN a mis en état de publication ses légendes des Lapons Kolts et celles qui furent recueillies par D. E. D. EUROPAEUS, et il élabore maintenant le manuscrit de son dictionnaire du lapon Kolt. Bourse de 9,000 marcs.

Le Docteur ALBERT HÄMÄLÄINEN a rédigé des descriptions ethnographiques sur les coutumes nuptiales des Mordviens, des Tchérémisses et des Votiaques, et sur l'agriculture des Tchérémisses; ces travaux seront bientôt achevés.

Le Docteur KAI DONNER met en état de publication ses volumineux vocabulaires samoyèdes.

Le Docteur Y. H. TOIVONEN a continué la mise en état de publication des matériaux lexicographiques ostiaques rassemblés par K. F. KARJALAINEN. Ce travail, qui a déjà duré dix ans exactement,

a avancé maintenant à un tel point que l'éditeur espère achever le manuscrit du dictionnaire au début de l'année prochaine, après quoi il restera à traduire en allemand les explications, avant que l'on puisse commencer l'impression. La Société a consacré cette année à ce travail une somme de 36,000 marcs, dont 24,000 sont une subvention accordée par le Fonds d'Encouragement d'Alfred Kordelin.

Le Docteur ARVO SOTAVALTA a reçu de la Société une somme de 12,000 marcs pour les travaux préliminaires de ses recherches sur la langue toungouse.

On vient de prendre la décision de publier toutes les collections non encore imprimées concernant la langue lide et rassemblées par DONNER, KALIMA, KAUKORANTA, KETTUNEN, KUJOLA, OJANSUU, TOIVONEN et TUNKELO, en deux volumes dont l'un comprendra les textes et l'autre, les matériaux lexicographiques.

En connexion avec les bourses, il faut mentionner que la commission formée en commun par la Société Finno-ougrienne et par la Société de la Langue nationale pour répartir les intérêts disponibles cette année de la Fondation August Ahlqvist, a décerné un prix de 1,000 marcs à M. KUSTAA VILKUNA pour son étude sur «La phonétique du dialecte de Nivala» (Suomi V 6), en ajoutant au capital le solde des intérêts, soit 302 marcs.

Un seul ouvrage a paru aux frais de la Société durant l'exercice écoulé:

Journal XLIII (édition finnoise): E. N. SETÄLÄ, Questions et devoirs. Conférences faites aux assemblées générales annuelles de la Société Finno-ougrienne en 1914—1926. — II + 170 pages.

Sous presse:

- 1) Finnisch-ugrische Forschungen XX. A paraître ces jours.
- 2) Mémoires LIX: YRJÖ WICHMANN, Volksdichtung und volksbräuche der Tscheremissen. Tout le volume est mis en pages.
- 3) G. J. RAMSTEDT, Wörterbuch der Kalmückischen Sprache. Ce livre, dont l'impression a été arrêtée pendant longtemps, est imprimé jusqu'à la page 204.

La Société a décidé d'échanger ses publications avec quelques sociétés et établissements qui lui en ont fait la proposition:

Société scientifique pour l'étude de la culture tatare, à Kasan; elle recevra notre Journal et certaines parties des Mémoires en échange de sa publication «Vestnik Naučnogo Obščestva Tatarovedenija».

Musée régional du Moyen-Volga, à Pensa; il recevra notre Journal contre ses propres publications.

Bibliothèque Publique Lénine (ci-devant Musée Roumiantzoff), à Moscou; elle recevra le Journal et les Mémoires en échange de livres publiés dans les langues finno-ougriennes, turco-tatares et d'autres minorités nationales en Russie.

Commission ethnographique de l'Académie des Sciences de l'Ukraine, à Kiev; elle recevra le Journal, contre sa revue «Etnografičny Visnyk».

Institut Oriental de Prague (Orientální Ústav v Praze); il recevra le Journal contre sa revue «Archiv Orientální».

Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, à Rome; en compagnie de certaines autres sociétés finnoises, notre Société est entrée en relations d'échanges avec cet Institut auquel elle a envoyé la collection des Journaux et des Mémoires à partir de 1923. Le Pontificium Institutum envoie en Finlande trois exemplaires de ses publications *Orientalia Christiana*.

Parmi les événements de l'exercice écoulé, il faut mentionner que notre Société a érigé, en collaboration avec quelques autres sociétés scientifiques, un monument funéraire sur la tombe de son ancien membre actif le professeur AXEL O. HEIKEL, au parvis de l'ancienne église de Karuna qui est actuellement au Musée de plein air de Seurasaari, et qu'elle a participé aux frais pour 1,000 marcs. Lors de l'inauguration du monument, le 11 septembre, la Société fut représentée par MM. YRJÖ WICHMANN, vice-président, et ARTTURI KANNISTO, secrétaire, qui déposèrent une couronne, et dont le premier rappela brièvement l'œuvre accomplie par le défunt.

Voici les changements survenus parmi les membres de la Société:
Sont décédés:

BAUDOIN DE COURTENAY, JAN, professeur de linguistique comparée, Varsovie, et LANGHOFF, CARL FREDRIK AUGUST, général,

ancien ministre-secrétaire d'Etat, Helsinki, membres d'honneur; DONNER, ARTHUR ANDERS, ingénieur, Tampere, HOMÉN, GUSTAV WILLIAM, conseiller à la Cour d'Appel, Viipuri, KOVERO, KARL ADOLF, professeur, Jyväskylä, LINDGREN, ARMAS ELIEL, professeur, architecte, Helsinki, DE PONT, KASTEN FREDRIK FERDINAND, général, conseiller intime, Helsinki, SIRELIUS, UUNO TAAVI, professeur, Helsinki, et VIROLA, YRJÖ, licencié ès lettres, Helsinki, membres fondateurs; SUNDVALL, FREDRIK WILHELM, ancien directeur d'école normale, Helsinki, membre perpétuel; HELANDER, ANTTI, recteur, Viipuri, HIRVISALO, ANTTI JUHANI, recteur, Kotka, et SOVERI, HEIKKI FERDINAND, docteur, recteur, Helsinki, membres annuels.

Ont été appelés membres de la Société:

membres d'honneur:

ROZWADOWSKI, JAN, président perpétuel de l'Académie des Sciences de Pologne, Cracovie,

WIKLUND, KARL BERNHARD, professeur de philologie finno-ougrienne, Upsal,

ZUBATÝ, JOSEF, président perpétuel de l'Académie des Sciences de Tchécoslovaquie, Prague;

membres correspondants:

LIESTØL, KNUT, spécialiste de la poésie populaire, professeur, Oslo,

NÉMETH, JULIUS, professeur de philologie turque, Budapest,

RAQUETTE, G., chargé de cours, Lund.

En outre, 1 membre fondateur et 12 membres perpétuels ont adhéré à la Société.

Voici quels ont été les fonctionnaires de la Société durant le dernier exercice:

MM. E. N. SETÄLÄ, ministre, président; les prof. YRJÖ WICHMANN et U. T. SIRELIUS, vice-présidents; le prof. ARTTURI KANNISTO, secrétaire; le Dr. ARVO SOTAVALTA, rédacteur des procès-verbaux; T. WUORENJUURI, directeur de banque, trésorier; le Dr. E. A. TUNKELO, archiviste; le Dr. Y. H. TOIVONEN, bibliothécaire; le Dr. JALO KALIMA, conservateur des publications; ILMARI KORJULA, fondé de pouvoir; membres de la direction renforcée: MM. les prof. KAARLE

KROHN et J. J. MIKKOLA, le Dr. KAI DONNER. Les reviseurs des comptes ont été MM. ANTTI HILTUNEN, directeur de banque, et OSKARI KAUPPI, juge, avec MM. ARVI KUHA, directeur, et KNUT POLÓN, directeur de banque, comme suppléants.

Helsinki, le 2 décembre 1929.

Compte-rendu annuel de la Société Finno-ougrienne pour 1930.

Pendant l'exercice écoulé, la Société Finno-ougrienne a tenu 8 réunions ordinaires. Voici les conférences et les communications qui y furent présentées: MM. les prof. YRJÖ WICHMANN, premier vice-président, sur le paganisme réformé ou purifié des Tchérémisses de la région de Oupcha (2. XII. 1929); PAAVO RAVILA, sur les Lapons de Maattivuono (18. I. 1930); le prof. G. J. RAMSTEDT, 1) sur quelques dénominations du *bateau* et de la *rame* dans l'Asie centrale (15. II.) et 2) sur le vocabulaire agricole antique de l'Asie centrale (20. IX.); le prof. J. J. MIKKOLA, 1) nécrologie du prof. J. MARKWART, membre étranger de la Société (22. III.), et 2) observations dans le domaine des contacts finno-baltes (15. XI.); le prof. A. M. TALLGREN, 1) sur le trésor découvert à Kazbeck au Caucase (22. III.), et 2) sur l'origine des dessins d'animaux de la Sibérie du nord-ouest (18. X.); le Dr. KAI DONNER, nécrologie des prof. ALBERT VON LE COQ et F. W. K. MÜLLER, membres étrangers de la Société (24. V.); le prof. ARTTURI KANNISTO, contribution à l'étymologie du mot finnois *kontti* (sacoche).

Ainsi qu'on l'exposa dans le dernier compte-rendu, M. PAAVO RAVILA fit en été 1929 un voyage de deux mois en Russie pour y étudier la langue mordvienne. Malheureusement, il n'a pas été possible jusqu'ici de poursuivre ce travail si important et si fécond, les autorités soviétiques ayant refusé le visa d'entrée à M. RAVILA et n'ayant pas permis à son maître de mordvien de venir en Finlande. C'est pourquoi, vers la mi-septembre, M. RAVILA s'est

rendu à Petsamo pour y étudier la langue des Lapons pêcheurs de Maattivuono. Il rentra à Helsinki vers le milieu de décembre et y poursuivit ses études pendant près de deux mois avec un Lapon qu'il avait ramené avec lui comme maître de langue. Au début de septembre 1930, il repartit en Laponie pour y séjourner trois mois et demi. Il travailla d'abord dans les villages de Kotajoki et de Rautavuono, à Varangi, en Norvège, d'où il se rendit, à la fin de son travail, à Petsamo, en partie pour y compléter ses notes sur le dialecte des Lapons pêcheurs de Maattivuono, en partie pour étudier la langue des Lapons montagnards de l'endroit. Le travail a porté, en grande partie, sur la recherche des matériaux concernant la phonétique, la morphologie, la dérivation et le vocabulaire; mais M. RAVILA s'est également occupé de recueillir de nombreuses données folkloristiques. Pour faciliter ces études sur les Lapons, le Comité de Petsamo, nommé en commun par la Société de Géographie, par la Société d'Archéologie et par la Société Finno-ougrienne, a alloué à M. RAVILA un subside de 20,000 marcs, auxquels s'ajoutent 18,000 marcs fournis par la Société Finno-ougrienne.

Pendant l'année écoulée, on a effectué un autre voyage de recherches linguistiques à Petsamo. On sait que, dans le territoire cédé à la Finlande par la Russie lors de la Paix de Tartu, il existe quelques Zyriènes; mais jusqu'ici on ne possédait aucun renseignement précis sur le nombre, l'âge et l'origine de cette population, et on ne savait pas non plus dans quelle mesure elle avait conservé la connaissance de sa langue zyriène. Pour élucider ces questions et avant tout pour étudier le dialecte des Zyriènes qui sauraient encore leur langue, le Comité de Petsamo envoya comme boursier M. T. E. UOTILA qui séjourna parmi ces lointains parents linguistiques du 1er juillet au 15 août. Selon les recherches de M. UOTILA, il y avait au début du siècle 11 familles zyriènes dans la région; mais vers 1914, neuf familles sont retournées à Lujauri ou Lovozero, dans la presqu'île de Kuola, d'où elles étaient originaires. Il ne reste donc que 2 familles à Petsamo, en tout 11 personnes, originaires du Bas-Ichma et arrivées à Petsamo en 1906—7. Seules trois personnes de 50—55 ans connaissent encore le zyriène. Deux d'entre elles, le couple Ivan

et Akulina Artiev, ne parlaient que le zyriène lors de leur arrivée à Petsamo. Actuellement, ce ménage parle le russe à la maison; les enfants, tous nés à Petsamo sauf l'aîné, parlent en outre fort bien le finnois, car ils ont fréquenté l'école primaire. — Grâce aux époux Artiev, M. UOTILA a pu travailler avec succès, recueillant entre autres un vocabulaire d'environ 2,500 mots. Ces Zyriènes ne connaissaient pas de poésies populaires, si bien que les textes recueillis se bornent aux récits dictés par Ivan Artiev sur ses travaux à Ichma. — Il est très heureux qu'on possède maintenant, grâce au travail de M. UOTILA, une élucidation suffisante sur l'origine et la migration des seuls Zyriènes domiciliés en Finlande. Les études scientifiques ne manqueront certes pas de retirer un grand profit du matériel recueilli presque à la dernière heure sur la langue, en voie disparition, des Zyriènes de Petsamo, d'autant plus qu'il est actuellement impossible de faire des voyages d'étude chez les peuples parents domiciliés en Russie.

Dans l'activité de la Société Finno-ougrienne durant cet exercice, c'est le travail de publication qui a décidément passé au premier plan. L'initiative prise l'année dernière en vue d'obtenir un subside de l'État pour la publication des collections linguistiques et ethnographiques recueillies par les chercheurs finnois au cours de leurs voyages, a donc abouti au résultat espéré. Sur la proposition du Gouvernement, la Chambre a inscrit dans le budget extraordinaire de cette année un subside de 200,000 marcs, tout en décidant qu'on prélèverait en outre une somme de 400,000 marcs sur le bénéfice des loteries pour ledit travail de publication. En plus de ces subsides officiels, la Société a pu disposer d'un crédit de 30,000 marcs accordé par la Fondation Alfred Kordelin et destiné expressément à la publication des matériaux lexicographiques ostiaques du Dr. KARJALAINEN, et lapons du Dr. LAGERCRANTZ. — Le vaste travail de publication élaboré récemment et qui est actuellement, sans aucun doute, le plus important de tout notre domaine de recherches, est maintenant commencé sur toute la ligne et progresse lentement et sûrement, avec simplicité et sans grands gestes.

Le Dr. T. LEHTISALO, qui travaille depuis 1926 à mettre en état de publication ses matériaux lexicographiques sur le samoyède du Iourak, a poursuivi son œuvre et achevé les articles des mots commençant par *χ*, *k*, *g*, *m* et *ṁ*. Plus de la moitié du manuscrit du dictionnaire est maintenant achevée. La bourse accordée au Dr. LEHTISALO était de 48,000 marcs.

Le prof. YRJÖ WICHMANN surveille l'impression de ses textes tchérémisses et met en état de publication les matériaux de son dictionnaire tchérémisses. Bourse de 36,000 marcs.

Le prof. ARTTURI KANNISTO prépare l'édition de ses collections de poésies populaires vogoules. Les textes sont presque tous copiés, et une bonne moitié sont déjà traduits en finnois. Bourse de 36,000 marcs.

Le prof. LAURI KETTUNEN poursuit l'élaboration du manuscrit de son dictionnaire live. Bourse de 18,000 marcs.

Le Dr. T. ITKONEN surveille l'impression des légendes des Lapons Koltts recueillies par lui et par D. E. D. EUROPAEUS, et il rédige le manuscrit de son dictionnaire du lapon kolt. Bourse de 27,000 marcs.

Le Dr. ALBERT HÄMÄLÄINEN a achevé sa série de monographies ethnographiques intitulée »Beiträge zur ethnographie der ostfinnen». Bourse de 8,000 marcs.

Le Dr. ELIEL LAGERCRANTZ prépare l'édition de son dictionnaire lapon. Bourse de 54,000 marcs.

Le prof. G. J. RAMSTEDT surveille l'impression de son dictionnaire kalmouk. Bourse de 36,000 marcs.

Le Dr. Y. H. TOIVONEN a poursuivi la mise en état de publication du matériel lexicographique ostiaque recueilli par le Dr. K. F. KARJALAINEN. Après 11 ans de travail, le manuscrit du dictionnaire est achevé; il ne reste qu'à traduire les explications en allemand, travail qui a déjà commencé. L'année prochaine, on pourra entreprendre la publication de l'ouvrage. Bourse de 27,000 marcs.

Voici les ouvrages publiés au cours de l'exercice:

- 1) Finnisch-ugrische Forschungen XX. IV+144+IV+198 pages.
- 2) Journal XLIV: ALB. HÄMÄLÄINEN, Beiträge zur ethnographie der ostfinnen; KAI DONNER, Über die Jenissei-ostjaken und ihre

sprache; OLAF HANSEN, Zur soghdischen Inschrift auf dem dreisprachigen Denkmal von Karabalgasun; Extraits des procès-verbaux de la Société Finno-ougrienne en 1928: YRJÖ WICHMANN, Influence de la guerre mondiale sur les peuples finno-ougriens et sur leur étude scientifique (en finnois et en allemand); T. LEHTISALO et ARVO SOTAVALTA, exposés de travail; LAURI KETTUNEN et MARTTI RAPOLA, rapports de voyages; Compte-rendu annuel de la Société Finno-ougrienne pour 1928 (en finnois et en français). Bilan de la Société Finno-ougrienne au 31. XII. 1927. IV + 160 + 32 + 39 + 67 pages.

Le total des pages des ouvrages mentionnés s'élève à 652.

Sous presse:

1) Journal LXIII (édition française), contenant les conférences faites par M. E. N. SETÄLÄ, président de la Société, aux assemblées générales annuelles pendant 13 ans. La majeure partie est composée.

2) Mémoires LIX: YRJÖ WICHMANN, Volksdichtung und volksbräuche der tscheremissen. Dix-huit feuilles sont imprimées.

3) Mémoires LX: D. E. D. EUROPAEUS et T. ITKONEN, Légendes des Lapons Kolts. Presque entièrement composé.

4) G. J. RAMSTEDT, Wörterbuch der Kalmückischen Sprache. Après le retour de l'auteur au pays, l'impression a avancé rapidement. On a imprimé déjà 256 pages, et env. 80 pages sont composées.

A propos des éditions, mentionnons que le tirage des Mémoires a été porté à 900 exemplaires, et celui du Journal à 1,300 exemplaires.

La commission chargée de disposer des revenus de la Fondation AUGUST AHLQVIST a décerné un prix de 1,000 marcs à M. PAAVO RAVILA pour son étude intitulée »Über eine doppelte vertretung des urfinnisch-wolgaischen *a der nichtersten silbe im mordwinischen«, et ajouté au capital le solde, 523.30 marcs.

La Société a alloué une bourse de 30,000 marcs à M. PAAVO RAVILA, une de 12,000 marcs à M. T. E. UOTILA et une de 12,000 marcs à M. M. E. LIIMOLA pour les thèses de doctorat qu'ils préparent.

La Société a décidé d'échanger ses publications avec quelques sociétés et institutions qui lui en ont fait la proposition:

Bibliothèque de l'Université d'État d'Irkoutsk; elle recevra notre Journal, contre sa publication «Sborniki Trudov»;

Institut oriental de Léningrad; il recevra notre Journal et des volumes choisis de nos Mémoires;

Revue «Lud Slowiański», à Cracovie; elle recevra le Journal et les Mémoires, contre ses publications;

Université de Taïwan, Japon; elle recevra le Journal;

Bibliothèque de l'Université de Kiel; elle recevra le Journal et les Mémoires, en échange des revues «Indogermanisches Jahrbuch», «Asia Maior» et «Zeitschrift für Ortsnamenforschung».

Voici les changements survenus parmi les membres de la Société:

Sont décédés: WINKLER, HEINRICH, prof., Breslau, membre d'honneur; VON LE COQ, ALBERT, prof., Berlin, MARKWART, J., prof., Berlin, et MÜLLER, F. W. K., prof., Berlin, membres correspondants; VUORINEN, ANTTI, juge, Helsinki, JOHANSSON, GUSTAF, archevêque, Turku, JUSELIUS, F. A., conseiller des mines, Pori, NIKANDER, OSKAR, commerçant, Helsinki, POLÓN, EDUARD, juge, Helsinki, et REVELL, OSKAR JULIUS, conseiller à la Cour d'Appel, Vaasa, membres fondateurs; VIRTAMO, K. H. M., recteur, JOE ISUU, membre perpétuel; GENETZ, M. K. EMIL, lecteur, Helsinki, LUNDVALL, ALLON, commerçant, Raahe, RELANDER, KARL ADOLF OSKAR, docteur ès lettres, Sortavala, SUOMALAINEN, J., recteur, Hämeenlinna, et TAMMIO, ERKKI JOHAN, conseiller scolaire, docteur ès lettres, Helsinki, membres annuels.

Ont été appelés membres de la Société:

membres correspondants:

ERDÉLYI, LAJOS, docteur ès lettres, chargé de cours à l'Université de Budapest, Budapest,

MÁRTON, LAJOS, docteur ès lettres, directeur de la section archéologique du Musée National Hongrois, Budapest.

En outre, 2 membres fondateurs et 20 membres perpétuels ont adhéré à la Société.

Voici quels ont été les fonctionnaires de la Société durant l'exercice écoulé:

MM. E. N. SETÄLÄ, prof. honoraire, président; les prof. YRJÖ WICHMANN et J. J. MIKKOLA, vice-présidents; le prof. ARTTURI KANNISTO, secrétaire; le Dr. ARVO SOTAVALTA, rédacteur des procès-verbaux, T. WUORENJUURI, directeur de banque, trésorier; le Dr. E. A. TUNKELO, archiviste; le Dr. JALO KALIMA, conservateur des publications; le Dr. ALBERT HÄMÄLÄINEN, fondé de pouvoir; membres de la Direction renforcée: MM. le prof. KAARLE KROHN et les Dr. KAI DONNER et Y. H. TOIVONEN. Les vérificateurs des comptes ont été MM. JUHO SOMERI et OSKARI KAUPPI, avec MM. ARVI KUHA et KNUT POLÓN comme suppléants.

Helsinki, le 2 décembre 1930.

Compte-rendu annuel de la Société Finno-ougrienne pour 1931.

L'événement le plus marquant du dernier exercice de la Société Finno-ougrienne est le congrès des philologues finno-ougriens réuni, sur l'invitation de la Société, à Helsinki du 19 au 22 septembre. L'initiative en fut prise à la séance du Conseil d'administration de la Société, le 22 mars 1930, par M. KAI DONNER qui, aux termes du procès-verbal, «soumit à la décision du Conseil s'il serait possible de convoquer au cours du semestre à venir, à Helsinki quelques représentants de la philologie finno-ougrienne de différents pays... afin de s'entretenir sur les questions centrales de leur discipline.» Le projet fut accueilli favorablement, et M. Donner lui-même et le secrétaire de la Société furent chargés d'en préparer la réalisation: ils devaient notamment pressentir certains savants hongrois, suédois, norvégiens et estoniens sur la question de savoir s'ils se verraient dans la possibilité de y prendre part, et, dans l'affirmative, quelle serait la date qui leur conviendrait le mieux et quels seraient les sujets de discussion dont ils voudraient bien se faire rapporteurs. Les collègues étrangers se montrèrent favorables, et le projet se réalisa en effet à la date

susindiquée, qui, étant donné les réponses parvenues à la suite de l'enquête, semblait convenir le mieux.

Le congrès fut ouvert au dîner qui eut lieu à l'Hôtel Kämp, le samedi 19 septembre. A cette occasion, le président de la Société M. E. N. SETÄLÄ souhaita la bienvenue aux congressistes et notamment aux hôtes étrangers, en s'adressant, parmi ceux-ci, particulièrement au plus âgé des invités, le doyen des philologues finno-ougriens, le recteur J. QVIGSTAD. A la suite du discours du président, MM. le recteur QVIGSTAD et les professeurs JULIUS MARK et GEDEON MÉSZÖLY prirent la parole. Dimanche matin, une excursion en autocars eut lieu à Järvenpää, où M. Setälä fit les honneurs de l'Institut de recherches finnoises dirigé par lui et rendit compte du travail en cours d'un dictionnaire étymologique du finnois. Les séances commencèrent dimanche soir à l'ancienne Chambre des représentants et se poursuivirent lundi et mardi à raison de deux séances par jour. Furent élus: président d'honneur du congrès, M. J. QVIGSTAD, et présidents, MM. J. MARK, Estonie, KONRAD NIELSEN, Norvège, et G. MÉSZÖLY, Hongrie. Le programme des séances comprenait les communications et conférences suivantes: M. MÉSZÖLY, Travaux de philologie finno-ougrienne en cours ou en préparation en Hongrie; M. MARK, Travaux similaires en Estonie; M. NIELSEN, Le dictionnaire lapon; M. le professeur ARTTURI KANNISTO, Le programme de publications de la Société Finno-ougrienne; M. KAI DONNER, Le programme et l'activité de la Fondation du Dictionnaire; et M. le professeur F. ÄIMÄ, Proposition de changements à apporter à la transcription des langues finno-ougriennes. Après le rapport de M. Donner, on visita le bureau de la Fondation du Dictionnaire dans la maison de la Société de littérature finnoise et y prit connaissance des collections. Le proposition de M. Äimä, qui avait été imprimée et distribuée à la séance, suscita une discussion détaillée. En vue de continuer l'étude de la question de transcription, un comité fut nommé, comprenant MM. les professeurs E. N. SETÄLÄ, MARTTI RAPOLA et F. ÄIMÄ, et Y. H. TOIVONEN, Finlande, J. MARK, A. SAARESTE et J. MÄGISTE, Estonie, J. SZINNYEI, ZOLTÁN GOMBOCZ, ANTON HORGER, J. MELICH et G. MÉSZÖLY, Hongrie, et, pour les pays scandinaves,

MM. J. QVIGSTAD, K. NIELSEN, K. B. WIKLUND et BJÖRN COLLINDER. Il est entendu que les sous-comités nationaux formés de ces savants étudieront la question de transcription et communiqueront à la Société les résultats de leurs délibérations. Entre les conférences, le musée de plein air de Seurasaari et le Musée National furent visités, l'un fut présenté par M. ALBERT HÄMÄLÄINEN et l'autre par M. T. ITKONEN. Au vieux cimetière de Helsinki, un pieux hommage fut rendu à la mémoire de M. A. CASTRÉN, AUGUST AHLQVIST, JULIUS KROHN, O. BLOMSTEDT, TORSTEN AMINOFF, ARVID GENETZ, OTTO DONNER, HEIKKI PAASONEN, HEIKKI OJANSUU et U. T. SIRELIUS. M. K. NIELSEN déposa sur le tombeau de Otto Donner, au nom des hôtes étrangers, une couronne ornée de rubans aux couleurs norvégiennes, estoniennes et hongroises, et rappela dans une allocution d'une belle élévation le rôle du regretté maître comme linguiste et comme fondateur de la Société Finno-ougrienne.

Au congrès prirent part une quarantaine de savants, qui étaient pour la plupart des Finlandais. Il faut regretter que plusieurs invités étrangers aient été empêchés au dernier moment de s'y rendre. Ainsi la Hongrie n'était représentée que par un seul savant, la Suède, le Danemark et la Russie soviétique étant restés sans représentants. — Il serait prématuré de parler des résultats obtenus par le congrès, mais on ne devrait en aucun cas en sous-estimer la signification. Ainsi il y a lieu de croire que la question de transcription, dont l'étude sera continuée, aboutira à des résultats positifs. D'autre part, les aperçus généraux des travaux en cours ou à l'état de projet dans différents pays étaient aussi utiles que suggestifs. Non moins importante était l'occasion qu'offrait le congrès aux participants de faire connaissance avec des collègues étrangers et d'échanger des vues avec eux. L'opinion générale parmi les congressistes était que cette réunion ne devait pas rester la seule, mais devait être considérée comme préliminaire d'un congrès organisé sur une base plus large qui serait convoqué éventuellement à l'occasion du cinquantenaire de la Société Finno-ougrienne. Cette idée fut exprimée, à la séance de clôture, entre autres par MM. QVIGSTAD et SETÄLÄ.

Pendant l'exercice qui vient de se terminer, la Société Finno-

ougrienne s'est réunie en neuf séances ordinaires, où les conférences et communications suivantes furent faites: M. E. N. SETÄLÄ, président, 1) L'Institut de recherches finnoises (1930. XII. 2), 2) La signification de l'Ingrie pour les études finnoises et observations lors d'un voyage dans l'Ingrie estonienne (1931. IV. 23), 3) *leivo* et *lievo* du poème de Sampo (XI. 19); M. PAAVO RAVILA, Les Lapons de Petsamo (I. 22); M. le professeur J. J. MIKKOLA, nécrologe des professeurs 1) Rudolf Meringer (II. 19), 2) Josef Zubatý (IV. 23) et 3) W. Barthold (V. 21); M. E. A. TUNKELO, La désinence de l'inessif en finnois et dans les langues finnoises de la Baltique (II. 19); M. le professeur GYULA FARKAS, directeur de l'Institut hongrois de l'Université de Berlin, Le sentiment national dans le romantisme hongrois (III. 19); M. le professeur G. J. RAMSTEDT, nécrologe du diplomate et homme de lettres anglais sir Charles Eliot, auteur d'une grammaire finnoise; M. T. UOTILA, Les zyriènes de Petsamo (IV. 23); M. Y. H. TOIVONEN, 1) La représentation de l'š ouralien dans les langues samoyèdes (V. 21), 2) explication de quelques vocables finno-ougriens (X. 15); M. le recteur QVIGSTAD, Sur les méthodes de guérison chez les Lapons (IX. 24), et M. T. ITKONEN, explication de quelques vocables (XI. 19).

Ainsi qu'il a été exposé dans les deux comptes-rendus précédents, la Société Finno-ougrienne remit en 1929 au gouvernement finlandais un vaste programme visant la publication des matériaux linguistiques et ethnographiques réunis par des explorateurs finlandais. Il a été calculé que la réalisation du programme exigera une dizaine d'années, à la condition que les explorateurs encore en vie puissent se consacrer à ce travail, mais la condition matérielle indispensable en est qu'un subside annuel de 600,000 marcs finlandais soit alloué à cet effet. Le gouvernement et la Chambre ont été favorables au projet. En 1930 fut en effet votée la somme indiquée, sur laquelle 200,000 marcs étaient inscrits au budget extraordinaire et 400,000 marcs provenaient du bénéfice de la loterie publique. Le subside a été le même pour l'année 1931. En plus du subside payé sur les fonds publics, la Société a pu disposer d'un subside de 30,000 marcs accordé par la direction du Fonds de civilisation Alfred Kordelin, cette somme étant expres-

sément affecté au travail de rédaction des matériaux lexicographiques ostiaques de K. F. KARJALAINEN et lapons de M. ELIEL LAGERCRANZ, dont il sera question ci-dessous. Ainsi le travail de publication a pu avoir une marche régulière au cours des deux dernières années. Voici l'état actuel des publications.

M. T. LEHTISALO a continué à préparer pour l'impression ses matériaux lexicographiques samoyèdes du Iourak. Au cours de l'exercice, le manuscrit s'est accru des mots commençant par *n* et *ń*. L'auteur compte que la préparation du manuscrit sera terminée dans dix-huit mois au plus tôt. M. Lehtisalo a bénéficié d'une bourse de 48,000 marcs.

M. le professeur YRJÖ WICHMANN a achevé sa grande édition de textes tchérémisses et rédige pour l'impression ses matériaux lexicographiques tchérémisses. Il a eu une bourse de 36,000 marcs.

M. le professeur ARTTURI KANNISTO rédige pour l'impression ses collections de poésie populaire vogoule. Tous les textes sont actuellement copiés, et une traduction finnoise provisoire sera terminée au cours de cette année. Viendra ensuite la vérification de la traduction et la traduction allemande, enfin la rédaction des notes exégétiques et ethnographiques. M. Kannisto a eu une bourse de 36,000 marcs.

M. le professeur LAURI KETTUNEN rédige, dans le cadre du programme de publication de la Société, un dictionnaire live. En vue de mettre la dernière main à son travail, il a passé l'été dernier sur le territoire live, accompagné de trois jeunes auxiliaires, MM. AULIS RISSANEN, URHO TUOMOLA et VÄINÖ KYRÖLÄ. Avec le concours de ceux-ci, le manuscrit du dictionnaire a été entièrement recopié, après avoir été contrôlé et surtout complété d'exemples fournis par des sujets lives. Ainsi qu'il est dit dans le récit de voyage de M. Kettunen, le manuscrit du dictionnaire demande encore quelques vérifications et unifications, d'autre part il faudra ajouter aux articles respectifs les brefs renvois étymologiques à l'estonien, au finnois et au letton qui rentrent dans le plan du dictionnaire. Cependant on peut calculer que pour le début du semestre prochain la majeure partie du manuscrit sera prête pour l'impression. — M. KETTUNEN a

reçu de la Société une bourse de voyage de 10,000 marcs. Sa bourse de travail a été de 18,000 marcs.

M. ELIEL LAGERCRANTZ a continué la rédaction de son dictionnaire lapon. L'auteur estime qu'il sera prêt pour l'impression au début de 1933. Il a eu une bourse de 54,000 marcs.

M. T. ITKONEN a publié les fables des Lapons de Koltta et de Kola, réunies par lui-même et par D. E. D. EUROPÆUS, et met la dernière main au manuscrit de son dictionnaire lapon de Koltta, qui pourra probablement être mis sous presse au cours de l'année prochaine. La bourse de travail de M. ITKONEN a été de 27.000 marcs.

M. le professeur G. J. RAMSTEDT continue l'impression de son dictionnaire kalmouk, dont 416 pages sont tirées; la partie allemande-kalmouk est entièrement en placards. Le répertoire allemand et l'introduction sont en préparation. L'auteur a eu une bourse de travail de 36,000 marcs.

La rédaction des matériaux lexicographiques ostiaques de K. F. KARJALAINEN, dont M. Y. H. TOIVONEN s'est chargée dès 1920, est essentiellement terminée depuis l'année dernière. M. le professeur G. SCHMIDT s'est mis à en traduire les explications finnoises et russes en allemand. M. Schmidt déclare que ce travail sera terminé pour le début de l'année prochaine. Comme M. Toivonen a déjà eu le temps de contrôler une partie de la traduction, on peut espérer que ce travail particulièrement important et impatientement attendu pourra enfin être mis sous presse au cours de l'année prochaine. La Société avait réservé pour l'année écoulée, en vue de ce travail, une somme de 36.000 marcs.

La Société a accordé cette année deux bourses pour de nouvelles enquêtes linguistiques.

M. LAURI POSTI a obtenu de la Société une bourse de voyage de 9.000 marcs afin de réunir parmi les réfugiés votes vivant en Estonie des matériaux lexicographiques et autres. Ayant son domicile à Narva, M. Posti a employé la majeure partie de son temps, soit du 21 mai au 26 août, à étudier le dialecte de Kukkoski en se servant comme sujets d'un Vote et de sa femme, originaires dudit village, qui avaient réussi, en avril dernier, à se sauver de la Russie soviéti-

que en Estonie; ensuite il a étudié, jusqu'au 6 septembre, le dialecte de Pummola, ayant comme maître un Vöte natif de ce village qui s'était, immédiatement après la guerre de liberté de l'Estonie, réfugié en Estonie. Comme résultat, M. Posti a réuni env. 3,800 fiches lexicographiques, une vingtaine de numéros de poésie populaire et env. 100 autres textes de langue.

A ce propos il y a lieu de signaler que la Société a encore d'une autre manière favorisé l'étude de la langue vöte. De concert avec certaines autres sociétés et institutions, elle a pris des mesures afin de faire copier le glossaire vöte établi par le savant vöte, mort jeune, Tsvetkoff, élève de M. Kettunen, dont le manuscrit se trouve aux archives de Akadeemiline Emakeele Selts à Tartu (Dorpat).

La Société a accordé une somme de 3,500 marcs à Mlle MAIJA JUVAS, pour compléter une bourse de voyage obtenue sur d'autres fonds. Mlle Juvas est partie cet automne pour un voyage de trois mois en Estonie afin de prendre connaissance des matériaux d'archives s'y trouvant, relatifs aux croyances et rites populaires concernant la mort.

La Société a accordé à trois auteurs de thèse de doctorat les subventions suivantes: à M. T. UOTILA 36.000 marcs, à M. PAAVO RAVILA 36,000 marcs, et à M. M. E. LIIMOLA 8,000 marcs.

La commission chargée de disposer des intérêts du Fonds de August Ahlqvist a décidé que les intérêts de l'année écoulée seraient en totalité ajoutés au capital.

Les publications suivantes ont paru au cours de l'année dernière:

1) Toimituksia (Mémoires) LIX: YRJÖ WICHMANN, Volksdichtung und volksbräuche der tscheremissen. XVI + 479 p.

2) Toimituksia (Mémoires) LX: T. I. ITKONEN, Koltan- ja kuolanlappalaisia satuja (Fables laponnes de Koltta et de Kola). I—II. Kolttalaisia ja kildiniläisiä satuja (Fables koltiennes et kildiniennes), recueillies par T. I. ITKONEN. III. Jokongalaisia satuja (Fables de Jokonga), recueillies par D. E. D. EUROPÆUS. 324 p.

3) Toimituksia (Mémoires) LXI: PAAVO RAVILA, Ruijanlappalaisia kielennäytteitä Petsamosta ja Etelä-Varangista (Échantillons

de lapon de Ruija recueillis à Petsamo et dans le Varangi du Sud).
X + 215 p.

Le nombre total de pages de ces publications est de 1,044.

Sous presse:

1) Aikakauskirja (Journal) XLIII (édition française) contenant en traduction les discours prononcés par M. E. N. SETÄLÄ, président de la Société, à treize assemblées annuelles. Le tout est en placards.

2) Aikakauskirja XLV, contenant e.a.: KAI DONNER, M. A. Castrén's Memory in Russia; KAI DONNER und MARTTI RÄSÄNEN, Zwei neue türkische Runeninschriften; MARTTI RÄSÄNEN, Beiträge zur Frage der türkischen Vokalharmonie; KUZEBAI GERD, Bibliographie de la poésie populaire votiaque imprimée de 1917 à 1929. Extraits des procès-verbaux des séances de la Société Finno-ougrienne des années 1929 et 1930: YRJÖ WICHMANN, Le paganisme réformé ou purifié des tschérémisses de la région d'Oupcha (en finnois et en allemand); E. N. SETÄLÄ, L'Institut de recherches finnoises (en finnois et en français); les comptes-rendus annuels de la Société Finno-ougrienne pour 1929 et 1930.

3) G. J. RAMSTEDT, Wörterbuch der kalmückischen Sprache.

La Société n'a pu se rendre à l'invitation qui lui avait été adressée de prendre part au deuxième congrès de linguistique générale réuni à Genève du 25 au 29 septembre dernier. Mais elle s'est fait représenter: au XVIIIe congrès d'orientalistes réuni à Leide, du 7 au 16 septembre, par M. le professeur Knut Tallqvist, au centenaire de la Société de littérature finnoise, les 15 et 16 mars, par son président M. E. N. Setälä, qui y prit la parole; et au cinquantième de la Société des médecins finnois Duodecim, le 18 novembre, par M. le professeur Yrjö Wichmann.

La Société a décidé d'échanger des publications avec le Musée de Géorgie, à Tiflis, qui recevra le *Journal* et un choix de *Mémoires*.

Les changements suivants sont survenus dans la composition de la Société.

Sont décédés:

le membre d'honneur JOSEF ZUBATÝ, professeur de philologie hindoue et de linguistique comparée à Prague;

les membres correspondants W. BARTHOLD, professeur, membre de l'Académie, Leningrad; sir CHARLES M. E. ELIOT, diplomate et homme de lettres, auteur d'une grammaire finnoise; RUDOLF MERINGER, professeur de sanscrit et de linguistique comparée à Graz, et JÓZSEF PÁPAY, professeur de linguistique finno-ougrienne à Debrecen;

les membres fondateurs EMIL JOHANNES BUDDÉN, conseiller de l'enseignement; ARTHUR LUDVIG MICKAEL HJELT, professeur à l'Université de Helsinki; PIETARI JAMALAINEN, directeur général honoraire des Postes, Helsinki; ALFRED VILJANEN, conseiller de commerce, Forssa; et KARL FREDRIK SJÖBLÖM, industriel, conseiller de commerce, Rauma; le membre perpétuel GUSTAF FREDRIK IGNATIUS, assesseur, Helsinki; les membres annuels: HENRIK JUHANA BOSTRÖM, conseiller de chancellerie, Helsinki; AUKUSTI ROBERT NIEMI, professeur à l'Université de Helsinki; ANTTI SARVI, licencié ès lettres, Kuopio; JARL WERNER SÖDERHJELM, professeur honoraire à l'Université, ancien ministre, Helsinki; J. P. TIRKKONEN, professeur de lycée, Viipuri.

Ont été élus:

membres correspondants MM. MIKLÓS ZSIRAI, professeur à Budapest; le docteur N. N. POPPE, Leningrad; V. M. VASILJEV, ethnographe tchérémissite.

En plus, dix nouveaux membres perpétuels ont été reçus.

Voici la liste des fonctionnaires de la Société pendant l'exercice écoulé:

MM. E. N. SETÄLÄ, professeur, président; YRJÖ WICHMANN et J. J. MIKKOLA, professeurs, vice-présidents; ARTTURI KANNISTO, professeur, secrétaire; ARVO SOTAVALTA, rédacteur des procès-verbaux; T. WUORENJUURI, directeur de banque, trésorier; E. A. TUNKELO, archiviste; JALO KALIMA, bibliothécaire; ALBERT HÄMÄLÄINEN, professeur, fondé de pouvoir; membres du Conseil renforcé: MARTTI RAPOLA, professeur, KAI DONNER et Y. H. TOIVONEN.

Helsinki, le 2 décembre 1931.

Suomalais-*Tila joulukuun*

Arvopaperien tili	835.195: —
Talletustili	543.786: 15
Velkakirjain tili	194.000: —
Lainojen tili	18.220: —
Juokseva tili	87.476: 81
Kassa	128: 85

Smk. 1.678.806: 81

Yleinen

An Stipendi- ja kannatustili	117.500: —
» Painotuotteiden tili	59.383: 25
» Pohjois-siperialaisten kielimest. tili	28.833: 05
» Kulunkitili	35.193: 92
» Paperin tili	3.487: 81
» Korkotili	31.355: 60
» <i>Saldo:</i>	
edelliseltä vuodelta	195.851: 14
vuoden ylijäämä	<u>3.373: 48</u>
	199.224: 62

Smk 474.978: 25

ugrilainen Seura.*31 päivänä 1928.*

Pohjarahaston tili	184.220: —	
Vararahaston tili	380.977: 18	
Finnisch-ugrische Forschungen	47.311: 94	
Bibliografian tili	118.587: 88	
Aikakauskirjan lahjoitustili ..	21.306: 10	
Keski-Aasian tutkimusmatkatili	9.938: —	
Kansatieteellinen kartasto.....	3.500: —	
Hemming Åströmin rahasto	30.000: —	
August Ahlqvistin rahasto	21.761: 25	
Otto Donnerin rahasto	155.222: 10	
Otto A. Malmin rahasto	86.229: 15	
K. F. Enebergin rahasto.....	66.197: 90	
Kreutzwaldin rahasto	5.960: 80	
Abercrombyn rahasto	4.933: —	
Minette Donnerin rahasto	172.040: —	
F. A. Akolan rahasto	47.806: 75	624.895: 05
Alfr. Kordelinin varojen tili	25.000: —	
Ramstedtin korvaustili	590: 14	
Tutkimusmatkatili	98.000: —	
Yleinen rahasto	199.224: 62	
		<u>Smk. 1.678.806: 81</u>

rahasto.

Per Saldo vuodelta 1927	195.851: 14	
» Valtioavun tili	72.333: 36	
» Ylimääräinen valtioapu	50.000: —	
» Korkotili	102.962: 65	
» Myydyn kirjallisuuden tili	20.546: 10	
» Vuosijäsenmaksujen tili	285: —	
» Alfred Kordelinin varojen tili	25.000: —	
» Längmanin varojen tili	3.000: —	
» K. F. Enebergin rahasto	3.000: —	
» Tutkimusmatkatili	2.000: —	
		<u>Smk. 474.978: 25</u>

Helsingissä, maaliskuun 7 p:nä 1929.

T. Wuorenjuuri.

Suomalais-*Tila joulukuun*

Arvopaperien tili	941.695: —
Talletustilit	551.506: 35
Velkakirjain tili	199.000: —
Lainatili	18.220: —
Juokseva tili Kansallis-Osake-Pankissa	80.188. 86
Juokseva tili Suomen Maatalous-Osake-Pankissa	68.158: 70
Kassa	141: 80

Smk 1.858.910: 71

Yleinen

An Stipendi- ja kannatustili	238.430: —
» Painotuotteiden tili	33.252: 20
» Kulunkitili.....	6.022: —
» Palkkaustili	28.450: —
» Korkotili (siirto rahastoihin)	31.177: 30
» <i>Saldo:</i>	
edelliseltä vuodelta	199.224: 62
vuoden ylijäämä	92.284: 96

Smk 628.841: 08

---

ugrilainen Seura.

31 päivänä 1929.

Pohjarahaston tili	187.830: —
Vararahaston tili	404.577: 18
Finnisch-ugrische Forschungen	98.145: 26
Bibliografian tili	120.986: 20
Aikakauskirjan lahjoitustili	22.797: 50
Keski-Aasian tutkimusmatkatili	10.633: 65
Kansatieteellinen kartasto	3.500: —
Hemming Åströmin rahasto	30.000: —
August Ahlqvistin rahasto	22.284: 55
Otto Donnerin rahasto	166.087: 65
Otto A. Malmin rahasto	92.265: 20
K. F. Enebergin rahasto	66.197: 90
Kreutzwaldin rahasto	6.378: 05
Abercrombyn rahasto	5.278: 30
Minette Donnerin rahasto	181.842: 80
F. A. Akolan rahasto	47.806: 75
Alfred Kordelinin varojen tili	15.000: —
Ramstedtin korvaustili	590: 14
Tutkimusmatkatili	85.200: —
Yleinen rahasto	291.509: 58
	<hr/>
	Smk 1.858.910: 71
	<hr/> <hr/>

rahasto.

Per Saldo	199.224: 62
» Valtioavun tili	72.333: 36
» Ylimääräisen valtioavun tili	50.000: —
» Vuosijäsenmaksujen tili	255: —
» Myydyn kirjallisuuden tili	22.402: 55
» Korkotili	109.625: 55
» Alfred Kordelinin varojen tili	40.000: —
» Raha-arpajaisvarojen tili	135.000: —
	<hr/>
	Smk 628.841: 08
	<hr/> <hr/>

Helsingissä, maaliskuun 15 p:nä 1930.

T. Wuorenjuuri.

Suomalais-*Tila joulukuun*

Arvopaperien tili	931 195: —
Talletustili	688.631: 80
Velkakirjain tili	194.000: —
Lainatili	18.220: —
Juokseva tili Kansallis-Osake-Pankissa	143.013: 91
Juokseva tili Suomen Maatalous-Osake-Pankissa	105.443: 30
Juokseva tili Etelä-Pohjanmaan Pankissa ..	25.043: 15
Kassa	449: —

Smk. 2.105.996: 16

Yleinen

An Stipendi- ja kannatustili	86.500: —
» Painotuotteiden tili	36.446: 25
» Kulunkitili	4.913: 95
» Palkkaustili	28.450: —
» Palkkiotili	5.600: —
» Korkotili	58.857: 25
» <i>Saldo:</i>	
edelliseltä vuodelta	291.509: 58
vuoden ylijäämä	53.620: 36
	345.129: 94

Smk. 565.897: 39

Ugrilainen Seura.*31 päivänä 1930.*

Pohjarahaston tili	195.040: —	
Vararahaston tili	406.152: 18	
Finnisch-Ugrische Forschungen	83.593: 78	
Bibliografian tili	129.419: 52	
Aikakauskirjan lahjoitustili	25.077: 25	
Keski-Aasian tutkimusmatkatili	11.697: —	
Kansatieteellinen kartasto	3.500: —	
Hemming Åströmin rahasto	30.000: —	
August Ahlqvistin rahasto	23.413: —	
Otto Donnerin rahasto	182.696: 40	
Otto A. Malmin rahasto	101.491: 75	
K. F. Enebergin rahasto	72.817: 70	
Kreutzwaldin rahasto	7.015: 85	
Abercrombyn rahasto	5.806: 15	
Minette Donnerin rahasto	164.827: 10	
F. A. Akolan rahasto	<u>52.587: 40</u>	680.929: 60
Alfr. Kordelinin varojen tili	30.000: —	
Ramstedtin korvaustili	590: 14	
Tutkimusmatkatili	76.941: —	
Aineskokoelmien julkaisutili	158.200: —	
Yleinen rahasto	345.129: 94	
		<u>Smk. 2.105.996: 16</u>

rahasto.

Per Saldo	291.509: 58
» Valtioavun tili	119.333: 36
» Längmanin varojen tili	4.000: —
» Vuosijäsenmaksujen tili	255: —
» Myydyn kirjallisuuden tili	14.647: 55
» Raha-arpajaisvarojen tili	15.000: —
» Korkotili	121.151: 90

Smk. 565.897: 39

Helsingissä, maaliskuun 20 päivänä 1931.

T. Wuorenjuuri.

228452009

Государственная библиотека Югры

